

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Türkiye’de 1983’ ten Günümüze Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla onaylarım.

Ahmet TUNÇ

Mayıs 2009

ÖNSÖZ

Sosyal yardım veya dayanışma kavramlarını açıklayabilmek için insanlığın ilk bir araya gelip yerleşik hayata geçmelerine ve birlikte yaşamanın getirdiği bilince kadar gitmek gerekmektedir. Toplumlarda genelde kabul gören zayıf koruma ve destek bilinci çeşitli düzeylerde kendini göstermektedir. Bu bilincin toplumların evrimleşip devletlerin değişmesiyle birlikte kurumsal bir düzey kazanmaya başlamıştır.

Sosyal devlet anlayışının bu değişimle birlikte ortaya çıkması ve yapılarını oluşturması uzun soluklu bir mücadeleyle olmuştur. Sosyal devlet farklılıkları giderip insana insan onuruna ve en azından eşit bir hayat sunmayı amaçlamış ve bunu da başarmıştır. Devlet anlayışlarının değişmesiyle bu süreç piyasa lehine tersine dönmüş kazanılmış haklardan geriye gidilmiştir.

Çağımızın en büyük sorunlarından biri olarak kabul edilen yoksulluk şiddetini arttırarak ve şekil değişikliğine uğrayarak gelişmektedir. Yoksulluğun temel sebeplerinden biri, sosyal devlet anlayışının terk edilmesidir. Çağımızda devletler yoksulluğa karşı çeşitli önlemler almaktadırlar, genellikle merkezi ve federal hükümetlere bağlı değişik sosyal yardım ve hizmet kurumları çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bu kurumların etkinliği ve nasıl bir anlayışla hizmet verdikleri bu noktada önem taşımaktadır. Müşteri anlayışıyla hareket edip yoksul bireylere hizmet sunma, ne yoksulluğa çare olmakta, ve ne de sosyal devlet anlayışına sığmaktadır. Bu kurumların etkililiği ve verimliliği iyi hesap edilmeli ve buna göre bir yol çizilmelidir.

Araştırmanın konusu olan sosyal yardımların ve bunu icra eden kurumların temel özellikleri irdelenmiş olup yoksulluk olgusunun günümüzde kazandığı anlam ve ülkemizde ki görünümü etraflıca incelenmiştir. Özellikle Türkiye’de hizmet veren değişik ve dağınık sosyal yardım kurumları incelenmiş olup, sosyal yardım alanında en geniş kapsama sahip olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün çalışmaları ve de il ve ilçelerde faaliyet gösteren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları etraflıca irdelenmiştir. Bu çalışma çerçevesinde Türkiye’de sosyal anlayışı ve sosyal yardım kurumları çağdaş sosyal devlet anlayışıyla karşılaştı

Araştırmanın sonuç bölümünde ise bu durumlar bir araya getirilip gözler önüne serilmiştir. Öneriler bölümünde sosyal yardım anlayışının ve sosyal yardım kurumlarının demokratik, çağdaş bir anlayışla yeniden tesis edilmesi gerektiği ve Türkiye’de sosyal yardım ve hizmet alanında ki bu karmaşanın giderilmesi, için çeşitli öneriler sunulmuş ve bu önerilerin dikkate alınmasıyla insan onuruna layık insana değere veren bir hizmet anlayışının gelişmesine katkı sağlayacağına inanıyorum.

Tez konumu seçerken, yaşadığım ülkeye araştırmam ile katkı yapmam gerektiğini öğütleyen, öğrencisi olmaktan büyük mutluluk duyduğum öğretmenim Sayın Prof. Dr. Kemal KARTAL’ a, araştırmamın tüm safhalarında beni yönlendiren, eleştirileri ile çalışmamın şekillenmesinde büyük katkıları olan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan BURAN’ a şükran duygularımı ifade etmekten onur duyarım. Ayrıca yüksek lisans öğrenimimde emeği geçen ve katkısı olan tüm öğretmenlerime ve arkadaşlarıma teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ahmet TUNÇ

Mayıs 2009

TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet TUNÇ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2009

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan BURAN

ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER

Sosyal yardım ve dayanışma insanlık tarihiyle eşdeğer bir olgu olup, insanoğlunun bir arada yaşamaya başladığı tarihten günümüze sürüp gelmiştir. Toplumların değişim ve dönüşümüyle birlikte bu olgu da hem anlam olarak ve hem de kurumsal olarak gelişip varlığını sürdürmüştür. Yoksulluk çağlar boyunca süre gelen ve insanlığın yaşadığı en büyük sorunlardan biridir. Diğeri ise (Bunun yaşanmasında bir çok neden olmakla birlikte en önemlilerinden biri) gelir adaletsizliğidir.

Bu durum karşısında özellikle batı Avrupa’da 1950’li yıllardan itibaren gelişen sosyal devlet, toplumdaki gelir adaletsizliğini azaltmak ve insana onurluca bir hayat sunmaya çalışmış ve bu noktada da önemli başarılar elde etmiştir. Devletler sosyal devlet ilkesini anayasalarına koyma gereğini duymuşlar veya buna zorlanmışlardır. Türkiye’de 1961 Anayasası’yla birlikte sosyal bir devlet olma ilkesini benimsemiş, bu çerçevede önemli adımlar atmış ve çeşitli haklar tüm toplum kesimlerine gösterilmiştir. 1980’li ve özellikle 1990’lı yıllarla birlikte dünyada gelişen yeni liberal anlayışla birlikte sosyal devlet harcamalarından kısıtlamalara gidilmiştir ve piyasacı bir anlayış benimsenmeye başlanmıştır.

Türkiye’de Osmanlıdan beri devam eden çeşitli sosyal yardım ve hizmet kurumları olmakla birlikte Cumhuriyet döneminde de çeşitli kurumlar kurulmuş ve varlığını sürdürmüştür. En büyük kurumsal yapı 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’dur. Bu kurum 2004 yılında genel yapılmış olup, faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu yapılanmanın taşra teşkil

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tüm il ve ilçelerde kurulu olup sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Bu çalışma ile Türkiye’de sosyal devlet ilkesinden anlaşılanın zamanla değiştiği ve bazen sosyal yardım devleti görünümü sergilediği, sosyal devlet anlayışının bazı siyasal amaçlar doğrultusunda suistimal edildiği çok çeşitli veri ve raporlar ortaya konularak ispatlanmaya çalışılmıştır. Yine yapılan sosyal yardımların çok dağınık ve birçok merkezden yapılmasından dolayı verimlilik ve iyi hizmet yapılamadığı çok çeşitli veri ve raporlar ortaya konularak ispatlanmaya çalışılmıştır.

Öneriler kısmında sosyal devletten yanlış anlam çıkarılmaması gerektiği ve bu dağınık sosyal yardım kuruluşlarının ortak bir çatıda daha verimli çalışması için ayrıca da yoksulluğun azaltılması için değişik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler : Türkiye, Sosyal Devlet, Sosyal Yardım, Siyasal Çıkar, Yoksulluk, Eşgüdüm, Sosyal Politika

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet TUNÇ

KISA İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, DENENCELERİ, AMACI VE
YÖNTEMİ.....18

İKİNCİ KESİM

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN TANITILMASI

2. SOSYAL YARDIMLARLA İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILAN
ÇALIŞMALAR.....24
3. SOSYAL (REFAH) DEVLETİN GELİŞİMİ VE
SOSYAL POLİTİKA.....26
4. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞININ DOĞUŞU
VE GELİŞİMİ.....52
5. YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIM KAVRAMI.....59

ÜÇÜNCÜ KESİM

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN ÇÖZÜMLEMESİ

6. TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN
OLUŞ NEDENLERİ.....

7. TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN GERÇEKLEŞME BİÇİMİ.....	82
8. SOSYAL YARDIMLARIN TARAFLARI VE SONUÇLARI.....	147
9. SOSYAL YARDIMLARDAN ALINACAK DERSLER.....	162

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

10. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ.....	167
EK-1 BULGULAR VE ÖNERİLER ÇİZELGESİ.....	181
EK-2. ARAŞTIRMA BOYUNCA YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	183
EK-3. ARAŞTIRMA BOYUNCA VARLIĞINDAN HABERDAR OLUNAN KAYNAKLAR.....	193
KAYNAKÇA.....	196

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet TUNÇ

İÇİNDEKİLER

Onay Sayfası	
Onur Sözü.....	1
Önsöz.....	2
Özet ve Anahtar Sözcükler.....	4
Kısa İçindekiler.....	6
İçindekiler.....	8
Çizelgeler Dizelgesi.....	15
Kısaltmalar Dizelgesi.....	16

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, DENENCELERİ, AMACI VE

YÖNTE Mİ	18
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	19
1.2. Araştırmanın Denencileri ve Amacı.....	21
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	21
1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	21
1.5. Kavram Tanımları.....	21
1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	22

İKİNCİ KESİM

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN TANITILMASI

2. SOSYAL YARDIMLARLA İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILAN ÇALIŞMALAR	24
2.1. Çalışma Boyunca İncelenen Kaynaklar.....	24
2.2. Çalışma Sırasında Varlığından Haberdar Olunan Kaynaklar.....	26
3. SOSYAL (REFAH) DEVLETİN GELİŞİMİ VE SOSYAL POLİTİKA	26
3.1. Sosyal (Refah) Devlet Kavramı.....	26
3.2. Refah Devletin Doğuşu ve Gelişimi.....	28
3.3. Refah(Sosyal) Devleti Türleri.....	34
3.3.1. Liberal Tür(Model).....	34
3.3.2. Korporatist Model	35
3.3.3. Sosyal Demokrat Model.....	35
3.4. Refah Devletin Sosyal Görevleri ve Özellikleri.....	37
3.5. Sosyal Devletin Temel Özellikleri	38
3.6. Sosyal Devlet, Vatandaşlık Kavramı ve Demokratik Karar Alma Mekanizma İlişkisi.....	39
3.7. Sosyal Devlet ve Günümüzdeki Gelişmeler.....	41
3.8. Sosyal Devletin Gerekliliği.....	47
3.9. Atatürk'ün Sosyal Devlete İlişkin Görüşleri.....	47
3.10. Sosyal Politika.....	49
3.10.1. Sosyal Politika Tanım ve Kavramsal İçerik.....	50
3.10.2. Kamu Yönetimi Anlayışındaki Değişim ve Sosyal Politika.....	51
4. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	52
4.1. Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumlarının Doğuşu	54
4.2. Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumlarının Gelişimi.....	56
5. YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIM KAVRAMI	59
5.1. Genel Anlamda Yoksulluk.....	
5.2. Yoksulluk Tanımları.....	

5.3. Diğer Yoksulluk Tanımları.....	61
5.4. Sosyal Yardım.....	64
5.5. Sosyal Yardımın Özellikleri.....	65
5.6. Sosyal Yardım Şartları.....	66
5.7. Almanya, Hollanda ve Fransa’da Sosyal Yardım.....	68
5.7.1. Almanya.....	68
5.7.2. Hollanda.....	69
5.7.3. Fransa.....	69

ÜÇÜNCÜ KESİM

TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN ÇÖZÜMLEMESİ

6. TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN OLUŞ NEDENLERİ	71
6.1. Türkiye.....	71
6.2. Türkiye’de İşsizlik.....	75
6.3. Türkiye’de Yoksulluk.....	76
6.4. Türkiye’de Yoksulluk Oranları.....	77
7. TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN GERÇEKLEŞME BİÇİMİ	82
7.1. Türkiye ve Sosyal Yardım.....	82
7.1.1. Tazminat Karakteri Taşıyan Sosyal Yardımlar.....	82
7.1.2. Koruma Karakteri Taşıyan Sosyal Yardımlar.....	83
7.2. Kızılay.....	84
7.2.1. Kuruluş ve Tarihçe.....	84
7.2.2. Kızılay’ın Görevleri	85
7.2.3. Kızılay’ın Gelir Kaynakları.....	86
7.2.4. Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü.....	87
7.2.5. Kızılay ve Yardım Faaliyetleri.....	87
7.3. İçişleri Bakanlığı-Darülaceze Kurumu.....	87

7.3.1. Kurumun Tarihçesi	88
7.3.2. Yönetim ve İşleyiş.....	88
7.3.3. Darülacezenin Bütçe Kaynakları.....	89
7.3.4. Hizmetin Konusu.....	90
7.4. Yeşil kart.....	91
7.4.1. Nasıl Yeşilkart Alınır.....	91
7.4.2. Başvuruların İncelenmesi.....	92
7.4.3. Değerlendirme ve Yeşilkartın Verilmesi.....	92
7.4.4. Yeşilkart ve Gelişmeler.....	93
7.5. Belediyeler.....	95
7.6. Sosyal Güvenlik Kurumu-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü.....	97
7.6.1. Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü'nün Görevleri.....	98
7.6.2. Yaşlılık Aylığı.....	99
7.6.3. Özürlü Aylığı.....	99
7.6.4. Bakıma Muhtaç Özürlü Aylığı.....	99
7.6.5. Özürlü Yakını Aylığı.....	100
7.7. Milli Eğitim Bakanlığı- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü.....	100
7.7.1. Kurumun Yapısı.....	100
7.7.2. Bütçe.....	101
7.7.3. Kurum'un Görev ve Hizmetleri.....	101
7.7.4. Burstun Yararlanma.....	102
7.7.5. Kredi Dairesi Başkanlığı.....	103
7.8. T.C. Başbakanlığı-Sosyal Yardım Kurum ve Kuruluşları.....	106
7.8.1. Özürlüler İdaresi Başkanlığı.....	106
7.8.1.1. Tarihçe	106
7.8.1.2. Görev	106
7.8.1.3. Mevzuat ve Yetki.....	108
7.8.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme.....	108
7.8.2.1. Yetki, Görev ve Sorumluluklar.....	108
7.8.2.2. SHÇEK ve Gelişmeler.....	
7.8.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü.....	

7.8.3.1. Aşevi(İmarethane).....	113
7.8.3.2. Muhtaç Kişilere Aylık Bağlanması	115
7.8.3.3. Bezm-İ Alem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi.....	115
7.8.3.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü Eğitim Yardımı	116
7.8.4. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ).....	117
7.8.4.1. 2985 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler ve Toplu Konut İdaresi'nin Görevleri.....	118
7.8.4.2. Altgelir ve Yoksul Grubu Konutları.....	119
7.8.5. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.....	120
7.8.5.1. SYDGM 'nin Yapısı	122
7.8.5.1.1. Fon Kurulunun Görevleri.....	122
7.8.5.1.2. Fon Kurulu Sekreteryası.....	123
7.8.5.2. Mevzuat ve Değişiklikler.....	123
7.8.5.3. SYDGM'nin Gelirleri ve Değişiklikler.....	125
7.8.5.4. Sosyal Yardımlarla İlgili Diğer Mevzuat.....	126
7.8.5.5. SYDGM ve Yapılan Yardımlar.....	126
7.8.5.5.1. Periyodik Aktarmalar ve Yardımlar.....	126
7.8.5.5.2. Sağlık Yardımları.....	127
7.8.5.5.3. Eğitim Yardımları.....	128
7.8.5.5.4. Gıda Yardımları.....	129
7.8.5.5.5. Yakacak Yardımları.....	129
7.8.5.5.6. Barınma Yardımları.....	130
7.8.5.5.7. Afet Destekleri.....	130
7.8.5.5.8. Aşevi Faaliyetleri.....	130
7.8.5.6. Gelir Getirici ve İstihdam Amaçlı Proje Hizmetler.....	130
7.8.5.6.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi.....	131
7.8.5.6.2. Bilişim Çırakları Projesi.....	132
7.8.5.6.3. Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi (SETİP).....	

7.8.5.6.4. Sosyal Yardım Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi Projesi.....	133
7.8.5.7. Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) ve Projeler...	133
7.8.5.7.1. Gelir Getirici Projeler.....	135
7.8.5.7.2. İstihdam Eğitimi Projeleri.....	136
7.8.5.7.3. Sosyal Hizmet Projeleri.....	136
7.8.5.7.4. Geçici İstihdam Projeleri.....	136
7.8.5.7.5. Toplum Kalkınması Projeleri.....	137
7.8.5.8. Şartlı Nakit Transferi (ŞNT)	137
7.8.5.8.1. ŞNT Devam Koşulu.....	138
7.8.5.8.2. ŞNT’ de Kesinti.....	139
7.8.5.8.3. Gebelik ve Doğum Yardımı.....	140
7.8.5.9. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları.....	141
7.8.5.9.1. SYDV’ nin Yapısı.....	142
7.8.5.9.2. SYDV’ nin Gelirleri.....	142
7.8.5.9.3. SYDV’ nin İşleyişi.....	142
7.8.5.9.4. SYDV’ nin Personel Yapısı.....	143
7.8.5.9.5. SYDV Başvuru	143
7.8.5.9.6. Başvuru Yeri ve Şekli.....	143
7.8.5.9.7. Başvurularda Gerekli Belgeler	144
7.8.5.9.8. SGK ve Yeşilkart Sorgulaması	144
7.8.5.9.9. Dosya Açılması.....	145
7.8.5.9.10. SYDV İnceleme.....	145
7.8.5.9.11. SYDV’ de Gündeminin Hazırlanması ve Karar.....	146
7.8.5.9.12. Dağıtım ve Teslim.....	147
8. SOSYAL YARDIMLARIN TARAFLARI VE SONUÇLARI	147
8.1. Sosyal Yardımlar ve Etkileri.....	148
8.2. Sosyal Yardım ve Hayırseverlik.....	155
8.3. Sosyal Yardımlar ve Seçim.....	155

9. SOSYAL YARDIMLARDAN ALINACAK DERSLER	162
9.1. Sosyal Devlet Zorunluluğu.....	163
9.2. Sosyal Devlet ve Çözüm Yolu.....	164

DÖRDÜNCÜ KESİM
GENEL DEĞERLENDİRME

10. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ	167
10.1. Bulgular ve Öneriler.....	167
10.2. Genel Sonuç	177
EK-1. BULGULAR VE ÖNERİLER ÇİZELGESİ	181
EK-2. ARAŞTIRMA BOYUNCA YARARLANILAN KAYNAKLAR	183
EK-3. ARAŞTIRMA BOYUNCA VARLIĞINDAN HABERDAR OLUNAN KAYNAKLAR	193
KAYNAKÇA	196

ÇİZELGELER DİZELGESİ

1. Çizelge 1: TÜİK, Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları.....	79
2. Çizelge 2: TÜRK-İŞ, Türkiye Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları.....	80
3. Çizelge 3: Türkiye Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları, (2002- 2007).....	81
4. Çizelge 4: Aceze Durumu.....	90
5. Çizelge 5: Türkiye Geneli Yeşil Kartlı Sayısı.....	94
6. Çizelge 6: Türkiye Geneli Belediye Sayısı.....	97
7. Çizelge 7: 2002-2008 Yılları Arası Öğrenim Kredisi Miktarları	104
8. Çizelge 8: Yıllar İtibari İle Burs, Öğrenim, Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayıları...	105
9. Çizelge 9: Yıllar İtibari İle Burs, Öğrenim, Katkı Kredisi Ödeme Tutarları.....	105
10. Çizelge 10: 1995 – 2008 Yılları Arası Gelir Gider Tablosu (Ytl).....	112
11. Çizelge 11: İmaratların Listesi.....	114
12. Çizelge 12: 2003-2008 Yılları Proje Oranları.....	131
13. Çizelge 13: 2003-2009 (Ocak) Dönemleri Şartlı Nakit Transferi Ödemeleri.....	140
14. Çizelge 14: 2003-2007 Hanehalklarının Aldığı Yardımların Türü.....	149
15. Çizelge 15: 2003-2007 Yılları Arası Yardım Kaynakları	150
16. Çizelge 16: 2008 Yılı Periyodik, Eğitim Ve Bayram Yardımları.....	151
17. Çizelge 17: Proje Destekleri Genel Değerlendirmesi.....	152
18. Çizelge 18: Yardımları İhtiyaçları Karşılama İlişkin Görüşler.....	153
19. Çizelge 19: Yardımların Yoksulluğu Azaltılmasına İlişkin Görüşler.....	154
20. Çizelge 20: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız İlişkin Görüşler....	155
21. Çizelge 21: 2003- 2008 Yılları Arası Gelir Gider.....	

KISALTMALAR DİZELGESİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKP	: Adalet ve kalkınma partisi
ATM	: Eşzamansız Aktarım Modu (Asynchronous Transfer Mode)
BAĞ-KUR	: Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DYP	: Doğruyol Partisi
GSYİM	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Money Fund)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KASDEP	: Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
KOBİ	: Küçük Ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖSYM	: Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SB	: Sağlık Bakanlığı
SETİP	: Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi
SRAP	: Sosyal Riski Azaltma Projesi
SPM	: Sektör Politikası Mektubunu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TL	: Türk Lirası
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon
TOOB	: Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
YG	: Yerel Girişim
YTL	: Yeni Türk Lirası

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet TUNÇ

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Araştırmanın birinci kesimi bir bölümden oluşmakta olup, araştırmanın konusu denenceleri amacı ve yöntemi hakkında bilgiler yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, DENENCELERİ, AMACI VE YÖNTEMİ

Sosyal yardım, sosyal devlet olmanın bir gereği olarak toplumda gelir adaletsizliğinin giderilmesi, insana insan gibi bir yaşam sunabilmek için devlet tarafından yapılması gereken temel görevlerden biridir. Sosyal devlet anlayışı batı Avrupa'da gelişen ve uygulama alanı geniş olan bir anlayıştır. Fakat 1980' li yıllarla birlikte gelişen yeni liberal hareketle birlikte önemini yitiren ve daha çok piyasacı bir anlayışla hareket edilmeye başlanan bir süreç ile karşılaşmış olup, bu durumda gelir adaletsizliğini arttırmıştır.

Tam bu noktada yoksulluk olgusu giderek toplumda daha yaygın olmaya başlamış olup, günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Yoksulluk olgusuyla mücadele edebilmek için devletler çeşitli kurum ve kuruluşlar tesis etmeye başlamışlardır.

Türkiye'de bu süreçte Osmanlı'dan beridir devam eden sosyal yardım ve hizmet kuruluşlarına yenilerini ekleyerek sayılarını arttırıp hizmete vermeye çalışmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de birçok sosyal hizmet ve yardım kuruluşları faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu kurumların arasında kapsam olarak öne çıkan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'dür, özellikle bu kurumun son yıllarda gerçekleştirdiği çok değişik faaliyetler vardır bunlara da ışık tutularak sosyal yardım olgusu derinlemesine gözden geçirilmiştir.

Tabi ki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bu noktada önem kazanmakta icracı yapı olarak gündeme sıkça gelmektedirler. Bu yapılar birer vakıf olarak sosyal yardım alanında değişik hizmetler vermektedirler ve birbirinden bağımsız kurumlardır. Türkiye’ de sosyal devlet olgusundan bazen sosyal yardım devlet anlayışı doğmakta ve böylece sosyal yardım amacının dışına çıkmaktadır. Araştırmayla birlikte bu yanlış anlama ortaya koyulmakta ve sosyal yardım alanında çok fazla kurumun olduğu ortaya koyularak bu noktada çeşitli öneriler sunulmaktadır.

Bu bölümünde çalışmanın konusu, amacı ve denencelerine yer verilmiş, çalışmanın hazırlanmasında kullanılan yöntem, kavram tanımları ve sunuş sırası ortaya konulmuştur.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırmanın konusu günümüzün ve gelecekte de dünyanın ve de insanlığın en önemli sorunlarından biri olan sosyal politika araçlarından biri olan sosyal yardımlardır. Devletin kuruluşundan günümüze bir varlık nedeni olan toplumsal uyumu sağlamanın yollarından biri olan sosyal yardımlar araştırmada etraflıca incelenmiştir.

Devletlerin anayasalarında olan sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak devletler birçok yasal düzenleme ve kurumsal yapı oluşturmuşlardır, araştırmanın temel konusu da bu kurumlar vasıtasıyla devletin ne tür sosyal amaçlar güttüğü incelenmiştir.

Araştırmanın önemine bakacak olursak artık dünya nüfusunun yarısına yakını yoksulluk ölçüsünün altında yaşamakta ve bu durum giderek yaygınlaşmaktadır. Zengin kuzey batı dünyanın üretim ve tüketim zincirinin başında yer almakta diğer insanlar da bu tüketimden arta kalanlarla yetinmeye çalışmaktadırlar. Bu durum haliyle birçok zıtlığı oluşturmaktadır, açgözlülük ve küresel kapitalizm bir girdap gibi milyarlarca yoksulun gırtlığına gidecek bir lokma ekmeği de yutmaktadır; yoksulluk giderek çok ciddi bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Türkiye’yi ise bu süreçten bağımsız olarak düşünmek doğru olmayacaktır; sermaye birikiminin çok ciddi anlamda olmadığı ve kaynak israfının had safhada olduğu Türkiye’de, aynı zamanda gelir dağılımının eşit olmaması da yoksul kitleleri arttırmakta ve ayrıca da düzensiz kentleşmelerin azlığı yoksulluğu arttırmaktadır.

Bu yüzden yoksulluk ülkemiz de giderek yaygınlaşmakta ve kendi arasında bile çeşitli sınıflara ayrılmakta büyük kentlerimizde yoksulluk ötesi yoksul kitleler (ultra yoksulluk) oluşmaktadır. Bu safhada devlete çok önemli görevler düşmektedir. Sosyal devlet ilkesi gereği bunun zamanında iyi planlanıp tedbirler alınması gerekmekte ve sosyal yardım devletçiliği, sosyal devletin yerini almamalıdır. Bu bakımdan devletin çeşitli kurumlar vasıtasıyla yapmış olduğu yardımların iyi düzenlenmesi ve insani gelişimi sağlanmalıdır.

Son olarak sosyal devlet ilkelerinin iyi irdelenip ona göre politikalar belirlenmeli ve kurumsal yapılar ona göre düzenlenmelidir. Bu yüzden “ **Türkiye’de 1983’ ten Günümüze Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi**” başlıklı tez çalışması bu konuya ışık tutmaya çalışarak olması gereken konusunda yol gösterici olacaktır.

1.2. Araştırmanın Denencileri ve Amacı

“ **Türkiye’de 1983’ ten Günümüze Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın iki ana denencisi vardır.

Denence 1: “Yapılan sosyal yardımlar sosyal devlet olma ilkesinin gerekliliğini yerine getirmemektedir”.

Denence 2: “Yapılan sosyal yardımlar dağınık ve verimsizce yapılmaktadır”.

Araştırmanın amacına bakacak olursak; başlığında ve denencilerinde de vurgulandığı gibi kamunun yapmış olduğu sosyal yardımların sosyal devlet ilkesinin gerekliliğini yerine getirmediği, sadece kısa vadeli çözümler ürettiği ve yoksul kitleleri yardım alma alışkanlığına ittiği sosyal politikanın sadece yardımlardan illeri geldiği anlaşılmakta ve bu insanlara aşılacaktır. Araştırmayla bunun böyle olmadığı ve olması gereken sosyal devlet anlayışının ifade edilmesi için çalışma yapılmıştır. Yapılan sosyal yardımların çok dağınık bir şekilde yapıldığı ve tek kurumsal yapının olmamasından dolayı verimsizliğin olduğu gerçeğinden hareket edilmiştir.

Kamunun daha asli işlerinin olduğu, sosyal devlet ilkesinden sosyal yardım ilkesinin anlaşılması gerekliliği çalışma boyunca irdelenerek gözler önüne

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada; bir konunun önemini ayrıntısıyla açıklayan betimsel yöntem ile geçmişe yanıt arayan tarihsel yöntem kullanılmıştır; ve ayrıca hem niteliksel ve hem de niceliksel veriler araştırmada kullanılmıştır. Sosyal yardımların boyutları kamunun rolü ve sosyal devlet ilkesi irdelenmiş olup insani gelişime yönelik tedbirlerden söz edilmiştir.

1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Araştırmayı konu alan yayımlanmış birçok kitap, makale, inceleme, çeviri, istatistiksel bilgi, rapor, gazete yazısı ile sanal ortamdaki veri incelenmiştir. Araştırma için basılı ve elektronik ortamdaki yazılı kaynaklar taranarak bilgi toplanmıştır. Elde edilen bilgiler; sınıflandırma, karşılaştırma, ilişkilendirme teknikleriyle işlenmiştir.

1.5. Kavram Tanımları

Araştırmada sık kullanılan başlıca anahtar kavramlar ve bu kavramların tanımları ile araştırmada kullanılan öteki kavramların dizelgesi aşağıda verilmiştir.

Sosyal Devlet: Bireylere ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan, onlara sosyal güvenlik olanakları sağlayan, toplumsal konumları ne olursa olsun tüm vatandaşlara eğitim, sağlık, konut gibi sosyal hizmetler alanında belirli bir standart getiren devlettir (Flora ve Alber, 1990, 29). Sosyal devlet kavramı refah devlet kavramı olarak da geçmektedir bu yüzden çalışma boyunca iki kavram birbirinin yerine kullanılmıştır.

Sosyal Yardım: Kişilerin kendi ellerinde olmayan nedenlerle mahalli ölçüler içerisinde asgari seviyede dahi geçinme imkanı bulamayan insanları; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan karşılıksız mahiyetteki parasal ve sosyal destek sağlamak için yapılan kamusal faaliyetler bütünüdür (Çengelci, 1993, 10).

Siyasal Çıkar: Siyasal bir amacı elde etmek için tüm imkanları kullanmaktır.

Yoksulluk: Yoksulluk denildiğinde akla ilk olarak, zenginliğin k fakirlik gelmektedir. Sosyal siyaset açısından yoksulluk, insan onuruna :

düzeşin altında, maddi yönden yetersiz olma durumudur. Siyasi ve sosyo-ekonomik açıdan yoksulluk ise, temel maddi ve sosyo-kültürel gereksinimleri karşılayabilme anlamında asgari yaşam standardının altında olma durumudur. Buna göre, ülkede ortalama gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olanlar yoksuldurlar (Seyyar, 2003, 40).

Sosyal Politika : Toplumun çeşitli kesimlerine ve çeşitli toplumsal sorunlara yönelen sosyal vatandaşlık, sosyal eşitlik ve sosyal adalet anlayışı ile bütünleşen bir politika niteliğindedir (Koray, 2005, 27).

1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası

Dört kesim esasına göre yapılan bu araştırma “**TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**” başlığı altında sunulmuş olup on (10) bölümden oluşmuştur. Araştırmanın Birinci Kesimi “ARASTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR” başlığı altında bir bölümden oluşmuştur. Birinci kesimde; araştırmanın konusu tanıtılmış, araştırmanın önemi, amacı, denenceleri, araştırmanın yöntemi ve sunuş sırası verilmiştir.

Araştırmanın İkinci Kesimi “TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN TANITILMASI” başlığı altında, 2., 3., 4. ve 5. Bölümleri içermektedir. “Sosyal Yardımlarla İlgili Daha Önce Yapılan Çalışmalar” 2. Bölümde olup, Sosyal yardımlar ile ilgili olarak Türkiye’de ve yurtdışında yapılmış araştırmalar tanıtılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın 3. Bölümü “Sosyal (Refah) Devletin Gelişimi ve Sosyal Politika” başlığını taşımaktadır. Sosyal devlet ve politika kavramları ve tarihsel süreçler irdelenmiştir.

4. Bölümde “Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışının Doğuşu ve Gelişimi” başlığı altında sosyal devletin Türkiye ‘deki gelişimi incelenmiştir.

5. Bölümde “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Kavramı” incelenmiştir.

Araştırmanın Üçüncü Kesimi “TÜRKİYE’DE 1983’ TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN ÇÖZÜMLEMESİ” başlığı altında 6., 7., 8. ve 9.

içermektedir. 6. Bölüm “Türkiye’de 1983’ ten Günümüze Sosyal Yardımların Oluş Nedenleri” ni içermektedir.

7. Bölümde “Türkiye’de Sosyal Yardımların Gerçekleşme Biçimi” yer almaktadır.

8. Bölümde, “Sosyal Yardımların Tarafları ve Sonuçları” incelenirken, Türkiye’de bugüne kadar yapılan sosyal yardımların etkileri etraflıca çizelgelerle irdelenmiştir.

9. Bölüm, “Sosyal Yardımlardan Alınacaklar Dersler” i içermektedir.

4. Kesim “GENEL DEĞERLENDİRME” başlığı altında 10. Bölümü içermektedir. 10. Bölüm, “Bulgular Öneriler ve Genel Sonuç” başlığıyla yer almıştır. Bu bölümde, araştırmadan elde edilen “Bulgular”, bu bulgulara ilişkin “Öneriler” ve araştırmanın genel bir değerlendirmesinin yapıldığı “Genel Sonuç” alt bölümleri bulunmaktadır.

İKİNCİ KESİM
TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL
YARDIMLARIM TANITILMASI

2. SOSYAL YARDIMLARLA İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILAN
ÇALIŞMALAR

Sosyal yardımlar konusunda yapılan çalışmaların bazıları tanıtılmış, diğerleri aşağıda sıralanmıştır.

2.1. Çalışma Boyunca İncelenen Kaynaklar

Çalışma boyunca incelenen yüzyirmibir kaynaktan özellikle beş eserden söz edilmesi gerekmektedir. Aşağıda bu beş eser incelenmiştir.

a. IŞIK, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu, (2003) **“Nöbetleşe Yoksulluk”**, İstanbul: İletişim Yayınları

- ‘Nöbetleşe Yoksulluk’ adlı alan araştırması kitabında Doç. Dr. Oğuz IŞIK - Yrd. Doç. Dr. Melih PINARBAŞIOĞLU, Sultanbeyli’de yaptıkları alan araştırmasında yoksulluğun kuramsal olarak ele aldıktan sonra tarihi süreç içerisinde ve özellikle 1980 sonrasında 2000’lere kadar geçilen evrede nasıl yoksulluğu tür değiştirdiğini alan araştırmasıyla ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada bölgede yoksulluğun nasıl geliştiği ve zaman içerisinde belediyenin oynadığı rol gözler önüne serilmektedir.

b. BUĞRA, Ayşe, (2008), **‘Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika’**, İstanbul: İletişim Yayınları

- Buğra kitabında kapitalist süreçte sosyal politikaların geçirmiş olduğu süreci ve sosyal devletin evrelerini etraflıca anlatmakta günümüz sosyal devlet ve sosyal politika hakkında detaylı kavramsal bilgiler vermektedir. Kitapta daha sonra Türkiye deneyimi ele alınmakta kapitalist süreçle birlikte yaşananlar, sosyal politikanın işlevi ve yeri belirtilmektedir, en sonunda ise sosyal devlet ve Türkiye’nin sosyal devlet anlayışı sosyal yardım kurumları tarihsel süreçten itibaren ele alınarak incelenmek dönem politikalar irdelenmektedir.

c. KORAY, Meryem, (2008), ‘**Sosyal Politika**’, Ankara, İmge Kitabevi

- Koray kitabında sosyal politikanın tüm evrelerini ele alıp tarihsel süreçten günümüze geçen değişikliği ve anlayışı ele almaktadır. Sosyal devlet ve gelişimi yine etraflıca irdelenmektedir. Sosyal politikanın ne olduğu ve neler içerdiği günümüzde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri, yine sosyal devletin geldiği süreç ve toplumlar çözümü için neler yapılması gerektiği etraflıca incelenmiştir.

d. SYDGM-Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, (2008), ‘**Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Sosyal Yardım ve Proje Destek**

Faaliyetlerinin Etki Analizi Araştırma Raporu’, Ankara: İsmat Matbacılık

- SYDGM yaptırdığı bu çalışma ile son dört yıllık çalışmalarının etkilerinin analizi yaptırmış olup toplam 6012 denek üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada Türkiye geneli olarak SYDV vakıflarından yararlanan kişiler üzerinde durulmuş olup araştırma sonucunda çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yapılan sosyal yardımların etkilerini göstermesi açısından oldukça güzel bir eserdir.

e. ŞENSES, Fikret. (2001), ‘**Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**’, İstanbul:

İletişim Yayınları

- Fikret ŞENSES’ in 2002 yılında İletişim yayımlarından çıkan ‘**Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**’ adlı çalışmasında, insanlık, muazzam bir zenginlikle korkunç bir yoksulluğun olağanüstü kutuplaştığı bir zamanı yaşıyor. Çarpıcı açlık ve düşkünlük manzaralarına, sadece yoksulluğun gitgide derinleştiği ve kitleselleştiği "azgelişmiş" ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de rastlanıyor. Buna karşılık yoksulluk konusu, neo-liberal küreselleşme söyleminin baskısı altında, hayli uzun bir süre kayıtsızlıkla karşılandı. Ancak son yıllarda uluslar arası mali kuruluşların, hatta sermayenin ilgi alanına girmiş bulunuyor. Yoksulluğun tanımlanmasıyla, ölçeklerinin ve somut biçimlerinin/yapılarının belirlenmesiyle, nedenlerinin saptanmasıyla ve onunla mücadele yollarının tarif edilmesiyle ilgili tartışmalar, akademik ve politik açıdan önemli bir mücadele düzlemini oluşturuyor. Fikret titiz incelemesi, yoksulluğun tanımlarına, kavramlarına, ölçeklerine açıklık get

Yukarıdaki eserler kısaca ifade edildikten sonra, ek-2’de çalışma boyunca yararlanılan kaynaklar sıralanmıştır.

2.2. Çalışma Sırasında Varlığından Haberdar Olunan Kaynaklar

Varlığından haberdar olunan ancak araştırma süresi içinde yararlanılmayan eserler ek-3’de verilmiştir.

3. SOSYAL (REFAH) DEVLETİN GELİŞİMİ VE SOSYAL POLİTİKA

Sosyal Devlet ilkesi devletlerin en önemli ilkelerinden biri olmasının yanında çokça tartışılan ve farklı uygulama alanları vardır, bu noktada sosyal devlet(in) kavramı, doğuşu, gelişimi gibi konular etraflıca ele alınmış olup, sosyal politikanın tanımı gelişimi ve sosyal yardım alanındaki yeri irdelenmiştir.

3.1. Sosyal (Refah) Devlet Kavramı

Sosyal devlet ya da refah devleti nedir? Sosyal devleti tam olarak anlatan kapsamlı bir tanım bulunmamaktadır. Genel olarak literatürde yer alan tanımlar, sosyal devleti, ya amaçları ya da araçlarına dayalı olarak açıklamakta ve kapsanan amaç ve araçlardaki farklılık genel kabul gören tam bir sosyal devlet tanımına ulaşmayı engellemektedir. Bununla birlikte gerek amaçlara, gerekse araçlara dayalı olarak yapılan mevcut tanımların, sosyal devlet hususunda oldukça açıklayıcı bilgiler verdiği de görülmektedir (Aktan, Özkıvrak, 2003).

“Refah devleti (welfare state)” kavramı, savaş zamanında Nazi Almanya’sının “otoriter devlet (power state)”i ile savaş sonrası müttefik devletlerin yeniden inşaa edilmesi tutku ve ümidini ifade eden “refah devleti (welfare state)”ni birbirinden ayırmak için ilk kez Archbishop Temple tarafından İngiltere’de kullanılmıştır (Christopher, 1991, 102). Ancak burada paradoksal bir durumun varlığı söz konudur. 1941’den çok önce daha 1880 yılında sosyal sigorta sistemi Bismarck Almanyası’nda kurulmuş ve “Refah Devleti (Wohlfahrstaat)” kavramı 1920’lerde yine Almanya’da gündeme gelmiştir (Savaş, 1994, 190).

Sosyal devlet kavramı birçok bilim dalında kullanılmış ve üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Sosyal devlet veya refah devletinin tanımında da farklılıklar olmakla birlikte gelişimiyle bağlantılı olarak bazı tanımlar verilebilir.

“Refah Devleti” (welfare state) kavramı, tarih boyunca çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen ve onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamakla görevli olan sosyal devlet (refah devleti) (Soysal, 1986, 224) anlayışdır. Bu anlayış insanlara adalet, eşitlik, demokrasi hakkını sağlamaya yardımcı olmuştur.

Bireylere ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan, onlara sosyal güvenlik olanakları sağlayan, toplumsal konumları ne olursa olsun tüm vatandaşlara eğitim, sağlık, konut gibi sosyal hizmetler alanında belirli bir standart getiren devlettir (Flora ve Alber, 1990, 29). En çok atıf yapılan tanımın sahibi Asa Briggs’e göre, refah devleti; “piyasa güçlerinin rolünü azaltmak amacıyla, bilinçli bir şekilde örgütlü kamu gücünün kullanıldığı bir devlet türüdür.” Briggs’e göre, refah devleti, üç alanda faal durumdadır: Birincisi, bireylere ve ailelere, minimum bir düzeyde gelir garantisi sağlamaktadır. İkincisi, kişilerin, belirli sosyal risklerin (hastalık, yaşlılık, işsizlik vb.) üstesinden gelmelerinde onlara yardımcı olmaktadır. Üçüncüsü ise, sosyal refah hizmetleri aracılığıyla, tüm vatandaşlara en iyi yaşam standartlarını sunmaktır (Özdemir, 2004).

Başka bir tanıma göre ise: “Modern Sosyal Devlet, fertleri çalışma ve sosyal hayatta yalnız bırakmayan, sosyal (insani) gelişmeyi sürekli kılmak maksadıyla gerektiğinde ekonomik müdahale eden devlettir (Seyyar, 2006, 243).

Refah devletini kısaca üç şekilde betimlemek mümkündür. Refah devleti, müdahaleci, düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı bir devlettir. Müdahalecidir; çünkü piyasa başarısızlıkları üzerine harekete geçer ve doğan sorunların giderilmesine yönelik olarak önlemler alır, düzenlemeler yapar. Düzenleyicidir; çünkü iş piyasalarındaki düşük ücretlerin işçileri sefaletе düşürmemesi için asgari bir ücret belirler, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerini üstlenir vb. Gelirin yeniden dağıtıcısıdır; çünkü vergi ve diğer politikalar ve transfer harcamalarıyla gelirin paylaşımına

bulunmadığında, sınıflar arasında gelir dengesizliklerinin, dolayısıyla huzursuzlukların çıkacağına farkındadır (Özdemir, 2004).

Her birey, yaşam yarışına eşit şartlarla başlamaz. Doğumla birlikte kazanılan bazı özellikler vardır. Örneğin, dil, ırk, renk, doğum yeri, hatta anne-babanın kültür düzeyi, ekonomik durumu ve toplumsal statüsü gibi bazı özellikler her birey için farklıdır. Bunun dışında, yine kendi dışında cereyan eden, ancak onu yoksulluk, işsizlik gibi tehlikelere maruz bırakan bazı ekonomik ve sosyal faktörler de söz konusudur. İşte refah devleti, bu avantaj ve dezavantajları dengelemeye çalışan, dengedeki ibreyi daha ziyade ekonomik ve sosyal yönden güçsüz olanlar lehine tutan devlettir (Barna, aktaran Özdemir, 2004). Sosyal devlet dengeleyici ve gözetici bir rol oynamaktadır, bu yüzden insanlara insan onuruna yakışan bir hayat sunma amacı taşımaktadır.

Sosyal devlet bu tanımlardan sonra şöyle ifade edilebilir; sosyal devlet eşitsizlikleri gidermeye çalışan, gelir adaletsizliğini azaltan, demokratik bir anlayışla insanca bir yaşam olanağı sağlayan bir devlet anlayışıdır.

3.2. Refah Devletinin Doğuşu ve Gelişimi

Refah devleti terimi İngilizce'ye ilk olarak 1941 yılında girmiştir. Aynı dönemde bu terimi savaş dönemi İngiltere'sini bir savaş devleti olan Nazi Almanya'sından farklılaştırmak için Başpiskoposluk Kilisesi tarafından kullanılmıştır. Refah devleti terimi literatüre çok hızlı bir şekilde 1942 yılında hazırlanan Beveridge Raporuyla birlikte girmiştir. Bu rapor devlete, kişinin beşikten mezara kadar refahı için sorumluluk yüklüyordu. Ancak bu bilgilerin aksine hem 1880'li yıllardaki modern sosyal sigortaya, hem de 1920'li yıllardaki *refah devleti* kavramına öncülük eden Almanya idi. Refah devleti terimi hem amaçlara; (devletin refahla ilgili sorumluluğu düşüncesi) hem de araçlara (bu düşüncüyü gerçekleştirecek kurumlar ve uygulamalara) kaynaklık eder. Bu yüzden refah devletini tanımlamak kolay değildir (Gough, 2002, 1).

Şimdi bu amaçlarla birlikte Briggs tarafından ortaya konan meşhur tanımlamayla başlayalım. Refah Devleti, piyasa güçlerini en az üç alanda yönlendirmek için örgütlü kamu gücünün (politika ve yönetim vasıtasıyla) etkin bir şekilde kullanıldığı Bunlardan birincisi; kişilere ve ailelere, varlıklarının piyasa değerini dikkate a

minimum düzeyde bir geliri garanti etmek, ikincisi kişilerin ve ailelerin belirli sosyal risklerin üstesinden gelmesini sağlayarak, yapılmadığı takdirde kişisel ve ailevi sorunlara yol açacak olan güvensizliğin yayılmasını azaltmak (hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi). Üçüncüsü ise genel kabul görmüş sosyal hizmetler çerçevesinde statü ve sınıf farkı gözetmeksizin bütün vatandaşlara var olan en iyi standartları sağlamaktır (Gough, 2002, 1).

Bu tanımlama kapitalist piyasa ekonomisinde müdahaleci refah devleti formunu ortaya koymasından önemlidir. Öte yandan bu tanım devlet müdahalelerinin, güvensizlik ve fakirliğin ortadan kaldırılması ve bazı sosyal hizmetlerde en iyi standartların garanti edilmesi amacıyla yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. İhtilaf hala sürmektedir ve bu yüzden refah devletinin amaçlarının ne olduğu tam olarak belirli değildir. Bazıları refah devletinin; ihtiyaçların sadece minimum düzeyde karşılanması ya da belirli ihtiyaçlarda minimum standartların sağlanması ile ilgili olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir (Wilensky ve Lebeaux gibi). Bazıları da eğitim politikası gibi sosyal politikaların başka amaçlara da hizmet edebileceği görüşündedirler. (Flora ve Heidenleimer,) daha ileri gider ve refah devletini, *işgücünün yeniden üretilmesi ve kapitalist toplumlarda çalışmayan nüfusun korunması için kamu gücünün kullanılması* şeklinde tanımlar. Bu nedenle çağdaş refah devletine çok geniş bir amaç, gerekçe ve faaliyet listesi atfedilmiştir. Bununla birlikte temel vatandaşlık hakları ile ilgili olarak bütün kişilerin daha iyi bir duruma getirilmesi için refah devletinin sorumluluğuna işaret eden genel bir görüş birliğinden söz edilebilir (Gough, 2002, 1-2).

Sosyal devlet anlayışı ondokuzuncu yüzyılda hâkim olan “jandarma devlet ” anlayışının tersidir. Liberal felsefeden esinlenen jandarma devlet anlayışına göre, devletin görevleri, savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir. Bu anlayışa göre devlet bireylerin güvenliğini sağlamalı, ama onların faaliyetlerine müdahale etmemelidir. Jandarma devlet anlayışına göre, devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesi sadece gereksiz değil, aynı zamanda ekonominin doğal kanunlarının işleyişini bozacağından zararlıdır da. Batı toplumlarında jandarma devlet anlayışı ortamında sanayileşme büyük ölçüde gerçekleştirilmiş, ama bunun yanısıra sosyal sorunlar ortaya çıkmış, gelir ve servet eşitsizlikleri artmış, sınıf

yoğunlaşmıştır. Bu durum karşısında Batı toplumları, klasik jandarma devlet anlayışını terk ederek gerekli sosyal tedbirleri almaya başlamışlardır. Bu anlamda sosyal devlet, Ergun Özbudun'un gözlemlediği gibi, “devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahalesi yoluyla, sınıf çatışmalarını yumuşatan ve millî bütünleşmeyi sağlamaya çalışan bir devlet anlayışıdır” (Gözler, 2000, 155).

19. Yüzyılın ikinci yarısında, kapitalizmin gelişim sürecinde 1870'lerde İngiltere'de ve 1890'larda Amerika'da ortaya çıkan büyük ekonomik krizler bir çok kapitalist ülkede başta işçiler olmak üzere sayıları giderek artan ve yoksullaşan gruplar gerçeğini gözler önüne çıkarmıştır. Bu dönemde sosyalizm yoksullaşan kitlelerin eşitlik taleplerini bir ifadesi olmuş ve kapitalizm sorgulanmıştır. Bu gelişmeler beraberinde kapitalist sistemin kapitalist sistemin ve klasik liberalizmin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Liberal toplumun ekonomik modeli olan kapitalizm krizleri liberalizmin krizleri olarak görülmüş ve liberal ekonomik model bağlamında piyasa-refah devleti ilişkilerinin sorgulanmasına ve dönüşümüne, giderek sosyal liberalizmin ortaya çıkışına neden olmuştur. Kapitalist devletlerde piyasa refah devleti ilişkisinin yönü devletten yana çevrilmiş, devletin, bireylerin ve özellikle çalışanların sosyal güvenliğini sağlamada etkin rol oynaması gerektiği anlayışı güçlenmiştir (Özdemir, 2004).

18. Yüzyılın ikinci yarısında gelişimi ve güvenliği için ulus-devlet modelini öne çıkaran kapitalizm, 1929'daki dünya ölçekli ekonomik buhranın tetiklediği, burjuva ve işçi sınıfının sermaye ve emek arasındaki ilişkiyi kendine özgü yöntemle düzenleyen “sosyal devlet” ideolojisini 1950'lerin başlarında kabul etti. Sosyal devlet anlayışı devleti sosyal konulara duyarlı kıldığı gibi belli oranlarda ekonomiye müdahalesini öngörüyordu. Ulus-devlet temeli üzerine kurulan sosyal devlet, 1970'li yılların başına kadar popülaritesini korudu. Bu dönemde ortaya çıkan gelişmeler (yeni bir dünya ölçekli ekonomik buhran, dünya ekonomi pazarında söz sahibi olmak isteyen yeni aktörler ve sosyalist düşüncenin zayıflaması gibi) kapitalizmi yeni “meşruiyet” alanları bulmaya yöneltti. Bu doğrultuda kapitalizmin sözcülüğünü yapanlar; hararetli bir şekilde gereğinden fazla büyüdüğünü iddia ettiği sosyal devletin sınırlandırılmasını sosyal devlet modelini ağır bir dille eleştirmeye başlamışlardır (Alptekin, 2004)

Refah devletinden önce birçok batılı ülkede ilk dönemlerde kolektif hizmetlerin sağlanması görevi gönüllülük temeline ve hayırsever kurumlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bugün dahi bazı ülkelerde gönüllülük temeline göre yerine getirilen hizmetler (kişisel bakım hizmetleri, bazı yangın hizmetleri vb.) vardır ve gönüllülük merkezli faaliyetlerin alanı büyük ölçüde genişlemektedir. Bununla birlikte daha büyük ölçekli hizmetlerin sağlanması isteği genellikle resmi düzeyde bir yönetsel aygıtın düzenleyici desteği veya organizasyonunu gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik 20. yüzyılda özellikle 1940 yılından sonra gönüllülük modeli yerine refah modelinin doğuşunu sağlamıştır. Refah modeli çerçevesinde eğitim, sağlık, alan kullanımı ve planlama, devlet konutları, tam istihdam politikası ve sosyal refah planlamasında devlet merkezli işleyen bir sistem kurmak için çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır. Savaş sonrası Avrupa’da bu tür gelişmelere İngiltere, Fransa ve Almanya tarafından öncülük edilmiştir. Ayrıca, böylesi hizmetlerin devletin sorumluluğunda olduğu anlayışı yerleşmiş ve devletin bu alandaki sorumluluğu kurumsallaşmıştır (Ersöz, 2005).

İkinci neden ise, II. Dünya Savaşı sonrası çift kutuplu hale gelen dünyada, giderek etkisini ve nüfuzunu daha fazla hissettiren “sosyalizm tehdidi” nin önüne set çekmektir. Sanayileşme ile birlikte büyüyen kentlerde birikmeye başlayan yığınların, özellikle kadın ve çocukların kötü yaşam koşulları içinde bulunması ve fabrikalarda çalışmaya başlayan ve sayıları giderek artan yeni işçi sınıfının çalışma koşullarının giderek kötüleşmesi, bu durumun ancak kapitalist düzenin bir devrim ile sona erdirilmesiyle biteceğini öne süren sosyalist fikirlerin güçlenmesine yol açtığı görülmektedir (Özdemir, 2004).

Bu anlayışa sahip refah devletinin gelişmiş Batılı ülkelerde ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşından sonra, devletin müdahaleci niteliğinin ekonomik ve sosyal hayatta daha belirleyici olması gerektiği anlayışı ile birlikte gerçekleşmiştir. Devletin piyasalara müdahalede bulunmaması temeline dayalı Liberal politikalar, 1929 Dünya bunalımından sonra yerini, ekonomik ve sosyal düzenin tanziminde devleti birincil aktör haline getiren Keynezyen iktisat politikalarına bırakmıştır (Ersöz, 2005).

1970’li yılların ortalarında, birinci ve ikinci petrol krizleri ile baş bunalıma kadar hızlı bir büyüme ve refah artış dönemi yaşanmış ve

anlayışının iyice yükseldiği bu dönemde devletler sosyal politikaların sağlanmasında en etkin kurumlar haline gelmiştir. Refah ve büyüme döneminin koşulları devletin hem sosyal politikaları kolayca uygulamaya koymasına ve hem de sosyal politikaların tür ve kapsamının genişlemesine imkan sağlamıştır. Kısacası bu devrede refah devleti kurumsallaşmış ve sosyal politika sepeti genişlemiştir (Ersöz, 2005).

Sosyalist devrimin gerçekleşeceği endişesi, Amerika'nın başını çektiği kapitalist dünyanın farklı sistem arayışı içine girmesini ve liberal düzenin içine sosyal boyutun da katılmasını getirmiş, vahşi kapitalizmin vazgeçilmez ilkesi olan serbest piyasa-sınırsız sermaye hareketleri denetim altına alınmış, refah devleti anlayışına geçilmiş, böylece, devrimin önünün alınabileceğine inanılmıştır. Bu şekilde hem Batı Bloğuna dahil ülkelerde yaşayan bireyleri, hem de yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş ülkeleri Batı kampında tutabilmek mümkün hale gelmiştir (Özdemir, 2004).

Ergun Özbudun' un belirttiği gibi, “sosyal devlet”, “sosyalist devlet ” demek değildir. Sosyalist devlet üretim araçları üzerinde özel mülkiyeti tamamıyla ortadan kaldırır ve ekonomik hayatın düzenini serbest rekabete değil, merkezî planlamaya dayandırır. Oysa, sosyal devlet üretim araçları üzerinde özel mülkiyet hakkını ve özel teşebbüs hürriyetini tanır. Ekonomik hayatın düzeni, esas itibarıyla, serbest rekabete ve piyasa ekonomisi kurallarına dayanır (Gözler, 2000,155).

Yine, yukarıdaki nedenle bağlantılı olarak, modern refah devletinin, kapitalist üretim sisteminin temel aktörleri olan emek-sermaye arasındaki çıkar uyumsuzluğunu törpülemek ve işçi sınıfını kontrol altında tutabilmek için, kapitalist sistemin ürettiği yeni bir yönetim tarzı olduğu ifade edilmektedir. Çünkü, 19. yüzyıldan itibaren, hem toplumsal hem de siyasal alanda güçlenen işçi hareketlerini, sosyalizme kaymadan durdurabilmek, ancak sosyal demokratik Keynezyen refah devleti modeli ile mümkün olabilmıştır (Özdemir, 2004).

Refah devletinin temelleri, 19. yüzyılın ortalarında İngiltere’de yoksullara yönelik yasal düzenlemeye kadar götürülmektedir (Yoksulluk Yasası). Ancak, modern refah devleti için kabul edilen başlangıç noktası, ilk defa 1883’te Bismark getirilen sosyal sigorta uygulamasıdır. Dolayısıyla, bazı öncü düzenleme ve uy

istisna tutulursa, refah devleti esas olarak 20. yüzyılın bir ürünüdür (Özdemir, 2004). Sosyal devlet, 20. yüzyıl kapitalizminin devlet biçimlerinden biri olmuştur (Güler, 2005, 2).

Öte yandan, refah devleti denilince, olağanüstü büyüklükteki bir olgudan bahsedildiği bilinmelidir. Örneğin, İngiltere'deki refah devleti incelendiğinde (İngiltere liberal refah modelini temsil eden bir ülkedir, daha ileri düzeyde refah devletleri de vardır), bu ülkede toplam kamu harcamalarının % 60'a yakın kısmının refah devleti tarafından kullanıldığı görülecektir. Kamu harcamalarının % 31'i sosyal güvenliğe, % 16'sı sağlığa ve % 12'si eğitime ayrılmaktadır (Dilnot, 2002, 7).

Refah devletlerinin gelişimlerinde olduğu gibi, şimdi reforma ve yenilenmeye olan eğilim de aşamalıdır. Genel tartışmalar, tipik olarak artan değişimle ilgilidir yada reformun parça parça oluşması, tartışmaların yapısal eksikliklerinden kaynaklanıyor diyebiliriz. Sebep ne olursa olsun devletler tarafından işletilen ve finanse edilen bu kurumların niye yaşamaya devam ettikleri sorusu daha seyrek soruluyor. Aralarındaki ayırım çok belirgin olmasa da, hem uygulamada hem de teoride, iki geniş kapsamlı sebep vardır. Birincisi verimlilikle ilgili sebeplerdir, bu görevlerden bazılarının sadece devlet tarafından yapılabileceği yada devlet tarafından daha verimli yapıldığı düşüncesidir. İkincisi etik ve politik prensiplerimiz, dağıtım ve yeniden dağıtım, bireyin, ailenin, daha geniş toplulukların ve devletin bağıl rollerin refah devleti tercihleriyle uyuşmasıdır (Dilnot, 2003, 3-4).

Görüldüğü gibi, refah kavramı, öncelikle çağdaş toplumlarda önem kazanmıştır. Bunun nedeni, Sanayi Çağı toplum yapısında görülen olumsuzlukların ve bunlara yönelik önlemlerin ilk defa bu ülkelerde ortaya çıkmasıdır. Genelde sosyal refah kavramı, çağdaş Batı toplumlarının bir ürünü olan ve onlar tarafından garanti altına alınan adalet, eşitlik, özgürlük, haklar (siyasi, ekonomik ve sosyal) gibi kavramlarla hep bir arada olmuştur (Christopher, 1998, 6-7). Refah devleti, özellikle 1945–1975 (refah devletinin “Altın Çağ”ı) dönemde gelir ve harcamalarını artırmış, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, tam istihdam, gelir dağılımı gibi sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerini geliştirmiş, refah devletini kurumsallaştırmıştır (Ramesh, 1999, 2000). 20. yüzyılın gelişmiş kapitalist ülkelerinde Keynesci yaklaşım temelinde sosyal de

devleti olarak adlandırılmıştır. Az gelişmiş kapitalist ülkelerde ise kalkınma devleti olarak da adlandırılmıştır (Güleç, 2008, 48-49). Sosyal devlet anlayışı 20. yüzyılın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır ve gelişimini devam ettirmiştir. 1980’li piyasa anlayışıyla geri itilmiş olsa da 21. yüzyılın krizler yaşayarak çıkmaza giren kapitalist sistemine beklide en iyi çıkış olarak tekrar görülmelidir. Sosyal devlet özünde Marksist özelliklerde taşımıştır, zamanla daha gelişmiştir ve insani kalkınma için yoksulluğun azaltılıp çözümü için sosyal devlet anlayışı tekrar ihtiyaç duyulan bir noktaya gelmiştir.

3.3. Refah (Sosyal) Devleti Türleri

Litaratürde genel anlamıyla kabul edilen ayırımı Esping ve Andersen’e dayandırılarak yapılır. Onlara göre üç farklı refah devleti türü vardır. Bunlar liberal tür, korporatist tür ve sosyal demokrat tür olarak sınıflandırılmıştır.

3.3.1. Liberal Tür (Model)

Mütevazi ve yoklamalı sosyal yardımların (yani ihtiyaç sahiplerinin bazı yollarla saptanmasına bağlı olarak yapılan ödemeler “means tested” ve mütevazi sosyal güvenlik ödemelerinin yer aldığı türdür. Bu türde programların amacı piyasayı ve piyasaya girişi güçlendirmektedir; bunu da ya herkese düşük bir asgari gelir güvencesi vererek yada aktif olarak özel refah programlarına katkıda bulunarak yapar. ABD, Kanada ve Avusturalya bu türün tipik örnekleridir (Koray, 2003, 70-71).

Liberal refah devletlerinde, vatandaşlar esas itibariyle bireysel piyasa aktörlerini meydana getirirler. Piyasa ilişkilerini sosyal haklarla değiştirmek konusunda isteksizlik vardır ve vatandaşlar kendi refahlarını piyasada aramaları için teşvik edilirler. Devlet, son çare olarak başvurulacak bir merci görevi üstlendiğinden, yalnızca en kötü durumda olanlara gelir transferi yapılmakta, dolayısıyla temel sosyal yardım programları gelir araştırmasına (income–test) başvurmayı gerekli kılmakta ve sosyal sigorta yararları oldukça mütevazi bulunmaktadır(Özdemir, 2004). Birincisinde koruyucu ve müşteri-temelli feodal toplumlar müşterek bir dünyaya geçiş yapmışlardır. Böylece geleneksel olarak mal sahibini temel alan toplumsal yardımların artışı, her ne kadar güncellenen devlet görüntüsü de olsa modern dünyaya üstün gelir (Gökbunar, Özdemir, U

161). Tamamen piyasacı bir anlayışın egemen olduğu bir model olup kapitalizmin en sert yaşandığı ülkelerde görülmektedir.

3.3.2. Korporatist Model (Tür)

Bu tür (model) tarihsel olarak korporatist bir yapıya sahip Almanya, Fransa, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde ortaya çıkan bir modeldir. Modelde devletin refah hizmetlerinde önemli ölçüde piyasanın yerini aldığı görülmekle birlikte, var olan statü ve sınıf farklılıkları refah uygulamalarıyla da sürdürülür. Sosyal haklar, büyük ölçüde sınıf ve statüye bağlanmıştır (Koray, 2003, 70-71).

Bu modeli benimseyen ülkeler, çalışma hakkı, yani istihdamı yüksek tutma hedefi yerine, sosyal güvenlik hakkını, yani sosyal sorunları sosyal güvenlik yoluyla giderme yöntemini benimsemişlerdir. Ancak, sosyal güvenlik hakkı da yine çalışma ve gelir düzeyiyle ilgilidir. Devlet, çeşitli nedenlerle gelir kaybına uğrayan bireylere, çözüm olarak yeni istihdam olanakları sunma yerine, çözümü tazmin ve telafi edici politikalarda aramaktadır. Dolayısıyla devlet, bireyleri iş piyasasına giriş ve orada kalmaya teşvik edecekken, iş piyasasından çıkışa ve hatta piyasaya girmemeye teşvik etmektedir (Özdemir, 2004). İkincisi sosyal kurumlarca sağlanan refah (korporatist refah) ki bu tür bir refah kiliseyle yapılır ve kiliseye bağlı bir sadakat ödülü olarak yapılan koruma ve yardımlara karşılık gelir (Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008, 161). Bu türde en azından vatandaşının yanında olup, farklılıklara rağmen gelir adaletini sağlamaya çalışmaktadır.

3.3.3. Sosyal Demokrat Model (Tür)

Sosyal hakların en çok kurumsallaştığı ve yaygınlaştığı, sosyal ihtiyaçların en çok piyasa dışından sağlanabildiği modeldir; modelin ortaya çıkmasındaki desteği ve uzun süreli iktidarındır. Burada piyasa ve devlet arasında işçi sınıfı ve orta sınıf arasında ikili bir yapıyı kabul etmek yerine, yüksek standartlarda bir toplumsal eşitliğin sağlanması amaçlanır. Bu nedenle, sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların yüksek tutulduğu gibi, hakların kullanılmasında da geniş bir eşitlik gözlenir (Koray, 2003, 70-71). Sonucusu da devletçi muhafazakâr anlayıştır. Bu yaklaşım; bireyci veya tümüne koruma sağlayan politikalar gibi değil, devletin pederşahi bir otorite

olduğu, toplumun uyacağı kural ve zorunlulukları belirttiği bir anlayıştır (Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008, 161).

Genel olarak kullanılan ayırımdan sonra başka bir ayırımı da Leibfried' e görmekteyiz oda refah devletini dörde ayırmaktadır.

Çalışma Merkezli Toplum: İskandinav modeli olarak da bilinir. Bu model çalışma hakkını merkeze alır, refah politikalarını buna göre düzenler ve her yönden işgücü piyasasına girmeyi destekler. Sosyal hizmetler açasından da yaygın bir ve cömert bir modeldir (Koray, 2008,124).

Kurumsallaşmış Refah Modeli: Bismark modeli Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde ortaya çıkmakta ve kurumsallaşmış refah modeli olarak nitelendirilmektedir. Bu ülkelerde refah stratejisi, sosyal sorunların karşılanması, işgücü piyasasından ayrılmanın tazmin edilmesi ağırlıktadır. Yani burada tazmin edici stratejiler öne geçmiş durumdadır (Koray, 2008,124).

Artıkçı-Resudialist: Anglosakson model, ABD, Kanada gibi ülkeler yanı sıra İngiltere'de bu gruptadır. Refah devletinin ne işveren ne de tazmin edici rolü vardır. Devlet, bireyi işgücü piyasasına girebilmesi açasından eğitim, özendirme ve nitelik geliştirme gibi faaliyetlerle desteklese de bunları daha çok bireysel bir sorumluluk ve zorunluluk olarak görür. Bu ülkelerde sosyal hakların yaygın bir biçimde kurumsallaşması ve uygulanması söz konusu değildir (Koray, 2008,124).

Kalıntı refah modeli, muhtaç durumdakilere temel yardım ya da hizmetler sağlamada, devletin piyasaya müdahale etme rolünü sınırlandırmakta, yalnızca yoksullar için minimal bir devlet yardımı öngörmektedir (Özdemir, 2004).

Gelişmemiş- Rudimental: Latin çevresi ülkeler, ispanya, Portekiz, Yunanistan, bir dereceye kadar (özellikle Güney olmak üzere) İtalya bu gruptadır. Bu ülkeler bir açından artıkçı modele yakındırlar ve herkes için iş bulmak ve işgücü piyasasına girebilmek asıldır. Ancak aynı zamanda, Agklosakson ülkelerde olmayan geleneksel yardım hizmetleri (kiliseler gibi) ve aile dayanışması vardır. İşgücü piyasası tarım ağırlıklı, sosyal güvenlik uygulaması yetersiz olsa da bu ülkelerde uygun politikaları bazıları için gelir kaynağıdır (Koray, 2008, 124).

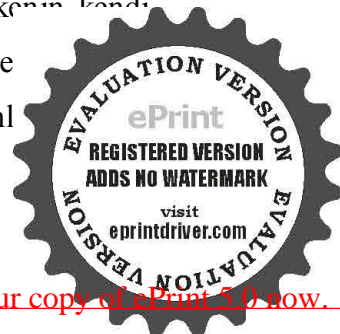

Ayrıca “Konfüçyüs Refah Devleti” ya da “Doğu Asya Refah Devleti” olarak adlandırılan tip ortaya çıkmıştır. Esping-Andersen’in refah devleti tipolojisi hakkındaki tartışmaların bir ürünü olan kavram, eski diktatörlüklerin ya da batılı olmayan ülkelerin (Japonya gibi) karakteristik özelliklerini (Örneğin; perakendeci küçük aile şirketlerine sağlanan koruma v.b.) basit olarak yakalamaya yöneliktir (Eski Doğu Bloğu Ülkeleri gibi). Ülkelerin bu tipinde refah sağlayan hizmetler, piyasa ve devletten çok aileler tarafından sağlanmaktadır. Bununla birlikte bazı iktisatçılar Batı Asya Ülkeleri için Japonya’yı da içermek üzere Esping-Andersen tipolojisini kullanarak kategorize etmişlerdir. Esping-Andersen tipolojisi aynı zamanda Japonya’yı refahın öngördüğü ve sosyal güvenlik sisteminin özellikleri temelinde muhafazakâr-işbirlikçi olarak kategorize etmekte ve aynı zamanda bir bütün olarak liberal refah devleti ve muhafazakâr işbirlikçi tipinin bir karışımı olarak ele almaktadır. Onlar aynı zamanda ataerkil ve Konfüçyüs düşüncesini Avrupa’daki muhafazakâr ve Hıristiyan düşüncesinin temelinde olan diğer öğeler gibi, Japonya’daki refah devletinin inşasında ikame etmektedirler. Elde edilen bilgiler Japonya’nın muhafazakâr-işbirlikçi bir yapıda olduğunu göstermektedir. Esping-Andersen’in metalaştırma ölçütü Kanada ve İngiltere’de benzerdir ve bu kapsamda Japonya da Liberal Refah Devleti olarak ele alınmaktadır. Bu geleneğin temsilcileri genel olarak Japonya’yı diğer iki kategoride ele alsalar dahi son değerlendirmelerinde Japonya’nın liberal ve muhafazakâr işbirlikçi olduğu gerçeğini kabul etmektedirler (Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008, 161-162). Refah devletin yeni bir anlayış olmasına rağmen insana sunduğu hizmetleri ve öneriler çok önemli olduğundan geniş bir uygulama alanı görmüştür. Devletlerde farklı uygulamaları ortaya çıkmıştır.

3.4. Refah Devletinin Sosyal Görevleri ve Özellikleri

Dünya üzerindeki toplumların bugüne kadar ulaşmış olduğu en ileri devlet biçimi olan ve bugün de kriz söylemleri ve tartışmalarına rağmen bu konumunu halen sürdüren refah devletlerinin, üstlenmiş olduğu sosyal içerikli görevlerin incelenmesi önem taşımaktadır.

Sosyal refah devletinin görev alanı oldukça genişdir ve her bir ülkenin kendi sosyal refah modeline göre çeşitli uygulamalarla karşılaşmaktadır. Ancak, refah devletlerinin, temel olarak beş alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar

güvenlik, eğitim, sağlık, gelirin yeniden dağıtımı ve sosyal refah hizmetleridir. Bunlar dışında da devletin izlediği sosyal politikalar vardır. Örneğin, istihdam, konut, kent ve çevre politikaları vb. gibi.

Devlet, izlediği politikalarla, ailelerin, çocukların, gençlerin, kadınların, yaşlıların korunması; yoksullara, sakatlara, yaşlılara yardım; iş bulma, mesleki eğitim, çalışma koşullarının düzeltilmesi, sosyal güvenlik vs. birçok görev üstlenmektedir. Böylece devlet, vatandaşlarına tanıdığı bu sosyal haklarla, yaşam yarışına gerilerden başlayanlarla, yarışta varış noktasına kendi çabalarıyla ulaşamayacak olanların durumundaki eşitsizlikleri düzeltmeye çalışmaktadır (Sözer, aktaran Özdemir, 2004).

Refah devletlerinin günümüze kadar sürdürdükleri bu görevlerine bakıldığında, birçok insanın, refah devletin görevlerini gerektiği şekilde yerine getirdiği üzerinde hemfikir olduğu görülecektir. Gelişmiş refah devletlerinde, sosyal güvenlik yoluyla, çalışan sınıfa, (sürekli veya geçici iş kayıplarının bir sonucu olarak kaybettiği gelirlerini telafi etmede) refah devleti tarafından yardım edilmiştir. Bu yardımlar, birçok işsiz için yeniden istihdam edilmede bir köprü olmuştur. Yardım alan bu aileler, (daha önceki dönemlerin karakterize özelliklerinden olan) yoksulluğa düşme tehlikesinden korunmuştur. Yine, eğitim ve sağlık hizmetleri bütün herkese açık hale gelmiştir. Nakit transferler, kamu hizmetleri ve vergiler yoluyla gelir dağılımı daha da düzelmiştir (Lazar, Stoyko, aktaran Özdemir, 2004).

3.5. Sosyal Devletin Temel Özellikleri

Temel olarak sosyal devletin görevlerini ifade ettikten sonra sosyal devletin dayandığı temel özellikleri yani sosyal devlet denildiğinde olmazsa olmazlar aşağıda ele alınmıştır.

Sosyal devletin temel özellikleri:

- **Sosyal devlet, ekonomi politikalarını sosyal politikalarla birlikte düşünme ihtiyacı duyar:** Her şeyden önce sosyal politikalarla, siyaset veya devlet aracılığıyla vatandaşlar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltmak amaçlanmaktadır. Bu nedenle ekonomi politikalarının ve piyasanın işleyişinin tümüyle sosyal ihtiyaç tercihlerinden bağımsız olması düşünülemez (Koray, 2003, 99).

- **Sosyal devlet, benimsediği bu hedefleri çeşitli araçlarla gerçekleştirir:** Kaynak yaratmak ve gelir dağılımındaki adaletsizliği düzeltmek üzere vergi ve maliye politikasının kullandığı gibi, işsizliği önlemek üzere istihdam politikasını, sosyal sorunları veya sosyal adaletsizliği azaltmak üzere sosyal güvenlik sistemi ile sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, gelir transferleri gibi birçok aracı kullanır (Koray, 2003, 100).

- **Sosyal devlet için vatandaşlığın siyasal yanı gibi sosyal boyutu da önemli olmaktadır:** Vatandaşların sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirmek veya onlar için asgari bir geçim düzeyini güvence altına almaya yönelik tüm bu politika ve uygulamalarının hukuksal temelini, yukarıda değindiğimiz sosyo-ekonomik haklara dayandığı bilinmekte. sosyo-ekonomik hakların gerçekleştiği veya kurumsallaştığı ölçüde yerleşen sosyal devlet anlayışı içinde vatandaşlık da sosyal bir nitelik kazanmaktadır (Koray, 2003, 100-101).

- **Sosyal devleti demokrasinin ve toplumsal güç ilişkilerinin bir işlevi olarak görebileceğimiz gibi, uygulanan sosyal politikaları da demokrasinin gelişmesi ve güç ilişkilerinin dengelenebilmesine hizmet eden politikalar olarak değerlendirmek gerek:** Sosyal politika çerçevesinde benimsenen eşitsizlik ve adaletsizliklerin azaltılması gibi bir hedef, hem toplumsal dengenin ve uzlaşımın sağlanmasına hem de demokrasinin işlemesine katkı sağlayacak niteliktedir (Koray, 2003, 101).

Sosyal devlet bu temel özellikleriyle eşitlik ve demokrasi bilincinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. İnsanın toplumun en önemli ögesi olduğunu göstermesi açısından çok önemli bir rol oynamaktadır.

3.6. Sosyal Devlet, Vatandaşlık Kavramı ve Demokratik Karar

Alma Mekani zma İlişkisi

Sosyal Refah Devleti anlayışıyla, demokrasinin gelişimi arasında ilgili yoğun bir ilişki mevcuttur. Klasik demokrasinin temel ilke ve kurumları olan seçim ve temsil ilkesi, parlamento, temel haklar ve anayasalcılık hareketleri 17. yüzyıldan itibaren sivasi tartışma ve mücadelelerin ana konusu haline gelmiştir. Ancak çoğulcu ve demokrasi anlayışının yaygınlık kazanması sosyal refah devleti uygulamaları

ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Sosyal Refah Devletiyle birlikte devletin toplumsal rol ve işlevlerinde yaşanan değişimle birlikte siyasal rejim de hızlanmış bir demokratikleşme sürecine girmiştir. Refah Devletinin etkinliğini giderek arttırdığı, 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20.yüzyılın iki önemli özelliği, çoğulcu demokrasi ve uzmanlaşan, örgütlenen bir kamu yönetimi olmuştur. Devletin toplumsal rol ve işlevlerinde yaşanan değişim ile siyasal rejim hızlanmış bir demokratikleşme sürecine girmiş, sosyal refah devleti uygulamalarıyla birlikte çoğulcu ve katılımcı demokrasi anlayışı yaygınlık kazanmıştır. Devlet, demokratik sorumluluğunun gereği olarak, baskı ve çıkar gruplarının oluşumunu, varlığı ve etki uygulamasını sağlayıcı yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda örgütsüz kesimlerin de katılımının sağlanması için kamu yönetimlerinde halkla ilişkiler ve benzeri departmanlar oluşturulmuştur. Böylece Sosyal Refah Devleti, politikalarını, toplumun istekleri doğrultusunda oluşturma çabasında olmuş ekonomik ve toplumsal politikalar özellikle çıkar gruplarını uzlaştırıcı şekilde formüle edilmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki demokrasinin oluşumu oy hakkının genişlemesi olarak da tanımlanmaktadır. Siyasal haklardan yararlanma olanağı genişledikçe özellikle işçi sınıfı ve düşük gelire sahip olan diğer sınıflar, siyasal baskı grupları oluşturarak sosyal güvenlik, sosyal sigorta, eğitim, sağlık gibi alanlarda pek çok isteklerini devletten açıkça talep etmeye başlamışlardır. Böylece demokraside ağırlık yalnızca halkın temsilcilerinde olmamış, çıkar grupları ve bürokrasi de devreye girmiştir. Devlet belli programları hazırlarken kamu yararını göz önünde bulundurmaktadır. Kamu yararının ne yönde olduğu konusu ise baskı gruplarına ve bunların kuvvetlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece, Sosyal Refah Devleti, politikalarını, toplumun istekleri doğrultusunda oluşturma çabasında olmuş ekonomik ve toplumsal politikalar özellikle çıkar gruplarını uzlaştırıcı şekilde formüle edilmeye çalışılmıştır.

Liberal bir devlette sosyal mal ve hizmetlerin tahsisinde önemli olan piyasa arz ve talebi iken sosyal refah devletlerinde bu tahsisatın temelinde kanunlar vardır. Bu yönüyle sosyal refah devleti bireysel hakların kapsamı açısından da önemli özelliklere sahiptir. Öncelikle bu anlayışı benimsemiş devletlerde bireyler, vatandaş ol

garanti altına alınmış sosyal hakların (sağlık, konut, eğitim, çocuk yardımları gibi.) maliki durumundadırlar (Sosyal Refah Devleti ve Değişim....., 2008).

Vatandaşlık kavramının gelişimi incelendiğinde, bu konuda üçlü bir ayırım yapılabilir. Bunlar, “18. yüzyılda gelişmeye başlayan ‘sivil vatandaşlık’ kavramı”, “19. yüzyılda gelişmiş ve yaşadığımız çağda tam olarak gerçekleşmiş sayılan, oy kullanma hakkını içeren ‘politik vatandaşlık’ kavramı”, “sosyal refah devletinin çıkışıyla çok açık bir şekilde ilişkili olan "sosyal vatandaşlık" kavramıdır. Vatandaşlığın sosyal görünüşü, yasal ve politik vatandaşlar arasındaki biçimsel eşitlik talebinin sosyal eşitsizlikleri açığa çıkarmasının bir sonucu olarak kabul edilebilir. Bu vatandaşlık anlayışıyla sağlanan yasal garantiler, eşitsizlikleri gidermeye yöneliktirler. Eğitim, sağlık ve gelir güvencesi şeklindeki toplumsal faydaların sağlanması, Marshall'ın ünlü formülasyonuna göre, vatandaşlığa bağlı sivil ve politik hakların verilmesinin doğal bir evrimidir. Vatandaşlık kavramının gelişimi, kişinin devletten alacak haklarının genişlemesine yol açmış, bireyler arasında sadece yasa önünde eşitlik değil olanak eşitliği de önemli hale gelmiştir. Bunun için sosyal refah devleti, güçsüzleri ve kötü şanslıları koruyucu tedbirlerle, sosyal ve ekonomik nedenlerin oluşturduğu eşitsizlikleri azaltmaya, zenginliklerin daha adil dağılımına, sosyal adaleti gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Vatandaşlık ve hak kavramındaki vatandaş devletten alacaklı kılan bu gelişmeler, devlet tarafından mutlaka yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri ve bunların giderek artışı göstermektedir (Sosyal Refah Devleti ve Değişim....., 2008). Gerçekten de sosyal adaletsizliğin, yoksulluğun olduğu ve insanların en temel fizyolojik ihtiyaçlarını bile gideremediği bir ortamda demokratik vatandaşlık anlayışı da gelişemez.

Sosyal devlet anlayışı insanların siyasal katılımı, vatandaşlık bilincini, devlete aidiyetini, birlikte yaşama bilincini vermesi açısından da hayati bir önem taşımaktadır.

3.7. Sosyal Devlet ve Günümüzdeki Gelişmeler

İtalyan İktisatçı Geminio Montanari'nin “paranız varsa, insanların hayvanların ya da toprağın ürettiği her şeye sahip olabilirsiniz; herkes bir başkasıyla iletişim kurabilir; dünya da tek bir kenttir” şeklinde ifade ettiği (George, aktaran Gökbnar, Uğur, 2008, 162) küreselleşme yeni bir söylem olmayıp refah devletlerin

etkilere yol açmış ve sosyal politikaların yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. Sosyalist seçeneğin çökmesi, ekonominin küreselleşmesi ve ulus devletlerindeki göreceli azalma refah devletinde II. Dünya Savaşı'ndan beri sosyal politika ve sosyal refahla ilgili temel düşünce ve varsayımların tekrar gözden geçirilmesine yol açmıştır (Ramesh, aktaran Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008, 162) . Refah devletinin yeniden yapılandırılması için yapılan tartışmalar, küreselleşme ve değişen uluslararası ekonomiler çerçevesinde olmaktadır. Küresel ölçekteki piyasa odaklı değişimin, uluslararasılığı ve sınır ötesi ekonomik aktivitelerin ulus devletlerin egemenliklerinin ve etkinliklerinin azalmasına eşlik ettiği; küresel ekonomik güçlerin ulus devletlerin ekonomik ve sosyal politikalarını belirlemede onları bağımlı hale getirdikleri ve güçlerini sınırlandırdıkları ileri sürülmektedir (Surender, aktaran Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008, 162)

Sosyal devlet ilkesi, tüm boyutlarıyla terk edilmektedir. Bu süreç, 1980'li yıllarda deregülasyon ve özelleştirme politikalarıyla başlamıştır. Deregülasyon, ekonomik alanda devletin karar ve uygulama yetkilerinin kaldırılması demektir. Devletin, örneğin tarımsal girdi üretimi ve ithalatında, posta-telefon alanında tekelleşen olarak iş görmesine son vererek alanı özel sektöre açma ya da devletin fiyat denetimi yapma yetkisini kaldırma, deregülasyon örnekleridir. Özelleştirme, devletin sahip olduğu malları ve işletme yetkilerini özel sektöre devretme politikasıdır. KİT'lerin, devlet taşınmazlarının satışı, yap-işlet, yap-işlet-devret uygulamaları, hizmetleri ihale yoluyla taşeron eliyle görme işleyişi, bu politikanın örnekleridir. Deregülasyon ve özelleştirme ile devlet-sermaye dengesi değişikliğe uğramaktadır. Devlet fonlarının sermaye lehine kullanıldığı ortaklık –iştiraklerdeki devlet payları sermayeye satılmakta; doğrudan devlet eliyle yönetilen üretimhaneler satılarak, sermayeye ucuz ara malı sunumuna son verilmektedir (Güler, 2005, 5). Devletin üretimin herhangi bir alanda olması gereksizlik olarak görülmekte hatta devlet don gömlek mi diyecek denilerek dünyadaki bu değişimin kaçınılmaz ve gerekli olduğu savunulmaktadır.

Daha açık ifade edelim: Makroekonomik politikalar, sermaye birikimi, büyüme ve kalkınma amaçlarından uzaklaşmış; önceliklerin başına “istikrar” g politikalara daraltıcı ve deflasyonist yönelişler egemen olmuştur. Neoliberal p

bölüşüm sonuçları, işsizliğin artması, reel ücretlerin verim artışlarının gerisinde seyretmesine, hatta çoğu kez gerilemesine yol açmış; kırsal dünyada topraksızlık artmış; küçük ve orta köylülere dönük destekleme politikalarının kapsamı gerilemiş; devletin sosyal alanlara dönük harcamaları daralmış; “kamu hizmeti” nitelendirilmesiyle parasız sunulan pek çok alanda, “kullananın bedel ödeyerek yararlanması” ilkesi yaygınlaşmıştır. Bu politikaların nihai yansıması, artı-değer oranlarının yükselmesi; artı-değerin içinde ise finans kapital ve rantıye paylarının artması anlamına gelmiştir. Temel (birincil) bölüşüm ilişkilerindeki dönüşümlerin nihai bilançosu, böylece, açık seçik olarak emek aleyhine, sermaye lehine gerçekleşmiştir (Boratav, 2004, 7).

Devletten sermayeye sağlanan “riski toplumsallaştırma” hizmetinin sosyal devlet içinde kurulmuş olan formu ortadan kalkmaktadır. Bu form ile birlikte, var olan sistemden kazançlı çıkan sermaye grupları, değişim reformcuları tarafından “statüko” olarak adlandırılmakta ve bu kesimin değişmeye karşı çıkışlarını “statükoculuk” olarak mahkum etmeye odaklanmış bir siyasal mücadele yürütmektedir. Buna karşın, sosyal devlet türü içinde temsili demokratik yapı üzerine yükselen tekel-devlet ortaklığı sisteminin yerini alan yeni devlet biçimi, sermaye kesimine öncekinden daha avantajlı bir konum sunmaktadır. Bu konum “düzenleyici devlet” adı altında kurulmaktadır. Devlet, bundan böyle ekonomik ve toplumsal yaşamın kamusal araçlarla doğrudan ve dolaylı müdahale edicisi olmayacak; ekonomik ve toplumsal yaşamı kapitalist üretim ilişkilerinin düzen ve güven içinde kurulmasını sağlayacak genel gözeticisi olacaktır. Ancak genel gözetim, doğrudan ve tek başına devletin siyasal-yönetimsel kadro ve mekanizmalarınca yapılmayacaktır (Güler, 2005, 5). Yani devlet artık liberalizmin ilk tasviri olan sadece klasik görevlerini yerine getirecektir, başka alanlar piyasalara bırakılacaktır.

Bu görev, piyasanın asli oyuncusu özel sektör temsilcileriyle devlet temsilcilerinin ortak yönetimiyle gerçekleştirilecektir. Ortak yönetimin adı “yönetişim”dir. Düzenleyici devletin yönetim iktidarında bürokrasi, özel sektör, sivil toplum örgütleri *eşit ortak* olarak yer alacaklardır. Bu yeni iktidar sistemi, geleneksel bakanlık örgütlenmesi içinde yürütülemez; yeni iktidarın yeni örgütsel aracı üstkurullar, yerelde ‘kent konseyleri’ olacaktır. Değişim reformcusu, sosy.

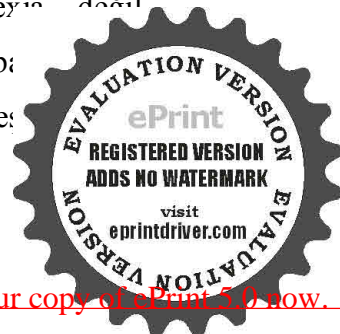

devlet-sermaye dengesini değiştirmektedir. Ancak, düzenleyici devletle yalnızca bu denge değil, dengenin unsurları da değişmektedir (Güler, 2005, 5).

Sonuçta böyle bir gelişmenin en önemli yanı, refah devletinin yerine, neo-utilitarian ya da neo-liberal devletin ikame edilmesidir. Neo-liberal anlayış, zgr ve adil bir toplumun ancak pazar mekanizması tarafından kendiliğinden oluşan bir düzenle var olabileceği ileri sürer. Bu düzende, insanların davranışları ve birbirleri ile ilişkileri, mülkiyeti esas alan yasalara, zgr sözleşme ilkesine göre biçim alacaktır. Devletin rolü ise, topladığı vergilerle i ve dış güvenliği sağlamak ve hukuku üstün kılmakla sınırlı kalacaktır. Küreselleşme ile yaygınlık kazanan politik yaklaşım tam da böyle bir anlayışı yansıtmaktadır. Gerçekten küreselleşme süreci 1980'liyillardan itibaren kendini neo-liberal söylemle gündeme getirecek ve bu bağlamda küreselleşme ile neo-liberal söylem arasında çok önemli bir keşişme noktası belirecektir: Devletin piyasa üzerindeki gücünün sınırlandırılması ve böylece pazarın özgürlüğü ilkesinin ne çıkarılması (Bulut, 2003, 189-190).

E. Lee'nin de belirttiği gibi, küreselleşme beraberinde daha küçük bir hükümet, daha az kamu harcamaları, daha düşük vergiler, yeniden dağıtım önlemlerine yönelik daha zayıf bir siyasi destek, piyasaların daha geniş çaplı kuralsızlaştırılmasını, özellikle emek piyasasındaki yeni yapılanmaları getirmektedir. Buna karşılık küreselleşme, eşişsizliğin daha da büyümesine neden olduğundan, "kaybedenlerin" daha fazla desteklenmesi gereğini doğurmaktadır (İstanbul Ticaret Odası, 1997, 198).

Sosyal devletin yıkımıyla yitiren, ülke içinde bir azınlık hariç “yerli sermaye”, kazanan ise asıl olarak “küresel tekelci sermaye”dir. Böyle olduğunu görebilmek için, yaşanan sürecin “sermayenin uluslararasılaşması” değil tekelci sermayenin yüksek merkezileşme ve yoğunlaşması olarak anlamak gerekir. Yaşanan süreç, Atlantik’in iki yakasından Mobil ile BP şirketlerinin davullu reklmlarında anlatıldığı gibi Amerikan ve Avrupa tekellerinin birleşmesi ve dünya tekellerinin azgelişmiş dünyadaki şirketleri satın alması yollarıyla ilerlemektedir. Yüzde elli ortaklığa açılan Japon Toyota değil, Türk Sabancıdır; yüzde yetmişbeşlik hissesi satılan Avrupalı Dexia değil, Denizbank’tır... Emperyalist merkezlerdeki sermayenin ‘büyük balık kk balık’ ilkesi temelinde yayılması, bu tek yönlü ilerleyiş, hiçbir özelliğiyle ‘kreselleş-

'sermayenin uluslararasılaşması' diye adlandırılmaz. Kısaca, sosyal devlet ortadan kaldırılırken, devletin sermayenin risklerini toplumsallaştırma işlevi de kırılmakta; bunun yerine dünya tekelci sermayesi doğrudan ve açık biçimde devlet karar sandalyelerine yerleşmektedir. Böylece süreç, değişen içeriğine dikkat etme gereğine bir kez daha vurgu yapma koşuluyla, sermaye kesimi lehine bir 'tasfiye' olarak ortaya çıkmaktadır (Güler, 2005, 6-7). Soruna dış ilişkiler açısından bakıldığında, günümüzde hemen hiçbir devletin kendini bir takım düzenlemelerin dışında tutamadığını söylemek mümkündür. Devletler, özellikle ekonomik açıdan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi örgütlerin dışında kalamamakta ve böylece bu örgütlerin öngördüğü koşulları kabul etmek zorunluluğuyla yüz yüze gelmektedirler. Buradan yola çıkarak, küreselleşmenin getirdiği ekonomik bütünleşmenin, devletin ekonomi üzerindeki hükümranlık alanını daralttığını söylemek olası gözükmektedir" (Bulut, 2003, 186).

Sosyal yardım hizmetlerine bakılırsa, burada da saptanan özellik, alanın devletçe terk edilmesidir. 20. yüzyıl boyunca gelişmiş, kurumlaşmış, gereksinmelere yanıt verebilir hale gelmiş kamu örgütlenmesi ortadan kaldırılmaktadır. Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu gibi kamu kurumlarında hizmetler, Devlet Memurları Kanunu'nun madde 36'sında 1988'de yapılan değişikliğe dayanılarak, taşeron şirketlere ihale edilmektedir. Hizmet alımıyla iş görmek, bu kurumların ana hizmet alanlarında uygulanan iş görme usulü olarak yaygınlaşmaktadır. Personelin sözleşmeli istihdamı gündemdedir. Sosyal yardım hizmeti, uzmanların özel bürolarından/şirketlerinden sundukları bir piyasa işine dönüşmektedir. Kamu kurumlarının içinden yürüyen ticarileşme, hizmetin kapitalizm öncesi kurumlara -dinsel örgütlenmelere, tarikatlara, yerel topluluklara, STK adı verilen dernek-vakıf örgütlenmelerine, yerel yönetimlere-devri ile birlikte ilerlemektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), yoksullukla mücadelenin yerelleşmeyle daha başarılı yapıldığı ve bu işin dini örgütler ve özel sektörle uyumlu bir işbirliği gerektirdiği görüşündedir (Güler, 2005, 7-8).

Sosyal devletin yıkılmasına karşı etkin direnç en fazla Batı Avrupa'da görülmektedir. Çünkü, dünyada en gelişmiş biçimiyle sosyal devlet uygulanmaktadır. Aynı zamanda bu bölgede yüksek işsizlik oranı da gözle

ABD'nin ve Avrupa'daki muhafazakar kesimin teoremi, bu ikisi arasında yakın ilişki olduğu yönündedir. Dolayısıyla, sosyal refah devleti devreden çıkarsa AB'de işçi maliyetinin düşeceği ve işsizliğin azalacağı ileri sürülmektedir. Öte yandan, ABD ve İngiltere gibi ülkelerin yüksek işsizlik oranında bu sayede düşüş sağlandığı belirtilmektedir. Söz konusu iki değişken (sosyal refah devletinin getirdiği yüksek işçi maliyeti ve işsizlik oranı) arasında yakın ilişki bulunması olasıdır. Ancak, burada neden-sonuç ilişkisi olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Ayrıca bu, bazı ülkeler için geçerli olsa da genel bir durum değildir. Örneğin, Almanya çıplak işçi ücretleri ve buna ek sosyal yüklerin dünyada en yüksek olduğu ülkeler arasında yer almasına karşın, işsizliğin AB'de en yüksek olduğu ülke İspanya'dır. Dolayısıyla, gözlenen ilişkinin niteliği o kadar da kesin değildir. Çünkü arada teknoloji düzeyi ve verimlilik gibi ilişkiyi etkileyen başka öğeler de bulunmaktadır (Kazgan, 1997, 186).

Günümüzde sosyal devlet anlayışı hem kapitalist düzende hem de sosyalist düzende kişilerin yaşam düzeylerini yükseltme onlara sosyal haklar ve güvenlik sağlama açısından önemli gelişmeler göstermiştir. Sosyal devlet açısından sanayileşmesini tamamlamış ülkelerdeki durum ile gelişmekte olan ulusal gelir düzeyini yükseltememiş ülkelerdeki durum arasında fark vardır. Ulusal gelir düzeyi ülkelerde devletin sosyal devlet niteliğini kazanması az gelişmiş ülkelere göre daha kolay olmaktadır. Çoğulcu demokrasinin egemen olduğu sanayileşmiş ülkelerde sosyal devlet uygulaması başarılı bir gelişme göstermektedir. Gelişmekte olan ulusal gelir düzeyinin düşük olması sosyal devlet anlayışının uygulanmasını güçleştirmektedir. Bu ülkelerde bir yandan ulusal geliri artırmak diğer yandan da bireylerin yaşam düzeyini yükseltmek onlarında ulusal gelirden anlamlı bir pay almalarını sağlamak birbiri ile bağdaştırılması güç olan işlerdendir. Devlet bir yandan kalkınmak, bir yandan da bireylerin yaşam düzeyini yükseltmek için özel önlemler almak, bu iki ana görevi dengeli bir biçimde yürütmek zorundadır (Gözübüyük, 2004, 164-165).

Dünyaya baktığımızda, sosyal devletin geleceği için "gerçek yapılacak işlerin onun ortadan kalkması ile ilgili değil de, daha çok gelecekte tekrar yapılması ile ilgili olduğu görülmektedir. Yani önemli olan konu sosyal devletin olup olmar tersine, ne çeşit bir sosyal devletin olacağıdır (Leba, 2001, 1).

3.8. Sosyal Devletin Gerekliliği

Ekonomiye sosyal amaçlarla müdahale eden devlet, sosyal devlettir. Bu tür devlet, gelir dağılımında adaleti gerçekleştirmek, sosyal güvenlik sağlamak gibi sosyal amaçlar yanında bunlarla çok yakın ilişkili görölen yaşam düzeyini yükseltmek, maddi olanaklar sağlamak, ulusal geliri arttırmak, kalkınma amaçlı yatırım yapmak gibi ekonomik amaçlara da sahiptir. Bu doğrultuda özellikle enerji, ulaşım, eğitim, sağlık gibi hizmet kesimleri yanında özel teşebbüsün kârsız ve riskli bulduğu alanlarda yatırım yapar. Kaynak israfının önlenmesi ve sosyal adalet içinde kalkınmanın sağlanması için planlar hazırlar. Bu planlar özel kesim için bazı faaliyetlerin yapılması için özendirici (ayrıca yapılması istenmeyen faaliyetler konusunda engelleyici), kamu kesimi için emredicidir. Bu sistem, bazen kapitalist ve sosyalist sistemler arasında yer alan ve her ikisinin özelliğini taşıyan bir sistem olarak görölmekte ve karma ekonomi diye iki sistem arasında bir üçüncü bir sistem olarak nitelendirilebilmekte ise de ayrı bir sistem söz konusu değildir. Bu durum, kapitalizme değişik bir bakış açısidir. Eleştiricilerin de haklı olarak vurguladıkları gibi, liberal kapitalizmin tıkanıklıklarının ve bunalımlarının devletçe giderilmesidir. Bir benzetme ile Liberalist-kapitalist sistem kaynaya kaynaya suyu bitmiş bir yemek, Marksist-sosyalist sistem de bir kaptaki su ise su dolu kaptan bir bardak su alıp o yemeğe eklemek de sosyal devlettir (Evyapan, 1999, 259).

Sosyal devletin en önemli amacı ve aynı zamanda göstergesi, gelir dağılımındaki adalettir. Bu husus o kadar önemlidir ki bir devlet sosyal olduğunu iddia etmese bile orada gelir dağılımı adaletli ise o devlet sosyal devlettir. Buna karşılık bir devlet sosyal olduğunu belirtmekle birlikte gelir dağılımında adalet sağlanmamışsa orada görünürde sosyal devlet söz konusudur.

3.9. Atatürk'ün Sosyal Devlete İlişkin Görüşleri

Günümüzün gelişmekte olan ölkelerini olduğu kadar özellikle son zamanlarda gelişmiş ölkelerini de oldukça ilgilendiren gelir dağılımında adalet -bu bağlamda sosyal devlet- Atatürk'ün, üzerinde önemle durduğu konulardan birini oluşturmuştur. Atatürk şöyle demektedir; "Yaradılışı gereği her insan içinde yaşadığı toplumda mutlu, en kolay, en tatlı yararlarından kendisine düşmesini ister. En ę

kendisinden zayıf olanları hiçe sayar. Bunun sonucu, huzur, sessizlik ve güven ve düzen içinde yaşamak imkansız hale gelir... Kabil midir ki, bir kitlenin her parçasını geliştirelim, diğerini de geri bırakalım da kitlenin bütünü gelişmeye ulaşabilsin. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı zincirle topraklara bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselsin... Adı parti olan halk kuruluşundan amaç ulusun çocuklarından bir kısmının diğer çocuklarının ve sınıfların zararına yararlar sağlamak değildir... Ulusal servetin dağılımının daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlerin daha yüksek refahı, ulusal birliğin korunması için şarttır. Bu şartı daima göz önünde bulundurmak, ulusal birliğin temsilcisi olan devletin görevidir” (Evyapan, 1999, 261-262).

Atatürk, gelir dağılımındaki adaleti, ulusal birliğin korunma şartı olarak görmüş ve emek sarf eden kesime özel bir önem vererek bu hususta devleti görevli kılmıştır. Diğer yandan... devletçilik özellikle sosyal, ahlaksal ve ulusaldır... demek suretiyle uyguladığı ve uygulanması gereken devletçiliğin sosyal olduğunu vurgulamıştır. Sosyal devleti o tarihlerde gündeme getirmiştir. Atatürk’ün bu görüşleri -aşağıda da değinileceği gibi Anayasanın 2. maddesine sosyal devlet olarak yansırken, sosyal devlete ilişkin sosyal barış, sosyal güvenlik ve sağlık, sosyal yardım ve koruma gibi bir çok husus da Anayasanın diğer maddelerinde yer almıştır. Atatürk, adaletli gelir dağılımından devleti sorumlu tuttuğu gibi bu konu ile ilişkili bulunduğu üretim ve sanayileşme konularında da devleti sorumlu tutmuş ve devlet müdahaleciliğini ön plana çıkartmış olup -bu çalışmanın sonunda yer alan ekten daha ayrıntılı görüleceği gibi- devlet müdahalesini teoride kabul etmeyen liberalist-kapitalist modeli eleştirdiği gibi bu modelin zıttı olan, özel kesime yer vermeyen marksist-sosyalist sistemi ise kendi devletçiliği ile karıştırılabilir öngörüsü ile çok daha fazla eleştirmiş, kendisinin ortaya koyduğu devletçilik modeline ilişkin olarak şöyle demiştir: “Ulusun toplumsal ihtiyaçlarını tatmin ve geçmişteki zararlarını karşılayabilmek için en akla yakın programı ortaya koymak zorundayız. Program bütün ulusça uygulanmalıdır.” “Yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla uğraşyoruz” (Evyapan, 1999, 262-263).

Bunun yanı sıra şu ifadeleri de kullanmıştır: “Uygulanmasını münâ gördüğümüz mutedil (ılımlı) devletçilik...”, “... bireysel gelişimin engel

kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetlerinin sınırını meydana getirir. “... bu alanlardaki işleri, bireylere veya şirketlere tamamıyla bırakabilmek için...” Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Atatürk’ün devletçiliği, diğer devletçi modellerden farklı olması nedeniyle yeni sosyal ve ılımlı olduğu gibi, ekonomide devletin faaliyetleri sınırlı ve zamanla özel kesime terk edilebilecek türdendir, yani geçici niteliklidir. Atatürk’ün sosyal devletçiliği sadece gelir dağılımında adaletle sınırlı -dar anlamda- bir sosyal devletçilik olmayıp üretimle de ilişkili -geniş anlamlı- bir sosyal devletçiliktir. Bu görüşleri de Anayasanın ilgili maddelerine yansıtılmıştır (Evyapan, 1999, 263).

Anayasanın ekonomik hükümler bölümünde 167. maddede “Devlet, para-kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işletilmesini sağlayıcı ve geliştirici önlemler alır” denildiği gibi, 56 ve 166. maddelerinde de, “İnsan ve madde gücünde tasarruf sağlamak ve verimi arttırmak... ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamak... planlamak... kamu ve özel kesim kurumlarından yararlanmak ve denetlemek devletin görevidir” denilmektedir. Bu doğrultuda DPT oluşturulmuştur (Evyapan, 1999, 264).

Ekonominin motoru olarak görülen özel kesime ilişkin olarak 48. maddede “Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet, özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler alır” denilmiştir. Bunlar, örneğin kalkınmada öncelikli yörelere yatırım yapanlara yatırım teşvikleri, vergi muafiyet ve indirimleri, ucuz enerji hatta uygun krediler gibi imkanlar sağlamak şeklinde ortaya çıkmıştır (Evyapan, 1999, 264).

3.10. Sosyal Politika

Sosyal yardımlar sosyal politikanın bir konusu olduğu yakın zaman kadar kabul edilen bir gerçeklik değildir. Fakat sosyal yardımların bir hak olarak görüldüğü anlayışının gelişimiyle birlikte bu anlayış değişmiştir. Çalışma hayatında çeşitli nedenlerden (özürlü, yaşlı, hasta, v.b) bulunamayan insanların asgari yaşam düzeyinde kalmalarını sağlamak sosyal devlet anlayışının gereğini yerine getirm görülmektedir. Tam da bu noktada bunun bir hak olduğu ve devletin bunu

gerektiği anlayışı yaygınlaşmış ve sosyal yardımlarda artık bir sosyal politika aracı olmuştur.

3.10.1. Sosyal Politika Tanım ve Kavramsal İçerik

Sosyal politika, toplumu oluşturan bireylerin sosyal gereksinimlerini karşılama amacına yönelik faaliyetlerde bulunan disiplinler arası bir bilim dalıdır. Sosyal politika ekonomi, sosyoloji, felsefe, hukuk ve siyaset bilimiyle yakın ilişki içindedir. İlk defa Almanya’da profesör Riehl’in kullandığı sosyal politika kavramı, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’nın sanayileşmiş ülkelerinde, özellikle de Almanya’da ortaya çıkmıştır. 1870’lere kadar bilimsel niteliği olmayan bu kavram, gerçekte devletin toplum içinde üstlenmesi gereken etkinlikleri göstermek amacıyla ortaya atılmıştır. Sosyal politika, başlangıçta işçi sınıfının, ücretli çalışanların sorunlarında odaklanmış , işçi sınıfının taleplerine cevap vermeye, onları sosyo-ekonomik sistemle bütünleştirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla dar anlamda sosyal politika, işçi sınıfına ve onun çok temel sorunlarına yönelik dar kapsamlı olup sınırlı amaçlıdır. İşçi sorunlarının çözümlenmesi, emek ve sermaye arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi veya azaltılması için gerekli olan önlemlerin tümü sosyal politikanın konusunu oluşturmuştur. Bu bağlamda sosyal politika, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleriyle sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin bir ürünü, temel amacı da yükselen emek-sermaye çatışmasını azaltmak olmuştur. 20.yüzyılın başında hastalık, yaşlılık, malullük sigortası gibi sosyal güvenlik konuları sosyal politikanın uygulama alanlarını belirlemiştir (Koray, 2005, 27-28).

Sosyal politikanın doğmasına yol açan işçi sınıfı ideolojisi ve dayanışmasının, bugünkü sosyal politika hedefleri için söz konusu olduğunu söyleyememekteyiz. Başlangıçta daha sınırlı bir kitleyi hedefleyen sosyal politika, bugün çok değişken kitlelere yönelmiştir. Toplumsal sorunların farklılaşması, sosyal politika kavramının içeriğini de farklılaştırmıştır. Sosyal politika, süreç içinde sosyal-ekonomik hak ve özgürlüklere dayalı bir politika haline gelmiş, bu hakları herkes için hayata geçirecek bir kapsam genişlemesine yönelmiştir. Örneğin, sağlık, eğitim ve barınma olanaklarında herkes için bir asgari düzeyin sağlanması hedeflenir olmuştur. S amacında genişlemeler kaydedilmiş, “sosyal adalet ve sosyal eşitlik” he

Sosyal politika işsizliği ve yoksulluğu önleme, herkese sağlık ve eğitim hakkı, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltılma gibi hedeflerle donatılmıştır (Koray, 2005, 27-28).

Üçüncü kuşak haklar diyebileceğimiz, kadın, çevre, tüketici, çocuklar, özürllüler gibi değişik grup ve hedeflere yönelik haklarla karşı karşıya kalan sosyal politika, bu alanlarda ortaya çıkan sorunlara cevap bulmaya çalışmaktadır. Bu hakların yasal güvence altına alınması yetmemekte, hakların hayata geçmesi koruyucu ve destekleyici önlemleri gerektirmektedir. Örneğin, eşitliğin bir “fırsat eşitliği mi”, “sonuçlarda eşitlik mi” olarak kabul edileceği tartışılmaktadır (Koray ve Topçuoğlu, 1995, 4). Sosyal politikanın kapsamı gelişmelerle birlikte gelişmesini devam ettirmektedir, yoksulluk ve sosyal yardım kavramları da artık bunun için de yer almaktadırlar.

3.10.2. Kamu Yönetimi Anlayışındaki Değişim ve Sosyal Politika

Sosyal politikalar; (a)sosyal güvenlik, (b)sosyal yardım ve sosyal hizmetleri kapsayan bir üst tanımdır. Anayasamızda ifadesini bulan “sosyal devlet olma vasfı” Anayasamızın 5.maddesinde “Devlet bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal yardım kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir” ilkesi ile ifade edilmektedir. Günümüzde devlet bu görevini sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları ile yerine getirmektedir. Ekonomik ve sosyal yoksunluğun büyümesi şeklinde belirlenen sorunların giderilmesinde sosyal yardım ve hizmetlerin büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Ülkelerin kendi sosyo-ekonomik ve politik yapılarına göre biçimlenen sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerde temel ortak hedef ülke halkının mutluluğunu ve refahını sağlamaktır (Ergenç, 2008, 7).

Bizim de kabul ettiğimiz Avrupa Sosyal Şartında da çocukların, gençlerin, kadınların, ailenin, özürllülerin korunması gerekliliği, yeterli kaynaklardan yoksun herkesin sosyal ve sağlık yardımı hakkına sahip olduğu ve tarafların bu koşullara ulaşması politikalarının hedefi sayacakları belirtilmiştir.

Ferdî muhtaçlığın yanında değişik psiko-sosyal sorunların ve yüklerin ortaya çıkması halinde muhtaç insanlara, sosyal güvenlik yöntemleri (sosyal sigortalar devlete bakılma, sosyal yardım ve sosyal hizmetler) çerçevesinde geniş kapsam maksatlı maddî ve mânevî destek ve danışmanlık hizmetleri sunmak. Sosyo

yönden zayıf olan insanların sosyal ve ekonomik durumlarını sürekli olarak iyileştirmek. Sosyal barışın ve adaletin temini için refah toplumunu oluşturmak. Sosyal gelişmeyi, mikro (işletmelerde) ve makro (toplumsal düzeyde) bazda sağlamak. Akla gelebilecek bütün sosyal risklere ve bunların doğurabileceği her türlü zararlara karşı toplumun bütün üyelerini sosyal güvenlik kapsamı altına almak (Ergenç, 2008, 7).

Fırsat eşitliği çerçevesinde insan haysiyetine yaraşır bir hayatın idamesi için tedbirler almak. Tam istihdamı sağlamak. Toplumda sosyal bütünleşmeyi ve sosyal tekamülü oluşturmak ve bunun için de sosyal ahlâk ve sorumluluk duygusunu geliştirmek. Sosyal ahlâk esaslarının toplumda geçerlilik kazanması yönünde sosyal hizmetler alanında danışmanlık, rehberlik ve pedagoji faaliyetlerinde bulunmak (Ergenç, 2008, 7).

4. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Sosyal Devlet, sosyal görev ve sorumluluklar üstlenmiş, halkına insan şeref ve haysiyetine yaraşır maddi, medeni ve kültürel ihtiyaçları içeren asgari refah şartları sağlamayı hedef almış, sosyal güvenlik müesseselerini kurmuş çağdaş bir devlet olarak tanımlanmaktadır (Serter, 1994, 32-33). Etkin ve tutarlı bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması da toplumsal dayanışma ve gelişmeye pozitif katkılarda bulunacaktır. İkinci Dünya Savaşından sonra birçok ülkede sosyal güvenlik sistemleri hızlı bir gelişme ivmesi göstermiştir. Türkiye'de de sosyal devlet anlayışının gelişmesine paralel olarak sosyal güvenlik sisteminde gelişmeler görülmüştür. Sosyal devlet anlayışının Türkiye'de ortaya çıkışı ve gelişimine dair gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında da açıkça görülmektedir. Sosyal devlet anlayışına dair hükümler Cumhuriyetin ilanından sonra ilk Anayasa olan 1924 Anayasasında yer almıştır. 1924 Anayasasında devletin sosyal görev ve sorumluluklarını belirleyen açık hükümler bulunmamakla birlikte Anayasanın 80. ve 87. maddelerinde eğitim ve öğretimin parasız yapılması konusunda kanuni düzenlemeler yapılmıştır. 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilmiş ve borçlar kanununun 332.maddesinde çalışanların maruz kalacağı tehlikelere karşı işverenlerin gerekli tedbirleri alması konusunda iş sağlığının korunması ve iş kazaları alınacak tedbirlerden bahsedilmektedir. Yine borçlar kanununun 112. n

işverenlerin iş kazalarından dolayı işçileri sigorta ettirmeleri hükmü yer almıştır (Kantarıcı, 2004, 76-77).

Sosyal devlet kavramı, anayasa hukukumuzda, 1961 anayasası ile girmiştir. Tartışmalara yol açan bu kavram, 1982 Anayasasında da, Cumhuriyetin nitelikleri arasında yer almış ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

1961 Anayasasında sosyal devletin dayandığı prensipler teminat altına alınmış ve devletin sosyal hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Anayasanın 41. maddesinde sosyal devlet olmanın yükümlülükleri " iktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin ödevidir" şeklinde açıklanmıştır. Bu hükümler ile 1961 anayasasında sosyal devletin görevlerini belirlenerek bu yolda izlenecek ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı politikaları tespit etmenin bir devlet görevi olduğu ifade edilmektedir (Kantarıcı, 2004, 77).

1961 Anayasası gibi, 1982 Anayasasında da bu dengeyi, sağlayıcı düzenlemeler geliştirmiştir. Anayasa ayrıca devletin ekonomik ve sosyal hakları ancak mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceğini belirtmiştir. Ancak 2001 yılında yapılan değişiklik ile Devlet bu görevlerini yerine getirirken " ekonomik istikrarın korunmasını " gözetmek yerine bu görevlerin " amaçlarına uygun öncelikleri " gözetecektir (m.65). Sosyal devlet anlayışının yerleştirilmesinde asıl önemli olan iktidarca izlenecek ekonomik ve sosyal politikadır (Gözübüyük, 2004, 165).

Ulusal gelirin, adaletli dağılımını sağlamak: Yalnız kalkınmak, ulusal geliri artırmak yeterli değildir. Önemli olan ulusal gelirin dengeli bir biçimde dağılımını ve bireylerin ulusal gelirden anlamlı birer pay almasını sağlamaktır. Anayasaya göre; çalışanların yaşam düzeyini yükseltmek, çalışanları 2001 yılında yapılan değişikliklerle, "işsizleri" de korumak, işsizliği önlemek; çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmelerini sağlamak, devlet görevlerindedir (m. 49/2, 55/2) (G 2004, 164).

Bireyleri sosyal güvenliğe kavuşturmak: Anayasa sosyal güvenliği bir hak olarak kabul etmekte sosyal güvenliği sağlayacak her türlü önemi almaya ve gerekli örgütleri kurmayı Devlete görev olarak vermektedir (Gözübüyük, 2004, 164). Bunlar ifade edildikten sonra bu bölümde Türkiye'deki sosyal yardım kurumların doğuşu ve gelişimi hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

4.1. Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumlarının Doğuşu

23 Nisan 1920'de TBMM'nin toplanmasıyla açılışla Türkiye deneyimi, bize bu konuda dört ayrı model göstermiştir: Kamu destekli yurttaş örgütü deneyimi, Sosyal hizmet ve yardımların, sosyal hekimlik uygulamaları ile bütünleşik olarak sunulması, sosyal hizmet ve yardımların, Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı şemsiyesi altında, sosyal güvenlik uygulamaları ile bütünleşik olarak sunulması, sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların ayrı ayrı ve bağımsız olarak sunulması (Fişek, 2007, 334).

Kamu destekli yurttaş örgütü deneyimi; TBMM'nin açılışını izleyen dönem, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı büyük bir özveriyle yürüten yurttaşların, aynı zamanda barış döneminde de toplumun kalkındırılmasına dört elle sarılması gerektiği bir dönem olmuştur. Bunun bilincinde olan TBMM, kamu destekli ancak yurttaşlarca yönetilen sosyal amaçlı çalışmaları özendirmiştir. Bunlardan ilki, "İhtiyat ve Teavün (yardımlaşma) Sandıkları"dır. Zonguldak havzasında, maden işçileri tarafından, 1921 yılında kurulan ve işçilerinin hukukunu koruma, sosyal güvenliğini sağlama amaçlı olan sandıklardır. Bugün devletin kontrolü de hala varlığını sürdürmektedir (Fişek, 2007, 235).

Yurttaş örgütlerinin en tanınmışlarından biri de, bugün hala bir yurttaş örgütü kimliğiyle varlığını sürdüren Himaye-i Etfal (çocuklar) Yoksul Kadın Yardım Derneği'dir (Şimdiki adıyla Yardımsevenler Derneği). Fuat Umay'ın önerisiyle, 19 Şubat 1928'de kurulmuş; Fitnat Çakmak'ın başkanlığında çalışmalarına başlamıştır. İlk tüzükte çalışma konuları olarak; Kadınlar için iş evleri kurulması, kütüphaneler ve dersaneler açılması kadınların parasız muayenelerinin temini ve işe yerleştirilmesi, doğumlarının yaptırılması için ebe temini, çalışan annelerin çocukları bakılması gibi maddeler yer almaktadır (Fişek, 2007, 236).

Darülaceze Cumhuriyet döneminin genel olarak yoksullara yönelik faaliyet gösteren tek kuruluşu “ İstanbul’ un hatta Türkiye’ nin biricik şefkat müessesesi ” başlangıçta Dahiliye Nezareti yani İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan Darülaceze Cumhuriyetten sonra önce sıhhiye vekaletine yani sağlık bakanlığına sonrada İstanbul belediyesine bağlanıyor, ama mülhak bütçeyle çalışıyor. Darülacezenin kuruluşundan bu güne kadar 30.000’ i çocuk olmak üzere 100.000 kişiyi barındırdığı (Buğra, 2008,135-136) kayıtlarından anlaşılmaktadır.

Osmanlı döneminde 1868’ de Osmanlı Mecruhini (yaralı) Askeriye lane cemiyeti olarak kurulan Kızılay 1877 de Osmanlı Hilal – i Ahmer(kızıl) Cemiyetine, 1923 te Türkiye Hilal-i Ahmer(kızıl) Cemiyetine, 1935’ te Türkiye Kızılay Cemiyetine, nihayet 1947 de Türkiye Kızılay Derneği ne dönüşmüştür. Görevleri savaş halleri ve askerlerin ihtiyaçları vurgusuyla tanımlanmış doğal afet durumlarıyla da ilgilenmesi düşünülmüş ama yoksul yardımı konusunda da belirli bir rol oynamış bir dernek (Buğra, 2008, 136).

Diğeri, “Himaye-i Etfal (çocuklar) Derneği (sonradan Çocuk Esirgeme Kurumu)”dur. 1921 yılında Fuat Umay başkanlığında, bazı milletvekili ve aydınlar tarafından kurulmuş; yalnızca kimsesiz çocukları sahiplenmek amacıyla değil, kapsamlı bir çocuk sosyal politikasının aracı olarak tasarlanan ve 61 yıl hizmet veren bir yurttaş (sivil toplum) örgütüdür. Bu tarihten sonra devletleştirilerek, öz görevini (misyon), devletin kontrolü altında “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu” adıyla sürdürmektedir (Fişek, 2007, 236). Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türkiye Kızılay Cemiyeti gibi oluşumlar devlet aygıtının dolaylı uzantıları olarak sosyal yardım alanında çok Önemli görevler üstlenmişlerdir. Sadece Kızılay'ın Savaş yıllarında büyük şehirlerde kurmuş olduğu aşevleri bu noktada kayda değer bir örnek oluşturmaktadır (Özbek, 2002, 7).

Buna paralel olarak asli amacı Cumhuriyet kültürünün bütün ülkeye yayılması olan halkevleri gibi kuruluşlarında bir yan faaliyet olarak sosyal yardımla uğraşmaları öngörülmüş ve bu faaliyet zaman içinde önem kazanmış. Halkevlerinin içtimai yardım komitelerinin sorumluluğu önce “ halkta sevgi, şefkat ve yardımlaşma duygularını uyandırmak ”olarak tanımlanmış (Buğra, 2008, 139). 1955 teki talimatnamesi tedavi hizmetlerinde ulaşımın sigortalı kesim için bir hak oldu;

ediyor, ve yoksul kesimin bedava tedavisini fakrühâl kağıdı koşuluna bağlıyordu. Elleriinde yoksulluklarını kanıtlayan bir belge olmayanların durumunda başhekimlere ödeme gücü olmayan hastaların parasız tedavisi için karar alma yetkisi veriyordu(Buğra, 2008, 168). Bir türlü kurulamayan ve sürekli dönemin iktidarınca engellenen sosyal hizmet enstitüsü, taslağın meclise gelip kabul edilmesi ve sıhhat ve içtimai Muavenet Vekaleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) bünyesinde bir Sosyal Hizmetler Enstitüsü' nün kurulması 1959 yılında gerçekleşti (Buğra, 2008, 172).

Yoksullukla ilgili bilinmeyenlerin boyutu, büyük ölçüde Türkiye'nin inatla sosyal yardım alanındaki geri kalmışlığını muhafaza etmesiyle ilgili Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün DP döneminin sonucunda nihayet kurulmasının ve 1961'de Sosyal Hizmetler Akademisi'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde faaliyete başlamasının bu alanda önemli bir değişikliğe yol açtığını söylemek mümkün değil. Enstitü'nün, görevleri arasında bulunan "yoksulluğun nedenlerini araştırmak" konusunda anlamlı çalışmalar yaptığı söylenemez. Devletin sosyal yardım alanında sorumluluk almadığı bir ortamda bu çok şaşırtıcı değil (Buğra, 2008, 188).

4.2. Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumlarının Gelişimi

Türkiye iktisadi sisteminin 1980 yıllarla birlikte hızla değişmesiyle birlikte devletin vatandaşlarına bakış açısı da sosyal devlet anlayışından çıkarak daha çok piyasacı bir hal almıştır. Sürüp gelen yoksulluk bu yıllarda daha da keskin olmuş iktisadi olarak yaşanan kriz ve darboğazlar bunu daha da derinleştirmiştir. Bu yıllarda tüm ülke sathında hizmet veren bir sosyal yardım kuruluşuna ihtiyacı olduğu ortaya çıkmış ve dönemin iktidarı çalışma başlatmış olup 1986 yılında bunu hayata geçirerek SYDT kanunu kabul etmişlerdir.

Haziran ortasında SYDT kanunu meclisten geçip uygulamaya girdiğinde, bazı gazete haberleri "Laik Zekat: Fakir Fukara Fonu Yasası Yürürlüğe Girdi" şeklinde verdiler. 1990'ların sonuna kadar SYDT Fonu "fak-fuk fon" olarak bilindi. Çok da ciddiye alınmadı. Fona aktarılan kamu kaynaklarının, diğer fonların durumundaki gibi, başka amaçlarla kullanılmış olduğu da görülüyordu. Nitekim 18 Mayıs 1996 gazete haberinde, 1995'te SYDT fonunda toplanan 32,5 trilyon TL'nin s

trilyonun yoksullara gittiği belirtiliyordu. Haberde, sorumlu devlet bakanı Cemil Çiçek'in fondan bütçeye kaynak aktarıldığını kabul ettiği ve eğer bu yapılmazsa 860 trilyon olarak görünen açığın daha da artacağını söylediği yer alıyordu. 1999 depremi ve onun hemen ardından gelen ekonomik krizlerle birlikte, SYDT Fonu ciddi işlev sahibi bir kurum olarak göze çarpmaya başladı. Bu dönemde, Demokratik Sol Parti (DSP) başkanı Bülent Ecevit'in kurduğu koalisyon hükümeti iktidardaydı ve SYDT Fonu DSP'li devlet bakanı Hasan Gemici'ye bağlıydı. Büyük ölçüde Hasan Gemici'nin kişiliğinden kaynaklanan nedenlerle, Fon saydam ve etkin bir biçimde işliyordu. Marmara depreminden sonra, Dünya Bankasının Türkiye'ye kanalize ettiği bir yardım da Fon aracılığıyla dağıtılmış ve Dünya Bankası yetkilileri bu sürecin işleyişinden çok memnun kalmışlardır. Buna dayanarak, 2001 krizinden sonra Banka'nın Türkiye Şartlı Nakit Transferi projesi bağlamında sağladığı kredinin kullanımı da Fona verildi (Buğra, 2008, 211-212). Dünya Bankası Fon'un örgütsel yapısını benimsememiş olup karşılarında daha derli toplu bir teşkilat istemişlerdir, bu yüzden AKP hükümeti Fon'u hızlı bir şekilde genel müdürlüğe dönüştürmüştür.

Bu sırada fon kendi kaynaklarıyla oldukça önemli miktarda ayni ve nakdi yardım dağıtıyordu. Sistem, doğal olarak, vatandaşlık hakları temelinde çalışan bir sistem değildi. Yinede o günlerde, Fonun modern bir sosyal yardım müessesesine dönüşebileceği umudu çok da temelsiz bir umut görünmüyordu. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı döneminde de 2004 yılında bir genel müdürlüğe dönüşen Fon, sosyal yardım alanında önemli bir rol oynamaya devam etti. Ama dönemin muhafazakar liberal atmosferi içinde beklenen dönüşümün gerçekleştiği söylenemez (Buğra, 2008, 213).

Başka önemli bir adım ise Türkiye'de sürekli manşetlerden inmeyen sağlık sorunlarıydı, kimi zaman rehin kalmalar, kimin zaman borç senetleri, kimi zaman da rehin almalar şeklinde görülüyordu. Tüm bu olumsuzluklar dönemin hükümetini yoksul vatandaşlar için bir düzenlemeye gidilmesi gerektiğini konusunda zorluyordu. Dönemin siyasi yelpazesinin değişmesiyle birlikte bu konuda adım atıldı.

ANAP'ın seçimleri kaybetmesi ve DYP-SHP koalisyon hüküme geçmesinden hemen sonra, bu sorunların çözümüne yönelik çalışmaların başla

çalışmaların 18 Haziran 1992’de kabul edilerek 3 Temmuz 1992 tarih ve 21273 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanunun’’un yürürlüğe girmesine yol açtığını görüyoruz. Kanun,’’ödeme gücü olmayan vatandaş’’ kavramını, ‘‘hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan ve bu kanunun öngördüğü usul ve esaslar çerçevesinde belirlenecek aylık geliri veya aile içindeki gelir payı 1475 sayılı İş Kanununa göre belirlenen asgari ücretin vergi ve sosyal primi dışındaki miktarının 1/3’ünden az olan’’ lar şeklinde tanımlıyordu. Yeşil Kart yatarak tedavi masraflarını karşılıyor.İlaç dahil ayakta tedavi masraflarının SYDT Fonu tarafından karşılanması öngörülüyordu (Buğra, 2008, 214).

Yasayla ilgili meclis tartışmaları sırasında, muhalefetin hükümete yönelttiği eleştirilerden biri, daha önce vaat edilen şekliyle herkesin sağlık hizmetlerinden parasız yararlanmasını sağlayacak bir genel sağlık sigortası kanunu yerine, sadece en yoksul kesime yönelik bu kanunun meclise getirilmesi idi. Mecliste hükümet adına konuşan Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna, buna cevaben, genel sağlık sigortası uygulamasının, 17 Mayıs 1993’te tedrici olarak yürürlüğe gireceğini ve zaman içinde tamamlanacağını. Dolayısıyla sadece yoksul kesime yönelik Yeşil Kart kanunun geçici olacağını söylüyordu. Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi, DYP’nin amaçladığı her vatandaşın, ihtiyaç tespiti süreçlerinden geçmeksizin sağlık hizmetlerine ulaşabileceği, gerçek anlamda ‘‘genel’’ bir sağlık sistemiydi. İhtiyaç tespitine dayanan Yeşil Kart uygulamasına ise, o güne kadar sürmekte olan onur kırıcı yoksulluk belgesi edinme süreçlerinin veya hastanede boyun büküp yoksulluk kanıtlama çabalarının yerini alacak, onlardan daha formel nitelikli ve sosyal hak kavramıyla bağdaşması daha kolay bir uygulama olarak görüyorlardı. Başka bir deyişle, DYP için Yeşil Kart uygulamasının ‘‘muhtaçlara şefkat’’ kavramından vatandaşlık hakları kavramına geçişin bir aşaması olduğu, ANAP’ın ise bu ayrıma yabancı olduğu söylenebilir (Buğra, 2008, 214-215).

5. YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIM KAVRAMI

Bu bölümde genel anlamda yoksulluk ve sosyal yardım kavramaları üzerinde durulmaktadır.

5.1. Genel Anlamda Yoksulluk

Yoksulluk, son yıllarda sosyal bilimcilerin araştırma gündeminin önemli maddelerinden biri haline geldi. Dikkat ediniz; insanların ekonomik kaderini, refah durumunu, varıllık veya yoksunluklarını belirleyen büyüme, kalkınma, gelir dağılımı, ekonomik krizler, sömürü, sosyal sınıflar gibi bir dizi olguyu, kavramı içeren ve sosyal bilimlerin esasen ana konularını oluşturan bir araştırma gündeminden değil; özellikle yoksulluk terimi etrafındaki bir odaklaşmadan söz ediyorum. Bu odaklaşmanın kendiliğinden meydana geldiği söylenemez. Son çeyrek yüzyıl boyunca, büyüme hızının üçüncü dünya ülkelerinin çok büyük bir bölümünde önceki çeyrek yüzyıla göre düştüğü ve gelir dağılımının emekçilerin aleyhine, sermaye sınıflarının lehine dönüştüğü, tüm ciddi araştırmaların ortaya koyduğu olgulardır (Borataş, 2004, 7).

Yoksulluk genel anlamda insanların belli ilişkiler içinde tanımlanan temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynaklara sahip olmaması durumudur. Belki de bu görecelilik nedeniyle, yoksulluk bir çok araştırmacı tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Yoksulluğun nasıl tanımlandığı, kıstasları ve nasıl ölçüldüğü yoksulluğun çözümü için oluşturulacak politikaları da belirleyecektir. Mingione'ye göre; nüfusun bir kısmının çeşitli nedenlerle, değişik dönemlerde, tarihsel ve coğrafi olarak belirlenmiş asgari bir yaşam standardını sağlamak için yeterli kaynağa ulaşamaması nedeniyle yoksulluk oluşur. Alcock'a göre yoksul olmak;

- Maddesel, toplumsal ve duygusal olarak kısıtlanmış olmak,
- Ortalama geliri olan birine göre beslenme, ısınma ve giyinmeye sınırlı harcama yapmak,
- Geleceğe hazırlanmak için gerekli olan araçlardan yani yaşama şansından mahrum olmak ve

- Sağlıklı bir yaşam, nitelikli bir eğitim, güvenli bir ev ve uzun bir emeklilik fırsatı olmaması durumudur (Mingione, aktaran Kurşuncu, 2006, 6).

Maslow'un insan gereksinimlerini belirlediği dizgeye göre:

- biyolojik ve fiziksel,

- güvenlik,

- ait olma istemi/ bağlanma,

- saygınlık,

- yetenekleri geliştirme,

-entelektüel, duygusal ve estetik doyum, insanın temel gereksinimleridir, (Maslow, aktaran Kurşuncu, 2006, 7).

Yoksulluk çalışmalarında genellikle kullanılan yöntem belli bir yoksulluk sınırı belirlemektir. Bu sınırın nasıl tanımlandığına göre yoksulluk tanımları da farklılaşır. Yukarıda yapılan yoksulluk tanımlarındaki ihtiyaç tanımının ölçülmesi ve birbiriyle karşılaştırılması konusunda sorunlar yaşandığı için daha çok ekonomik belirlemeler kullanılmaktadır. Yoksulluk kavramı açıklanırken mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk olmak üzere iki tanım kullanılmaktadır (Maslow, aktaran Kurşuncu, 2006, 7).

5.2. Yoksulluk Tanımları

Yoksulluk kavramının tanımlanması, kavramın içeriğindeki farklılar ve farklı tanımlanma isteği çerçevesinde ortak bir tanımın bulunması hayli güç olan bir sorundur. Yani yoksulluğun neleri kapsadığı konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Yinede genel anlamda literatürde iki kavram üzerinde durulmaktadır bunlar: Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk tanımlarıdır.

Mutlak yoksulluk; Dünya Bankası'nın 1990'daki çalışmasında "mutlak yoksulluk" (Absolute Poverty) kavramı tanımlanmıştır. Bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 k/cal hesaplamasına dayanılarak (tıbben; normal bir erişkin için yeterli kalori miktarı 2800–3000, ağır işlerde çalışan işin niteliğine göre 3200–3800 k/cal ihtiyacı esas alınmaktadır) geliştirilmiştir.

noktadan hareketle günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası'na "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır (DPT, 2001, 102). Dünya Bankası, günlük geliri asgari 2400 kalori değerindeki besini almaya yetmeyen insanları, mutlak yoksul olarak tanımlamaktadır (Seyyar, 2003, 39). Kişinin gelir ve tüketim harcaması bakımından sahip olduğu maddi güce bakılarak saptanmaktadır. Tüketim harcamalarına göre yapılan hesaplamalar, bir kimsenin günlük olarak alması gereken kaloriyi sağlayacak temel gıdaların gerektireceği harcamaya göre yapılmaktadır. Buna göre, en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk eşiği oluşturmakta; gelir azlığı dolayısıyla bu eşiğin altında kalanlar 'mutlak yoksul' olarak nitelenmektedir. Mutlak yoksulluk yaklaşımı, kendi içinde pek çok sorun içermekle beraber; açlık sorununu da barındıran yetersiz beslenme koşullarıyla yüz yüze olan az gelişmiş ülkelerin yoksulluk durumunu tanımlamak için uygun görünmektedir (Şenses, 2001, 63). Bu bağlamda kişi başına tüketilen kalori düzeyine bağlı "mutlak yoksulluk" (absolute poverty) kavramı önemli bir göstergedir (DPT 2001,103).

Görelî Y oksulluk : Kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir. Bu durumda, belli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır (TOOB, 2002, 85). Onurlu yaşam hakkı vurgulaması yaşam hakkının bireyin biyolojik yeniden üretimi düzeyinde düşünülmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle insan hakları belgelerinde gizil olan yoksulluk hattı (poverty line) anlayışının da görelî yoksulluk anlayışı üzerinden tanımlandığı-söylenbilir (Yolcuoğlu, 2005).

5.3. Diğer Yoksulluk Tanımları

Mutlak ve görelî yoksulluk dışında bazı tanımlar mevcuttur mutlak ve görelî yoksulluk kavramlarının bazı durumları açıklamadaki yetersizliği ve sosyal ve ekonomik alandaki gelişmelerle birlikte yeni yoksulluk kavramları ortaya çıkmaktadır.

İnsani Yoksulluk: UNDP, gelişmekte olan ülkelerde insani yoksulluk kriterden yola çıkarak hesaplamaktadır: Beklenen Yaşam Süresi: Uzun bir

yoksun olma insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilmektedir. UNDP, hesaplamalarında 40 yaşı esas almakta ve bu yaşın altındaki yaşam süresini insani yoksulluğun bir ögesi olarak değerlendirmektedir. Eğitim: Eğitim imkanlarından yoksun olma, insani yoksulluk indeksinin ikinci göstergesini oluşturmaktadır. Hesaplamalarda yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı insani yoksulluğun bir diğer kriterini oluşturmaktadır. Ekonomik ve Sosyal İmkanlar: Bireylerin ekonomik ve sosyal imkanlardan yoksun olması, insani yoksulluk indeksinin bir diğer göstergesini oluşturmaktadır. UNDP aşağıda belirtilen başlıca üç veriden yararlanarak ekonomik ve sosyal imkanlara sahip olma düzeyini belirlemektedir:

- Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi,
- Temel sağlık imkanlarından yoksun olan nüfus yüzdesi,
- 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesi.

Yukarıda belirtilen üç kriterin (yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve sosyal imkanlar) ortalaması alınarak “insani yoksulluk indeks değeri” tespit edilmektedir(Başbakanlık-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, 7). İnsani yoksulluğu belirlemek ve değerlendirmek için İnsani Gelişme kavramı kullanılmaktadır

Kent Yoksulları: “Kent yoksulları” kavramı, 1996 yılı Birleşmiş Milletler HABİTAT raporunda nüfusun kentlerde yaşayan bir kesiminin, çeşitli nedenlerle, tarihsel ve coğrafi olarak belirlenmiş asgari bir geçim standardını sağlayabilecek yeterli kaynaklara ve konuta ulaşamaması, barınma yoksulluğu ile beraber davranışsal ve toplumsal ilişkiler açısından sorunlara yol açabilecek bir konumda olması durumu olarak açıklanmıştır (Kalaycıoğlu- Rittersberger-Tılıç, 2002, 201).

Geçici ve Kalıcı Yoksulluk: Tekeli’ye göre yoksulluk bir durum olarak görülürse, yoksulluğu yaratan öğelerin niteliklerine bakılarak kalıcı ve geçici olmak üzere iki türe ayrılabilir. Kalıcı yoksulluk; bireylerin kapasitelerinin bulunmaması dolayısıyla olur. Geçici yoksulluk ise kapasiteyle ilgili bir sorundan kaynaklanmaz, daha çok mevcut ekonomik sistemdeki geçici daralmalardan kaynaklanır. Örneğin bir kişinin işini kaybetmesi nedeniyle olur. Kişi yeni bir iş bulduğunda ortadan kalkar (2002, 38).

Çalışan Yoksullar: İşgücü piyasasında son yirmi yıl içinde ortaya çıkan ve gelişerek kökleşen süreçlere bağlı olarak, istihdam ve istihdam sonucunda elde edilen gelir insanları yoksulluktan kurtaramamaktadır. Çalışan yoksulluğuna, çalışma sonucunda temel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde gelirin elde edilememesi neden olmaktadır. Gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde geniş çalışan kümeleri çalışmalarını karşılığında elde ettikleri gelirle temel gereksinimlerini karşılayamamakta ve çalışan yoksul olarak adlandırılmaktadır (Kapar, 2005, 196).

Nöbetleşe Yoksulluk : Işık ve Pınarcıoğlu'na göre nöbetleşe yoksulluk, eşitsiz güç ilişkileri temelinde kentli yoksul kesim içinde bir grubun diğerlerinin üzerinden zenginleşmesini, refahını arttırmasını betimlemektedir. Temel özellikleri:

- Arsa ve konut piyasasında kurulan ilişkilere dayanması,
- iş piyasasında kurulmuş olan, özellikle hemşerilik esaslı ilişkilerle eklemlenmesi,
- bu piyasalarda yaratılan getirilerin sistem içinde yer alanlara eşitsiz dağılımı,
- bu eşitsiz getiriler temelinde yükselen politik ilişkilerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003, 80).

Nöbetleşe yoksulluk niteliksel bir tanım getirmez. Mutlak ya da görece yoksulluk ya da diğer yoksulluk tanımları gibi yapısal bir durum tanımlamaz. Nöbetleşe yoksulluk tanımı daha çok yoksulluğu bir süreç olarak tanımlar. Bu süreç yoksulların sistemin gediklerini bularak, yerel kaynaklardan beslenen kimlikleri temelinde hem dayanışıp hem de birbirinin üzerinden refahlarını arttırma ve yoksulluktan kurtulma sürecidir.

Bu yaklaşımlardan biri daha çok gelişmiş ülkeler için geçerli olabilecek bir yaklaşımdır. Buna göre resmi kanalların verdiği sosyal yardımların miktarı yoksulluğu belirler. Bu tanımda resmi kanalların yoksulları tamamen doğru tanımladığı varsayılmaktadır. Fakat resmi kurumların yoksulluk tanımlarını hangi kıstaslara göre yaptıkları göz önünde bulundurulmamıştır. Ayrıca, bu tanım sosyal yardımların yetersiz ve dengesiz dağıldığı az gelişmiş ülkeler için geçerli bir tanım olmayacak yanında yardımlara ulaşabilen haneler yanında ulaşamayan dolayısıyla daha olan kesim hesaba katılmamaktadır. İnsani kaynaklara ilişkin göstergelerin k

yoksulluk tanımlarında; yaşam beklentisi, ölüm oranları, eğitim, okuryazarlık gibi yoksulluğun belirlenmesinde birkaç yoksulluk kriteri kullanılmaktadır. Yapılan bu tanımlar, yoksulluk düzeyinin belli bir aralıkta, altında yada üzerinde olmasına bağlı değerlendirmelerdir (Koyuncu, Senses, 2004, 26).

Dünya Bankası, dört adet yoksulluk çizgisi kullanmıştır:

- uluslararası bir standart haline gelmiş olan kişi başına günde bir dolar esasına göre belirlenen yoksulluk çizgisi;
- asgarî gıda maliyeti çizgisi;
- temel gereksinimler maliyeti çizgisi; ve
- ulusal gelir ortalamasının yarısı olarak belirlenen göreceli yoksulluk çizgisi (Koyuncu, Senses, 2004, 26).

Görüleceği üzere yoksulluk üzerine çokça tanım mevcuttur, sorun devam edip şekil değiştirdikçe de çeşitli disiplinlerde çeşitli tanımlar yapılacaktır. Yoksulluk çağımızın en önemli sorunlarından bir olarak gösterilmektedir ve son yaşanan küresel krizlerle birlikte kavram üzerinde daha derinlemesine tartışmalar ve çalışmalar yapılacağı muhakkaktır.

5.4. Sosyal Yardım

“Sosyal Yardım: Kişilerin kendi ellerinde olmayan nedenlerle mahalli ölçüler içerisinde asgari seviyede dahi geçinme imkanı bulamayan insanları; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan karşılıksız mahiyetteki parasal ve sosyal destek sağlamak için yapılan kamusal faaliyetler bütünüdür (Çengelci, 1993, 10).

Başka bir tanımlama ise: Sosyal yardım, yoksul bireylere parasal ve/veya parasal olmayan (yiyecek, giyecek, yakacak vb.) türde yapılan tüm yardımların genel adıdır. Sosyal yardım ile herhangi bir gelir güvencesi olmayan veya yaşamını sürdürmeye yetecek kadar gelire sahip olmayan muhtaç-yoksul bireyler desteklenmekte, yaşamlarını insanca sürdürebilmeleri yönünde katkı sağlanmaktadır (İkizoğlu, 2002, 86).

“Sosyal yardım” (social assistance), sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı bir önlem, sosyal güvenlik ağının en son parçasıdır. Diğer bir ifadeyle, sosyal sigortaların kapsamı dışında bulunan ve yardıma muhtaç durumda bulunanlar, sosyal yardımlarla sosyal hukuk kapsamına alınmaktadır (Özdemir, 2004).

Sosyal yardımlar sanayileşmenin sosyal maliyetiyle ilgili olarak gelirin yeniden dağıtımını sürecinde işlevsellik kazanan bir araç olarak varlığını yıllardır sürdürmektedir. Ancak süreç içinde sosyal yardımların algılanma ve gerçekleştirilme biçimi de değişmiştir. Sanayi devriminin ilk yıllarında yoksulluğu daha çok bireyin yetersizliğine bağlayan anlayış zamanla, yaşanan deneyimlerin ve yapılan araştırmaların da etkisiyle değişmiş, çevresel, toplumsal etmenlerin önemi ve ağırlığı kabul edilmiştir (Karataş, 1999, 42).

Devlet, sosyal görevler yüklenmeye başladığı andan itibaren, yoksul olarak doğan veya daha sonradan yoksulluğa maruz kalan kişilere, ayni ve nakdi olarak sosyal yardımlarda bulunmakta, bu kişilerin ve dolayısıyla toplumun yaşamını tehlikelerden korumaktadır. Bu yardımlar, sağlık yardımları veya ekonomik yardımlar gibi farklı şekillerde olabilir. Devlet, bu transfer ödemelerini, önceden bir katkıya dayalı olmaksızın gerçekleştirmektedir: Yani, yararlanan kişilerin mali bir katkısı söz konusu olmaksızın, devlet tek taraflı olarak sosyal yardımları gerçekleştirir. Dolayısıyla, sosyal yardımlar genel vergi ve harçlardan karşılanmaktadır (Özdemir, 2004).

5.5. Sosyal Yardımın Özellikleri

Yapılacak sosyal yardımların çeşitli özellikleri olabilmektedir, Çengelci sosyal yardımların özelliklerini:

- Sosyal yardım, esas itibarıyla sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir yöntemdir,
- Sosyal yardım, sosyal hizmetler kapsamına da bir uygulama alanı ve hizmet şekli olarak girmektedir,
- Sosyal yardımlarda, ilgililerin finansman prim esasına dayalı he katkıda bulunmaları söz konusu olmayıp ihtiyaçlar karşılıksız olarak giderilme

- Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından ancak kanunla düzenlenmiş oldukları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yürütüldükleri takdirde gerçek bir sosyal güvenlik hizmeti olarak kabul edilebilmektedir,

- Sosyal yardımlar, parasal sosyal gelirler şeklinde sunulabileceği gibi aynı yardımlar ve bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler şeklinde de sunulabilmektedir,

- Sosyal yardımlar kural olarak kişilerin muhtaçlıklarının araştırılmasına ve kontrolüne dayalı olarak, ihtiyaçlarının şeklini ve şiddetini ölçü alarak sağlanmaktadır,

- Sosyal yardımlar, kişileri, durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarma amacını taşımaktadır (Çengelci 1993, 9).

Sosyal yardımın felsefesi gereği, sosyal yardım programlarından faydalanan kişilerin normal şartlar altında, tekrar üretici veya kendi geçimini temin eder hale gelmesi gerekli görülmektedir. Bu gereklilik hem kaynakların yetersizliğinden hem de insanların kural olarak çalışma ihtiyaç ve güdüsü içinde oldukları düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu amaçla, sosyal yardım kurumlarında, insan ve toplum ilişkileri alanında uzmanlaşmış, problem çözmeyi, insanları profesyonel olarak yönlendirmeyi meslek edinmiş çalışanlar istihdam edilmektedir (Çengelci, 1993, 22).

Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin, Bismarkçı sosyal güvenlik sistemlerinde, yani sosyal sigorta yoluyla sosyal güvenliğin sağlandığı ülkelerde uygulandığı görülmektedir. Sosyal sigortanın kapsamı dışında kalmış ve korunma gereksinimi içerisinde bulunan kişilere sosyal yardım yapılmaktadır. Bilindiği gibi Beveridge anlayışına dayalı sosyal güvenlik sistemlerinde, sosyal güvenlik tüm vatandaşlara yönelik olarak sosyal güvenlik ve refah hizmeti sunduğundan, ayrıca sosyal yardıma gereksinim kalmamaktadır (Özdemir, 2004).

5.6. Sosyal Yardım Şartları

Sosyal yardımı hak etme kriterleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Sosyal yardımlar genellikle diğer tür yardımların mümkün olmadığı durumlarda sö-

olabilmektedir. Bunun yanında, bu yardımların yapılabilmesi için varlık testi:

test) uygulanması da gerekebilmektedir. Birçok ülkede, sosyal yardım alanlar, genellikle işsizlik veya hastalık ödeneklerini ya da çeşitli emeklilik türlerini hak kazanma koşullarına sahip olmayan kişilerdir (Özdemir, 2004). Bununla birlikte sosyal yardım yapılma şartları farklıda olsa genel anlamda aşağıdaki sıralanan maddeler gösterilebilir:

- Herhangi bir yerden gelir kaynağı olmayan işsizler,
 - Çalıştığı ve kazancı olduğu halde kendi zaruri ihtiyaçları ve (ya) bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayan aile fertleri,
 - Yardıma muhtaç çok çocuklu aileler, dul ve(ya) boşanmış çocuklu kadınlar,
 - Yardıma ve (ya) bakıma muhtaç aciz yaşlılar ve özürllüleri(acezeler),
 - Herhangi bir kazaya uğramış veya meslek hastalığına yakalanmış ve bundan dolayı da tamamen veya kısmen ya da geçici olarak malul duruma düşmüş yardıma ve (ya) bakıma muhtaç kişiler,
 - Kendileri veya aile fertleri hapiste olan ve bundan dolayı da yardıma muhtaç hele gelen aile fertleri,
 - Özellikle sosyal sigortaları kapsamı dışında kalan ve sağlık hizmetlerinden yararlanması gereken yoksul aileler ve hamile bayanlar,
 - Eğitim gören ve göremeyen fakir ailelerin çocukları,
 - Uygun meskeni olmayanlar, elverişsiz ve sağlıksız ortamlarda barınanlar veya kira bedellerini ödemekte güçlük çeken aileler,
 - Yeteri derecede maddi imkanı olmayan ve evlenmek isteyen gençler,
 - Değişik tabii afetlerden dolayı yardıma muhtaç hale gelen aileler,
 - Tabii afetlerden dolayı zarara uğrayan çiftçi aileler,
 - Borçlarından kurtulamayan ve bundan dolayı da geçim sıkıntısı çeken aileler
- (Seyyar, 2006, 243) genel anlamda bunlar gösterilebilir.

Tabiki ülkenin gelişmişlik ve sosyal şartları farklı nitelikler gerektirebilmektedir. Ülkelerin sosyal yardım yaparken çeşitli özel şartları taşıyan kişilere yardım yapabildikleri gibi yukarıda sayılan şartları taşıyan kişilere de yardım yapabilmektedir.

5.7. Almanya, Hollanda ve Fransa’da Sosyal Yardım

Türkiye’de yapılan sosyal yardımların dünyadaki diğer ülkelerde de yoğun bir şekilde yapıldığı gerçeğiyle hareketle, özellikle sosyal devlet anlayışının doğup geliştiği Avrupa’dan üç ülkeden örnek verilerek sosyal yardımların nasıl yapıldığı konusunda fikir sahibi olunabilecektir.

5.7.1. Almanya

Almanya Hükümeti, daimi ikametgahı bu ülkede olan ihtiyaç sahibi herkes için, durumuna uygun yardımı talep edebilme hakkı sunmuştur. Bunun için de her eyalet bünyesinde bir “Sosyal Yardım İdaresi” kurulmuş olup, eyalet bazında örgütlenmişlerdir ve giderleri eyalet bünyesinden karşılanmaktadır (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 79).

Yardım talep edenler için üç önemli ölçüt esas alınır;

- Zor durumda bulunmak,
- Kendi kendine yetememek,
- Başkasından yardım alamamak.

Yaşamı sürdürme amaçlı yardımlar bir meskende ikamet sağlamak, ilgilinin kendi meskeni için gerekli ev eşyasını almak, gıda, elbise, yakıt ve kültürel yaşama katılım olanağı sağlamak şeklinde sayılabilir. Özel durum yardımları hastalık, analık, sakatlık gibi hallerde ilgiliye gereksinimi olan sağlık, doğum ve rehabilitasyon olanakları sağlamak, ev idaresine yardım, iş kurma şeklinde sayılabilir. Geçici veya sürekli olarak eşya ve hizmet şeklinde sunulan edimlerin dışında kişilere, medeni durumları dikkate alınarak, belirli miktardaki para yardımları da yapılabilir. Bu ülkede, sosyal yardımlar, kişiler için bir hak teşkil etmektedir. Bu itibarla yararlanmak için talep şart değildir. Edimler (fiil, iş) re’sen (kendiliğinden) de sunulur (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 79).

5.7.2.Hollanda

Bu ülkede, Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı, sosyal yardım ve hizmetler için yetkili kılınmıştır. Genel Sosyal Yardım Yasası, belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerini uygulamadan sorumlu tutmuştur. Bu yetki meclis tarafından özel bir komiteye devredilmektedir. Yasal olarak Hollanda'da ikamet eden 18-65 yaş arasında olup yardıma muhtaç herkes sürekli veya geçici giderler için yardım talebinde bulunabilir. Yaş, medeni durum, bir meskeni başkası ile birlikte paylaşma gibi özellikler dikkate alınarak insanca yaşam standartları saptanmıştır. Sosyal sigortadan ve özel sigortadan, ayrıca akrabalarından (nafaka) alacakları bulunmayan kişiler, asgari ücretin %60'ı ile %100'ü arasında kalan bir tutarı, 2 yıla kadar bir süre için almaya hak kazanmaktadır. 18-65 yaş arasında kalan yoksullara, ihtiyaç nedeniyle sunulan maddi edimlerin dışında, yaşlı ve sakatlara ihtiyaç koşulu aranmaksızın özel yardımlar sağlanmaktadır. 18 yaş öncesi çocukların ailelerine ise, çocuk parası ödenmektedir (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 81).

Bir diğer sürekli yardım türü, kira desteğidir. Normal harcamalar yanında, beklenmeyen giderler için de yardım sağlanmaktadır. Sağlık amaçlı olarak ya da evin bakım giderleri için belediye meclisleri destekte bulunmaktadır. Belediyeler, sadece maddi yardımlardan değil, ayrıca psiko-sosyal hizmet sunumundan da sorumludurlar. Sosyal ve psiko-sosyal sorunları olanlara sosyal hizmet uzmanları tarafından gereken hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmet bazen re'sen de verilebilmektedir. Belediyelerce sunulan sürekli ve geçici nakdi yardımlar ile hizmetler devlet bütçesinden karşılanmaktadır (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 81).

5.7.3. Fransa

Fransa'daki Asgari Ek Yardım Geliri düzenlemesi önemli ve hukuk sistemine yenilik getiren bir örnek teşkil etmektedir. Diğer ülkelerden farklı olarak, bir tek Fransa, yasanın adında dahi, toplumla bağlanma vurgusunu yapmıştır. 1988 tarihinde çıkarılan ve takip eden yıllarda değişiklikler yapılan bu yasanın temel amacı yoksullukla mücadeledir. Fransa vatandaşı olan veya yabancı uyruklu olup da Fransa'da çalışma izni olan ve 25 yaşını doldurmuş olan (yaş limiti evli ve çocuklu olma

göre değişkindir) ve geliri asgari düzeyde belirlenmiş olan bir miktarın altında kalan herkes bu yasanın kapsamındadır. Bu yardımın finansmanı %100 devlet tarafından sağlanır. Asgari Ek Yardım Geliri yetkili kurumun hesabına yatırılır; ilgili kişi veya bazı durumlarda kendisine tayin edilen vasi, bu kurumdan her ay parasını alır. Bu gelirden yararlanan kişi eğer bir kuruma yerleştirilirse (hastane, konut, tutukevi vb.) gelir miktarı düşürülür. Sosyal sigortası olmayan bir kişiye bu hak tanınırsa, kişi zorunlu olarak hastalık sigortası kapsamına alınır. Primler sosyal yardım bürosu tarafından ödenir. İlgiliye ayrıca lojman yardımı, gıda yardımı yapılır. Bu geliri alan kişi aynı zamanda toplumla bütünleşme çerçevesinde bir işe de yerleştirilebileceğinden, iş kazası sigortasından da yararlanır. İşsizlik sigortası ile bu gelirin aynı anda verilmesi mümkün değildir (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 81-82).

Daha önce de belirtildiği gibi, Fransa'nın diğer Avrupa ülkelerinden farkı, parasal yardımlarla, toplumla bağlanma, bütünleşme arasında bir bağ kurmasıdır. Bu bağın ne şekilde kurulacağı her kişinin özel durumuna göre değişkenlik gösterir ve kişiye özeldir. Örneğin, 55 yaşındaki dul bir kadına mesleki staj yerine kendi çevresinde faydalı olabileceği herhangi bir sosyal etkinlik önerilir. Buna karşılık genç ve işsiz bir kişiye iş bulabilmesi amacıyla, yeteneklerini ve mesleki bilgisini artırabileceği bir eğitim ve staj programı uygulanır. Ancak toplumla bütünleşme ödevi, yapılan parasal yardımların koşulu değildir. Tam tersine bu haktan yararlananlara sunulan bir olanak ve hizmettir (BDK Araştırma Danışmanlık, 2007, 81-82).

ÜÇÜNCÜ KESİM

TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN ÇÖZÜMLEMESİ

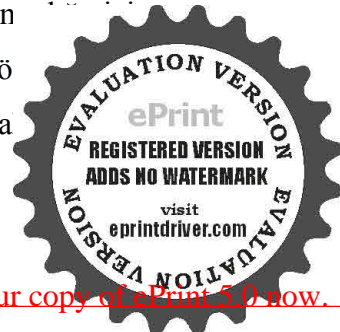
6. TÜRKİYE'DE 1983' TEN GÜNÜMÜZE SOSYAL YARDIMLARIN OLUŞ NEDENLERİ

Bu bölümde 1983'ten günümüze Türkiye'nin geçirmiş olup olduğu dönüşüm ve genel anlamda Türkiye'nin sosyal devlet gelişimi ele alınmış olup, Türkiye' deki işsizlik ve yoksulluk seviyeleri irdelenmiştir.

6.1. Türkiye

Sosyal Devlet, klasik liberal demokrasinin ekonomik ve siyasal temellerini değiştirmeden sosyal güvenliğin sağlanması, işsizliğin önlenmesi, emeğiyle yaşayanların korunması ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesi yoluyla sosyal eşitsizlikleri giderme işlevini yüklenen devlete denir (Ana Britannica, 1994, 171). Kapitalizmin getirdiği sosyal dengesizlik ve sosyal adaletsizliğe emekçi sınıflardan gelen güçlü tepkinin sonucu 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu kavram daha çok kara Avrupa'sına aittir. Sosyal bakımdan zayıf sınıflara yardım ederek sosyal adaleti ve insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyini sağlama fikrini savunur ve devlete bunları bir ödev olarak yükler. Ayrıca sosyal devlet anlayışı, Ergun Özbudun tarafından “devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayış” (Özbudun, 2005, 99) .

Sosyal devlet kavramı gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında farklı anlamlara sahiptir. Gelişmiş ülkelerde sosyal devletten beklenen kapitalizmin getirilerini halka daha adaletli bir biçimde dağıtmasıdır. Gelişmemiş ülkelerde ise her alanda her türlü faaliyet gösteren bir devlet modeli anlaşılır. Yani bu durumda gelişmiş bir toplum devletçi yaklaşıma ihtiyaç duymayacağı için Sosyal Devlet sadece gelirlerin dağılımıyla ilgilendir. Gelişmemiş toplumlarda ise halkın elinde yeterli sermaye bulunmaz. Sosyal devlet kendi eliyle yatırımlar yapar. Bu durumda ülkemizi örnek gören Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet eliyle yatırımlar yapılırken daha sonra

halkın ekonomik refahında artış gerçekleşmiş ve devlet özelleştirmeye önem vermeye başlamıştır. Sosyal devlet kavramı yeni çağdaş bir devlet ve toplum anlayışını da beraberinde getirir. Sosyal devlet vatandaşlarıyla daha çok ilgilenmekte ve daha çok alanda faaliyet göstermektedir. Sosyal devlet toplumuysa bu haklarının farkında ve onları kullanabilme yetisine sahip insanlardır. Sosyal devlette halkla devlet arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Devlet sosyal hakları kendinden tanıdığı halkına bu hakların getirilerini de vermek zorundadır. Hakları olan toplumsa bu hakları savunmalı yeri geldiğinde hakkını aramalıdır. Hem halkın hem devletin birlikte sorumluluk altına girdiği bir kavramdır Sosyal Devlet.

Bu noktada aslında Türkiye' nin 1980'li yıllara kadar az veya çok olarak toplumda bir denge unsuru olduğu kısmen de olsa yoksulları koruduğu bir gerçektir, şimdi bu sürece etraflıca bakarsak; "Türkiye'de 1980'li yıllar, ekonomik, kültürel, politik yaşamın her alanında olduğu gibi toplum içinde zenginliğin elde edilmiş biçimi ve paylaşımında da çok büyük çaplı değişimlerin milat yılı oldu. 80 Sonrası dönemin en ilginç özelliği, hem zenginliklerini elde edilmiş biçimleri hem de toplumun diğer kesimle ilişkileri, eskisinden çok farklı bir zengin kesimin ortaya çıkmış olmasıydı. Eskinin ölçülü zenginleri gitti yerine toplumdan diğer sınıflardan uzak, onlarla uzlaşmaya yanaşmayan, etrafi duvarlarla çevrili lüks sitelerde kendi dünyalarında yaşayan bir 'yeni zengin' kesim geliverdi" (Işık, Pınarbaşıoğlu, 2003, 127).

Yani bize sorarsanız 21'inci yüzyılın başındaki Türkiye'nin en önemli gerçeklerinden bir tanesi bu...Giderek birbirinden kopma eğiliminde olan zengin ve yoksul kesim. Bu farklılaşmanın eskisinden çok farklı dinamikleri var. Bir takım kültürel öğeler bu farklılaşmaları besliyor ve daha belirginleştiriyor, daha kalıcı hale getiriyor (Işık, Pınarbaşıoğlu, 2003,128). Türkiye'nin yakın tarihine baktığımızda, 1980'li yılların başı önemli bir dönüşümün başlangıç tarihi. 80'li yıllarda toplumsal, ekonomik ve politik yaşamın her alanında olduğu gibi, toplum içinde zenginliğin elde edilmiş biçimi ve paylaşımında da çok büyük çaplı değişimlere tanık olduk. 1980 öncesinde Türkiye'de içe yönelik sanayileşme politikası uygulandı ve bunun temeli şu; devletin toplum içinde oynadığı çok önemli, hakim bir rolü var. Devlet toplumsal ilişkilerde bir anlan diyebileceğimiz bir rol oynuyordu (Işık, Pınarbaşıoğlu, 2003, 133).

Toplumun bir yandan bütünü saran “pasif güven” dediğimiz güven duygusu daha sağlamdı...Yani toplumsal kuralların işlediğine inanıyorsunuz, hukuk sisteminin, sendikal ilişkilerin şu ya da bu şekilde işlediğine inanıyorsunuz. Daha da önemlisi; toplumdaki farklı sınıflar arasında bir uzlaşma, anlaşma var. Toplumun bütünü birbirine bağlayan görünmezde olsa bir bağ, anlaşma vardı. Geleceğe güven, kendini toplumun farklı sınıflarıyla aynı gemide hissetmek, ortak değerler gibi değişik tanımları barındıran bir duygu aslında bu “pasif güven” dediğimiz. Bu görünmez bağı sağlayan esas olarak devlet. Gelir uçurumları bu kadar fazla değildi. Farklı gelir gruplarından, farklı toplumsal sınıflardan gelen insanlar birbiriyle ilişki içindeydi. Benim çocukluğumda okuduğum ilkokulun öğrencileri arasında farklı gelir gruplarından insanlar vardı. Devletin, Cumhuriyet’in kuruluşundan beri sürdürdüğü toplumsal hakemlik rolünü terk etmesi, toplumsal uzlaşmanın yıkılması ve bir ölçüde ekonominin yeni kurallara göre işlemeye başlaması Türkiye’de gelir farklarının gelir daha önce görülmeyen boyutlara varmasına sebep oldu. Ekonomik ilişkiler kazananları ve kaybedenleri hızla birbirinden kopardı. Toplumun hemen her kesimi, gerginliğe ve kendi gibi olmayanları dışlamaya yönelik, daha saldırgan öğeler içeren tavırlar geliştirmeye başladı. 1980 sonrası dönemin en ilginç özelliklerinden biri, hem zenginliklerini elde ediş biçimi, hem de devlet ve toplumun diğer kesimleri ile ilişkileri, eskisinden çok farklı bir zengin kesimin ortaya çıkmış olmasıydı (Işık, Pınarbaşıoğlu, 2003, 156).

Türkiye’de genel ekonomi politikalarında 1980’de meydana gelen köklü değişiklik, sonrasındaki ve günümüze kadar geçen 28 yıllık dönemin temellerini atmıştır. Serbest piyasa ekonomisinin tüm gereklerini yerine getirmeye çalışan Türkiye bu çerçevede, kalkınma – sanayileşme hedeflerinden ödün verme pahasına gelişmiş ülkelerin ve onların temsilcisi olan IMF gibi uluslararası (ulus-ötesi) kuruluşların önerileri ve istekleri doğrultusunda gerekli yasal, stratejik, kurumsal adımları bir bir atabilmiştir. Piyasaların serbestleştirilmesi (liberalizasyonu), dış ticarete sınır (kota) ve diğer engellerin kaldırılması, devletin küçültülmesi ve özelleştirme ve yabancı sermayeye kapıların ardına kadar açılması olarak özetlenebilecek olan neo-liberal iktisat politikaları bu dönemde “başarıyla” uygulanmıştır. Bu politikaların diyeti dağılımının daha da bozulması, yoksulluk ve işsizliğin artması, daraltıcı mali

politikaları sayesinde iç talebin ve yatırımların kısılması, ülke kaynaklarının öncelikle iç ve dış borç ödemelerine tahsisi olmuştur.

1983 yılını baz almamızın sebebi aslında 1980 ile 1983 arasında sivil iktidarın teşekkül olmadığı ve 24 ocak kararlarının uygulamasının 1983 ile birlikte gelecek olan Anavatan Partisini uygulamalarıyla başladığı gerçeğidir. Bu tarihle birlikte yukarıda anlatılmaya çalışılan sürece girilmiştir.

Bu noktada ülkemizin, IMF uygulamalarını işlediğinde düşeceği iddia edilen reel faizler hiçbir zaman yatırımları teşvik edecek bir düzeye inmemiştir. Tam aksine IMF, yabancı sermayedarların arbitraj (ara) kazançlarını garanti altına almak için reel faiz hadlerini yüksek düzeyde tutmaya uğraşmaktadır. Enflasyonun gerilemesine paralel olarak düşmesi beklenen reel faizler hâlâ yüksek düzeydedir. 1989'dan sonra finansal krizlere açık hale gelen Türkiye ekonomisi, 1994 ve 2001'de ağır, 1998 - 1999'da hafif krizlerle sarsılmıştır. Her üç krizde de belirleyici neden, öncesinde yüksek arbitraj (ara kazanç) beklentisi ile ülkeye giren sıcak paranın, ani bir şekilde ve büyük miktarlarda ülkeyi terk etmesidir. Sıcak paranın genel karakteristiği kolay yer değiştirebilir olmasıdır. Aynı zamanda Türkiye'de büyüyen cari açıklar, bankacılık sisteminde artan riskler ve siyasî belirsizlikler bu tersine eğilimi güçlendiren faktörler olmuşlardır. Yabancı sermayenin tersine dönüş biçiminde ülkeyi terk eden miktarının millî gelire oranı 1994 yılında yüzde 11,9, 1998 yılında yüzde 4 ve 2001 yılında yüzde 15,1'dir. Sermaye hareketlerindeki tersine dönüşün, bu büyüklüklere ulaşmasından kaynaklanan şokun, ekonomiyi çok derin bir krize sürüklemesi kaçınılmazdır. Ülkenin "kriz – IMF – kriz" kısır döngüsüne girmesi ile Dış borç mekanizması, böylece gelişmiş ülkelere doğru bir gelir aktarım mekanizmasına dönüşmüştür (Bianet, 2008).

Türkiye'nin iktisadi olarak bir model belirlemesinin sürekli değişmesi ve dışarıya bağımlılık, nakit parayla veya sıcak parayla döndürülmeye çalışılan bir ekonomik düzenleme sürekli sekteye uğramaktadır. Gerek kamu ve gerekse de özel sektörün sahip oldukları borç düzeyleri aslında bu ekonomik düzenlemelerin bir çıkmaza yol açtığının en belirgin özelliğidir.

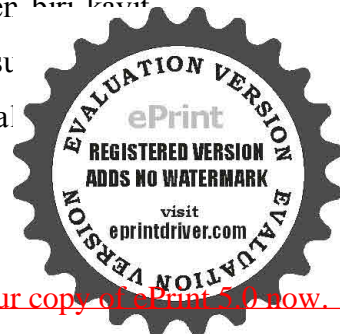

6.2. Türkiye 'de İşsizlik

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden (ADNKS) elde edilen toplam nüfus sayısına dayalı olarak açıkladığı Hanehalkı İşgücü Anketi'nin Eylül 2008 dönemi (Ağustos, Eylül, Ekim) sonuçlarını açıkladı. Buna göre, Eylül 2008 döneminde Türkiye'de kurumsal olmayan sivil nüfus geçen yılın aynı dönemine göre 766 bin kişilik bir artış ile 69 milyon 819 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 769 bin kişi artarak 50 milyon 142 bin kişiye ulaştı. Eylül 2008 döneminde istihdam edilenlerin yüzde 27.6'sı tarım, yüzde 19.7'si sanayi, yüzde 6'sı inşaat, yüzde 46.7'si ise hizmetler sektöründe olduğu belirlendi. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, tarım ve sanayi sektörlerinin istihdam paylarının 0.3 puan arttığı, buna karşılık inşaat sektörünün payının 0.3 puan, hizmetler sektörünün payının ise 0.2 puan azaldığı belirlendi. İşsizlik yüzde 10.3, tarım dışı işsizlik yüzde 13.3 Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 295 bin kişi artarak 2 milyon 548 bin kişiye yükseldi. İşsizlik oranı ise 1 puanlık artış ile yüzde 10.3 seviyesinde gerçekleşti. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 0.5 puanlık artışla yüzde 12.3, kırsal yerlerde ise 1.5 puanlık artışla yüzde 7.1 oldu (Cumhuriyet, 2008).

Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 1.3 puanlık artışla yüzde 13.3 seviyesinde gerçekleşti. Bu oran erkeklerde geçen yılın aynı dönemine göre 1.5 puanlık artışla yüzde 11.8, kadınlarda ise 0.2 puanlık artışla yüzde 19.2 oldu. Bu dönemdeki işsizlerin; yüzde 70.6'sını erkek nüfus oluşturdu. Yüzde 55.3'ü lise altı eğitilmiş olan işsizlerin yüzde 27.8'inin bir yıl ve daha uzun süredir iş aradığı belirlendi. İşsizlerin sıklıkla (yüzde 30) "eş-dost" aracılığıyla iş aradığı saptandı. İşsizlerin 2 milyon 129 bin kişi ile yüzde 83.6'sının daha önce bir işte çalışmış olduğu belirlendi. Daha önce bir işte çalışmış olan işsizlerin yüzde 48.1'inin "hizmetler", yüzde 24.1'inin "sanayi", yüzde 18.9'unun "inşaat", yüzde 8.9'unun ise "tarım" sektöründe çalıştığı bildirildi (Cumhuriyet, 2008).

Her iki kişiden biri kayıt dışı çalışıyor. İstihdamda kayıt dışılık oranı, Eylül döneminde de düşmeye devam etti. Düşüşe rağmen hâlâ yaklaşık iki kişiden biri kayıt dışı çalışıyor. Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu olmadan çalışanların oranı, geçen yılın aynı dönemine göre 2.3 puanlık azaldı.

45.9'a geriledi. Bu dönemde, geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı yüzde 88.1'den yüzde 87'ye, tarım dışı sektörlerde yüzde 33.1'den yüzde 30.3'e düştü. İş gücüne katılım oranı yüzde 49.4 Eylül döneminde, Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı, geçen yılın aynı dönemine göre 0.5 puanlık artışla yüzde 49.4 olarak gerçekleşti. Erkeklerde işgücüne katılma oranı geçen yılın aynı dönemine göre değişmeyerek yüzde 72.6, kadınlarda ise 1 puanlık artışla yüzde 26.7 oldu. Kentsel yerlerde işgücüne katılma oranı 0.4 puanlık artışla yüzde 46.6, kırsal yerlerde ise 0.8 puanlık artışla yüzde 54.4 seviyesinde gerçekleşti (Cumhuriyet, 2008).

6.3. Türkiye 'de Yoksulluk

Yukarıdaki oranlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'de gelir, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, istihdam piyasası ve diğer yaşam koşulları konusunda eşitsizlikler yaşanmaktadır. Yoksulluk bütün alanları yatay kesen bir olgudur ve eğitim, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda meydana gelen iyileşmeler yoksulluğun da azalmasını sağlayacaktır. Özellikle kırsal alanlarda ve büyük şehirlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan kadınlar, Türkiye'nin ekonomik açıdan en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de son 25 yılda kadınların yaşam standartlarında önemli düzelmeler olmasına rağmen, mevcut göstergeler bu eğilimin tersine dönmeye başladığını ortaya koymaktadır. 1980 sonrası dönemde Türkiye'de yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin artmasında etkili olan bazı nedenler şöyle sıralanabilir.

İktisat politikalarındaki anlayışın ve yaklaşımların değişmesi; örneğin, neoliberal ve bireysel girişimciliğe önem veren iktisadi anlayış ile küreselleşmenin ortak etkileri. Özellikle 1985 sonrası göç nedenlerinin ve göç edenlerin niteliğinin değişmesi ve buna paralel olarak kente yeni göçenlerin her anlamda eskilerden çok daha az şansa sahip olmaları, örneğin kamu sektöründe "işe girmenin" zorlaştığı, özel sektörde büyük ve güvenceli iş yerlerinde iş bulma olanağının azaldığı, buna karşılık enformel ve kayıtdışı sektördeki işlerin hanehalkı gelirlerinde egemen olduğu bir döneme girildiği gözlenmektedir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, 8-9).

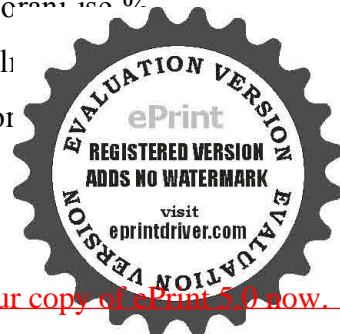

Metropol kentlerde gerçek ücretlerin düşmesi ve gelir dağılımında ortaya çıkan büyük kayıplara dayalı olarak, eski orta sınıfın giderek sosyo-ekonomik konumunu kaybetmesi ve 1990 sonrasında kentlere göç etmiş, ancak önceden göç edenler kadar kentteki olanakları kullanamayan, yeni kent yoksullarının ortaya çıkması; Küreselleşme ile bütünleşerek gelişen finans, iletişim, reklamcılık gibi sektörlerin ortaya çıkardığı yeni orta-üst gelir grubu ve yönetici kesimi ile kent yoksulları kıyaslandığında toplumun gittikçe arası açılan ve kutuplaşan bir sınıf yapısına doğru kaydığı gözlenmektedir. Sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi, örneğin, işgücü piyasasında ve ücretlerde esneklik ve düzensizlik, taşeronlaşma, emek yoğunundan makine yoğun sisteme geçmenin yarattığı işsizlik; Son yirmi yılda yaşanan yüksek enflasyon, kamu finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik sürekli büyüyen borç yapısı ve vergi sisteminde var olan sorunlar; Eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim ve kayıtdışı işlerde ağırlıklı olarak kullanımının arttığı belirlenmiştir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, 8-9).

Türkiye’de gelir dağılımı problemi en önemli ve çözülmesi gereken sorunların başındadır. Gelir dağılımında adaleti gösteren Gini Katsayısı’na bakıldığında 2002 yılında 0,44 iken 2005 yılında 0,38’dir. Dünya Bankası’nın Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005 raporunda yer alan verilere göre, Türkiye’de nüfusun en yoksul yüzde 20’lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1’de kalırken, en zengin yüzde 20’nin aldığı pay ise yüzde 46.7 düzeyinde seyretmektedir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, 8-9).

6.4. Türkiye’de Yoksulluk Oranları

2007 yılında Türkiye’de fertlerin yaklaşık % 0.54’ü sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18.56’sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satın alma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2.15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0.63, yoksulluk sınırı 4.3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise %9.53 olarak tahmin edilmiştir. 2006 yılında % 0.74 olarak tahmin edilen açlık sınırı altında yaşayan fert oranı 2007 yılında % 0.54’e düşmüş, yoksul fert oranı

17.81'den % 18.56'ya yükselmiştir. 2007 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 237 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 619 YTL olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2008).

Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2006 yılında % 31.98 olan yoksulluk oranı 2007 yılında % 32.18'e, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı da % 9.31'den % 10.61'e yükselmiştir (TÜİK, 2008).

2007 yılında hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 9.28 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı % 42.07 olarak hesaplanmıştır. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski % 33.14 iken kırsal yerlerde bu oran % 50.26'dır. Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 17.07 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 8.88'e düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 24.27 olarak tahmin edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski % 9.88 iken kırsal yerlerde bu oran % 32.38'dir (TÜİK, 2008).

2007 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı % 6.15 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran % 27.05, işverenlerde % 3.3, kendi hesabına çalışanlarda % 23.04 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise % 27.61 olmuştur. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı 2006 yılında % 33.86 iken, 2007 yılında % 30.22 olarak tahmin edilmiştir. Sanayi sektöründe çalışanlarda 2007 yılında yoksulluk oranı % 10.13 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda % 7.83 olmuştur. 2007 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı % 15.54 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı % 26.56'dır. 2007 yılında okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı % 34.76 olurken, ilköğretim mezunlarında bu oran % 14.9, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında % 6.16, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 0.9 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 25.44'tür (TÜİK, 2008).

Yukarıdaki açıklamalarda Türkiye'nin genel anlamda işsizliğin ve kayıt dışılığın vardığı seviyeler görülmektedir. Belki de devlet olmanın en önemli görevle vatandaşlarının kayıtlarını bilmekten geçmektedir. Sayıları 4 milyonlarla ifade

iş hayatında ne yaptıkları bilinmeyen çalışan kişiler vardır, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan ve emeğinin karşılığında ne aldığı bilinmeyen insanlar mevcuttur. Yaşanan son küresel krizle birlikte bu kayıt dışılığın daha da artacağı bilinmesi gereken bir gerçekliktir. Bu sayıda işsizliğin ve kayıt dışılığın yaşandığı ülkemizde yoksulluk oranlarının da ciddi artışlar olduğu ve bunun verileri yansıtmadığı bilinmelidir.

Türkiye’de yoksulluk ve açlık oranları belirlenirken Afrika ölçülerinin temel esas alınması konusu 2008 yılı içerisinde çokça tartışılan bir konu olmuştur. Şimdi TÜİK ve TÜRK-İŞ’ in yoksulluk ve açlık ölçülerine göre basit bir karşılaştırmaya yapmaya çalışırsak;

Çizelge 1: TÜİK, Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları

Yıllar	Hane Halkı (kişi)	Açlık Sınırı	Yoksulluk Sınırı
2002	4	133	310
2003	4	168	417
2004	4	182	429
2005	4	190	487
2006	4	205	549
2007	4	237	619
2008	4	255	706

Kaynak: (TÜİK, 2009)

255 YTL ile değil bir ay yaşamamanın, sadece ekmek yiyerek bile hayatta kalmanın mümkün olmadığını belirten vatandaşlar, ölüm sınırını açlık sınırı olarak gören resmi bakış açısının vatandaşı ne kadar düşündüğünün de ortaya çıktığını ifade ediyor. 255 lira, 4 kişilik bir ailenin bir ay boyunca 3 öğün simit ve su ile beslenmesine bile yetmiyor (Mili Gazete, 2008). Veri elde etme ve bunları yayınlama göreviyle donatılmış TÜİK’ in bu hesaplamaları ele alırken veya yaparken Türkiye’nin Afrika katısında olmadığı unutmamalıdır.

Sadece bir basit tahlil yapacak olursak 619 TL olarak belirlenen yoksulluk sınırı, 2007 asgari ücret 403.03 TL, 2009 asgari ücret 517, 13

devletin bir resmi kurumu TÜİK araştırıp rakam belirliyor bakanlar kurulu karar veriyor demek ki yoksullara 617 TL bile fazla. Yine Türkiye Cumhuriyeti ile özdeşleşmiş bir sendika olan TÜRK-İŞ ise 2.091,52 TL olarak belirlemektedir. Bu hesaplamalarda kesinlikle bir yanlışlık olduğu ortadır.

TÜRK-İŞ’ in 2005-2008 yılları arasında olan açlık ve yoksulluk sınırları çizelge 2’ de gösterilmiştir.

Çizelge 2: TÜRK-İŞ, Türkiye Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Açlık Ve Yoksulluk Sınırları

Yıllar	Hane Halkı (kişi)	Açlık Sınırı	Yoksulluk Sınırı
2005	4	527,20	1.717,27
2006	4	575,79	1.875,54
2007	4	642,10	2.091,52
2008	4	718,93	2.341,76

Kaynak: (TÜRK-İŞ, 2009)

Çizelge 2’ye bakıldığında açlık ve yoksulluk oranlarının daha inandırıcı ve makul olduğu görülecektir. Kurumların oranları belirlenirken kullandıkları yöntemlerin ve ölçülerin ülke gerçekliğiyle özdeşleşmesi ekonomik verilerin ve vatandaşın harcama ölçütlerini iyi bilmeleri gerekmektedir. TÜİK’ in vermiş olduğu açlık ve yoksulluk ölçütlerinin bizce Türkiye gerçekliğiyle ilgisi yoktur.

Aşağıda çizelge 3’ de ise Türkiye’de 2002- 2007 yılları arasında genel nüfusa göre yoksulluk sınırları verilmiştir.

Çizelge 3: Türkiye Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları,
2002-2007

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,54
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	18,56
Kişi başı günlük 1 doların altı	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2,15 doların altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,63
Kişi başı günlük 4,3 doların altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	9,53
Harcama esaslı görelî yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,43

Kaynak: (TÜİK, 2009)

Fert yoksulluk oranlarının 2008 den 2009 a ekonomik krizinden dolayı artış göstermesi muhtemeldir. TÜİK açlık sınırının 2100 kalorilik gıdanın altı olduğunu bunu sağlamak için de belli miktarda patates, yumurta, vs. yemenin yeterli olduğunu savunuyor. Ancak ömür boyu domates yiyecek bir insanın akıbetini umursamıyor. TÜİK, 72 milyon 606 bin nüfuslu Türkiye`de yaklaşık 539 bin kişinin açlık sınırında, 12 milyon 930 bin kişinin ise yoksulluk sınırı altında yaşadığını belirtiyor. TÜİK`in verilerine göre, Türkiye`de kişi başı günlük harcaması satın alma gücü paritesine göre 1 doların altında kalan kimse bulunmamaktadır (Ajansge, 2008). Türkiye`de kayıtdışı ve yoksulluk oranlarının sağlıklı olmadığı gerçeği ışında bu rakamların gerçeği yansıtmadığı ortadır. Bizce Türkiye`de sosyal yardım alan vatandaşların ortak bir veri ortamında tutulmaması yanında, çok sayıda sosyal yardım kurumunun olduğu gerçeği göz önünü alınmadan bu tespitler yapılmaktadır.

Bu tespiti destekleyecek bilgi bizatihi SYDGM`den sorumlu devlet bakanı Hayati Yazıcı tarafından ” 2010 yılında hayata geçirilmesi planlanan ‘Rütimlökik Sosyal Yardım Hizmet Projesi için 2009 bütçesinde 7 milyon YTL ödenek kaydeden Yazıcı, bu proje kapsamında Türkiye`nin yoksulluk haritasının çık.

söyledi. Yazıcı, “Eşi vefat etmiş, boşanmış kadınların durumunu çıkaracağız. Projedeki hedefimiz yardımların gerçekten hak edenlere yapılması ve sosyal yardımlarda zaman zaman ortaya çıkan suistimallerin önlenmesi” (Radikal, 2008) dile getirilerek açıkça ifade edilmiştir.

Bu duruma başka bir detay daha eklenebilir o da; SYDGM’ nin 973 SYDV ile ortaklaşa kullandıkları bir bilgisayar ağının olmaması ve her vakfın verileri kendine göre toplandığı gerçeğidir. Bu çerçevede TÜİK’ in verileri çok ciddi anlamda gerçeği yansıtmamaktadır.

7. TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN GERÇEKLEŞME BİÇİMİ

Türkiye’de sosyal yardımlar değişik kanun ve düzenlemelerle çeşitli kurumlarca yerine getirilmektedir. Bazı kurumların asıl işlevleri farklı olmakla birlikte bir de sosyal yardım görevi yüklenmiştir, asli görevlerine ek olarak sosyal yardım faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Türkiye’de bu çoklu yapı ortak bir sosyal yardım işlevinin yerine getirilmesinde engel teşkil eden bir durum niteliğindedir, çünkü sayıları onlarla ifade edilecek ve kamu yönetimi sisteminde farklı işlevler yürüten kurumlarca bu görevler icra edilmektedir. Bu kurumlar tanıtıldıktan sonra, bunların en önemlisi ve etkilisi olan SYDGM ve SYDV’ lere ağırlık verilmektedir. Bunun sebebi SYDGM’ nin sosyal yardım konularında özellikle son yıllarda artan etkinliği ve çalışmalarıdır.

7.1. Türkiye ve Sosyal Yardım

Sosyal yardımlar tazminat karakteri taşıyan sosyal yardımlar ve koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlar olarak ikiye ayrılmaktadır (Tuncay ve Ekmekçi, 2008, 81) .

7.1.1. Tazminat Karakteri Taşıyan Sosyal Yardımlar

Kamu hizmetinde bulunan bireylerin zarara uğraması sonucunda verilen parasal yardımlardır (Tuncay ve Ekmekçi, 2008, 81). Bu kapsamda Türkiye’de yapılan yardımlar şu şekilde sıralanabilir:

a. Muhtaç asker ailelerine yardım: 11.08.1941 tarih ve 4109 sayılı kanunla hazarda (savaş) ve seferde 45 günden fazla askerlik hizmetinde bulunanları ailelerine yardım yapılması öngörülmüştür,

b. Vatan hizmetinde bulunmuş İstiklal Madalyası sahiplerine yardım: 24.02.1968 tarih ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanuna göre, Kurtuluş Savaşı'na katılan ve bu nedenle kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşları ile Kore Savaşları ile 1.ve 2. Kıbrıs Barış Harekatına fiilen katılan Türk vatandaşlarına, yaşadıkları sürece aylık bağlanmaktadır.

c. Görevleri nedeniyle yaralanan yahut ölen bazı kamu görevlilerine yardım: Yurt içinde ve dışında meydana gelen terör olayları sonucunda hayatını kaybeden, sakatlanan ya da yaralanan bazı kamu görevlilerine veya ailelerine tazminat verilmesi ya da aylık bağlanması 03.11.1980 tarih ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunla kabul edilmiştir,

d. Yabancı Ülkelerde Türk kültürüne hizmet eden öğretmenlere yardım: Yabancı ülkelerde Türk kültürüne hizmet eden Türk asıllı ve yabancı uyruklu öğretmenlerin görevlerinden ayrılmaları halinde kendilerine, ölümlerinde ise eş ve çocuklarına sosyal yardım yapılması amacıyla 16.12.1960 tarihinde 168 sayılı Kanun çıkarılmıştır (Kurnaz, 2008, 61-62),

7.1.2. Koruma Karakteri Taşıyan Sosyal Yardımlar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 61. maddesinde harp ve görev şehitlerinin yakınlarıyla malul ve gazilerden başka, sakatların yaşlıların ve çocukların da devlet tarafından özel korunmaları ve toplumda uyum içinde yaşamalarını sağlayıcı tedbirlerin alınması öngörülmüştür (Tuncay ve Ekmekçi, 2008, 85). Bu koruma görevi sosyal hizmet şeklinde olabileceği gibi sosyal yardım şeklinde de olabilmektedir.

a. Kimsesiz, muhtaç yaşlılara yardım: Ülkelerin sosyal refah devleti olabilmesinin bir şartı da: çalışamayacak durumda olan yaşlı nüfusa sosyal güvenlik hizmetleri götürülebilmesidir. Sosyal güvenlik sistemimizde 1.7.1976 yılında kabul edilen 2022 sayılı kanunla bu boşluk, doldurulmuştur 2022 sayılı kanun ile 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanmıştır,

b. Fakir ve muhtaç vatandaşlara yardım: 14.06.1986 tarihinde yayımlanan ve yürürlüğe giren 3294 sayılı kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik

oluşturulmuştur. Bu kanun ile fakirlik içinde ve muhtaç durumda bulunan Türk vatandaşlarına ve gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan yabancı uyruklu kişilere yardım' etmek, sosyal adaleti pekiştirici önlemler almak amaçlanmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunda toplanan kaynağını ihtiyaç sahibi vatandaşlara dağıtılması için her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıflarının denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır (Kurnaz, 2008, 62).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 1986 yılından itibaren Fon Sekreterliği düzeyinde hizmet vermiştir. 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmış; böylece Fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Fon idaresinin, Genel Müdürlük olarak yapılandırılması ile mevcut sosyal yardım programlarının ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde bulunan vatandaşlara ulaştırılması daha etkin ve daha hızlı bir şekilde ulaştırılması amaçlanmıştır (Kurnaz, 2008, 62-63).

Sosyal yardım alanında devletin temel rolü üstlenmesi ve çalışmalarını tek bir çatı altında yürütülmesi oldukça önemlidir. Sosyal yardım alanında hizmet veren diğer **birimler** şu şekilde sıralanmakta: Sağlık Bakanlığı (Yeşil Kart Uygulaması), Milli Eğitim Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu, Emekli Sandığı (2022 ve 4109 Sayılı Kanunlar), Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kızılay Derneği, Belediyeler ve İl Özel İdareleri, Sivil Toplum Kuruluşları.

7.2. Kızılay

Kızılay, savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayırım gözetmeksizin yardım etmek arzusundan doğmuştur.

7.2.1. Kuruluş ve Tarihçe

11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan Kızılay, 1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer (kızıl) " 1923'de "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti"

"Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. Kuruluşa "KIZILAY" adını büyük önder Atatürk vermiştir (Kızılay, 2009).

Kızılay'ın amacı, her nerede görülür ise, hiçbir ayırım yapmaksızın insanın acısını önlemeye veya hafifletmeye çalışmak, insanın hayatını ve sağlığını korumak, onun kişiliğine saygı gösterilmesini sağlamak ve insanlar arasındaki karşılıklı anlayışı, dostluğu saygıyı, işbirliğini ve sürekli barışı getirmeye uğraşmaktır. Kızılay ihtiyaç anında dayanışmanın, ıstırap anında eşitliğin, savaşın en kızgın anında insancılığın, tarafsızlığın ve barışın simgesidir. Kızılay, Uluslararası Kızılay-Kızıllaç Topluluğu'nun temel ilkelerini paylaşır. Bunlar; insanîyetçilik, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, hayır kurumu niteliği, birlik ve evrensellik ilkeleridir.

Kızılay, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tâbi, kâr amacı gütmeyen, yardım ve hizmetleri karşılıksız olan ve kamu yararına çalışan bir gönüllü sosyal hizmet kuruluşudur. Kızılay'ın teşkilatı, Genel merkez ve şubelerden oluşur. Kızılay'ın Genel Müdürlük teşkilatı dışında kalan bütün kademelerindeki görevler fahridir. 29 Ekim - 4 Kasım tarihleri arası Kızılay Haftası olarak kutlanır. Okullarda, radyo ve televizyonlarda, gazete ve dergilerde Kızılay'ın faydaları, amaçları anlatılır. Kızılay'la ilgili sergiler açılır. Çalışmalar halka gösterilir (Kızılay, 2009).

7.2.2. Kızılay'ın Görevleri

- a. Doğa olaylarında zarar görenlere çadır, battaniye, giysi ve yiyecek yardımları yapar. Bunun için önceden bu maddeleri depo eder.
- b. Yoksul, kimsesiz ve düşkünler için aşevleri açar,
- c. Sağlık merkezleri kurar. Kurduğu kan bankası ile halkın yaptığı kan bağışlarını kabul eder, gereksinme duyanlara bu kanları verir,
- ç. Hemşire yetiştirmek için okullar açar,
- d. Savaşta geçici sağlık merkezleri kurar,
- e. Gezici hastaneler kurar (Kızılay, 2009).

7.2.3. Kızılay'ın Gelir Kaynakları

- a. Yardımsever yurttaşların bağışları,
- b. Üyelerin ödentileri,
- c. Kızılay pullarının satışından elde edilen gelirler,
- ç. Rozet dağıtımından sağlanan gelirler,
- d. Devletin her yıl yaptığı yardımlar,
- e. Gümrükte alıkonulan eşyaların satışından elde edilen gelirler,
- f. Oyun kağıtlarının satışından elde edilen gelirler,
- g. Kızılay aracılığı ile dışarıdan alınan ilaçların, röntgen filmlerinin satışından sağlanan gelirler,
- ğ. Afyonkarahisar Maden Suyu'nun satışından sağlanan gelirler (Kızılay, 2009).

7.2.4. Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü

Yoksul ve zarar görebilir kesime yönelik, sosyal yardım ve sosyal refahı geliştirici, toplumsal gelişmeye katkı sağlayıcı hizmetler yürütülmektedir.

Muhtaç durumdaki yoksul ve zarar görebilir gruba yönelik olarak Kızılay Genel Merkezimiz ve Şubelerimiz tarafından hak sahibi olma kriterlerine(ölçülere) uygun olanlara aynı ve nakdi yardım verilmektedir. Yapılacak yardımların niteliği sadece nakdi yada aynı yardımla sınırlı kalmamakta. Bunların dışında; psiko-sosyal destek, hukuki danışmanlık, meslek edindirme, eğitim desteği, ihtiyaç duyulan konuda destek ve yönlendirme çalışmaları vb. Yardımlarda sosyal yardım kapsamında ele alınmaktadır (Kızılay, 2009).

Yardıma muhtaç bireyler öncelikle ikamet ettikleri en yakın Kızılay Şubesine dilekçe ile başvurmalıdırlar. Şubeler tarafından başvuran ihtiyacı sahibinin talebiyle ilgili gerekli belgeler temin edilir. Yardım talebinde bulunan kişiden istenecek olan belgeler:

- Dilekçe,
- Nüfus Cüzdanı örneği,

- İkametgah belgesi,
- Özürlü/hasta ise sağlık kurulu raporu,

Gerek görülmesi halinde diğer makam/kurumlarda alınacak bilgi ve belgeler (yeşil kart fotokopisi, sağlık kurulu raporu, sosyal güvencesi olmadığına dair belge vb.) Hak sahibi olma kriterlerine uygun başvurular Şubelerimiz tarafından değerlendirilerek uygun bulunması durumunda gerekli yardım yapılmaktadır (Kızılay, 2009).

7.2.5. Kızılay ve Yardım Faaliyetleri

Kuruluşundan bu yana, savaşlarda, savaşları izleyen göçler sırasında ve doğal afetlerde aşevi kurarak ihtiyaç sahiplerine sıcak yemek dağıtımını yapan Türk Kızılayı, Ramazan ayı içerisinde de günde yaklaşık 15.000 kişiye iftarlık ve sahurluk sıcak yemek dağıtımını gerçekleştirmiştir. Türkiye genelinde 10 aşevi ile (Ankara, Bursa, Diyarbakır, İstaniye-Afyon, Akşehir-Konya, Çankırı, Bandırma-Balıkesir, Tarsus-Mersin, Bayrampaşa- İstanbul, Edirne) hizmet veren Türk Kızılayı, 365 gün yoksul vatandaşlara sofralarına sıcak yemek taşıyor. Hijyenik ortamlarda, besin değeri yüksek gıda malzemelerinden hazırlanan sıcak yemeklerden sadece ihtiyaç sahipleri yararlanıyor. 3 çeşit olarak hazırlanan yemekler bir ailenin 2 öğün beslenme ihtiyacını karşılayacak şekilde dağıtılıyor. Türk Kızılayı, aşevlerine kadar gelemeyen, dışarı çıkamayacak durumda olan yaşlı ve hastaların yemeklerini özel sefer taslarında hazırlayarak kapılarına kadar götürüyor. 365 gün aralıksız binlerce kişiyi doyuran Kızılay aşevleri, yoksul, kimsesiz, yardıma muhtaç insanların yanı sıra köy ve kasabalardan merkeze okumaya gelen binlerce fakir öğrenciye de eğitim öğretim yılı boyunca öğle yemeği(aşevlerinin bulunduğu merkezlerde) (Kızılay, 2008).

Ramazan ayında da yardım seferberliği başlatan Türk Kızılayı, Türkiye genelindeki 680 şubesi ile Ramazan ayında da ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatacak. Ramazan yardımları kapsamına, şubeler kendi bölgelerindeki muhtarlıklarla işbirliği yaparak ihtiyaç sahiplerini belirleyecek ve vatandaşların bağışlarıyla ihtiyaç sahiplerine gıda yardımı yapılacak. Türk Kızılayı, 2007 yılındaki kurban bağışlarından hazırlatılan kavurmaları Ramazan ayı boyunca ihtiyaç sahiplerine ulaştırmayı sürdürüyor. etlerinin israf edilmemesi ve uzun ömürlü korunabilmesi için kendisine veka

kurbanları kavurma haline getirerek başta afetzedeler olmak üzere ihtiyaç sahiplerine ulaştıran Türk Kızılayı, 2008 Ramazan ayında 80.000 ailenin sofrasına 2,5 kilogramlık kavurmaları ulaştırmayı hedeflemiş ve bunu gerçekleştirmiştir (Kızılay, 2008).

Ramazan ayında yardımlar için bazı özel kuruluşlarla kampanyalar yürüten Türk Kızılayı, Türkiye genelindeki KİPA mağazaları ile ortak bir kampanya başlattı. İlki geçen yıl düzenlenen ve 9.376 adet gıda kolisi bağışı toplanan KİPA – Türk Kızılayı Ramazan Kampanyası İşbirliği bu yıl da ihtiyaç sahipleri için hedeflerini büyüterek hazırlıklarına başlıyor. Yardım yapılacak vatandaşlar, Kızılay şubeleri başkanlıkları ile il ve ilçelerde kaymakamlıklar, muhtarlıklar, müftülükler ve milli eğitim müdürlükleri yetkililerinin bulunduğu komisyon tarafından belirlenmektedir (Kızılay, 2008).

7.3. İçişleri Bakanlığı-Darülaceze Kurumu

Darülaceze Nizamnamesine göre amacı : “İstanbul da doğmuş ve yerleşmiş olup da malül, iş göremez durumda olan geçinmesini temin edecek miktarda mala malik olmamakla beraber kazanabilme imkanlarından da aciz olduğu halde İstanbul da veya taşrada kanunen kendisine bakacak kudrette ve mükellefiyette bulunmayanlar ve sokakta bulunmuş olanlara” hizmet etmektedir (Darülaceze, 2009).

7.3.1. Kurumun Tarihçesi

Darülaceze Müessesesi Padişah iradesiyle 1895 yılında İstanbul da kurulmuş olup, 15 Nisan 1916 tarihli Darülaceze Nizamnamesine göre yönetilmektedir. İlk kuruluşu Dahiliye Nezareti bünyesinde olan Darülaceze, Osmanlı döneminde değişik bakanlıklara bağlı olarak hizmetlerini sürdürmüş, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde doğrudan doğruya Hükümetçe, Cumhuriyetin ilanından bir süre sonra da, Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (yardım, toplumsal) Vekaletine bağlı olarak idare edilmiştir. 08.03.1999 tarihinden bu güne kadar İçişleri Bakanlığına bağlı olarak hizmetlerini sürdürmektedir (Darülaceze, 2009).

7.3.2. Yönetim ve İşleyiş

Darülaceze bütçesinin tetkik ve tasdiki ve gerekirse Darülaceze Nizam teklif ve tadili ve yeni yapılacak inşaatla alakalı tetkikat ve müzakereler icri

türlü kararların alınması ve Darülaceze hizmetlerinin geliştirilmesi ve varidatının artırılmasına yarayacak hususların araştırılmasıyla, bu yönde lüzumlu tedbirlerin alınması vazifeleriyle sorumlu bulunmak ve üye adedi 7'den eksik olmamak üzere İçişleri Bakanlığı tarafından tayin edilecek bir idare meclisi vardır. İdare Meclisine İç İşleri Bakanı başkanlık eder. İçişleri Bakanının bulunmadığı zamanlarda başkanlık görevini yapmak üzere üyeler arasından birisi bakanlık tarafından ikinci başkan tayin olunur. İdare meclisince ittihaz olunacak tedbir ve kararlar İç İşleri Bakanlığının tasvibi ile yürütülür (Darülaceze, 2009).

Darülacezeye ancak İstanbul'da doğmuş ve yerleşmiş olup da malül iş göremez durumda olan geçinmesini temin edecek miktarda mala malik olmamakla beraber kazanabilme imkanlarından da aciz olduğu halde İstanbul'da veya taşrada kanunen kendisine bakacak kudrette ve mükellefiyette bulunmayanlar ve sokakta bulunmuşlar kabul olunurlar. Bu şartları haiz olanlardan Darülacezeye girmek için müracaatta bulunanlar Darülaceze idaresince tanzim edilecek matbu ilmühaberleri mahalleri ihtiyar heyetine yazdırıp ve Belediye idareleriyle belediye doktorlarına tasdik ettirdikte sonra ve polisçe sevk edilecek kimseler dahi ilmühabere hacet kalmaksızın kabul olunacaklardır. Malül ve hiç iş yapamaz halde olup kendini geçindirebilecek durumda olanlardan müracaat edenlerin ücret mukabili Darülacezeye kabulü caiz bulunduğu gibi kendisini iaşe etmeye yetecek derecede mallarına ölünceye kadar görüp gözetmek şartıyla Darülacezeye hibe veya ferağ edenler dahi kabul olunurlar (Darülaceze, 2009).

7.3.3. Darülacezenin Bütçe Kaynakları

- Tapu senetleri ve resmi evraklar fiyatına ilaveten konulan miktar ve kanuna karşılık maliye hazinesinden belirli bir şekilde verilen senelik 800 bin kuruş,
- (Denizcilik Bankası A.O.) Şirketi Hayriye tarafından boğazlarda işletilen vapur ve biletlerinin dış kısmına zam edilen 10 paraya mukabil belirli olarak alınan senelik 700 liradan,
- Civar sahillere işleyen seyrisefain idaresi biletlerine zam edilen 10 paranın hasılat miktarına,

- İstanbul da oynatılan bilcümle tiyatro ve sinemalar ile patinaj ve her nevi oyun mahalleri satış biletleri üzerinden ve hayır işleri için tertiplenen müsamere ve sair gibi biletlerin % 10 hesabı ile birikecek olan miktarından,

- Tahsis harici fukaraya vasiyet olunacak paralarla cemaat teşkilatı ve halk arasında dışarıdan gelen kimsesizler için toplanacak paralarla piyangoların varidat(gelir) ve ianeler (yardımlar) hasılatından,

- Maden ve bayındırlık işleri imtiyaz sahiplerinin rızaları ile verdikleri iane (yardım) bedelinden,

- Belediyelerce noksanlığı dolayısıyla zapt edilecek ekmeklerden ve emirler hilafına hareket etmelerinden dolayı esnaftan müsadere edilip zararsız bulunan yiyecek ve içeceklerden,

- Darülacezedeki imalathanelerin hasılatından,

- Darülacezeye ait gayrimenkul malların varidatından,

- Darülaceze namına yapılacak olan hibeler ve teberrulardan,

- İstanbul Vilayetinin hususi bütçesinden muavenet yoluyla verilecek tahsisattan,

- Belediye bütçesinden muavenet (yardım) yoluyla verilecek meblağdan,

Bu kaynaklardan başka hükümetin takdir ve tayin edeceği cihetlerden (yön) de Darülacezeye varidat (gelir) temin edilir (Darülaceze, 2009).

7.3.4. Hizmetin Konusu

Darülaceze Müessese Müdürlüğü, 15 Nisan 1916 tarihli Darülaceze Nizamnamesi'ne göre yönetilmektedir. 08.01.2007 Tarihi İtibariyle Aceze Durumu aşağıdaki çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4: Aceze Durumu

	Yatağa Bağımlı Olanlar	Kısmen Kendine Yetebilenler	Mevcut	Boş Yatak Durumu	Yatak Kapasitesi
0-6 Yaş Grubu Çocuk	-	-	36	14	50
Erişkinler (Acezeler)	163	385	548	110	665
Toplam	163	385	584	124	715

Kaynak: (Darülaceze, 2009)

7.4. Yeşilkart

18 Haziran 1992’de kabul edilerek 3 Temmuz 1992 tarih ve 21273 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan ‘‘Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanunun’’un yürürlüğe (Buğra, 2008, 214) girmesiyle yeşilkart uygulamasına gidilmiştir.

7.4.1. Yeşilkart Nasıl Alınır

3816 sayılı ‘‘Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun’’ (SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009) gereğince maddi gücü yetersiz tüm yurttaşların ciddi sağlık sorunları ile karşılaştıklarında gerekli teşhis ve tedavi imkanlarına sahip olma hakkı vardır. Bu sosyal devlet anlayışının bir gereğidir

- Yeşil Kart almak isteyen vatandaşlar İl Merkezinde Merkez İlçe Kaymakamlıklarına ilçelerde ise İlçe Kaymakamlıklarına başvururlar. Burada Yeşil Kart Başvuru ve Bilgi Formu'nu doldururlar.

- Aynı hane halkından olan kişilerin (yeşil kart almak istemeseler dahi) tamamı bu formda gösterilirler. Verilen bilgilerin doğruluğu hususunda: Muhtarlık, Nüfus Müdürlüğü, Vergi Dairesi, Tapu sicil müdürlüğü, Belediye başkanlığı, Trafik Tescil, Gerekli görülen hallerde Emniyet Müdürlüğü veya Jandarma teşkilatı ye tasdikleri gereklidir. Bilgi ve belgeleri tamamlayan vatandaşların evrakları

içerisinde "İlçe İdare Kurullarınca" görüşülerek karara bağlanır(SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009).

7.4.2. Başvuruların İncelenmesi

Kurullar, Kanun'dan yararlanmak isteyenlerin başvurularını en az ayda bir defa görüşürler, Kurullar; taleplerin sağlıklı olarak değerlendirilebilmesi için Kanun'un 7. Maddesi uyarınca, Yeşil Kart almak isteyenlerin ve aynı hane halkının durumlarını, sosyal güvenlik kuruluşları, tarım kredi ve satış kooperatifleri, bankalar, kanunla kurulmuş meslek teşekküleri (kuruluş) ve diğer resmi ve özel kurum ve kuruluşlardan bilgi ve belge isteyerek araştırabilirler. Kurullar, başvuru sahiplerini ikamet ettikleri köy veya mahallelerin muhtarlarını, kurul toplantılarına çağırarak da gerekli bilgileri alabilirler (SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009).

7.4.3. Değerlendirme ve Yeşilkartın Verilmesi

Kurullar; Kanun'dan yararlanmak isteyenlerin başvuruları ile ilgili araştırma ve incelemeler üzerine, aynı hanede yaşayanların ücret veya yevmiye gibi hizmet karşılığı olan gelirleri, tarım gelirleri, menkul veya gayrimenkul kirası, faiz ve temettü gelirleri ile Devlet'ten, özel teşebbüslerden nakdi gelirlerinin ve bu türlerden aynı gelirlerinin yıllık net toplamının onikide birinin hane halkı sayısına bölünmesi suretiyle, her bir kişinin hane içindeki aylık net gelir payını belirler (SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009).

Hane halkı gelirin hesaplanmasında ve hane halkından her bir kişinin gelir payının belirlenmesinde, sosyal güvencesi olanların yıllık net gelirleri de göz önünde tutulur. Sosyal teamüller gereğince belge ile ispatı mümkün veya teamülden olmayan gelirler, talep sahibi tarafından beyan edilmedikçe, hesaplama sırasında nazara alınmaz (SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009) .

Hesaplanan gelir payları, 1475 sayılı İş Kanunu'na göre sanayide çalışan 16 yaşından büyük işçiler için belirlenen yürürlükteki asgari ücretin, eşi gelir getirici bir işte çalışmayan, evli ve bir çocuklu bir mükellefin ödemesi gereken en düşük gelir vergisi ve sosyal sigorta primi düşüldükten sonra geriye kalan miktarının 1/3 ünden (Bakanlar Kurulu'nca artırılması halinde belirtilen oranından) az olduğu takdirde, o hane ve sağlık güvencesi bulunmayan talep sahiplerine Yeşilkart verilmesi kar

Kurul'un bu kararı üzerine, valilik veya kaymakamlıkça, hak sahiplerinin sağlık kurum ve kuruluşlarına başvurularında kullanılmak üzere tanzim edilen Yeşil Kartları ve Yeşil Kart Sağlık Cüzdanları imza karşılığında verilir (SB- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009).

7.4.4. Yeşilkart ve Gelişmeler

Yeşil kart dağıtımından en çok Güneydoğu Anadolu yararlanmışır. Bölge illerinde hemen hemen her iki kişiden biri yeşil kartlı. İşte nüfusa göre, illerin yeşil kart oranları; Bingöl'de nüfusun yüzde 50'sinin yeşil kartı var. İlin nüfusu 243 bin, yeşil kartlı kişi sayısı ise 118 bin. Bingöl'ü sırasıyla Siirt (il nüfusunun yüzde 47.7'si) , Hakkari (il nüfusunun yüzde 47.6'sı), Van (il nüfusunun yüzde 47.3'ü),Ağrı (il nüfusunun yüzde 45'i), Adıyaman (il nüfusunun yüzde 41'i), Batman (il nüfusunun yüzde 39.3'ü), Bitlis (il nüfusunun yüzde 39.2'si), Şırnak (il nüfusunun yüzde 38.7'si), Iğdır (il nüfusunun yüzde 37'si), Kilis (il nüfusunun yüzde 35.7'si), Muş (il nüfusunun yüzde 35.5'i), Mardin (il nüfusunun yüzde 33'ü), Kars (il nüfusunun yüzde 32.6'sı), Diyarbakır (il nüfusunun yüzde 32.3'ü) ve Tunceli (il nüfusunun yüzde 31'i) izliyor (Hürriyet, 2008).

İl nüfuslarına göre “en az” yeşil kartlı sayısı ise İstanbul'da. İstanbul'da nüfusun sadece 2.7'si yeşil kart sahibi. Bu yüzdenin rakamsal karşılığı ise yaklaşık 325 bin kişiye denk geliyor. İstanbul'u “en az yeşil kartlı vatandaş” sayısında Bursa (il nüfusunun yüzde 3.5'i), Ankara (il nüfusunun yüzde 3.7'si), Kocaeli (il nüfusunun yüzde 3.8'i) ve Bolu (il nüfusunun yüzde 3.8'i) izliyor. En fazla yeşil kart verilen il ise Şanlı Urfa. Urfa'da toplam 540 bin kişiye yeşil kartı verilmiş durumda. Bu rakam, Urfa nüfusunun yüzde 30'unu oluşturuyor (Hürriyet, 2008). Çoğu zaman basına konu olan haksız yere yeşilkart verilmesi uygulamaları tamamen giderilememiştir. Beklide en ilginç nokta Türkiye'de en çok yoksulun bulunduğu İstanbul'da en az yeşilkartlı olmasıdır.

Aşağıdaki çizelge 5'te Türkiye geneli yeşil kartlı sayısı gösterilmiştir.

Çizelge 5: Türkiye Geneli Yeşil Kartlı Sayısı

İl No	İl Adı	Toplam	İl No	İl Adı	Toplam
1	ADANA	321.402	41	KOCAELİ	48.040
2	ADYAMAN	250.861	42	KONYA	216.066
3	AFYONKARAHİSAR	65.407	43	KÜTAHYA	37.421
4	AĞRI	306.283	44	MALATYA	130.165
5	AMASYA	39.301	45	MANİSA	145.133
6	ANKARA	154.005	46	KAHRAMANMARAŞ	252.689
7	ANTALYA	114.167	47	MARDİN	300.020
8	ARTVİN	19.161	48	MUĞLA	33.014
9	AYDIN	90.480	49	MUŞ	178.652
10	BALIKESİR	92.661	50	NEVŞEHİR	31.466
11	BİLECİK	9.068	51	NİĞDE	59.846
12	BİNGÖL	133.131	52	ORDU	131.600
13	BİTLİS	169.893	53	RİZE	22.152
14	BOLU	10.157	54	SAKARYA	60.019
15	BURDUR	19.455	55	SAMSUN	185.101
16	BURSA	82.573	56	SİİRT	130.542
17	ÇANAKKALE	25.119	57	SİNOP	21.950
18	ÇANKIRI	12.990	58	SİVAS	105.802
19	ÇORUM	90.494	59	TEKİRDAĞ	39.134
20	DENİZLİ	43.779	60	TOKAT	99.703
21	DİYARBAKIR	512.695	61	TRABZON	79.605
22	EDİRNE	45.268	62	TUNCELİ	22.175
23	ELAZIĞ	101.439	63	ŞANLIURFA	598.029
24	ERZİNCAN	27.566	64	UŞAK	27.781
25	ERZURUM	254.234	65	VAN	539.367
26	ESKİŞEHİR	35.968	66	YOZGAT	95.180
27	GAZİANTEP	236.241	67	ZONGULDAK	30.927
28	GİRESUN	67.655	68	AKSARAY	75.513
29	GÜMÜŞHANE	28.413	69	BAYBURT	17.110
30	HAKKARİ	117.927	70	KARAMAN	26.944
31	HATAY	293.703	71	KIRIKKALE	20.568
32	ISPARTA	35.167	72	BATMAN	223.305
33	MERSİN	232.067	73	ŞIRNAK	198.332
34	İSTANBUL	315.456	74	BARTIN	14.155
35	İZMİR	163.488	75	ARDAHAN	33.881
36	KARS	107.888	76	İĞDIR	67.109
37	KASTAMONU	35.769	77	YALOVA	13.832
38	KAYSERİ	91.352	78	KARABÜK	10.803
39	KIRKLARELİ	21.773	79	KİLİS	32.819
40	KİRŞEHİR	32.630	80	OSMANİYE	81.324
			81	DÜZCE	22.579
		Genel Toplam			81

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı- Yeşilkart Bilgi Sistemi, 2009' dan derlenmiştir)

Çizelge 5’te görüleceği üzere Bingöl’de yeşilkartlı sayısı 15 bin kişi artarak 133 bine yükselmiştir, her ne kadar iptaller olsa da yinede sayılar giderek artmaktadır. Türkiye’ de genel nüfusun neredeyse yedide biri yeşilkartlıdır. Yeşilkart’ın 2010 yılından itibaren genel sağlık sigortası kapsamına alınacağı ilgili kurum temsilcileri tarafından ifade edilmiştir.

7.5. Belediyeler

Sosyal yardım faaliyetlerinde fazlasıyla etkinliklerde bulunan belediyeler çeşitli sosyal yardımlar yapmaktadırlar. Fakat özellikle sosyal yardımlara ayrılan kaynakların Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nde yıllık veri ve miktara olarak toplanmaması ve ayrıca da belediyelerin yapmış oldukları sosyal yardımları muhasebe kayıtlarında farklı kalemlerde göstermelerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı belediyelere ilişkin rakamların elde edilmesi oldukça güçtür. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün başlattığı çalışma çerçevesinde belediyelerin yapmış oldukları sosyal yardımlara ilişkin verilerin 2010 yılında derlenerek yayınlanacağı belirtilmiştir.

Aşağıda bilgiler belediyelerin genel olarak yaptıkları sosyal yardımların dayanağı ve şekline ilişkin bilgilerdir.

03.07.2005 tarih 5393 sayılı kanun çıkıncaya kadar uygulamada olan 03.04.1930 tarih 1580 sayılı kanunun ‘’Hemşeri hukuku’’ başlıklı 13. maddesi ‘’ *Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin belediye işlerinde reye, intihaba, belediye idaresine iştirake ve belde idaresinin devamlı yardımlarından istifadeye hakları vardır*’’ (TBMM, 2008) yine aynı yasanın 34. maddesi ‘’ *Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, aleumum öksüz, fakir kimsesiz çocuklara para hekim, ilaç, yeme, içme, giyecek, barınma, tahsil, terbiye cihetlerinden yardım etmek, fakir hastalara meccanen bakmak, ilaç vermek, fakir cenazelerini meccanen kaldırmak, alil, iştenaciz olup da bakacak kimsesi olmayanlara bakmak*’’, 57 maddesi; ‘’ *Eczanesi olmıyan yerlerde hususi kanuna tevfikan eczane açmak, fakirlere parasız ve ucuz ilaç vermek, ücretli ücretsiz muayenehane, dispanser vücuda getirmek, fakirler için meccani doğum yardımını temin etmek üzere ebe istihdam etmek*’’, 69. maddesi’’ *Fakirler için yapmak ve idare*’’, 71. maddesi’’ *Muhtacin için iane sandıkları tesis ve idar*

emvali menkule terhin sandıkları tesis etmek' (TBMM, 2008) denilerek aslında belediyelere oldukça fazlaca yetki vermişti sosyal yardımları yerine getirilebilmesi için.

5393 Sayılı Belediye Kanununun 13. maddesinin başlığı "Hemşehri Hukuku"dur ve bu maddeye göre, "*Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.*" (TBMM, 2009) denilmektedir.

Belediye Kanununun 14. maddesi ise belediyenin görevlerini saymaktadır. Bentlerde genel itibariyle şehir halkı içinde yoksul olanlar var ise bunlara yardımda bulunmak, görevler arasına girmektedir. Zaten Belediye Kanununun belediye başkanının görevlerini saydığı 37. maddesinin (n) bendinde açıkça, "*Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürhülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürhüler merkezini oluşturmak.*" Yer almaktadır. Yine aynı Kanununun 60. maddesinin (i) bendinde, "*Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürhülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,*" denilerek, bu husus belediyenin giderleri arasında sayılmıştır (TBMM, 2009). Ayrıca Belediye Kanununun 76. maddesinde yer alan Kent Konseyi ve 77. maddesinde yer alan Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım hususları da, başta o şehrin varsa yoksullukla mücadele yöntemlerine ışık tutacak hükümlerdir.

Yukarıda sayılan görevler 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da yer almaktadır. Demek ki, belediyenin hizmet alanı içinde hemşehri hukuku anlamında yoksul kişilerin belirlenmesi ve gerekli yardımların yapılması belediyenin görevleri arasında yer almaktadır. Yoksulluğa çoğunlukla ekonomik yönden bakıldığı için, ekonomik anlamda yoksullukla mücadele, ayni ve nakli yardımlarla sağlanmaktadır. Aslında bu, en acil yapılması gereken olabilir. Ancak taşıma su ile değirmen dönmez misali yoksullukla mücadele, kalıcı çözümleri içeren bir süreç olmalıdır.

Aşağıda belediyelerin genel olarak yaptıkları yardım başlıkları görülmektedir.

a.Yakacak, b. Sağlık, c. Gıda, ç.Giyecek, d. Nakdi, e. Eğitim

2006 yılında belediyelerce 365.834.000 YTL, belediyelere bağılı idarelerce 19.000 YTL sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri için harcama gerçekleştirilmiştir (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2008).

Belediyelerin yapmış oldukları sosyal yardımların merkezi bir yapıda toplanamaması ve bütçelere tam yansıtılmaması açısından rakamlar için derli toplu bilgiler elde edilememektedir.

Aşağıda Çizelge 6’da belediyelerin son düzenlemelerle birlikte toplam sayıları verilmiştir.

Çizelge 6: Türkiye Geneli Belediye Sayısı

Belediye Türü	Sayısı
Büyükşehir Belediyesi	16
İl Belediyesi	65
İlçe Belediyesi	892
Belde Belediyesi	1132
Toplam	2105

Kaynak: (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009)

Çizelge 6 da görüleceği üzere Türkiye’de oldukça fazla belediye vardır ve çoğununda sosyal yardım faaliyetlerinde bulunduğu aşikardır, bu yüzden Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün başlatmış olduğu, belediye sosyal yardımlarının son dört yıllık verilerinin toplama çalışmasını hızlandırıp yıllık olarak bunu yayınlaması ve bu sosyal yardımların suistimalini engellemeye yönelik adımlar atması gerekmektedir.

7.6. Sosyal Güvenlik Kurumu -Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü

Sosyal Güvenlik Kurumu; devlet memurları, hizmet akdine göre ücretle çalışanlar, tarım işlerinde ücretle çalışanlar, kendi hesabına çalışanlar ve tarımda kendi hesabına çalışanları kapsayan beş farklı emeklilik rejiminin, aktüeryal (sigorta) olarak hak ve yükümlülüklerin eşit olacağı tek bir emeklilik rejimine dönüştürülmesiiçin Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü ve Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü’nü aynı çatı altında toplayan 20.05.2006 tarihli ve 26173 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurum ile kurulmuş olup (SGK, 2009) bundan önce Maliye Bakanlığı tarafından yü

olan yaşlılık, özürlü, özürlü yakını maaşları bundan böyle SGK' ya bağlı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

7.6.1. Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü-Sosyal Yardımlar Daire Başkanlığı

Genel müdürlüğün üstlendiği görevleri sosyal yardım dairesi başkanlığı aracılığıyla yürütmektedir aşağıda daire başkanlığının görevleri sıralanmıştır:

- 5502 sayılı kanunda verilen görevleri yapmak,
- 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'da verilen görevleri yapmak,
- Sosyal yardımların yerinde, zamanında ve eksiksiz olarak yapılmasını izlemek ve yönlendirmek,
- İlgili kuruluşlarla işbirliği yapmak ve yardımlara ilişkin esas ve usulleri belirlemek,
- Sosyal yardımların etkin ve zamanında sunumu için gerekli tedbirleri almak,
- Mükerrer sosyal yardımların yapılmasını önlemek ve sosyal yardımlara ilişkin periyodik incelemeleri yapmak,
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'ndaki uygulamalara yönelik gerekli değişiklik ve revizyonları takip etmek ve uygulamak,
- Genel Müdürlük görev konusuyla ilgili uygulamaları izlemek ve geliştirmek,
- Kurum uygulamalarına yönelik mevzuatı geliştirmekle ilgili faaliyetlere destek olmak,
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri gereğince diğer kamu kurumlarından devrolacak sosyal yardım niteliğindeki uygulamaların Genel Müdürlüğe devrini gerçekleştirmek,
- Sosyal yardımların objektif yararlanma ölçütlerine göre hak temelinde dağıtılmasını temin etmek,

- Genel Müdür tarafından verilen benzer görev ve işlemleri yapmak (SGK, 2009).

7.6.2. Yaşlılık Aylığı

65 yaşını doldurmuş, kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan, herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanmayan vatandaşlarımızdan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve 2022 sayılı Kanun'un 1. maddesinde belirtilen gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutardan (01.07.2008 itibariyle 83,08 YTL) daha az geliri olan (SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 2008, 3).

7.6.3. Özürlü Aylığı

65 yaşından küçük, 18 yaşından büyük olup, özür durumuna göre tüm vücut fonksiyon kaybı oranı %40 ila %69 arasında olan ve herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanamayan vatandaşlarımızdan, herhangi bir işe yerleştirilememiş olanlara, her türlü gelirleri ile Medeni Kanuna göre nafaka yükümlüsü yakınlarından sağladığı nafaka miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının (tespit edilen gösterge rakamı ile memur maaş katsayısının çarpımı sonucu bulunacak miktar olup; 01.07.2008 tarihi itibariyle 83,08 YTL) altında olan kimselere, 2022 sayılı kanunun 1.maddesinde belirlenecek aylık tutarının %200' ü tutarında (01.07.2008 tarihi itibariyle 166,16 YTL) ödenen aylıktır (SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

7.6.4. Bakıma Muhtaç Özürlü Aylığı

18 yaşından büyük olup, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde özürlü (özür durumuna göre tüm vücut fonksiyon kaybı oranı %70 ve üzerinde olan) ve herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanmayan vatandaşlarımızdan, her türlü gelirleri ile Medeni Kanuna göre nafaka yükümlüsü yakınlarından aldığı veya alabileceği nafaka (yardım) miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının (tespit edilen gösterge rakamı ile me katsayısının çarpımı sonucu bulunacak miktar olup; 01.07.2008 tarihi itibar

YTL) altında olan kimselere 2022 sayılı kanunun 1.maddesinde belirlenecek aylık tutarının %300'ü tutarında (01.07.2008 itibariyle 249,24 YTL) ödenen aylıktır (SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 2008, 10).

7.6.5. Özürlü Yakını Aylığı

Herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan bir gelir veya aylık hakkından faydalanamayan ve her türlü gelirleri ile Medeni Kanununa göre nafaka yükümlüsü yakınlarından sağladığı ya da sağlayabileceği nafaka miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının (tespit edilen gösterge rakamı ile memur maaş katsayısının çarpımı sonucu bulunacak miktar olup; 01.07.2008 tarihi itibariyle 83,08 YTL) altında olan vatandaşlarımıza, Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürlü yakınının bakımını fiilen gerçekleştirmek kaydıyla, 2022 sayılı kanunun 1. maddesinde belirlenecek aylık tutarının %200'ü tutarında (01.07.2008 itibariyle 166,16 YTL) ödenen aylıktır (SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 2008, 14).

7.7. Milli Eğitim Bakanlığı- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü

1961 Anayasası'nın 50'nci maddesi; Devlete halkın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılamayı başta gelen ödev olarak vermiş ve maddi imkanlardan yoksun başarılı Türk gençlerinin öğrenimlerini sağlıklı ve düzenli bir biçimde sağlamak sosyal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla burs ve diğer yollarla gerekli yardımların yapılmasını öngörmüştür. Anayasa ile Devlete ait olduğu bildirilen bu görevlerin yerine getirilmesi için 22 Ağustos 1961 tarihinde yürürlüğe giren 351 sayılı Kanun ile Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu kurulmuştur (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

7.7.1. Kurumun Yapısı

Kurum; 1961 yılında 351 sayılı Kanun ile kurulmuş olup, tüzel kişiliğe haiz, özel hukuk hükümlerine tabi, Millî Eğitim Bakanlığının bağlı kuruluşudur. 351 sayılı Kanun'a göre Kurumun organları; Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlüktür. Genel Kurul; Kurumun üst karar organıdır. Millî Eğitim Bakanı, Genel Kurul başkanıdır. Yönetim Kurulu, Genel Kurula karşı icra, Genel Müdürlüğe k

Genel Müdürlük ise Kurumun yürütme organıdır. Kurum, merkez teşkilatı ile 20 bölge müdürlüğü ve bu bölge müdürlüklerine bağlı yurt müdürlüklerinden oluşmaktadır. (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2009)

7.7.2. Bütçe

Kurumun finansman yapısı, büyük ölçüde hazine yardımına dayanmaktadır. Diğer gelirleri ise; kredi geliri, yurt işletme geliri ve alınan paylardan oluşmaktadır. Hazine yardımının yıllara göre Kurum bütçesi içindeki payı % 70-75 arasında seyretmektedir. Kurumun 2007 yılı bütçesi 1 Milyar 977 Milyon 384 Bin 445 YTL, 2008 yılı bütçesi ise 2 Milyar 24 Milyon 372 Bin YTL'dir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2009).

7.7.3. Kurum'un Görev ve Hizmetleri

Kurumun Görevleri:

- Yüksek öğrenim öğrencilerine “nakdi destek”te bulunmak,
- Yüksek öğrenim öğrencilerine “barınma” hizmeti vermek,
- Kuruma ait “yurt ve tesislerin donatım ve onarımlarını” yapmak,
- Kurum yurtlarında barınan öğrencilerin “sosyal, kültürel, sportif ve benzeri ihtiyaçlarını” karşılamak üzere gerekli tedbirleri almak,
- Kanunlarla Kuruma verilen diğer görevleri yerine getirmektir. Kurumun nakdi destek hizmetleri; “burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi” olmak üzere üç dalda yürütülmektedir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

Kurumun Hizmetleri:

Burs: Ülke içerisinde yüksek öğrenim gören Türk gençlerinin, sosyal ve kültürel gelişimlerini kolaylaştırmak amacı ile devam ettikleri yüksek öğrenim kurumlarının normal öğretimleri süresince başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere Kurum tarafından karşılıksız olarak verilen maddi destektir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

Öğrenim Kredisi: Ülke içerisinde yüksek öğrenim gören Türk gençlerini maddi yönden desteklemek, sosyal ve kültürel gelişimlerini kolaylaştırmak amacı ile devam ettikleri yüksek öğrenim kurumlarının normal öğretimleri süresince verilen zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

Katkı Kredisi: Yüksek öğrenim kurumları; öğrencilerine yönelik sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile beslenmelerine katkıda bulunmak için her yıl Bakanlar Kurulunca tespit edilen miktarlarda katkı payı almaktadır. Katkı kredisi; katkı payına karşılık olarak öğrenci adına borç para kaydedilip, yüksek öğrenim kurumlarına ödenen paradır. Katkı kredisi Kurumca istenen şartları taşıyan her öğrenciye verilmektedir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 7).

7.7.4. Burstan Yararlan ma

Kurumun sağladığı burslardan aşağıda listelenen öğrenciler yararlanabilmektedirler:

- Ön lisans öğrencileri, Lisans öğrencileri, Açık Öğretim (Sadece öncelikli öğrenciler, şehit,gazi çocuğu,anne baba ölü vb.)

- İki yıllık okullardan mezun olup, dört yıllık okulların üçüncü sınıfına ara vermeden intibakı yapan öğrenciler,(intibak veya hazırlık sınıfında okuyanlara burs verilmez.)

- Yüksek Lisans (Master ve Doktora) öğrencileri, (hazırlık sınıfında okuyanlara burs verilmez), Vakıf Üniversitesi öğrencileri

- ÖSYM Sınavı sonucunda sayısal, sözel, eşit ağırlık, yabancı dil dallarında ilk 100'e giren öğrenciler, Ülke adına müsabakalara katılan, Amatör Milli Sporcu öğrenciler,

- İkinci öğretim de okuyan öğrenciler burstan yararlanabilir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2009).

Kurumun sağladığı burstan yararlanamayacak olan öğrenciler:

- Kurumdan burs yada öğrenim kredisi alan öğrenciler,

- 5102 sayılı Kanununun 2. maddesi kapsamında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarından burs almakta olan öğrenciler,
- Kurumdan daha önce burs veya öğrenim kredisi almış olan öğrenciler,
- Giriş tarihi itibari ile bir öğretim yılı kaybı olan öğrenciler,
- Yabancı uyruklu öğrenciler, Polis akademisi ile askeri okul öğrencileri,
- Ek (Artık Yıl) süre öğrenim gören öğrenciler,
- Yüksek lisans öğrencilerinden hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrenciler,
- Yetim maaşı ve nafaka alanlar dışında, en az asgari ücret düzeyinde aylık veya ücretle sürekli bir işte çalışan veya gelire sahip olan öğrenciler,
- Gerçeğe aykırı beyanda bulunan öğrenciler,
- Burs Yönetmeliği hükümlerine göre burs almaya yeterli bulunmayan öğrenciler, burs alamaz (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2009).

7.7.5. Kredi Dairesi Başkanlığı

Daire başkanlığı burslarla ilgili gerekli düzenlemeleri yapar ve bu çerçevede verilen bursları ilgili işleri yürütür. Verilen Öğrenim Kredisi Miktarları; 2006 yılında bir öğrenciye ödenen aylık burs, öğrenim kredisi miktarı, 130.- YTL iken; 2007 yılında % 15,3 artışla 150.- YTL olarak ödenmiştir. 2008 yılında ise % 6,7 artışla 160.- YTL' ye yükseltilmiştir. Yüksek lisans öğrencilerine aylık burs/öğrenim kredisi (aylık burs/öğrenim kredisi miktarının 2 katı) 2006 yılında 260.-YTL ödenmiş iken, 2007 yılında 300.-YTL olarak ödenmiş, 2008 yılında ise 320.-YTL olarak ödenmektedir. Doktora öğrencilerine aylık burs/öğrenim kredisi (aylık burs/öğrenim kredisi miktarının 3 katı) 2006 yılında 390.- YTL ödenmiş iken, 2007 yılında 450.-YTL olarak ödenmiş, 2008 yılında ise 480.- YTL olarak ödenmektedir. Son 6 yıllık burs, öğrenim kredisi miktarları ve artış oranlarını gösteren çizelge 7 aşağıda yer verilmiştir

Çizelge 7: 2002-2008 Yılları Arası Öğrenim Kredisi Miktarları

Öğrenim Kredisi Miktarları			
Yıllar	Ödenen Miktar (YTL)	Önceki Yıla Göre Artış (%)	2002 ye Göre Artış (%)
2002	45		
2003	65	44,4	44
2004	90	38,4	100
2005	110	22,2	144
2006	130	18,1	189
2007	150	15,3	233
2008	160	6,7	256

Kaynak: (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 36)

Burs, Öğrenim ve Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayıları: 2006 yılında 135.497 öğrenciye burs, 569.276 öğrenciye öğrenim kredisi ile 505.348 öğrenci adına üniversitelere katkı kredisi ödemesi yapılmış iken; 2007 yılında 168.923 öğrenciye burs, 572.552 öğrenciye öğrenim kredisi ve 451.842 öğrenci adına üniversitelere katkı kredisi ödemesi yapılmıştır (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 36). 2003 yılından 2007 yılı sonuna kadar Kuruma müracaat eden ve belgelerini veren başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere burs, geri kalan tüm öğrencilere ise öğrenim kredisi, başvuruda bulunan ve Kurumca istenen şartları taşıyan her öğrenciye de katkı kredisi verilmiştir (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 37).

Son 6 yılda burs, öğrenim kredisi ve katkı kredisi alan öğrenci sayılarına aşağıda çizelge 8 'de verilmiştir.

Çizelge 8: Yıllar İtibari İle Burs, Öğrenim, Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Burs	Öğrenim Kredisi	Katkı Kredisi
2002	-	451.550	405.791
2003	-	494.070	428.270
2004	54.724	522.670	459.595
2005	98.110	537.031	481.011
2006	135.497	569.276	505.348
2007	168.923	572.552	451.842
Toplam	457.254	3.147.149	2.731.857

Kaynak: (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 37)

Öğrenciler burs ve öğrenim kredilerini Bank Kart ile T.C. Ziraat Bankası A.T.M.lerinden veya şubelerinden her ayın 7'sinde alabilmektedirler. Burs, Öğrenim, Katkı Kredisi Ödeme Tutarları: 2007 yılında yapılan 961,67 milyon YTL ödeme ile 1962 yılından 2007 yılı sonuna kadar öğrencilere öğrenim kredisi olarak 3,8 milyar YTL ödeme yapılmıştır. 2007 yılında öğrenciler adına üniversitelere ödenen 127,1 milyon YTL ile 1985 yılından 2007 yılı sonuna kadar katkı kredisi olarak 656,8 milyon YTL ödeme yapılmıştır. 2007 yılında yapılan 298,5 milyon YTL burs ödemesi ile 2004 yılından 2007 yılı sonuna kadar öğrencilere burs olarak toplam 675,6 milyon YTL ödeme yapılmıştır (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 37).

Aşağıda çizelge 9' da yıllar itibariye yapılan ödeme tutarları gösterilmiştir.

Çizelge 9: Yıllar İtibari İle Burs, Öğrenim, Katkı Kredisi Ödeme Tutarları

Yıllar	Burs (YTL)	Öğrenim Kredisi (YTL)	Katkı Kredisi (YTL)
1962-2002	-	495.663.519,45	124.476.646,71
2003	-	362.775.551,05	73.342.156,00
2004	49.348.350,00	533.981.848,46	93.873.068,00
2005	123.570.901,99	680.058.722,00	113.389.306,23
2006	204.166.695,27	844.550.723,79	124.613.986,25
2007	298.532.432,21	961.674.342,33	127.170.625,02
Toplam	675.618.379,47	3.878.704.707,08	656.865.788,21

Kaynak: (MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, 2008, 37)

7.8. T.C. Başbakanlığı-Sosyal Yardım Kurumları

Türkiye’de en yaygın ve büyük sosyal yardımları yapan kurumlar başbakanlığa bağlı olan kurumlardır. Genellikle başbakan adına bir devlet bakanın denetim ve gözetimindedir. Bu kurumların bazıları dolaylı sosyal yardım faaliyetlerinde bulunurken (TOKİ gibi) bazıları da doğrudan sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadırlar (SYDGM gibi). Tez çalışmasında özellikle SYDGM’ e üzerinde durulmuş bu kurumun alt birimleri olan SYDV’ lerden de geniş bir şekilde söz edilmiştir.

7.8.1. Özürlüler İdaresi Başkanlığı

Türk kamu yönetiminin genç bir kurumu olan Özürlüler İdaresi Başkanlığı 3 Aralık 1996 tarihli ve 4216 sayılı Yetki Kanununa dayalı olarak 25 Mart 1997 tarihli ve 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Taşra teşkilatı bulunmayan Kurum, hizmetlerini bir Devlet Bakanına bağlı olarak sürdürmektedir (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008, 3).

7.8.1.1. Tarihçe

Ülkemizde özörlölere yönelik geniş çaplı, köklü ilk yasal hareket 3 Aralık 1996 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ nde “oybirliğı” ile kabul edilmiş olan 4216 sayılı Yetki Kanunu ile başlatılmıştır. Bu Kanunla hükümete, Özürlüler İdaresi Başkanlığının kurulması ve özörlölülerle ilgili olarak bazı kanunlarda değışiklik yapmak üzere KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki Kanunu çerçevesinde 25 Mart 1997 tarih ve 571 sayılı Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK, 30 Mayıs 1997 tarih ve 572 sayılı Özürlölülerle İlgili Bazı Kanunlarda Değışiklik Yapılması Hakkında KHK ve 30 Mayıs 1997 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK’ ler çıkarılmıştır. Yürürlüğe konulan adı geçen üç kararname özörlölüler alanının temel mevzuatını oluşturmuştur. Taşra teşkilatı bulunmayan Kurum, hizmetlerini bir Devlet Bakanına bağıli şekilde sürdürmektedir (Özürlölüler İdaresi Başkanlığı, 2009, 5).

7.8.1.2. Görev

Özürlölüler İdaresi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

- Özürlülüğün önlenmesi, eğitim, istihdam, rehabilitasyon, topluma uyum ve diğer konularda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Özürlülere yönelik olarak faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, sorunlarını ve çözüm yollarını araştırmak, bu konuda teklifler hazırlamak ve hazırlatmak,
- Özürlülerle ilgili konularda inceleme ve araştırmalar yapmak ve yaptırmak, istatistiki bilgilerin toplanmasını ve veri tabanı oluşturulmasını sağlamak, bu konuda projeler hazırlamak ve hazırlatmak, bunları incelemek, değerlendirmek ve uygulamak,
- Özürlülerle ilgili uluslararası gelişmeleri takip etmek, antlaşma ve sözleşmelerin ülkemizdeki uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek,
- Özürlülerle ilgili kanun, tüzük ve yönetmelik tasarıları ve kanun tekliflerini incelemek, görüş bildirmek ve bu konuda teklifler hazırlamak,
- Gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimlerle işbirliği yapmak, ortak projeler hazırlamak ve sunulan projeleri desteklemek,
- Görev alanları ile ilgili konularda görsel ve yazılı basın, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmak, eğitim amaçlı filmler yaptırmak,
- Başbakan veya ilgili Devlet Bakanı tarafından verilen benzeri görevleri yapmak (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008, 4).

Özürlülük alanında ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak, özürlüler ile ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak, özürlülerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmak suretiyle özürlülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek, eşit katılım için özürlülerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler konusunda birey, aile ve toplumu bilinçlendirmek, bakım ve rehabilitasyon, eğitim ve istihdam alanlarında fırsat eşitliği sağlanması yoluyla özürlülerin günlük yaşamlarında kendi başlarına yaşayabilme kapasitelerini arttırmak. Özürlülüğün önlenmesi, özürlülerin ayrımcılıktan uzak, sağlık, eğitim, rehabilitasyon, ulaşım, bakım hizmetleri alanlarında fırsat eşitliğine dayalı

sürmeleri ve toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasında etkin ve lider bir kurum olmak (Özürülüler İdaresi Başkanlığı, 2009, 6).

7.8.1.3. Mevzuat ve Yetki

Başkanlığın yetki, görev ve sorumlulukları 25.03.1997 tarihli ve 571 Sayılı K.H.K' de ve 01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Özürülüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunda belirtilmiştir. Başkan teşkilatın en üst amiridir. Başkanlık, özürülülerle ilgili olarak gerekli gördüğü bilgileri bütün kamu kurum ve kuruluşlarından ve diğer gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan istemeye yetkilidir (Özürülüler İdaresi Başkanlığı, 2009, 5-6).

7.8.2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 27 Mayıs 1983 tarihinde yayınlanan “2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu” ile kurulmuştur. Kurum yetkisini devletin sosyal ve ekonomik yönden dezavantajlı kimselere yönelik görevini tanımlayan Anayasanın 61. maddesinden ve yukarıda belirtilen 2828 sayılı Kuruluş Kanunundan almaktadır (SHÇEK, 2009).

7.8.2.1. Yetki, Görev ve Sorumluluklar

Sosyal devlet olmanın temel sorumluluklarını yerine getirmekte vazgeçilmez bir öneme sahip olan SHÇEK Genel Müdürlüğü korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, genç, kadın, özürülü ve yaşlılarımıza 24 saat sürekli koruma ve bakım hizmetini yatılı ve gündüzlü olarak vermektedir. Toplum merkezleri, aile, gençlik ve yaşlı danışma merkezleri, evlat edindirme, koruyucu aile, sosyal yardım uygulamaları, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara yönelik hizmetleri ile tüm alanlarda gönüllü katkı ve katılımların organizasyonu gibi koruyucu, önleyici ve eğitici çalışmaların yanında uluslar arası sosyal hizmet faaliyetlerini de yürütmekle görevlidir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün Kuruluş Kanunu olan 2828 sayılı kanunun 9. maddesinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (SHÇEK, 2008, 1).

- Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili esasları, sosyal hizmetler politikası ve hedeflerine uygun olarak tespit etmek, çalışma plan ve programlarını hazırlamak, uygulamak ve bu konuda kurum ve kuruluşlar arasında ilgili bakanlık adına Koordinasyon ve işbirliği sağlamak,

- Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, Danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, özürü ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek,

- Çalışan ana ve babalar ile yurt dışındaki işçilerin çocuklarının bakımını ve korunmasını sağlamak amacıyla imkânları ölçüsünde gündüzlü veya yatılı kuruluşlar kurmak ve işletmek,

- Yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak amacıyla gerekli hizmet ve programları geliştirmek ve uygulamak,

- Kurum görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak amacıyla halkın gönüllü katılımı sağlamak ve organize etmek. Toplumun örf, adet, inançlarına göre yapacağı yardım ve bağışlara ilişkin programlar geliştirmek ve yürütülmesini sağlamak, bu amaçla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği yapmak, yardımda bulunmak isteyen kişi, kurum ve kuruluşlara yol göstermek,

- Dernek ve vakıfların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetlerini yönlendirmek, bunların bütçelerinde sosyal hizmetlere ayırdıkları payların yerinde ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla görüş ve tavsiyelerde bulunmak,

- Kuruma bağlı olanlar dışında kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti verenler hariç olmak üzere açılış iznine, her türlü standartlarına ve işleyişlerine ilişkin esasları, varsa ücret tarifelerini tespit etmek, onaylamak, denetimini yapmak ve bu esaslara uymayanların faaliyetlerini durdurmak.

- Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili alanlarda araştırma, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmak, uluslararası düzeyde sosyal hizmet uygulamalarını izlemek, değerlendirmek ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak,

- Hizmet için gerekli personeli bu hizmete elverişli kişiler arasından seçmek, eğitmek, yetiştirmek, çalışma esaslarını ve sorumluluklarını belirlemek ve ilgili alanlarda görevlendirmek,

- Toplumun değişen ihtiyaçlarına göre özürlüler ve diğer sosyal hizmet alanlarında, Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek, bunun için uygun gördüğü sosyal hizmet kuruluşlarını genel esaslar çerçevesinde kurmak ve işletmek (SHÇEK, 2008, 2),

- Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli plânlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak.

- Doğal afetler nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne yönelik sosyal hizmetleri önceden planlamak, afetzedelerin ivedi gereksinimlerini karşılamaya ve afet sonrası sorunlarını çözümlenmeye yönelik geçici veya sürekli hizmetleri yerine getirmek, afetle bağlantılı göçler ve göçmenlerle ilgili her türlü sosyal hizmeti gerçekleştirmek (SHÇEK, 2008, 2).

Yukarıda belirtilen temel görevler yanında başka kanunlar ile de kurumumuza faaliyet alanımızla ilişkili sorumluluklar yüklenmiştir. 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile de Kurumumuza yeni görev ve sorumluluklar getirilmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin olarak koruyucu ve destekleyici tedbirler ile çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, bakım ve barınma konularında alınacak tedbirlerin yürütülmesi görevini SHÇEK Genel Müdürlüğüne vermiştir. 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile gerçe

kişilerce açılacak özel sosyal hizmet kuruluşlarının ruhsat ve denetimi ile kişiler ve STK' ların sosyal hizmetlere katkı ve katılımının sağlanması hedeflenmiş olup,

- Bakıma muhtaç özürünün ailesi yanında ya da gerçek veya tüzel kişilere ait özel kuruluşlarda bakımının yaptırılması,

- 0 – 18 yaş grubu çocukların yurt binalarının yanı sıra 6 ila 10 kişilik çocuk evlerinin de bir kuruluş tipi olarak uygulanması sorumluluğu getirilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne yukarıda verilen görevler merkez teşkilatı ile taşra teşkilatı tarafından ifa edilmektedir. Ayrıca, taşra teşkilatındaki birimler kendileriyle ilişkili 2828 sayılı Yasanın ilgili maddeleri dayanak alınarak hazırlanan Yönetmelik, Yönerge, Genelge ve Talimatlar çerçevesinde verilen görevleri yerine getirmektedir (SHÇEK, 2008, 3).

7.8.2.2. SHÇEK ve Gelişmeler

Başbakanlığa bağlı olan SHÇEK sürekli olarak olumsuz haberlerle gündeme gelmektedir. Kimi zaman şiddet, kimi zaman cinsel istismar gibi vakalarla ismi devamlı gündemde kalmaktadır. Özellikle son Malatya olayında çok büyük eksikliğin yaşandığı ortaya çıkmıştır. Aslında Türkiye' de sosyal hizmet alanında gerekli alt yapının olmaması bunun en büyük sebeplerindendir, örneğin sosyal hizmet uzmanı yetiştiren üniversite sayısı iki veya üç taneyi geçmemektedir(Hacettepe ve Afyonkarahisar üniversiteleri gibi), ayrıca bakım hizmetleri hizmet alım sözleşmeleriyle alınmakta ve yetersiz, donanımsız personel çalıştırılmaktadır.

Malatya olayından sonra ‘‘ sevgi evleri’’ projesi devreye sokulmuş bu projeye daha iyi fiziksel yapı ve kaliteli personel ile daha iyi hizmet edilme amaçlanmıştır.

Aşağıda çizelge 10 ‘da 1995- 2009 yılları arasında kurumun bütçesi ve giderleri görülmektedir. Çizelge de görüldüğü üzere kurumun her yıl bütçesi katlanarak artmıştır, aslında sosyal devlet olmanın gereği olarak bu artış önemlidir, fakat yaşanan olaylarla aslında çok iyi hizmet verilemediği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 10: 1995 – 2008 Yılları Arası Gelir Gider Tablosu (Ytl)

Yılı	Bütçe Ödeneği	Gider
1995	3.297.000,00	3.109.000,00
1996	5.599.000,00	5.352.000,00
1997	15.185.000,00	13.935.000,00
1998	27.338.000,00	26.173.000,00
1999	44.512.000,00	42.700.000,00
2000	68.378.000,00	66.080.000,00
2001	110.295.000,00	102.187.000,00
2002	202.560.000,00	182.008.000,00
2003	262.275.000,00	240.279.000,00
2004	282.300.000,00	266.668.000,00
2005	340.225.000,00	325.663.000,00
2006	464.427.000,00	441.153.000,00
2007	631.675.000,00	618.159.000,00
2008*	1.064.951.000,00	1.014.752.000,00
2009**	1.577.898.000,00	
*	2008 Yılı için 15 Aralık Değerleri Alınmıştır	
**	2009 Yılı Bütçe Teklifi değeri alınmıştır.	

Kaynak: (SHÇEK, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2008)

7.8.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplandıktan sonra 2 Mayıs 1920 yılında "Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun" çıkartılarak 11 kişilik İcra Vekilleri Heyetine Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti de alınarak vakıf işleri bu Vekâlet tarafından yürütülmüştür. Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti'nin 3 Mart 1924 gün ve 429 sayılı Yasa ile kaldırılmasıyla görevleri Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Vakıflar İdaresinde asıl değişiklikler, 5 Haziran 1935 tarihinde yürürlüğe giren "2762 sayılı Vakıflar Kanunu" ile yapılmıştır. Bu Kanunun 1. maddesine göre vakıflar; yönetim biçimine göre, Mazbut, Mülhak, Cemaat ve Esnafa Mahsus Vakıflar olmak üzere üç kategoride toplanmıştır(Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

a. Mazbut Vakıflar: Söz konusu 2762 Sayılı Kanunun 1. Maddesinde Genel Müdürlük tarafından idare edileceği gösterilen, bu Kanunun neşrine kadar 1 (anlamı) altına alınmış olan ve on seneden beri mütevelliliği kimseye tevcih bulunan vakıflar ile Kanunen veya fiilen hayrî hizmeti kalmaması üzeri

doğrudan Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlanan vakıflardır. Aynı ayrı tüzel kişiliğe sahip olmakla beraber bu vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından temsil ve idare edilir. Bütün iş ve işlemleri Genel Müdürlükçe yürütülür,

b. Mülhak (anlam) Vakıflar: Soydan gelenlere şart edilmiş, mütevellilerince idare ve temsil edilen tüzel kişiliğe haiz vakıflardır. Vakıf senedinde yazılı şartlara göre vakfın evladından olan mütevellilerce idare edilir ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne de denetlenir,

c. Cemaat ve Esnafa Mahsus Vakıflar: Cemaat ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya kurullarca yönetilir. İlgili Makamlarla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından teftiş edilir ve denetlenir(Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

Türk Medenî Kanununa Tâbi Yeni Vakıflar: Cumhuriyetin kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulup, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen vakıflardır. Vakıflar Genel Müdürlüğünün, 21.5.1970 tarihli 1262 sayılı Kanunla sınaî, ticarî, ziraî yatırımlara girmesi sağlanmış; 8.6.1984 tarihli 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de bazı birimlerin ismi değişerek, devlet standardı içindeki yerine oturmuştur (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

Vakıflar Genel Müdürlüğüne bir görev olarak tevdi edilen (verilen) vakıf eski eserleri korumak, kollamak, gelecek nesillere ulaştırma görevi, bu eserlerin bütün insanlığın kültürel mirası olduğu düşünüldüğü zaman, başta mülkî amirler, belediyeler olmak üzere bütün vatandaşlar tarafından top yekûn korunması gereken eserlerdir. Tarihin ve kültürün bir parçası olan vakıf eserlerin korunması, bir kurum ve kuruluşa emanet edilemeyecek derecede ortak sorumluluk gerektirmektedir. Fert fert bu sorumluluğu paylaştığında taktirde, tarihi vakıf eserleri sonsuza kadar yaşar (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

7.8.3.1. Aşevi (İmarethane)

Yoksullara yiyecek dağıtılmak üzere kurulmuş olan hayır evidir Vakıflar Genel Müdürlüğünün gerçekleştirdiği çeşitli sosyal hizmetlerden biri

hizmetidir. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile Genel Müdürlüğe gerekli yerlerde aşevi açmak ve işletmek görevi verilmiştir.

Aşevinden yararlanacaklar: Sosyal güvencesi bulunmayan veya geliri net asgari ücret miktarından fazla olmayanlar aşevinden yararlanabilirler. 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince aylık alanlar da aşevi hizmetinden yararlanabilirler (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

Başvuru: Aşevi hizmetinden yararlanmak isteyenler Vakıflar Yönetmeliğinin Ek-9'daki formu doldurmak suretiyle ilgili bölge müdürlüğüne başvururlar. Bölge müdürlüğünce yapılan değerlendirmede durumu uygun olanlar aşevi hizmetinden yararlandırılır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

- Dilekçe (Yardım talebini içeren)
- Mal Bildirim Beyanı (Vatandaşın mali durumunu belirten muhtardan tasdikli belge)
- Vukuatlı Nüfus Kayıt Örneği (Nüfus Müdürlüğünden)
- 2 Adet Vesikalık Fotoğraf (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

Aşağıda çizelge 11 'da Türkiye geneli imarathane sayıları görülmektedir.

Çizelge 11: İmaratların Listesi

108 imarete verilen sıcak yemek sayısı	Kuru gıda verilen ilçe sayısı	İlçelerde verilen kuru gıda paket sayısı
78.450	794	58.650

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

Vakıflar Bölge Müdürlükleri çoğunlukla sıcak yemekleri kişilerin evlerine götürüp teslim etmektedirler, bu durum oldukça olumlu bir durum olarak görülebilir. Fakat sosyal yardımların tek elden yapılmıyor olması işbirliğini engellemekte diğer kurumlar tarafından da bu kişilere sıcak yemek götürülmektedir.

Türkiye’de son yıllarda sıcak yemek vermeye yönelik bir çok yer açılmaktadır, özellikle belediyeler bu konuda epeyce istekli davranıp imarathaneler açmaktadırlar. SYDV’ ler 2000 ‘li yıllarla birlikte aşevi faaliyetlerinden genel anlamda çekilmişlerdir.

7.8.3.2. Muhtaç Kişilere Aylık Bağlanması

Vakıflar Genel Müdürlüğüne, vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla sosyal güvenlik kurum ve kuruluşlarından her ne ad altında olursa olsun bir gelir ve aylık hakkından yararlanmayan, her hangi bir gelire sahip olmayan, nafaka bağlanmayan, menkul ve gayrimenkul malı olmayan ve çalışma gücünü % 40'ın üzerinde kaybeden muhtaç, özürlü ile ayrıca, annesi veya babası olmayan 18 yaşından gün almamış yetim çocuklara, Muhtaç Aylığı ve Vakıf İmaret Yönetmeliği hükümlerine göre aylık bağlanmaktadır.

Muhtaç aylığı bağlanabilmesi için talepte bulunanlardan şu belgeler istenir: Dilekçe, Nüfus kayıt örneği, Sağlık kurulu raporu (aylık alacak sakat ve amalar için), Tapu ve vergi dairesi müdürlükleri ile belediye başkanlığından alınacak belgeler, SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığından maaş alınmadığını tevsik eden (gösteren) belgeler, Mal bildirim beyanı (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009). Aylık bağlanacak muhtaç özürlü ile yetim sayısı her yıl Maliye Bakanlığının görüşü alınarak, Vakıflar Genel Müdürlüğüne belirlenmektedir. 2005 yılı muhtaç kadrosu 3.000 kişidir. 2006 yılı için bu kadro 5.000 kişiye çıkartılmıştır. 2008 yılı itibariyle muhtaç özürlü ve muhtaç yetim kişilerin her birine aylık olarak 261,13 YTL ödenmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

7.8.3.3. Bezm-İ Âlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi

Bezm-i Âlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesinde, fakir ve garip hastalara ücretsiz teşhis ve tedavi hizmeti verilmesi ve bu hizmeti yapacak idari birim çalışma usul ve esaslarının tespiti ile ilgili yönetmelik gereği ücretsiz tedavi ve muayene edilecek hastalardan aşağıdaki belgeler istenir.

- Genel Müdürlükten muhtaç, özürlü ve yetim maaşı aldığını gösteren belge,
- 2022 sayılı Kanuna göre devletten maaş aldığını gösteren belge,

- 2828 sayılı Kanun gereğince, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında mahkemece verilmiş karar,

Vakıf imaretlerinden faydalandığına dair belge istenilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009). Yukarıdaki maddelerde belirtilenler dışında kalan diğer fakir ve garip hastalardan; Sağlık Bakanlığına bağlı yataklı tedavi kurumlarında ücretsiz tedavi edileceklerine ait belge ile taahhütname istenilmektedir. Bu belgeleri getiremeyenlerin beyanına itibar edilerek, ücretsiz teşhis ve tedavileri yapılmaktadır.

İdari birimce sevki yapılan fakir ve garip hastalardan, 2001 yılında 1.475, 2002 yılında 6.246, 2003 yılında 9.789, 2004 yılında 6.272, 2005 yılında 5.128, 2006 yılında ise 4.316 fakir ve garip kişiye ücretsiz teşhis ve tedavi hizmeti sunulmuştur. 20.03.2001 gün ve 24348 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir(Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2009).

7.8.3.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü Eğitim Yardımı

Vakıflar Genel Müdürlüğü Burs Yönetmeliği, 08/09/2006 Tarihli ve 26283 Sayılı yönetmeliğe göre yapılmaktadır.

Bu yönetmeliğin 1. maddesinde “Bu Yönetmeliğin amacı; vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla, ailelerinin maddi durumu ortaöğretim yaptırmaya yeterli olmayan öğrencilere burs bağlanmasında uyulacak usul ve esasları belirlemektir” denilmekte ikici maddesinde ise “Bu Yönetmelik, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerden Vakıflar Genel Müdürlüğüne belirlenecek öğrencilere bağlanacak burslarla ilgili işlemleri kapsar” şeklinde belirtilmiştir (Adalet Bakanlığı, VGM, 2009).

Başvuru Yeri ve Süresi: Genel Müdürlükçe bağlanacak burstan faydalanmak isteyen öğrenciler, 1 Eylül ile 1 Ekim tarihleri arasında, Bölge Müdürlüklerinde oluşturulacak müracaat kabul merkezlerine başvuru yaparlar. Başvurular posta ile de yapılabilir. Postadaki gecikmelerden kurum sorumlu tutulamaz(Adalet Bakanlığı, VGM, 2009).

Başvuru Sahibinden İstenecek Belgeler: Vakıflar Genel Müdürlüğüne başvuru formu, okul idaresinden alınacak öğrenci belgesi, iki adet vesikalı

nüfus cüzdanı fotokopisi istenir(Adalet Bakanlığı, VGM, 2009). Halihazırda bu burs 50 TL olarak yapılmaktadır. Ayrıca VGM web sitesinde Türkiye geneli burs veren vakıfların adreslerini ve iletişim bilgilerine de yer vermektedir.

7.8.4. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)

TOKİ' nin asıl işlevi bir sosyal yardım kuruluşu olmamakla birlikte özellikle son yıllarda yoksullara, alt gelir ve sosyal güvencesiz kişilere yaptığı konutlarla dolaylı ama etkili bir sosyal yardım kurumu haline gelmiştir.

Ülkemizin yaşadığı hızlı nüfus artışı ve hızlı kentleşme sebebiyle oluşan konut ve kentleşme sorunlarının çözülmesi ve üretimin artırılarak işsizliğin azaltılması amacıyla, 1984 yılında Genel İdare dışında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Bu tarihte yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile özerk Toplu Konut Fonu oluşturulmuştur (TOKİ, 2009). Toplu Konut İdaresi Başkanlığının işlevi Türkiye'de konut üretim sektörünün teşvik edilerek hızlı artan konut talebinin planlı bir şekilde karşılanmasını sağlamak yönünde belirlenmiştir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu Toplu Konut İdaresi Başkanlığına özerk ve esnek hareket etme imkanı sağlamıştır. Aynı zamanda, Genel Bütçe dışındaki Toplu Konut Fonu ile de İdare konut uygulamaları için sürekli ve yeterli kaynağa sahip olmuştur(TOKİ, 2009).

1990 yılında 412 ve 414 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı şeklinde iki ayrı idare olarak örgütlenmiştir. 1993 yılından itibaren de Toplu Konut Fonu'nun Genel Bütçe kapsamına alınmasıyla İdare kaynaklarının azalması, İdareyi konut üretiminden uzaklaştırmıştır. İdare son yıllarda gittikçe azalan sayılarda konutun üretimine destek verebilmiştir. Dolayısıyla, dar ve orta gelirli vatandaşlarımızın nitelikli konut ihtiyacı da tam olarak karşılanamamıştır. Toplu Konu Fonu, 20.6.2001 tarih ve 4684 sayılı Kanunla da tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Fonun kaldırılması Toplu Konut İdaresi kaynaklarını büyük ölçüde azaltmış ve bütçeden aktarılan ödeneklere bağımlı hale getirmiştir. Halihazırda, Toplu Konut İdaresi gelirleri, gayrimenkul satış

gelirlerinden, kredi geri dönüşlerinden, faiz gelirlerinden ve bütçe ödeneklerinden oluşmaktadır (TOKİ, 2009).

Kuruluşundan itibaren, Toplu Konut Fonu'nun da sağladığı imkanlarla, ülkemizde yerleşim ve konut politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında en önemli kurum olan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, kuruluşundan 2002 yılına kadar yaklaşık 950 bin konuta kredi yoluyla finansman desteği sağlamış, aynı zamanda kendi arsaları üzerinde 43.145 konutun inşaatını da tamamlamıştır (TOKİ, 2009).

7.8.4.1. 2985 Sayılı Kanun ve Toplu Konut İdaresi'nin Görevleri

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın temel görevleri 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile belirlenmiştir. İdarenin kuruluş aşamasında 2985 sayılı Kanunun verdiği görevler şunlardır:

- Devlet garantili ve garantisiz iç ve dış tahviller ile her türlü menkul kıymetler çıkarmak;
- Yurt içi ve yurt dışından, Toplu Konut İdaresi'nce kullanma alanlarında yararlanmak üzere kredi almaya karar vermek;
- Konutların finansmanı için bankaların iştirakini sağlayacak tedbirleri almak, bu amaçla gerektiğinde bankalara kredi vermek, bu hükmün uygulanmasına ilişkin usulleri tespit etmek;
- Konut inşaatı ile ilgili sanayi veya bu alanlarda çalışanları desteklemek;
- Özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde bulunan konut inşaatıyla ilgili şirketlere iştirak etmek;
- Gerektiğinde her çeşit araştırma, proje ve taahhüt işlemlerinin sözleşmeyle yaptırılmasını temin etmek;
- Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yapmak (Başbakanlık, 2009).

Ancak, İdarenin kuruluşundan bugüne kadar olan süreçte konut ve kentleşme sorunlarının çözümüne yönelik önceliklerde değişiklikler olmuş ve İdarenin konut ve kentleşme meselesinin tüm boyutlarında faaliyette bulunmasına ihtiyaç duyulmuştur (TOKİ, 2009). Bu bağlamda idare özellikle son yıllarda Türkiye çapında konu

hızlandırmış olup yoksul ve alt gelirli vatandaşlara yönelik konutlar inşa etmeye başlamıştır.

7.8.4.2. Altgelir ve Yoksul Grubu Konutları

Projeye başvuru yapabilmek için, başvuru sahibinin;

- T.C. vatandaşı olması,
- Projenin bulunduğu il veya ilçe sınırları içerisinde en az ikamet ediyor olması veya projenin bulunduğu il veya ilçe nüfusuna kayıtlı olması,
- Toplu Konut İdaresinden konut satın almamış olması ve Toplu Konut İdaresinden konut kredisi kullanmamış olması,
- Kendisine eşine ve/veya velayeti altındaki çocuklara ait tapuda kayıtlı herhangi bir gayrimenkulün bulunmaması,
- Başvuru sahibinin 30 yaş ve üzerinde olması, gerekmedikçe olup, ancak, Eşi vefat etmiş olan çocuklu dul bayanlarda yaş şartı aranmamaktadır. Babası veya hem babası hem de annesi vefat etmiş yetim bayanlarda (bekar) yaş şartı 25 yaş ve üzeri olarak belirlenmiştir,
- Sosyal Güvenlik Kurumlarına tabi olmaması, (SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı'na tabi olunmaması)
- Yeşil Kart sahipleri, 2022 Sayılı Kanun kapsamında maaş alanlar ve 3294 Sayılı Kanun kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan yararlananlar katılabilecektir,
- Ayrıca, yukarıdaki başvuru şartlarına sahip olan; Bir hane halkı adına, yani kişinin kendisi, eşi ve velayeti altındaki çocukları adına yalnızca bir adet başvuru yapılabilecektir (TOKİ, 2009),

Alt gelir grubu projelerinde hak sahibi olup sözleşme imzalayanlar konutların borçları bitene kadar devredememektedirler. Ayrıca, sözleşme imzalanan konut için borç bitene kadar, alıcının veya ailesi için ikamet koşulu aranacak olup, kendisinin, eşinin veya çocuklarının söz konusu konutta ikamet etmedikleri

edilmesi halinde sözleşmeleri feshedilmektedir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunulması halinde, kurada hak sahibi olanların konut alma hakları iptal edilmektedir.

29 Mart 2009 yerel seçimlerine hemen öncesinde başbakan 45 metrekarelik konut yapılması talimatı vermiş olup müracaatlar il valiliklerine yapılmaktadır, bu konutlar yoksullara yönelik konutlardır.

TOKİ, yoksul vatandaşlara yönelik yapılacak Adana Akkuyu'da 752, Ankara Mamak-Kusunlar'da yapılacak bin 176, Antalya Çıplaklı'da 448, Ağrı Suçatağı'nda 280, Bursa Karacabey'de 36, Gürsu'da 564, Çanakkale Kepez'de 448, Diyarbakır Üçkuyular'da 1024, Eskişehir Aşağısöğütönü'nde 928, Erzurum Kazımkarabekir'de 456, Gaziantep Şahinbey'de 592, İzmir Kemalpaşa'da 744, Konya Meram'da 688, Kilis Merkez'de 96, Malatya Merkez'de 360, Sakarya Korucuk'ta 496, Trabzon Bahçecik'te 224 ve Van Kevenli'de 800 konutun satışı için bazı gazetelere ilan verdi. Bursa Gürsu ve İzmir Kemalpaşa dışındaki projelerden konut almak isteyenler, 25 Mart'tan itibaren ilgili ilin valiliklerine başvuracak. Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü işbirliği ile gerçekleştirilecek projeler kapsamında 45 metrekare büyüklüğünde, 1 oda 1 salon nitelikte inşa ettirilecek konutlar, peşinatsız, 240 ay vadeli ile ve 100 liradan başlayan taksitlerle satılacak (Timeturk, 2009). Ancak bu girişim hemen yerel seçimlerden önce yapılmıştır.

7.8.5. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

Tez çalışmasında özellikle SYDGM ve SYDV' lerin üzerinde durulmaktadır, bunun nedeni 1986 'dan günümüze sosyal yardım alanında artan etkinliği ve 1990 yıllardan itibaren ise sosyal yardım alanında en büyük ve en etkin kurumu olmasından kaynaklanmaktadır.

Ülkemizdeki sosyal yardım hizmetlerinin büyük bölümü, 1986 yılına kadar üç önemli kuruluş tarafından yürütülmüştür. Bunlar; Türkiye Kızılay Derneği, Darülaceze Kurumu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 35). Sosyal yardımlaşma konusuna kaynak ayrılarak kalıcı çözümler getirmek amacıyla 29.05.1986 (SYDGM-SRAP, 2007, 19) günlü, 3294 sayılı Yasa durumunda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde Türkiye'ye kabul edilmiş ve

olanlara yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici önlemler olarak gelir dağılımında adaleti sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirmek için, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur. Fon kaynaklarının dağıtım ve kullanım kararları, SYDT Fonu Kurulu tarafından alınmakta ve Kurul kararları Başbakan tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe konulmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 35).

3294 sayılı Yasanın 7. maddesi gereğince, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre faaliyette bulunmak üzere her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur. Sosyal yardım faaliyetleri Fondan bu vakıflara kaynak aktarılmak suretiyle yürütülmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 35).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları her il ve ilçemizde kurulu bulunan ve özel hukuk tüzel kişisi olan SYD Vakıfları aracılığıyla kullanılmaktadır. 22 Mart 2008 tarih ve 26824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla 43 yeni ilçe kurulmuş, 1 ilçe ise kaldırılmıştır (Eminönü İlçesi Fatih İlçesine bağlanmıştır). Bu yeni ilçelerde 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 7 inci maddesi gereği kurulan yeni SYD Vakıfları ile birlikte SYD Vakıf sayısı 973'e ulaşmıştır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 35). 1986 yılından beri Fon Genel Sekreterliği vasıtasıyla yürütülen hizmetler 9 Aralık 2004 tarihinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır (SYDGM-SRAP, 2007, 19).

Bu yasayı uygulamak amacıyla 5263 Sayı ve 01.12.2004 Tarihli Yasayla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Anayasa'nın 2.maddesinde ifadesini bulan "Sosyal Devlet" ilkesinin en belirgin oluşumu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, sosyal güvenlikten yoksun muhtaç ve düşkünlere ilişkin devletin tüm sosyal sorumluluklarını yerine getirmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 9). Genel Müdürlüğün çalışmaları esas olarak, sosyal yardım programları ile sosyal destek amaçlı projelerin hazırlanması ve uygulanması konularında yoğunlaşmaktadır (SYDGM-SRAP, 2007, 19).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM); gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi yoksul vatandaşlarımızın desteklenmesine yönelik politikaların uygulanması, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi, sosyal adaletin ve barışın korunması amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir (SYDGM, 2006, 4).

7.8.5.1. SYDGM 'nin Yapısı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün karar organı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunu yöneten Fon Kuruludur. Fon Kurulu; Başbakan tarafından görevlendirilen bir Bakanın başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Sağlık Bakanlığı Müsteşarı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdürenden oluşmaktadır (SYDGM, 2009).

7.8.5.1.1. Fon Kurulunun Görevleri

- Fonda toplanan kaynakların, Vakıflarca ve Genel Müdürlükçe yürütülecek sosyal yardım proje ve programları ile yatırım programları çerçevesinde dağıtım önceliklerini belirlemek ve dağıtımına karar vermek,
- Gerekli görülen hallerde, hizmetin aksamadan yürütülmesi için usul ve esaslarını açıkça belirlemek kaydıyla Genel Müdüre yetki devrinde bulunmak,
- Vakıflarda çalıştırılacak personelin nitelikleri ile özlük hakları ve diğer hususlarla ilgili belirlenecek kriterleri görüşmek ve karara bağlamak,
- Vakıflardan ve diğer kurum ve kuruluşlardan gelen sosyal yardım amaçlı talep ve teklifleri değerlendirmek, Genel Müdürlüğe önerilerde bulunmak,
- Toplumda dayanışma ve paylaşma bilincini geliştirmek ve desteklemek üzere bilimsel, sosyal ve kültürel programlar ve projeler önermek, hazırlanan projelere destek sağlamakla görevlidir (SYDGM, 2009).

Fon Kurulu, Başbakan tarafından görevlendirilen Bakanın başkanlığında ayda bir kez olağan toplanmaktadır. Bunun dışında, Fon Kurulu, Bakanın talebi üzerine zaman zaman olağanüstü toplanabilir. Salt çoğunlukla toplanan Fon Kurulunda k

çokluğu ile alınarak, Başbakanın onayı ile yürürlüğe girmektedir. Fon Kurulunun sekreteryaya hizmetleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğüne yerine getirilmekte olup, sekreteryaya hizmetlerinin yürütülmesi için Genel Müdürlük personeli arasından görevlendirilen kişilerden bir "Fon Kurulu Sekreteryası" oluşturulmuştur (SYDGM, 2009).

7.8.5.1.2. Fon Kurulu Sekreteryası

- Fon Kurulunun toplantı duyurusunu ve çağrısını yapmak, gündemini hazırlamak,
- Fon Kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda yazılı kurul kararını oluşturmak, karar metninin her sayfasının Genel Müdür tarafından mühürlenerek paraflanmasını sağlamak,
- Kararları başkan ile üyelerin imzasına sunmak,
- Başbakan tarafından onaylanan Fon Kurulu kararlarının birer örneğini başkan ve üyelere sunmak,
- Fon Kurulu kararlarını muhafaza etmek ve
- Fon Kurulu toplantı ve çalışmaları ile ilgili Genel Müdür tarafından verilecek diğer görevleri yapmakla yükümlüdür (SYDGM, 2009).

7.8.5.2. Mevzuat ve Değişiklikler

Fon'un kuruluşuna temel olan 3294 sayılı Kanunun "Amaç" başlıklı 1 nci maddesi; 1989 yılında değiştirilmiş *"Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne surette olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak, gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir"* (Adalet Bakanlığı, 2009) şeklinde düzenlenmiştir.

Yine aynı Kanunun 2 nci maddesinde de "Kapsamı" *"Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük veya eğitim ve öğretim imkanı sağlaması halinde topluma faydalı hale "*

üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu kanun kapsamı içindedir. Ancak, Sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özürhümlerin, tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarca karşılanmayan kısmı bu kanun kapsamındadır'' (Adalet Bakanlığı, 2009) şeklinde belirlenmiştir.

5263 Sayılı Kanunla Düzenlenen Yenilikler: Bu Kanun ile 3294 sayılı Kanunun uygulamasını sağlamak üzere SYDGM' nin kurulması, teşkilatı, görev ve yetkileri düzenlenmiş ve 3294 sayılı Kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Fon faaliyetlerinin yürütülmesi için uzmanlaşmaya dayalı bir teşkilat yapısı oluşturulmuştur. Genel Müdürlüğümüzde 5 Ana Hizmet Birimi, 1 Danışma Birimi ve iki Yardımcı Hizmet Birimi "Daire Başkanlığı" olarak kurulmuştur. Genel Müdürlüğe, Fondan SYD Vakıflarına kaynak transferi yapılmak suretiyle yürütülen mevcut mekanizmada; Fon ile klasik anlamda hiyerarşik bir bağlantısı bulunmayan, her biri özel hukuk tüzel kişiliğini haiz olup bağımsız karar organlarıyla faaliyetlerini sürdüren Vakıfların iş ve işlemlerini inceleme, izleme ve denetleme görevi de verilmiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 8).

Genel Müdürlüğe, sosyal yardımlar alanında, gerek ulusal gerekse uluslararası platformlarda geniş katılımlı, işbirliğine dayalı projelerde aktif olarak yer alma imkanı getirilmiştir. 3294 sayılı Kanunun 7. nci maddesinde düzenlenen Vakıf Mütevelli heyetlerinin oluşumu 5263 sayılı Kanunun 19. ncu maddesi ile değiştirilmiş ve eskiye göre sivil katılımın daha etkin olabileceği bir mütevelli heyet yapısı getirilmiştir. 3294 sayılı Kanunun 9. ncu maddesinde düzenlenen muafiyetler, (SYDT Fonu ve SYD Vakıflarının vergi, resim harç ve fonlara ilişkin muafiyetleri) 5263 sayılı Kanunun 20. nci maddesi ile genişletilmiştir. Ayrıca; SYD Vakıflarınca Vakıflar Genel Müdürlüğüne ödenmesi gereken teftiş ve denetleme masraflarına katılma yükümlülükleri ortadan kaldırılmıştır. Kanuna eklenen Geçici maddede; 5263 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Vakıflar Genel Müdürlüğüne tahakkuk ettirilen bu katılım paylarına ilişkin borçlarının silinmesi düzenlenmiştir. SYDT Fonu Kurulunun oluşumu, 3294 sayılı Kanuna dayalı olarak çıkarılan ilk Fon Yönetmeliğinde düzenlenmişken, 5263 sayılı Kanun ile Fon Kurulunun oluşumu ve görevleri Kanun maddesi haline g (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 21).

7.8.5.3. SYDGM' nin Gelirleri ve Değişiklikler

SYDGM' nin Gelirleri: Bütçeye konulacak ödenekler, kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan veya kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla % 10'a kadar aktarılacak miktarlar, gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının % 2,8'i, trafik para cezalarının % 50'si, RTÜK reklam gelirlerinin % 15'i, her nevi bağış ve yardımlar, diğer gelirlerden oluşmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2009).

Gelirleri Açısından Yapılan Değişiklikler: 14.06.1989 tarih 3571 sayılı ve 23.07.1995 tarih 4122 sayılı Kanunlar ile; Fonun 2 gelir kalemi “orman emvali satış hasılatından alınan pay ve petrol ürünlerinin satışlarından alınan pay” kaldırılmıştır. 16.06.1989 tarih ve 3582 sayılı kanun ile; Fonun ve SYD Vakıflarının 3294 sayılı Kanunda sayılan gelirlerinin tahsilinde “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılacağına” dair madde ilave edilmiştir. 25.03.1997 tarih ve 571 sayılı K.H.K ile; 3294 sayılı Kanuna bir ilave yapılarak, Fon gelirlerinin %5 kadarının Fon Kurulu kararıyla, “özürlülere yönelik projeler için Özürlüler İdaresine tahsis edilebileceği” düzenlenmiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 20).

06.07.1999 tarih ve 4397 sayılı RTÜK Kanunu ile; “TRT reklam gelirlerinden alınan %30'luk miktar” kaldırılmış, yerine “RTÜK reklam gelirleri hasılatının %15'i” gelir kalemi olarak yer almıştır. 09.04.2003 tarih ve 4842 sayılı Kanun ile; “gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden ilave olarak alınan %1'lik miktar” yerine “gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamı üzerinden Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na %2,8 oranında pay” getirilmiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 20).

07.12.2004 tarih ve 5272 sayılı Kanun ile; SYD Vakıflarının gelirleri arasından “mahalli idare bütçelerinden %2 oranında ayrılacak pay” kalemi çıkarılmıştır. 1986 yılından beri Vakıflarımızın temel gelir kalemlerinden birisini ortadan kaldıran bu değişiklik, 2004 yılı sonrasında gelir açısından Vakıfları daha fazla Fona bağlı hale getirmiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 20).

7.8.5.4. Sosyal Yardımlarla İlgili Diğer Mevzuat

- 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun,
- 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun,
- 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun,
- 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun,
- 4123 sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun,
- 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun,
- 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu,
- 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 39).

7.8.5.5. SYDGM ve Yapılan Yardımlar

Kurulduğu 1986 yılından günümüze yoksul vatandaşlara çeşitli yardımlar yapmakta olan SYDGM, yardım türlerini giderek arttırmaktadır, ve özellikle son yıllarda yerel girişimler ve projeler etrafında yardım türleri artmaktadır aşağıda SYDGM tarafından yapılan yardım türleri gösterilmiştir.

7.8.5.5.1. Periyodik Aktarmalar ve Yardımlar

Vakıfların cari harcamaları ile ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın temel ve acil ihtiyaçlarının mahallinde hızla karşılanmasına yönelik çeşitli sosyal yardımların yapılması amacıyla il/ilçe Vakıflarına periyodik olarak Vakıfların Fon'dan her ay kaynak aktarılmaktadır.

Periyodik yardımlar, İl/ilçe nüfusu, TÜİK tarafından belirlenen sosyo-ekonomik gelişme endeksi esas alınarak hesaplanmakta ve SYD Vakıflarına aylık olarak aktarılmaktadır(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 43-44).Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerindeki vakıflara % 50 daha fazla pay aktarılmaktadır (SYDGM, 2006, 4).

Periyodik yardımlar tüm il ve ilçe SYDV' lerde sürekli bakıma muhtaç ailelere aylık olarak yapılan nakdi yardımlardır, ortalama toplam yardımların yüzde beşi oranındadır, ve bunun tespiti Vakıf Müttevelli Heyetinin takdirindedir.

7.8.5.5.2. Sağlık Yardımları

Sosyal güvencesiz ve yeşil kart almaya hak kazanamayan vatandaşlarımızın ödeme güçleri aşan sağlık giderleri, özürülülerin el-ayak protezleri, sakat arabası, işitme cihazları gibi yardımcı araç / gereç ihtiyaçları karşılanmaktadır (SYDGM, 2006, 4).

Tedavi Destekleri: Sağlık yardımları Tedavi Destekleri ve Şartlı Nakit Transferi Sağlık Yardımı olarak yapılmaktadır. Tedavi destekleri SYDT Fonundan SYD Vakıflarına ve Sağlık Bakanlığına gönderilen yardımlardır. Sağlık yardımlarının Şartlı Nakit Transferi (ŞNT), Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) ikraz anlaşması gereği 2006 yılında uygulanan projeden aktarılan yardımlardır. Tedavi destekleri 1991 yılından itibaren 3816 sayılı Yeşil Kart kanunu uyarınca; sosyal güvenceden yoksun vatandaşların yataklı tedavileri Sağlık Bakanlığınca, ayakta tedavi ve ilaç giderleri ise 2005 yılına kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan karşılanmıştır. 5222 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile yeşil kartlıların Fondan karşılanan ayakta tedavileri ile ilaçları 3816 sayılı Kanun kapsamına alınmış, yeşil kart uygulamasının tek elden yürütülmesi sağlanmıştır. Yeşil kart uygulamasına rağmen, sosyal güvenceden yoksun vatandaşlarımızın tamamına sağlık hizmeti verilmediğinden, yeşil kart alamayan vatandaşlarımızın ödeme güçlerini aşan sağlık giderleri ile yeşil kart uygulaması dışında kalan tedavi giderleri halen SYDT Fonundan karşılanmaya devam edilmektedir (SYDGM, 2007, 74-75).

Özürlü Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Yardımları: Özel öğretime gereksinim duyan özürlü öğrencilerin özel kurumlardaki özel eğitim ve rehabilitasyon gi Haziran 2006 ya kadar Fondan destek sağlanmıştır.

07.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ile ilgili Kanunun 35 inci maddesi ile (3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununda yapılan değişiklik) özürlülerin eğitim ve rehabilitasyon giderleri, 01.06.2006 tarihinden itibaren Milli Eğitim Bakanlığınca karşılanmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 44).

Özürlü İhtiyaç Yardımları: Sosyal güvenceden yoksun özürlü vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç-gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülen bir sosyal yardım programıdır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 44).

Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması: Bu program ile özel eğitime gereksinim duyan özürlü öğrencilerimizin okullarına ücretsiz olarak ulaşmaları sağlanmaktadır. Bu yardım programı; özürlü öğrencilerin okullarına daha kolay erişimlerinin sağlanmasını, okula gitme oranlarının artırılmasını, eğitim öğretimin teşvik edilmesini, özürlü öğrencilerimizde okul sevgisinin oluşmasını, çocukların ulaşımda yaşadıkları sorunların giderilmesini, sonuç itibariyle özürlü bireylerin eğitilerek sosyal hayatın her safhasında kendilerine yer bulabilmelerini hedeflemektedir. Bu program Özürlüler İdaresi ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde yürütülmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 45).

7.8.5.5.3. Eğitim Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde bulunan ailelerin eğitim çağındaki çocuklarına yönelik olarak sağlanan eğitim yardımları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun yardım faaliyetleri içerisinde büyük bir yer tutmaktadır (SYDGM, 2006, 7).

Eğitim Materyali Yardımları: Her eğitim ve öğretim yılının başlangıcında, fakir ve yardıma muhtaç ailelerin ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan çocuklarına kitap dışındaki kırtasiye, önlük, ayakkabı gibi temel okul ihtiyaçlarının karşılanması için il ve ilçelerimizde kurulu bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına Fondan kaynak gönderilmek suretiyle yürütülen bir yardım programıdır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 45).

Öğrenci Barınma, Ulaşım vb. Yardımları: İlk ve orta öğretim öğrencilerinin barınma, ulaşım, yemek gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yardımlardır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 45).

Öğle Yemeği Uygulaması: 1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında yer alan taşınabilir eğitim uygulamasında, okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere verilen öğle yemeği uygulaması 2004 yılına kadar il/ ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yürütülmüştür(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 45).Taşıma programının yanı sıra öğle yemeği programının da tek elden ve daha etkin olarak yürütülmesi amacıyla, 2003–2004 eğitim ve öğretim yılından itibaren bu uygulama kaynağı Fondan aktarılmak suretiyle Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46).

Yüksek Öğrenim Burs Yardımı: 1989 yılından bu yana, yüksek öğrenim öğrencilerine her yılın eğitim-öğretim döneminde (9 ay) karşılıksız olarak verilen burslar, işlemlerin tek elden yürütülebilmesi amacıyla 5102 sayılı Kanun ile 2003–2004 öğretim yılından itibaren Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna devredilmiştir. Fondan, geçmiş yıllarda burs almaya hak kazanan öğrencilerden başarılı olanların burs ödemelerine ise halen devam edilmektedir (SYDGM, 2006, 8).

Ücretsiz Kitap Dağıtım Uygulaması: 2003-2004 öğretim yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim öğrencilerine ücretsiz kitap dağıtım uygulaması Fondan finanse edilmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46).

7.8.5.5.4. Gıda Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Ramazan ayı ve Kurban Bayramı öncesinde yılda iki kez SYD Vakıflarına kaynak aktarılmıştır. 2008 yılı Haziran ayından itibaren gıda yardımları 3'er aylık periyotlarla yılda 4 kez yapılmasına başlanmıştır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46).

7.8.5.5.5. Yakacak Yardımları

2003 yılından itibaren, Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlan (SYDGM, 2006, 10), Vakıflarca belirlenen ihtiyaç sahibi ailelere en az 500

üzere dağıtılmaktadır. Kömürün ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza dağıtım sürecinde oluşan nakliye ve hamaliye giderleri Fondan karşılanmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46). Basma da sıkça konu olan yakacak yardımları kalitesiz kömürden oluşmaktadır, böylelikle kömür kışın ortasında bitmekte ve yoksul vatandaş kışın kalan yarısında zor anlar yaşamaktadır. Her ne kadar gerekli yasal süreç izlense de verilen kömürün hava kirliliğine neden olduğu herhangi bir kentte yaşayan insanlar tarafından bilinmektedir.

7.8.5.5.6. Barınma Yardımları

Oturulamayacak derecede eski, virane, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için ayni ve nakdi olarak yapılan desteklerdir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46). Özellikle son yıllarda bu yardım kaleme giderek artmaktadır, hükümetlerin alt gelir ve yoksullara yönelik konut izlencelerinin olmaması, kiracıların bu yardıma talepleri giderek artmaktadır, bilançolar da bu yardım kalemi her geçen yıl artarak devam etmektedir.

7.8.5.5.7. Afet Destekleri

Deprem, sel vb. doğal afetler nedeniyle mağdur olan vatandaşlarımızın zararları öncelikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ile Başbakanlık Acil Destek Fonu tarafından karşılanmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46). Umumi hayatı etkilemediği için doğal afet kapsamında değerlendirilmeyen münferit olaylar nedeniyle (yangın, su baskını vb.) vatandaşların zarar gördüğü durumlarda ise Fondan destek verilmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 46).

7.8.5.5.8. Aşevi Faaliyetleri

İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde aşevleri aracılığıyla, ihtiyaç sahibi vatandaşlara günlük sıcak yemek verilmektedir (SYDGM- Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri 2005, 05).

7.8.5.6. Gelir Getirici ve İstihdam Amaçlı Proje Hizmetler

SYGDM özellikle Türkiye’de uygulanan SRAP projesiyle birlikte kazanan yerel girişimler ve proje uygulamaları genel müdürlük tarafında

uygulanmaktadır, çok çeşitli alanlarda uygulanmakta olan projeler aşağıda gösterilmeye çalışılmıştır.

7.8.5.6.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi

Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi ile üyeleri ekonomik yoksunluk içinde oldukları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla belirlenen Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine (en az 50-en fazla 100 üyeden oluşan) hayvancılık alanında destek verilmektedir (SYDGM, 2009). Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Devlet Bakanlığı arasında 16.08.2003 tarihinde imzalanan Protokolle 2003 yılı Ekim ayında başlatılmıştır (SYDGM- Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri 2005, 05).

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile işbirliği yapılarak, kooperatifler aracılığı ile koyunculuk, süt sığırcılığı ve seracılık projeleri desteklenmektedir. 120 ortak için 2 şer baş süt ineği, zorunlu hallerde en az 50 ortak için 2 şer baş inek, 50 ortak için 25 er baş koyun şeklinde destek sağlanmaktadır. Seracılık Projelerinde kişi başı 500 m destek verilmektedir. Fayda sahipleri, 3294 sayılı Kanun kapsamındaki kişilerden oluşmaktadır(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 41).Projeden yararlanmak isteyenler İl ve İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Tarım İl Müdürlüklerindeki Destekleme Şube Müdürlüğüne başvurdukları takdirde işlemler başlatılmaktadır. Başvuruları kabul edilenler, proje bedelini faizsiz olarak birinci ve ikinci yılı ödemesiz olmak üzere toplam beş yıl içinde 3 eşit taksitte ödemek zorundadırlar (SYDGM, 2009). Aşağıda çizelge 12’de yıllar itibariyle projelerden yararlanma sayıları gösterilmiştir.

Çizelge 12: 2003-2008 Yılları Proje Oranları

Yıllar	Proje Sayısı	Aile Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
2003	12	1.150	5.752.752
2004	158	12.746	88.432.972
2005	208	14.617	115.178.557
2006	128	9.621	84.631.092
2007	183	12.716	118.056.785
2008	133	8.085	65.374.510
TOPLAM	822	58.897	477.426.668

Kaynak: (SYDGM, 2009)

7.8.5.6.2. Bilişim Çıraqları Projesi

Kent odaklı yoksullukla mücadele kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) işbirliğinde gerçekleştirilmiştir. Proje ile hedef kitlemizde bulunan lise mezunu işsiz gençlerin dış ticaret ve yabancı dil bilgisi temel eğitiminden sonra ara eleman olarak ilgili KOBİ’ lerde istihdam edilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır(SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 41).Proje için ayrılan finansman toplam 10,5 Milyon YTL’ dir. Proje, 9 Kasım 2005 tarihinde başlatılmış ve 6 aylık eğitim döneminin ardından 29 Mayıs 2006 tarihinde sona erdirilmiştir. Proje boyunca, eğitim bedeli ve cep harçlıkları İŞKUR; konaklama ve yemek giderleri ise ilgili Vakıflar aracılığı ile karşılanmıştır (SYDGM, 2009).

7.8.5.6.3. Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi (SETİP)

Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi (SETİP), “istihdam amaçlı eğitim” projesidir. SETİP’ in amacı, kırsal alanda yoksul ve işsizler için istihdam oluşturmaya yönelik tarımsal faaliyetler konusunda eğitim kursları düzenleyerek yoksullukla mücadele etmek, tarım işçilerinin iş görme kabiliyetini yükseltmek ve hizmetlerde kalite ve istikrar sağlamaktır(SYDGM, 2009). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) işbirliği ile gerçekleştirilen bu proje ile 2006 yılında 17 tarım işletmesinde eğitim alan ve hedef kitlemizde bulunan 1083 kursiyere sertifikaları verilmiştir. Bu kursiyerler sertifikalarındaki alanlarda TİGEM tarafından hizmet satın alımı yoluyla müteahhitler aracılığı ile istihdam edilebilmekte, işe almalarda öncelik verilebilmekte, diğer işçilere oranla %20 daha fazla ücret ödenmesi sağlanabilmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 41). 2006 yılında eğitim gören 3294 sayılı Kanun kapsamındaki kursiyerlerden 300 – 350 kişi, mevsime göre sayıda değişmeler olmakla birlikte, Tarım İşletmelerinde çalışmaya başlamışlardır. 2007 yılı itibariyle Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi (SETİP) için 374.915,70.-YTL kaynak aktarılmıştır (SYDGM, 2009).

7.8.5.6.4. Sosyal Yardım Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi Projesi

Yoksullukla mücadele ve Sosyal Yardım alanında hizmet veren ilgili tüm tarafları (Kamu, Sivil toplum, Üniversite, Araştırma Kurum ve Kuruluşları) çeşitli platformlar aracılığı ile bir araya getirmek; taraflar arasında iş birliği modelleri geliştirmek ve bu işbirliğinden hareketle yoksullukla mücadele ve sosyal yardım alanında uzun vadeli sosyal politika önerilerinin katılımcı bir şekilde oluşmasına imkan tanınması amaçlanmıştır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 42).

7.8.5.7. Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) ve Projeler

Yoksullukla daha etkin mücadele edebilmek amacıyla, Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti hükümeti arasında 14 eylül 2001 tarihinde imzalanan ve 28 kasım 2001 tarihinde yürürlüğe giren sosyal riski azaltma projesi kapsamında; Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Teşvik Fonu'nun (SYDTF) kullanımına, 500 milyon ABD doları Dünya Bankası, 134 milyon ABD doları da T.C. Hükümeti tarafından olmak üzere toplam 634 milyon ABD doları tahsis edilmiştir (SYDGM-Sosyal Riski Azaltma Projesi, 2007, 19).

SRAP Projesinin kalkınma hedefi, ekonomik krizlerin yoksul haneler üzerindeki etkisinin azaltılması ve bu hanelerin gelecekte meydana gelebilecek benzer risklerle başa çıkma kapasitelerinin iyileştirilmesidir. SRAP Projesi, bu hedefe, krizden etkilenen en yoksul gruplara anında destek sağlayan bir uyum bölümü ve üç bileşenden oluşan bir yatırım bölümü ile ulaşmaktadır. Bu bileşenler;

- Yoksullara temel sosyal hizmetleri ve sosyal destek sağlayan devlet kurumlarının kapasitesinin artırılması,

- Nüfusun en yoksul yüzde 6'sını hedefleyen ve temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin daha iyi kullanılması koşuluna dayanan bir sosyal destek sisteminin uygulanması (Şartlı Nakit Transferleri – ŞNT) ve,

- Yoksullara yönelik gelir getirici / istihdam olanaklarının ve sosyal hizmetlere erişimin artırılmasından oluşmaktadır (SYDGM-Yerel Girişimler, 2004, 1-3).

SRAP bir uyum bölümü (Hızlı Yanıt Verme) ve bir yatırım bölümü olan karma bir kredidir. Bu kredinin yatırım bölümü üç tamamlayıcı bileşenle desteklenmektedir:

Uyum Bölümü – Hızlı Yanıt Verme: 100 milyon Amerikan dolarının tamamı banka tarafından sağlanmaktadır. SRAP Projesinin uyum bölümü bankanın standart negatif listesine karşılık hızla dağıtılan bütçe desteği sağlamış ve bu destek Nisan 2002’de bütünüyle dağıtılmıştır. Sosyal Yardım ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün (SYDGM) en yoksul haneleri hedefleyen kilit programlarının desteklenmesinde kullanılan bu fonlar, Türk Lirası karşılığı olarak tek bir ödeme ile sağlanmıştır. Bu programlar arasında; okula devam paketleri (okul formaları, ayakkabılar, kırtasiye, okul kitapları), sağlık harcamalarını karşılayamayan yoksul kişiler için ilaç ve tıbbi gereçler ve kriz nedeniyle ortaya çıkan gerçek ihtiyaçların karşılanması için mevcut sosyal yardım programlarının (öncelikle gıda ve ısınma yardımı) genişletilmesi. Hükümet sosyal riskin hafifletilmesi, sosyal yardım ve yoksulluğun azaltılmasına ilişkin bir Sektör Politikası Mektubunu (SPM) 15 Ağustos 2001 tarihinde imzalamıştır. SRAP projesinin uyum bölümünün sağlanması için gereken koşullar; yeterli bir makroekonomik çerçevenin oluşturulması; ve programın, SPM’ de tanımlandığı şekilde yürütülmesinde yeterli ilerleme kaydedilmesidir (Worldbank, 2009).

Kurumsal Gelişim (36,6 milyon USD. Bunun 3 0 milyon USD’ lik kısmı Bank a Kredisi ile karşılanmaktadır): SRAP, yoksullar için sosyal güvenlik ağının kapsam ve hedefinin geliştirilmesi amacıyla SYDGM, buna bağlı 931 Vakıf (SYDV) ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) gibi kilit önem taşıyan devlet kurumlarının kurumsal kapasitelerini güçlendirecektir (Worldbank, 2009).

Şartlı Nakit Transferleri - ŞNT (360 milyon USD. Bunun 260 milyon USD’ lik kısmı Banka Kredisi ile karşılanmaktadır): ŞNT, ailelerin davranışlarında sağlık ve eğitim açısından olumlu değişiklikleri gerektiren ve çocuklu aileleri hedefleyen bir sosyal yardım aktarımı şeklindedir. SRAP, çocukların okulda tutulması, aşılarının zamanında ve yeterli düzeyde yapılması, temel sağlık bakımı ve beslenme gibi olumlu davranış değişiklikleriyle bağlantılı olarak, SYDGM / SYDV’ leri aracılığıyla nüfusun yüzde 6’sını oluşturan en yoksul aileleri hedefleyen, genişletilmiş bir sosyal ağının getirilmesini finanse etmektedir (Worldbank, 2009).

Yerel Girişimler (133,9 milyon USD. Bunun 110 milyon USD' lik kısmı banka k redisi ile karşılanmaktadır): SRAP, iller, ilçeler, STÖ' ler ve yerel toplum tarafından teklif edilen ve yoksullar için geliştirilmiş sürdürülebilir istihdam olanakları ve sosyal hizmetler sağlamak ve dolayısıyla da yoksulluğu azaltmak üzere tasarlanmış, kilit önem taşıyan SYDGM / SYDV programlarını güçlendirmekte ve finanse etmektedir (SYDGM-Yerel Girişimler, 2004, 3-4). Sosyal Riski Azaltma Projesi İkraz Anlaşması, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Dünya Bankası arasında 14 Eylül 2001 tarihinde imzalanmış ve 28 Kasım 2001 tarih ve 24597 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Proje, Hızlı Yardım, Kurumsal Gelişim, Şartlı Nakit Transferi ve Yerel Girişimler olmak üzere 4 ana programdan oluşmaktadır. Proje, 31 Mart 2007 tarihi itibarıyla sona ermiştir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 42). Bu uygulamalar genişletilerek SYDGM tarafından etraflıca uygulanmaktadır.

7.8.5.7.1. Gelir Getirici Projeler

Gelir getirici projelerin amacı, yoksul birey ya da hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını uzun süre devam ettirebilmeleridir. Uygulanacak projelerin teknik ve ekonomik olarak yerel koşullara uygunluğunun yanında üretilecek ürün veya hizmetin yöresel satış ve pazarlama olanaklarının bulunması da gerekmektedir. Bitkisel - hayvansal üretim, tarımsal ürün işleme, hediyelik-turistik eşya üretimi, market işletmeciliği, kuaförlük, terziçilik, elektronik eşya satışı, el sanatları, mobilya üretimi ve satışı, konfeksiyon, çiçekçilik, lokantacılık, kırtasiyecilik, elektrikçilik, tornacılık, gümüş eşya üretimi, doğalgaz – sıhhi tesisatçılık vb. konulardaki projelere destek verilmektedir (SYDGM-Sosyal Riski Azaltma Projesi, 2007, 113-114) Gelir getirici projeler için kır-kent ayrımı olmaksızın kişi başına en fazla 15.000.-YTL destek sağlanmaktadır. Gelir getirici projelerde geri dönüşler; ilk yıl ödemesiz, ikinci yıl verilen proje desteğinin %20'si, üçüncü yıl %20'si, dördüncü yıl %30'u ve beşinci yıl %30'u olmak üzere 5 yıl vade ile faizsiz olarak gerçekleştirilmektedir (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 42).

7.8.5.7.2. İstihdam Eğitimi Projeleri

İstihdam eğitimi projelerinin amacı, yoksul kadınlara, işsiz gençlere, düzenlenecek kısa süreli kurslarla çeşitli teknik ve sosyal beceriler kazandırılması ve bu kişilerin daha nitelikli iş bulmalarının sağlanmasıdır. Eğitimlerde benzer konularda çalışma yapan kamu ve sivil toplum kuruluşları (Vakıflar, dernekler, sanayi, ticaret ve esnaf odaları, kooperatifler, birlikler vb.) ile işbirliği yapılarak istihdam güvencesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Ahşap, taş, toprak, metal işleme, dokumacılık, terzilik, elektronik eşya tamiri, fork lift operatörlüğü, gemi kaynakçılığı, sekreterlik-ön muhasebe, tesisatçılık, yaşlı bakıcılığı vb. konulardaki projelere destek verilmektedir(SYDGM- SRAP, 2007, 117-118) Söz konusu projelerde, 150.000.-YTL' nin altında kalan projelerin değerlendirmesi Proje Değerlendirme ve İzleme Dairesi Başkanlığı'nca yapılmakta; 150.000.-YTL' yi aşan projelerde ise değerlendirmeyi Fon Kurulu yapmaktadır. İstihdam Eğitimi projelerinde üst limit bulunmamaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 42-43).

7.8.5.7.3. Sosyal Hizmet Projeleri

Sosyal hizmet projelerinin amacı, sokakta çalışan/yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklere, işsiz gençler ve yoksullara sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması için toplum merkezleri veya sosyal amaçlı merkezlerin kurulması veya mevcut merkezlerdeki programların çeşitlendirilmesidir. Bu kapsamdaki projelerde öncülüğün sivil toplum kuruluşları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından yapılması beklenmektedir. SHÇEK' in, bugüne kadar ulaşılamayan gruplara ulaşmak, yeni yöntem veya hizmetlerin pilot uygulamasını yapmak amacıyla hazırladığı projeler dikkate alınmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 43).

7.8.5.7.4. Geçici İstihdam Projeleri

Geçici istihdam projelerinin amacı, toplumun ortak yararı için uygulanacak çeşitli projelerde ihtiyaç duyulan işgücünün kısa süreli istihdamla karşılanması, yoksul işsizlerin çalıştırılması ve bu kişilerin geçici de olsa para kazanıp aile geçi sağlamasıdır (SYDGM- SRAP, 2007, 119).

7.8.5.7.5. Toplum Kalkınması Projeleri

Toplum kalkınması projelerinin amacı, entegre bir yaklaşımla geniş alanlarda birbirini tamamlayıcı birden fazla projenin birlikte uygulanması ve bu kapsamda toplum kalkınmasına yönelik çalışmalar ile gelir getirici, eğitim içerikli ve sosyal hizmet projelerinin birlikte uygulanabilmesine olanak tanınmasıdır (SYDGM- SRAP, 2007, 124) Söz konusu projelerden gelir getirici projeler geri ödemeli olarak uygulanırken; diğer projeler geri ödemesiz (hibe) şekilde uygulanmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 43).

7.8.5.8. Şartlı Nakit Transferi (ŞNT)

Şartlı Nakit Transferi(ŞNT), yoksulluk nedeniyle okul çağındaki çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan ailelere çocukların okula devam etmeleri şartıyla; 0–6 yaş arasında olan okul öncesi çocuklarını düzenli sağlık kontrollerine götüremeyen ailelere ise çocuklarını düzenli sağlık kontrolüne götürmeleri şartlarıyla ekonomik destek vermek üzere düzenli nakdi yardım yapılarak yürütülen bir sosyal yardım programıdır (SYDGM-ŞNT- El Kitabı, 2005, 6).

Şartlı Nakit Transferi uygulamasının temel hedef kitlesi; ekonomik güçlükler nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ya da düzenli sağlık kontrollerini yerine getiremeyen herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'na tabi olmayan ve düzenli geliri olmayan nüfusun en yoksul kesimidir (SYDGM- ŞNT, 2008, 1) ŞNT Eğitim Yardımı için: İlköğretim veya ortaöğretimde eğitim gören çocuğa sahip olan ve kendisi ile eşi SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığına tabi olmayan kişiler, ŞNT Sağlık Yardımı için: 0-6 yaş arasında çocuğa sahip olan ve kendisi ile eşi SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığına tabi olmayan kişiler, (SYDGM- SRAP, 2007, 68) ŞNT başvuruları uygulama devam ettiği sürece her yılın 15 Ağustos ve 15 Ekim tarihleri arasında, kişinin ikamet ettiği yerde; İllerde Valilik, İlçelerde ise Kaymakamlık bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapılır (SYDGM- ŞNT, 2008, 1)

ŞNT başvurusu için gerekli belgeler:

- ŞNT Başvuru Formu (İl/ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Va
temin edilecek),

- İkametgâh belgesi,
- Başvuru sahibinin, evli ise eşinin ve çocuklarının T.C. Kimlik numarası bulunan nüfus cüzdanı fotokopileri,
- Boşanmış durumda bulunanlar için boşanma ilamı,
- Öğrenci belgesi (İlköğretim ve Lisede eğitim gören çocuklar için),
- Vakıf tarafından istenebilecek diğer ek belgeler (vasilik belgesi vb) (SYDGM-ŞNT- El Kitabı, 2005, 10).

ŞNT Başvuru Formu'ndaki bilgiler vakıf görevlilerince bilgisayar programına kaydedilir. Bilgisayar programına girilen başvurular merkezde bilgisayar ortamında değerlendirilir. Başvuran kişiden alınan bilgi/belgeler incelenir. Bilgisayar ortamında yapılan değerlendirme sonucunda maddi durumu bu yardımı almaya uygun kişiler tespit edilerek, haksahibi adayı olarak belirlenir. Belirlenen kişilerin vakıf tarafından durumları kontrol edilir gerçek ihtiyaç sahibi olduğunun vakıfça da tespit edilmesi halinde haksahibi olunur (SYDGM ŞNT- El Kitabı, 2005, 11).

ŞNT' de Aylık Ödeme Miktarları: ŞNT sisteminde hak sahiplerine yapılan aylık ödemeler çocuk sayısına, cinsiyetine, yaşına ve okul kademesine (ilköğretim/lise) göre bilgisayar ortamında hesaplanmaktadır. 2008 yılı NİSAN ayından itibaren ŞNT ödemeleri şu şekilde gerçekleşecektir: ŞNT Eğitim Yardımları için: Çocukların düzenli olarak okula devam etmeleri şartıyla 1 yıl içerisinde toplam 9 aylık olmak üzere yaz ayları hariç 2 ayda bir kontrole götürülmelidir. İlköğretime (1.-8. sınıf arası) devam eden; erkek çocukları için aylık 20 YTL, kız çocukları için aylık 25 YTL, ortaöğretime (9.-12. sınıf arası) devam eden; erkek çocukları için aylık 35 YTL, kız çocukları için aylık 45 YTL'dir. ŞNT Sağlık Yardımları için: 0-6 Yaş arası ERKEK ve KIZ çocukları için sağlık kontrollerinin yaptırılmasından sonraki ödeme döneminde olmak üzere aylık 20 YTL'dir (SYDGM- ŞNT, 2008, 3).

7.8.5.8.1. ŞNT' de Devam Koşulu

Başvuruda bulunan kişilerden, ŞNT yardımını almaya hak ka ödemeleri aşağıdaki şartları yerine getirmeleri halinde devam eder. ŞNT Eğiti

İçin: İlköğretim 1.sınıf ile Lise son sınıf arasında okula giden çocukların, iki ay arka arkaya 4 gün ve üzeri (okulun açık olduğu gün sayısı üzerinden %20 ve fazlası gün) devamsızlık sınırını aşmayacak şekilde eğitimlerine devam etmeleri (SYDGM-ŞNT- El Kitabı, 2005, 16). ŞNT Sağlık Yardımı için 0–6 yaş grubu çocukların belirlenen tarihlerde sağlık ocaklarına götürülerek sağlık kontrollerinin yaptırılması (SYDGM-ŞNT, 2008, 3).

7.8.5.8.2. ŞNT’ de Kesinti

Hak sahiplerinin ödemeleri aşağıdaki durumlarda kesilmektedir;

- Eğitim yardımı alan çocukların iki ay arka arkaya 4 gün ve üzeri (okulun açık olduğu gün sayısı üzerinden %20 ve fazlası gün) devamsızlık yapmaları,
- Eğitim yardımı alan çocukların mezun olmaları, okuldan atılmaları ya da vakfa haber vermeksizin okul değiştirmeleri,
- Sağlık yardımı alan çocukların sağlık ocaklarınca belirlenen tarihlerde düzenli olarak sağlık kontrollerini yaptırmamaları,
- Sağlık yardımını alırken okul çağına gelen çocukların okula kaydı yapıldıktan sonra öğrenci belgelerinin vakfa verilmemesi,
- Haksahibi olan kişinin bağlı bulunduğu vakfa haber vermeksizin ikamet ettiği adresini ya da İl/İlçesini değiştirmesi,
- Haksahibi olan kişinin veya eşinin sosyal güvenlik kurumuna bağlı (Emekli Sandığı, Bağ-Kur, SSK) bir işe başlaması,
- Haksahibi olan kişinin ekonomik durumunda iyi yönde değişiklik olması,
- Haksahibi olan kişinin ya da yardım yapılan çocuklardan herhangi bir tanesinin vefat etmesi,
- Bütün bunların yanında ŞNT başvurusu sırasında imzalanan “Sözleşme”ye aykırı davranılması (SYDGM- ŞNT, 2008, 4).

7.8.5.8.3. Gebelik ve Doğum Yardımı

Annelerin gebelikleri boyunca gerekli bakımı almalarını sağlamak, doğumlarını sağlık kuruluşunda yapmalarını teşvik etmek ve doğum sonrası bakım almalarını hedefleyen nakdi bir yardımdır. Yoksul anne adaylarına, gebelikleri ve loğusalıklarının ilk iki ayı içerisinde düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaları ve doğumlarını bir sağlık kurumunda yapmaları kaydıyla düzenli nakdi yardım yapılmaktadır (SYDGM, 2007, 39). Halihazırda gebelik yardımı aylık 20 TL ve doğum yardımı ise 60 TL'dir.

ŞNT kapsamında ödemeler her hak eden anne adına Ziraat Bankası bünyesinde bir hesap açılmakta ve ödemeler Ziraat Bankası vasıtasıyla yapılmaktadır. Ödemelerde günlük çekilen ve ziraat bankasının bulunmadığı yerlerde Postane şubelerinden tahsilatlar yapılmaktadır.

ŞNT yardımlarının ülke çapında geniş bir şekilde uygulandığı ve her yıl katlanarak devam ettiği, çok çocuklu ailelerin bu uygulamadan dolayı oldukça şanslı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki çizelge 13' de yıllar itibariyle ŞNT uygulamalarının kişi bazında ve miktar olarak geldiği seviye görülmektedir.

Çizelge 13: 2003-2009 (Ocak) Dönemleri Şartlı Nakit Transferi Ödemeleri

Yıllar	Hakeden Hane Sayısı	Sağlık Çocuk Sayısı	Eğitim Çocuk Sayısı	Gebelik Kişi Sayısı	Eğitim Ödeme Miktarı (tl)	Sağlık Ödeme Miktarı (tl)	Gebelik Ödeme Miktarı (tl)	TOPLAM ÖDEME MİKTARI (TL)
2003					1.594.609	810.806	*	2.405.415
2004					66.768.258	16.679.477	*	83.447.736
2005					180.133.680	61.296.127	784.860	242.214.667
2006	855.906	876.978	1.563.253	22.476	240.270.712	103.579.014	728.647	344.578.373
2007	955.411	999.041	1.757.187	30.662	225.343.671	95.943.906	665.615	321.953.192
2008	1.032.009	1.026.725	1.951.420	38.478	293.582.896	118.322.236	526.348	412.431.480
2009 (Ocak)	1.037.250	1.020.395	1.974.605	40.660	67.505.327	20.487.408	108.820	88.101.555
	3.880.576,00	3.923.139,00	7.246.465,00	132.276,00	1.075.199.152,95	417.118.974,11	2.814.290,00	1.495.132.417,06

Kaynak: (SYDGM, 2009, 2003-2009 Dönemleri ŞNT Ödeme Raporu'ndan De

Hazırlanmıştır)

* 2003 ve 2004 Yıllarında Gebelik Yardımı Yapılmamış Olup 2005 Yılında Başlamıştır.

ŞNT yardımlarına bakıldığında yıllar itibariyle bir artış olduğu ve katlanarak geldiği görülecektir. SRAP projesinin bitmesiyle birlikte 2007 yılından itibaren SYDGM bu yardımları yapmaktadır, muhasebesi vakıflar tarafından yapılmayan ve doğrudan açılan hesaplara aylık bazda ortalama iki veya üç ayda bir yatan bu paranın yıl içerisinde SYDGM tarafından vakıflara gönderilen kaynaklara yaklaştığı ve giderek arttığı bilinmektedir; örneğin Malatya SYDV 2008 yılında toplam 3.116.000 TL yi 16.162 kişiye (5.866 aile) Ziraat Bankası Özel İşlem Şubesi aracılığıyla ailelere ulaştırmıştır.

7.8.5.9. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı kanunun amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede 1987 yılı itibariyle kurulmuştur. Vakıfların kurulu bulunduğu yerin Mülki İdare Amirleri Vakfın tabii başkanı olup, Mütevelli Heyeti illerde; Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, İl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürü ve İl Müftüsünden oluşmaktadır. İlçelerde ise; Belediye Başkanı, Mal Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Sağlık Bakanlığının İlçe Üst Görevlisi varsa İlçe Tarım Müdürü ve İlçe Müftüsü Vakfın Mütevelli Heyetini teşkil etmektedir (Bartın Valiliği, 2009).

Ayrıca gerek il gerekse ilçelerde her faaliyet dönemi için; Köy ve Mahalle Muhtarlarının kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye, ilde/ilçede kurulu ve 3294 sayılı Kanunda belirtilen amaçlara uygun faaliyette bulunan Sivil Toplum Kuruluş yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri temsilci (ilde 2, ilçede 1 temsilci) ve hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği iki (ilçelerde bir) kişi Vakıfların Mütevelli Heyetinde görev almaktadırlar (Bartın Valiliği, 2009). İl veya ilçede Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının bulunmaması halinde hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği üçüncü bir kişi daha Vakıf Mütevelli Heyeti üy görevlendirilir (SYDGM- Stratejik Plan, 2008, 16).

7.8.5.9.1. SYDV' nin Yapısı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Genel Müdürlük arasında hiyerarşi olmayıp, Vakıflar Özel Hukuk Tüzel Kişiliği şeklinde örgütlenmişlerdir. Vakıfların denetimi ise, hesap yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce; idari yönden ise İçişleri Bakanlığı'na yapılmaktadır. Ayrıca, 5263 sayılı Kanunla Vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak ve incelemek, izlemek ve denetlemek görev ve yetkisi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'ne de verilmiştir. Bunun için SYDGM, Vakıfların yürüttükleri yardım programları ile proje uygulamalarının yerindelik yönünden denetimini Sosyal Yardım Uzman ve Uzman Yardımcıları aracılığıyla yapmak üzere gerekli çalışmalara başlamıştır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 17).

7.8.5.9.2. SYDV' nin Gelirleri

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılan miktardan,
- Her nevi fitre-zekat-kurban derileri ve bağırsak yardımlarından,
- İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirler,
- Diğer gelirlerden oluşmaktadır (Denizli Valiliği, 2009).

Fonda toplanan kaynak, Fon Kurulu kararları ile ülke genelinde kurulu bulunan 973 vakfa aktarılmakta, bu kaynakların yanı sıra vakıfların kendi gelirleri de kullanılarak, ihtiyaç sahibi yoksul vatandaşlara ayni ve nakdi yardımlar ulaştırılmaktadır.

7.8.5.9.3. SYDV' nin İşleyişi

3294 sayılı Kanun kapsamındaki vatandaşlarımız her türlü sosyal yardım için, ikamet ettikleri yerdeki SYD Vakfına başvurumaktadırlar. Vatandaşlarımızın yardım talepleri, ikamet yerindeki SYD Vakfının mütevelli heyetince değerlendirilmektedir (SYDGM-Stratejik Plan 2008, 17). İhtiyaç içindeki vatandaşlara yapılacak sosyal yardımlar için; SYD Vakıflarının mali imkanlarını aşan sosyal yardımlar ile insanların toplumsal hayata katılımını sağlamaya, üretime, gelir elde etmeye yön destekleri konusundaki kaynak ihtiyaçları SYD Vakıfları tarafından S'

Müdürlüğüne gönderilmektedir. Genel Müdürlük tarafından SYD Vakıflarından gelen taleplere ilişkin gerekli değerlendirmeler yapılarak, Fon Kuruluna sunulmaktadır. Fon Kurulu kararları ile ülke genelindeki 973 vakfa kaynak aktarılmaktadır. Fondan aktarılan bu kaynakların yanı sıra SYD Vakıfları, kendi gelirlerini de kullanarak, ihtiyaç sahibi yoksul vatandaşlara hizmet sunmaktadırlar.

7.8.5.9.4. SYDV' nin Personel Yapısı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları personeline ilişkin iş ve işlemler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu Kararıyla belirlenen Esaslar çerçevesinde, Vakıf Mütevelli Heyetlerince yürütülmektedir. Buldukları il ve ilçe nüfusu esas alınarak, bu Vakıflar için belirlenen Norm Kadro Sayısı 4208 olup, bu Vakıflarda 4140 personel görev yapmaktadır. Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında İş Kanununa ve SSK'ya tabi personel çalışmaktadır (SYDGM-Stratejik Plan, 2008, 18).

7.8.5.9.5. SYDV Başvuru

Sosyal güvenlik kuruluşlarına (SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı / Sosyal Güvenlik Kurumuna) tabi olmamak, ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almamak(Sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olan veya bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özürülülerin tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç-gereç ihtiyaçlarına yönelik başvuruların kapsamı, tabi olunan sosyal güvenlik kuruluşu tarafından, tedavi giderlerinin veya fonksiyon kazandırıcı ortopedik, diğer yardımcı araç-gereç bedellerinin tamamını ya da bir kısmını karşılamamak ve karşılanmayan kısmı için kişinin ödeme gücü bulunmamak, temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde düzenli ve sürekli bir gelire sahip olmamak (Düzce Valiliği, 2009).

7.8.5.9.6. Başvuru Yeri ve Şekli

Başvuru, kişinin ikamet ettiği yerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına (Valilik/Kaymakamlık) yapılır. Sadece zorunlu hallerde (tedavi vb) ikametleri dışında başka il/ilçede geçici olarak bulunanlar, zorunluluk nedenini (sevk belgesi vb) gösteren belgeyi ilgili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına ibraz etme (Düzce Valiliği, 2009), müracaat edebilirler.

Merkez ilçe nüfusu bulunmayan Büyükşehir niteliğindeki illerde (İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Adana, Gaziantep, Kayseri, Bursa) bulunanlar, İl Merkez Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına, bu iller dışındaki il merkezi ve bağlı ilçelerde bulunanlar, buldukları yerin İl Merkez/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvuruda bulunabilirler.

Başvuru reşit olanlar tarafından bizzat, (evli ise eşlerden biri tarafından kendisinin ve eşinin nüfus cüzdanını vakfa ibraz etmesi kaydıyla), bizzat başvuruda bulunamayacak özürlü ve mazereti olanlar (özürlü, yaşlı, yatalak vb.) adına kan ve sıhri hısımlı, vasi ve kayyumu, komşusu, öğretmen, mahalle muhtarı gibi kişiler tarafından, yapılır (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 1).

7.8.5.9.7. Başvurularda Gerekli Belgeler

Başvurularda, yardım programlarına göre aşağıdaki belgelerin dışında herhangi bir belge (tapu kaydı, araç kaydı, banka bilgisi, vergi kaydı vb) istenmeyecektir. Ancak sadece gerekli hallerde (vakıf mütevelli heyetinde yardım başvurusunun değerlendirilmesinde bir kanaatin oluşmaması, başvuru sahibi hakkında herhangi bir ihbarın bulunması, inceleme esnasında sosyal yardım ve inceleme görevlisinin çevreden bilgi edinmesi gibi) aşağıdaki belgeler dışında vakıf mütevelli heyetince gerekli görülen belgeler istenir (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 2).

7.8.5.9.8. SGK ve Yeşil Kart Sorgulaması

Vakıflarca, başvuruda bulunanlardan sosyal güvenlik kurumlarına tabi olup, olmadıklarına dair belge istenmez. (Başvuru sahibinden vakıfça elektronik ortamda yapılan sorgulamaya herhangi bir itirazın olmaması halinde)

Başvuru sahibi, her başvurusunda, (eşlerin her ikisinin de/ sağlık yardımlarına ilişkin başvurularda ise eşinin yanı sıra bakmakla yükümlü olan kişilerin de) vakıf personeli tarafından, internet üzerinden üç sosyal güvenlik kurumunun ilgili web adresinden sorgulanır. Gerek sağlık yardımlarına yönelik yapılan başvuruların değerlendirilmesi, gerekse diğer yardım başvurularında bilgi edinilmesi bakımından her başvuruda yeşil kart sorgulaması yapılır. Yeşil kart sorgulaması ilgili web :

7.8.5.9.9. Dosya Açılması

Başvuru sahiplerinin tüm bilgi ve belgelerinin saklanması, yapılan yardımların izlenmesi bakımından; her başvuru sahibine sadece bir kez (tam kapaklı dosya) “Başvuru Dosyası” açılır. Yapılan her başvuruya ilişkin bilgi ve belgeler bu dosyada muhafaza edilir.

7.8.5.9.10. SYDV İnceleme

İnceleme, vakıflara yardım talebi için başvuranın, ekonomik ve sosyal durumunun aile ve çevresel tüm boyutlarıyla tespiti için ikamet adresine yapılan ziyaretlerdir. İnceleme, başvuru sahibinin ikametinde, vakfın sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafından yılda bir kez bizzat yapılır. İncelemenin süresi 1 yıldır. İnceleme, vakfa başvuru tarihi baz alınarak her yıl yenilenir. İnceleme, başvuru sahibinin ikametine düzenlenecek ziyaret ile gerçekleşir. İncelemelerde kişi onurunun incitilmemesine gerekli hassasiyet gösterilir. Gerekli görülen hallerde yapılan inceleme sadece düzenlenecek inceleme raporu ve eki hane ziyaret formu bilgileri ile sınırlı kalmayıp, elde edilen bilgilere ek olarak mahalle muhtarı, okul müdürü, öğretmen, cami görevlisi gibi kişilerden de yazılı görüş alınabilir (Vakcalder, 2009).

Sosyal yardım ve İnceleme görevlisi: İnceleme yapmak ve rapor düzenlemek üzere vakıflarda varsa sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog, halkla ilişkiler uzmanı, diğer yükseköğrenim mezunları vb. yoksa bu görevi bugüne kadar yerine getiren bilgi, birikimi olan vakıf çalışanı/çalışanları içerisinde görevlendirilen kişilerdir. İnceleme, vakıf mütevelli heyeti tarafından görevlendirilen, sosyal yardım ve inceleme görevlileri dışında, kolluk kuvvetlerine (jandarma/polis gibi) yaptırılamaz. Özel durumlarda kolluk kuvvetlerinin, sosyal yardım ve inceleme görevlilerine refakat etmeleri sağlanır. Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlileri, inceleme esnasında başvuru sahibinden veya çevreden vakfa başvurusu olmayan muhtaç aile veya kişilerin varlığından haberdar olması durumunda, bu aile ve kişilerin vakfa başvurusu olup, olmadığına bakılmaksızın yerinde incelemelerini yaparak, vakıfta kayıt altına alınmalarının sağlanması ile yükümlüdürler (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 8).

İnceleme raporu: Sosyal yardım ve inceleme görevlisi tarafından vakfa yardım talebi için başvuran kişinin ikametgahına yapılan ziyaret ve bu ziyaret sonunda edinilen bilgi ve izlenimlerini içeren ve görevlinin kanaatini bildirdiği rapordur. İnceleme raporunun geçerlilik süresi, başvuru tarihi baz alınarak 1 yıldır. Ancak, adres, medeni durum değişikliği veya vakıf mütevelli heyetince gerekli görülmesi halinde bu süre dolmadan, yeniden inceleme yapılır ve inceleme raporu ve eki SYDV Hane Ziyaret Bilgi Formu düzenlenir (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 8).

7.8.5.9.11. SYDV’ de Gündeminin Hazırlanması ve Karar

Vakıf müdürü, vakıf mütevelli heyetinin her toplantısı için “Vakıf Mütevelli Heyeti Toplantı Gündemini hazırlar ve heyete sunar. Her toplantıda, gündemi oluşturan yardım başvurularının yanı sıra, vakfın mali durumu, varsa vakıfların faaliyetlerine yönelik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ile kurum ve kuruluşlarından gönderilen dağıtımly yazılar ve genelgeler hakkında vakıf mütevelli heyet üyeleri bilgilendirilir. Toplantı gündeminde yer alan konular ve yardım başvuruları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Mütevelli Heyetlerince değerlendirilir ve karara bağlanır (Vakcalder, 2009).

Vakıf Mütevelli Heyet toplantılarının, yardım başvurularının bekletilmeksizin değerlendirilmesi, iş ve işlemlerin zamanında yerine getirilmesi için haftada bir yapılması esastır. Vakıf Mütevelli Heyeti çoğunlukla toplanır ve çoğunlukla karar alır. Karar almada oyların eşit çıkması durumunda vakıf başkanının oyu iki sayılır. Vakıf Mütevelli Heyetince, yardım başvuruları; başvuranın vakfa sunduğu belgeler, sosyal güvenlik durumu, (sağlık yardım başvurularında, sosyal güvencenin yanı sıra sağlık güvence durumu), faydalanmak istediği yardım programı, başvuranın/ailenin ekonomik gücü, inceleme görevlisinin raporu ve görüşü çerçevesinde değerlendirilir (Vakcalder, 2009). Vakıf Mütevelli Heyetince yardım başvurularının değerlendirmesi sonucunda kararlar; yardım başvurusu uygun görülenler için yapılacak yardımın türü, miktarı ve süresi tespit edilerek, yardım başvurusu reddedilenler için, ret gerekçesi belirtilerek alınır (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 9).

7.8.5.9.12. Dağıtım ve Teslim

Yardımların dağıtımını, vakıf mütevelli heyetinin alacağı karar doğrultusunda aynı veya nakdi olarak yapılır. Dağıtım, kargaşaya ve izdihama meydan vermeden, kişi onurunu rencide etmeyecek şekilde, zamanında yapılır. Yardımların, başvuru sahiplerine teslimi esastır. ŞNT yardımları ile vakıf mütevelli heyetince yardımın kime teslim edileceği belirlenmemiş ise yardımlar belgelendirmek kaydı ile eşe, anne veya babaya 18 yaşından büyük çocuklarına, yasal vekiline de teslim edilebilir. Vakfa gelme imkanı bulunmayan yaşlı, hasta, özürlü vb. kimsesizlere yapılacak yardımların teslimi, bir vakıf görevlisi ve hak sahibinin belirleyeceği bir kişi veya mahalle muhtarı huzurunda ikametgahında düzenlenecek tutanakla yapılabilir (Vakcalder, 2009).

Aynı ve Nakdi Yardımların teslimi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yürürlükteki mevzuatları çerçevesinde yapılır. Araç-gereç-cihaz vb yardımlarının vakıf kayıtlarında izlenmesi, kullanılmadığının tespiti halinde ihtiyaç sahibi diğer kişilerin kullanımına verilmesinin temini bakımından teslimleri “SYDV Araç-Gereç-Cihaz Teslim Belgesi” ile yapılır (SYDGM, Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2006, 10).

SYDV kurumları tüm il ve ilçelerde kurulu olup devletin en büyük ve önemli sosyal yardım kurumlarıdır. Vakıf başkanları vali ve kaymakamlardan oluşmaktadır, ve kararlar mütevelli heyetince alınmaktadır, ama genelde kararların vakıf başkanları tarafından alındığı, mütevelli heyet toplantılarına katılımın az olduğu ve daire amirleri yerine vekaleten yardımcıları tarafından katılım sağlandığı görülmektedir, buda alınan kararların yetersiz olmasına vakıf işleyişinin aksamasına neden olmaktadır. Her vakıf yapılanmasının doğrudan genel müdürlüğe bağlı olmaması ve kararların heyetçe alınıp uygulanması ortak bir karar alma ve uygulama mekanizmasından uzak kalmaktadır, her vakıf farklı işler yapabilmektedirler buda yardım yapma konusunda karışıklığa neden olmaktadır.

8. SOSYAL YARDIMLARIN TARAFLARI VE SONUÇLARI

Bu bölümde araştırmamızın asıl odaklanma noktası olan SYDGM ve SYDV’ nin yaptıkları yardımların genel değerlendirmesi ve genel anlamda yapılan kamu yardımların etkileri ele alınmıştır. Sosyal yardımlar yapıma biçimle

koyulduktan sonra bu yardımların verimliliği ve tekinliğinin etraflıca irdelenmesi gerekmektedir, evet sosyal devlet olmanın gereği olarak yapılan bu yardımlar nasıl bir sonuç ortaya çıkarmıştır, kullanılan yöntem doğrumudur. Bu kadar dağınık ve çoğu zaman amaç dışında yapılan bu sosyal yardımlar etkili olmuş mudur? Bunun sorgulanması gerekmektedir.

8.1. Sosyal Yardımlar ve Etkileri

DPT uzmanı Sırma Demir Şeker'in hazırladığı “Türkiye'deki Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerinde Etkileri” konulu rapora göre, transferler artmakla birlikte ulaştığı, kesimdeki yoksul oranı azaltılırken, Türkiye'de beklenenin aksine yoksulluğu azaltmayı hedefleyen transfer türlerinden yararlanan kesimin içindeki yoksul olmayanların oranı oldukça yüksek bulunuyor. Türkiye'de sosyal transferler gelir eşitsizliğini azaltıcı bir yapı sergilemesine rağmen, transfer alan yoksul kesiminin oranındaki artış, transferlerdeki artış seviyesinde değil (Referans, 2008). Etkin kullanıldığında yoksulluk üzerinde oldukça etkili olabilen sosyal transferlere Türkiye'de ayrılan kaynak gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yüzde 12'si ile AB ülkelerinin yarısı düzeyinde bulunuyor. AB üyesi ülkelerde sosyal transferlere ayrılan kaynak GSYİH'nin yüzde 26'sı seviyesinde(Evrensel, 2008). Halen transfer almayan yoksul kesim olduğu dikkate alındığında, transferlere erişebilen yoksul sayısı ve oranının artırılması önem arz ediyor. Transferlerin yapıldığı kesimdeki yoksul oranının azalması, oransal olarak yoksullara harcamanın da azaltılmasında da etkisi bulunuyor. Transferlere yapılacak müdahaleler ile söz konusu kesimin yoksulluğu azaltılması mümkün olurken, ancak Türkiye'de yoksul kesimin yaklaşık yüzde 30'u hiç bir transferden yararlanamıyor. Söz konusu rakam 2005 yılı sonuçlarına göre de yaklaşık 1 milyon kişiye tekabül ediyor. Buna karşın primli sistem transferi alan ve yoksul olan kesimin oranı ise oldukça düşük. “Türkiye'de yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusun dağılımına bakıldığında yoksulluk sınırının çok uzağında olan yoksulların sayısının az olduğu görülmüştür. Nispeten az bir transferle, daha fazla yoksulun yoksulluktan kurtarılabilceği düşünülüyor. Ancak 2005 yılı sonuçlarına göre yoksul olmayan ama geliri yoksulluk sınırının hemen üzerinde olan ve kırılgan nüfus olarak da adlandırılabilceğimiz 6,3 milyon kişilik bir nüfus

Bu kesimin küçük bir gelir azalışıyla yoksul hale gelebileceği bu nedenle yoksulluğun önemli ölçüde artabileceği göz ardı edilmemelidir” (Birgün, 2008).

Gerçekten Türkiye’de büyük oranda kırılğan denilen bir nüfus vardır çünkü genç bir nüfus yapısına sahip Türkiye’de bu durumun gözlerden uzak tutulmaması ve buna göre politika belirlenmesi gerekmektedir. TÜİK’ in 2003- 2007 yıllarını kapsayan yaşam memnuniyeti anketinde çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki çizelgelerde verilen veriler sayesinde bu durum daha iyi anlaşılacaktır.

Çizelge 14’ de Hanehalklarının son bir yılda aldığı yardımların türü gösterilmekten bu tabloda nakit para yardımının ve yakacak yardımının her yıl arttığı görülmektedir. Özellikle yakacak yardımlarındaki artış sık sık gündeme gelmektedir. Kalitesiz ve ısı değeri oldukça düşük olan bu kömürler, kısa zaman içerisinde tükenmekte ve kış ortasında bundan yaralananları yüzüstü bırakmaktadır. Nakdi yardımların ise süreklileştirilmesi ve giderek yaygın hale gelmesi bir çok sıkıntılar doğurmaktadır. Çünkü verilen aynı yardımlar tamamen olmasa da hanelere gitmekte ve en zor anlarda insanların ihtiyaçlarını karşılarken, verilen nakdi yardımlar çoğu zaman değişik amaçlar içinde kullanılmakta, özellikle ailedeki erkek bireyin eline geçmesiyle bu paranın haneye dönmekte olduğu çoğu zaman görülmektedir.

Çizelge 14: 2003-2007 Hanehalklarının Aldığı Yardımların Türü

Yardım türü	Yıllar					%
	2003	2004	2005	2006	2007	
Nakit para	38,7	59,1	47,8	49,7	51,0	
Yiyecek	30,4	36,1	35,1	39,1	32,8	
Giyecek	10,0	10,8	8,9	9,0	7,0	
Ev eşyası	1,2	1,8	1,3	0,6	-	
Yakacak	8,5	31,0	23,9	22,5	34,5	
İlaç, tıbbi gereç	2,9	4,3	1,4	1,7	-	
Burs	6,7	0,8	1,4	2,6	-	
Kira yardımı	-	14,9	25,9	30,2	12,6	
Diğer	1,6	0,2	0,4	0,9	3,9	

Kaynak: (TÜİK, 2009)

Aşağıda çizelge 15 'de ise 2003-2007 yılları arasında kişilerin yardım kaynaklarını göstermektedir, dikkat edileceği üzere akraba komşu v.b yaptığı yardımların azaldığı aksine belediye ve SYDV kaynaklarının arttığı görülmektedir.

Çizelge 15: 2003-2007 Yılları Arası Yardım Kaynakları

Yardımanın Kaynağı	Yıllar					%
	2003	2004	2005	2006	2007	
Belediye	8,8	14,4	15,3	13,1	20,3	
SYDV	16,2	25,5	22,6	24,3	29,1	
Akraba, komşu v.b	66,5	52,4	65,2	61,7	51,8	
Gönüllü kişi/ kuruluş	2,9	12,8	2,5	5,4	6,3	
Diğer	5,7	3,8	2,4	-	2,5	

Kaynak: (TÜİK, 2009).

Bu noktada belediye ve SYDV den yardım alanların aslında birçok yardımın SYDV kökenli olduğunu bilmemekte de bunu belediyenin yardımı olarak adlandırmaktadır. Örneğin Malatya belediyesi kömür dağıtmamakta fakta çoğu kişi bunu belediye dağıtıyor olarak bilmektedir. Onun için SYDV'nin yardım payı aslında daha fazladır.

Aşağıda çizelge 16 'de 2008 yılı itibariyle her iki bayram, ilk ve orta öğretim dönem başında ve aylık periyodik olarak gönderilecek paylar gösterilmiştir. Çizelge 16' te ilk on beş vakıf ele alınmış olup toplamlar Türkiye genelini temsil etmektedir. Çizelge 16' de görüleceği üzere bir iki istisna vakıf dışında Güneydoğu ve Doğu Anadolu vakıflarının başı çektiği görülecektir, bu sonuçta SYDGM' nin Doğu ve Güneydoğu vakıflarına periyodik payı iki katı olarak göndermesinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 16: 2008 Yılı Periyodik, Eğitim ve Bayram Yardımları

İl Adı	İlçe Adı	Nüfus	Periyodik Pay	Gıda Yardımı	Eğitim Yardımı
Şanlıurfa	Merkez	638.131	469.500	939.000	939.000
Gaziantep	Şahinbey	675.891	414.400	828.800	828.800
Gaziantep	Şehitkamil	558.821	411.100	822.200	822.200
Diyarbakır	Merkez	826.414	405.300	810.600	810.600
Van	Merkez	413.907	355.200	710.400	710.400
İstanbul	Ümraniye	604.355	296.400	592.800	592.800
İstanbul	Bağcılar	719.267	293.900	587.800	587.800
Bursa	Yıldırım	575.450	282.200	564.400	564.400
Malatya	Merkez	454.272	278.500	557.000	557.000
Elazığ	Merkez	375.715	276.400	552.800	552.800
İstanbul	Küçükçekmece	666.550	272.400	544.800	544.800
Batman	Merkez	315.964	271.200	542.400	542.400
	TOPLAM	70.585.648	50.000.000	94.985.000	94.985.000

Kaynak: (SYDGM, Kaynak Yönetimi Dairesi Başkanlığı, 2008)

Yukarıda çizelgelerle ortaya koyulmaya çalışılan yardımların yapıldıktan sonra ki etkilerine bakılacak olunursa çok çarpıcı sonuçların olduğu görülmektedir.

SYDGM' nin 2007 yılı içerisinde Olgu Araştırma Ltd, Şirketine yaptırılan ‘ ‘ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Sosyal Yardım Ve Proje Destek Faaliyetlerinin Etki Analizi Araştırma Projesi’ ’ çerçevesinde varılan sonuçlar tez çalışması boyunca kanıtlanmaya çalışılan durumları özetler mahiyette sonuçlar vermiştir. Çünkü bu çalışma Türkiye geneli ve sosyal yardım alanların arasında yapılmıştır.

SYDGM' nin, son beş (5) yıl içinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla ve diğer kamu kurumları ile işbirliği içinde yürüttüğü sosyal yardım ve proje desteklerinin, fayda sahipleri üzerinde yarattığı etkinin araştırılarak Genel Müdürlüğün faaliyetlerinin yoksulluğun azaltılmasında ne derecede başarılı olduğunun ortaya çıkartılmasına yönelik bir araştırma organizasyonu gerçekleştirilmiştir. Çalışma toplam 6012 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada hem kantitatif hem de kalitatif araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır (SYDGM, Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, 2008, 9).

Araştırmada gerekli verileri elde edebilmek için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Türkiye genelindeki vakıflarının kayıtlarının incelenmesiyle elde edilen bilgilerden, yardım alanlara uygulanan araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anket formu sonuçlarından ve açık uçlu yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden yararlanılmıştır. Ayrıca örnekleme girenlerin SYD vakıflarındaki verileri de araştırmaya dahil edilmiştir. Bu veriler belli başlıklar altında toparlanmış ve istatistiksel olarak çözümlenmiştir. Saha çalışması tüm Türkiye'de ön hazırlıklarıyla birlikte 10 Eylül- 22 Ekim 2007 tarihleri arasında bazı bölgelerde eş zamanlı, bazı bölgelerde ise ardışık olarak yürütülerek tamamlanmıştır (SYDGM, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, 2008, 9-10).

Aşağıda çizelgeler halinde araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar verilmektedir. Bu çizelgelerle birlikte görüleceği üzere sosyal yardımların etkin ve etkili yapılmadığı görülmektedir.

Çizelge 17' de araştırmanın amacına uygun olarak yapılan çalışma sonucunda proje desteklerinden yararlanan 173 kişilik denekten sadece % 48,6'lık kesimin yaşamlarını ya çok rahatlattığı veya rahatlattığı geriye kalan % 51,4 kesimin ise bu uygulamalardan yararlı olsa bile hayatında bir değişiklik olmadığı aşağıda verilerde görülmektedir. Basında da sıkça söz edilen ve SYDGM tarafından sosyal yardımlarda çok hayati denilerek övgüler yağdırılan bu projeleri içeren araştırma da bu sosyal desteğin çok önemli etkilerinin olmadığı görülmektedir.

Çizelge 17' de Proje Destekleri Genel Değerlendirmesi

	Sayı	%
Yaşamımızı çok rahatlattı	15	8,7
Yaşamımızı rahatlattı	69	39,9
Yaşamımızı ne rahatlattı ne de rahatlatmadı	13	7,5
Yaşamımızı rahatlatmadı	66	38,2
Yaşamımızı kesinlikle rahatlatmadı	10	5,8
Toplam	173	100,00

Kaynak: (SYDGM, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, 2008, 184).

Aşağıda çizelge 18’ de yardımların ihtiyaçları karşılama düzeyi sorgulanmış olup araştırmada olan tüm denekler tarafından şöyle görülmüştür; % 8 ‘lık kesim ihtiyaçlarını kesinlikle karşıladığı % 41,6 ‘lık kesim kısmen karşıladı derken, % 50, 4 ‘lık kesim olumsuz cevap vermiştir. Sosyal yardımların bu haliyle yapılması yoksul vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamadığının en belirgin göstergesi çizelge 18’ de görülmektedir.

Çizelge 18: Yardımları İhtiyaçları Karşılmasına İlişkin Görüşler

	Sayı	%
Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşıladı	480	8,0
Kısmen ihtiyaçlarımı karşıladı	2499	41,6
İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	1615	26,9
İhtiyaçlarımı karşılamadı	1213	20,2
Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşılamadı	203	3,4
Toplam	6010	100,00
Cevapsız	2	0
Toplam	6012	100,00

Kaynak: (SYDGM, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, 2008, 236).

Aşağıda çizelge 19’ de yardımların yoksulluğu azaltılmasına ilişkin görüşler bakıldığında yoksulluğumda kesinlikle azalma veya azalma oldu diyenlerin oranı % 36,3 ‘lük bir kesimi oluştururken % 63, 7’lik kesim olumsuz cevap vermiştir. Bu noktada söylenecek beklide en kısa şey sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadığı yönündedir. Sosyal yardımlar sosyal devlet gereğidir, fakat yöntem ise bu noktada çok önemlidir, doğru bir yöntemle yapılmayan bu sosyal yardımlar yoksulluğu azaltmamaktadır.

Çizelge 19: Yardımların Yoksulluğu Azaltılmasına İlişkin Görüşler

	Sayı	%
Yoksulluğumda Kesinlikle azalma oldu	305	5,1
Yoksulluğumda azalma oldu	1877	31,2
Yoksulluğumda ne azalma oldu ne de olmadı	1643	27,3
Yoksulluğumda azalma olmadı	1737	28,9
Yoksulluğumda Kesinlikle azalma olmadı	448	7,5
Toplam	6010	100,00
Cevapsız	2	0
Toplam	6012	100,00

Kaynak: (SYDGM, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, 2008, 237).

Sosyal yardımların yoksulluğu tamamen bitemediği aksine yanlış yöntemle yapılan sosyal yardımların kötü sonuçları da olabilmektedir. Örneğin; Eyüp'teki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan gıda yardımı almak isteyen fakat yakın zamanda nakit yardım aldığı için geri çevrilen vatandaş çılına döndü. Vakıf Müdürünün yüzüne biber gazı sıkıp elinden bıçakla yaralayan vatandaş, vakıf camlarını da kırarak kendisine zarar verdi (Zaman, 2009).

Aşağıdaki çizelge 20 'da ise yapılan yardımların tarafsızlık ilkesi çerçevesinde olup olmadığı sorgulanmaktadır; burada ise yine tüm deneklerin % 49, 4' lük kesimi evet bu yardımlar tarafsız bir şekilde yapılıyor derken yine yarısından fazlası % 50, 6' lık kesim bu yardımların tarafsızlık ilkesiyle bağdaşmayan bir şekilde yapıldığı ifade etmektedirler.

Tam bu noktada birinci denencede ifade edilen bu yardımların sosyal devlet gerekliliği boyutunda yapılmadığını kanıtlar niteliktedir, evet tarafsızlık yok ise o zaman belli amaçlar güdülerek yapılmaktadır. Sosyal yardımların yapılırken tarafsızlık ilkesi çerçevesinde yapılmamasının hangi ideoloji, sistem ve din ile açıklanabileceği kesinlikle mümkün değildir, yoksul insanların aldıkları bu sosyal yardımlar

ihtiyaçlarının karşılayabileceği gerçeğinden hareketle yoksulun boğazına giden bir parça ekmek üzerinde politika belirlemek veya bundan faydalanmak hiçbir insani amacı taşımayanlar tarafından ancak yapılabilmektedir.

Çizelge 20: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız Davranılıp Davranılmadığına

İlişkin Görüşler

	Sayı	%
Kesinlikle hayır	210	3,5
Hayır	1323	22,0
Kararsızım	1487	24,7
Evet	2461	40,7
Kesinlikle evet	523	8,7
Toplam	6004	99,9
Cevapsız	8	0,1
Toplam	6012	100,00

Kaynak: (SYDGM, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, 2008, 249).

SYDGM' nin yaptırmış olduğu bu araştırma ile aslında çok olumlu bir adım atılmıştır, son beş yıllık yardımlar çerçevesinde yapılan bu Türkiye geneli araştırmayla yapılan sosyal yardımların etkisi ve yeterliliği sorgulanmıştır. Sosyal yardımların Türkiye'deki en büyük dağıtıcısı olan SYDGM' nin son yıllarda yapmış olduğu çeşitli ve etkili çalışmalardan biri olmuştur. Çizelgelere bakıldığında tüm verilerde hep yüzde elliden fazla olan kesim olumsuz yanıtlar vermiştir, aslında buda yapılan sosyal yardımların etkinliğini ortaya çıkarmaktadır, bizatihi kurum tarafından yaptırıldığından tartışmaya mahal vermeyecek boyuttadır, yani fotoğraf çekilmiştir sosyal yardımların bu yöntemle yapılması ve buna devam edilmesinin verimsiz olduğu ortaya çıkmıştır.

8.2. Sosyal Yardım ve Hayırseverlik

AKP yönetiminin gönlünde yatan “sosyal devletle sosyal milleti bir araya getirme” ve bu yolla kamu harcamalarını kısma projelerinin en önemlilerine ve millete en çok beğenimse nenlerine eğitim alanında rastlıyoruz. Bu bağlamda kuşkusuz en çarpıcı örnek, Milli Eğitim Bakanlığının eylül 2003 tarihinde ,”Sayın Başbakanımızın önderliğinde giriştiği “Eğitime yüzde 100 destek” projesi. Projenin baş sonra, eğitime destek için yapılan bağışların vergiden muafiyeti yüzde 10'e

durumda. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığının web sitesinde projenin şu şekilde tanıtıldığını görüyoruz. Aslında ismimizin çift anlamı var; birisi hepimizin eğitime canı gönülden %100 destek olması, bir diğeri de vergi indiriminin %5 ten 100 e çıkışını vurguluyoruz. Proje kapsamında hayırseverlerin okul yaptırabilecekleri gibi isterlerse bir okula bilgisayar laboratuvarı kurabilecekleri veya bilgisayar bağışlayabilecekleri isterlerse para yardımı yapabilecekleri belirtiliyor. Bağış kapsamına özel okullarında girdiğini ve bunun eğitime yüzde 300 destek telakki edileceğini de Milli Eğitim Bakanı'nın Diyarbakır'da yaptığı bir konuşmadan öğreniyoruz. Zaman gazetesinde çıkan bir habere göre projenin başlamasını izleyen üç yıl içinde hayırseverlerin yaptığı bağışların toplamı Milli Eğitim Bakanlığının yatırım harcamalarının üç katına ulaşmış durumdaydı (Buğra, 2008, 241).

Genç nüfusun düzgün eğitim alamamasının yoksulluk ve sosyal dışlanma sorununun nesilden nesle devredilerek kalıcı bir nitelik kazanmasına yol açacağıın devlet yetkilileri de farkındaydı. Ama devlet bu alandaki sorumluluğunu sivil topluma devretmiş, sivil toplumda bunu kabul etmiş gibi görünüyordu. Aslında sosyal alanda devletle gönüllü girişimler arasındaki iş bölümü epeyce ilginç açılımları olabilecek nitelikte. AKP döneminde bazısı başarısız bazısı daha başarılı yasal düzenlemelerle belediyelerin yetkilerini artırmaya yönelik girişimlerin önemli bir özelliği sosyal hizmet sunumu ve yoksul yardımı konularında gönüllü faaliyetlerle yerel yönetim işbirliğinin teşvik edilmesiydi. Bu işbirliğinin teşvikler ve ruhsatların yerel alanda sosyal katkıya endekslenmesine zemin hazırlayan dolayısıyla tarafların çıkarlarına mükemmel bir biçimde hizmet edebilecek niteliği açık. Bunu belediyelerin bugüne kadar yaptıkları sosyal harcamalar konusundaki mutlak şeffaf eksikliğiyle birleştirirse, sosyal politika alanındaki yeni durumun devlet vatandaş ilişkisinin mantığına ne ölçüde uygun olduğuna dair ciddi kuşkulara kapılabiliriz. Bunun ötesinde sosyal yardımların hayırseverliğe havale edilmesiyle başka imkanlarında ortaya çıkabileceğinin çeşitli göstergeleri basına yansıyan kimi haberlerde bulunabiliyor. Mesela kuş gribiyle ilgili endişelerin arttığı ve tavukçuların bundan etkilendiği günlerde Bey piliç Şirketi genel müdürünün eldeki stokların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel İ tarafından satın alınarak yoksullara dağıtılmasını sektörün sorunlarına etkin

olarak önerdiğini duymuş bulunuyoruz (Buğra, 2008, 241). Sosyal yardım alanındaki ilk sinyallerde pek olumlu yönde değil. Başta Cumhurbaşkanlığı makamı olmak üzere devlet kurumlarının başına “dindar” kimselerin getirilmesine özen gösterilen bir ortamda İslami hayırseverliğin güç kazanacağı yolunda bir öngörü hiç temelsiz değil. İktidarın ilk günlerinde fotoğraflarla basına yansıyan skandal niteliğinde bir haberin, Erzurum da yoksullara erzak yardımını yapan bir hayır kuruluşunun yardımını vermeden önce insanlara fatiha okuttuğu haberinin, yetkililerce hiç önemsenmemesi bu yöndeki örneklerin hızla artabileceğine ve benzer anlayıştaki müminlerin sosyal yardım alanında devlete önemli bir destek sağlayabileceklerine işaret ediyor (Buğra, 2008, 248).

Hayırseverlik kavramı ülkemizde son yaşanan deniz feneri davasıyla özellikle ayyuka çıkmıştır, bu yardım derneğinin aynı isimle Almanya’da faaliyetlerinden dolayı Alman yargısı tarafından yargılayınıp cezalandırılmıştır, şu günlerde dava dosyası Türkiye’ye gelmiştir, ve Alman yargısı asıl faailler Türkiye’de demiştir. Bu davada yoksullar için toplanan paraların başka amaçlar için toplandığı noktası ana eksendeydi.

Deniz Feneri skandalı Türkiye’de sosyal yardım alanındaki kurumsal boşluğun nasıl doldurulacağını tartışmak için önemli bir fırsat sunuyor. Türkiye’nin sosyal adaleti ve dayanışmayı sağlamayı görev edinen bir sosyal devlet olmasının ancak sosyal politikanın demokratikleşme ile paralel işlemesi ile mümkün olduğu yönünde (Yılmaz, 2008). Deniz Feneri gibi kuruluşların cemaat bağlantısının olması, yoksulların bu bağlantılara yönlendirilmesi, sınıfsal eşitsizliklerden ortaya çıkan yoksulluğu meşrulaştırma gibi ideolojik bir misyona sahip oluyor. Sosyal yardımlar, yoksullukla mücadelede ‘insan hakları’ temelinde anlaşılması gereklidir (Kalaycıoğlu, 2008).

Ayrıca daha önemli bir konu daha önce sosyal devlet için tartışılan ‘bağımlılık’ konusu burada bazı farklı gönüllü kuruluşlar ile kurulma tehlikesi taşımaktadır. Özellikle Türkiye’nin son günlerde gündemine gelen Deniz Feneri gibi gönüllü kuruluşların cemaat bağlantıları olması yoksullukla mücadele derken yoksul kişilerin bu tür bağlantılara yönlendirilmesi yine yukarıda anlatılan yurttaşlık hakları ve inisiyatifi ile bağdaşmayacağı gibi sınıfsal eşitsizliklerden ortaya çıkan yoksulluğu meşrulaştırma gibi ideolojik bir misyona sahip olmaktadır (Kalaycıoğlu, 2008).

8.3. Sosyal Yardımlar ve Seçim

TOKİ' nin dar gelirliler için 17 ilde, aylık 100 TL taksitle yapacağı evlerin başvuruları 25 Mart'ta başlıyor. Şartlara uyan vatandaşlar ucuz konutlar için valiliklere gidecek. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın önceki gün müjdesini verdiği 100 TL taksitli TOKİ evlerinin başvuru şartları belli oldu. 25 Mart tarihinde başlayacak başvurular illerde valiliklere yapılacak. 17 ilde başlatılan 10 bin 112 konutluk projeden dargelirli aileler faydalanabilecek. Birinci etapta 1+1 nitelikte olacak daireler için başvurusu kabul edilenler, kira öder gibi 100 TL aylık ödemeye ev sahibi olacak. Peşinatsız 240 ay (20 yıl) vade ile satışa sunulacak evlerin taksitleri taşındıktan sonra ödenebilecek (Takvim, 2009).

Konutların taksitleri normal satışlarda her yıl memur maaşına ve TÜFE'ye endeksli olarak artırılabilecek. Ortalama 28-30 bin TL'ye mal olacak konutların gerçekten yoksul kesime satılması için valiliklerin ve yerel yönetimin özel önlemler alacağı bildirildi. Başvurular ve diğer şartların detayları için www.toki.gov.tr ve (0312) 565 20 65 numaralı telefondan bilgi alabilirsiniz. Konutların yerleri ve sayıları şöyle: Adana (752), Ankara (1.176), Antalya (448), Ağrı (280), Bursa (36+564), Çanakkale (448), Diyarbakır (1.024), Eskişehir (928), Erzurum (456), Gaziantep (592), İzmir (744), Konya (688), Kilis (96), Malatya (360), Sakarya (496), Trabzon (224) ve Van (800) (Takvim, 2009).

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Ramazan ayı ve Kurban Bayramı öncesinde yılda iki kez SYD Vakıflarına kaynak aktarılmıştır. 2008 yılı Haziran ayından itibaren gıda yardımları 3'er aylık periyotlarla yılda 4 kez yapılmasına başlanmıştır (SYDGM-Stratejik plan, 2008, 46). Bu miktarın ilk dilimi şubat ayı içerisinde SYDV' lere aktarılmıştır ve mart ayı boyunca dağıtımına başlanmıştır, örneğin Malatya Merkez SYDV vakfına 835.500 TL gönderilmiştir, vakıfta yaptığı planlamayla 8091 vatandaşa 100' er TL dağıtım kararı almış ve bunu gerçekleştirmiştir. Bu dağıtım sırasında vatandaşların biz oy, seçim parası v.b söylerle kuruma geldikleri gözlenmiştir.

Tunceli Valiliği'nden yapılan açıklamaya göre, SYDV tarafından, il ve ilçe merkezleri ile köylerinde ikamet eden yardıma muhtaç vatandaşlara 2009 yılı Ocak ayı da dahil olmak üzere 2008 yılında toplam 6 milyon 717 bin 407 TL tutarında aynı ve nakdi yardım yapıldı. Bu yardımların içinde dağıtılmak üzere ev eşyası yardımı için ayrılan 5 milyon 6 bin 888 TL karşılığı olan 120 fırın, 216 çamaşır makinesi, 100 bilgisayar, 108 bulaşık makinesi, beyaz eşya ve oturma grubu 6 TIR'la Nazımiye ilçesine geldi. Öte yandan, Nazımiye'ye gönderilen eşyaların bir bölümü dağıtıldı. Eşyaların bir bölümü ise sonradan dağıtılmak üzere, Nazımiye Kapalı Spor Salonu'na konuldu (Sabah, 2009).

İlçe merkezine beyaz eşya taşıyan TIR'ların ilçeye rahat gelebilmeleri için Karayolları Müdürlüğü kar savurma aracı tarafından Tunceli-Nazımiye karayolunda kar temizleme çalışmaları yapıldı. Tunceli Valisi Mustafa Yaman konu ile ilgili olarak üç gün önce, devlet ve hükümet olarak muhtaç ailelerin yanlarında olduklarını, fakir vatandaşlara imkanlar ölçüsünde SYDV aracılığı ile yardım etmeye çalıştıklarını belirterek, "İlimiz merkez ve köylerinde ikamet eden fakir ve muhtaç durumda bulunan, sosyal güvencesi olmayan vatandaşlarımıza imkanlar dahilinde yardımların yapılmasına devam edeceğiz" ifadelerini kullanmıştı (Sabah, 2009). Yetkililerin bu uzun zamandır planlamıştır demesi fazla bir şey ifade etmemektedir çünkü bu yardımlar seçimlere 2 ay kala yapılmıştır. Bu durumun masumiyeti tartışmalıdır.

Daha da önemli bir durum ise aslında basının çoğunlukla gözden kaçırdığı bir şeydir, sadece en medyadik haberler üzerinde durmaktadırlar, SYDV vakıflarının periyodik paylarının daha önceki yıllarda yıllık olarak % 7'lik artışına karşılık 2007 ve 2008 ile birlikte yaklaşık %80' lerin üzerinde arttırılmasıdır. Bu artış yerel seçimler öncesinde iyi bir hazırlık olarak yerini almıştır.

Aşağıda çizelge 21 'de SYDGM' nin altı yıllık gelir gider çizelgesine bakıldığında yıllık artışların devam ettiği görülmektedir, Türkiye'nin en büyük sosyal yardım kurumu olan SYDGM 'nin etkin ve verimli yöntemlerle çalışmasıyla iki katrilyonu bulan gelirleriyle ülke çapında etkili çalışmalar yürütebileceği bilinir.

Çizelge 21: 2003- 2008 Yılları Arası Gelir Gider

Yıllar	Gelirler (TL)	Giderler (TL)
2003	826.583.000	651.990.000
2004	1.260.574.000	1.347.846.000
2005	1.357.521.871	1.304.664.099
2006	1.379.511.063	1.389.547.995
2007	1.597.593.985	1.413.757.199
2008	2.037.888.054	1.797.079.768

Kaynak: (SYDGM, 2009).

Tam bu noktada Devlet Denetleme Kurulunun SYDGM ve SYDV yönelik incelemesinde ortaya çıkan sonuç bakılırsa, görüleceği üzere herhangi bir yorum yapmaya gerek bırakmayacak şekildedir.

Devlet Denetleme Kurulunun (DDK), Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Genel Müdürlüğü'nün, " 1 Aralık 2004 ile 15 Temmuz 2005 tarihleri "arasındaki eylem ve işlemleri kapsayan raporda, yardım hizmetlerinin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu(Fon), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından(Vakıflar) oluşan bir yapılanma içerisinde yürütüldüğü kaydedilerek, yoksulları hedef almayan bazı projelere destek sağlanarak, bazı kuruluşların elemanlarının ücretlerinin ödendiği, sosyal yardım amacı taşımayan ve tamamen belediye hizmeti niteliğinde olan kimi projelerin desteklendiği, sivil toplum kuruluşlarınca düzenlenen inceleme gezileri için kaynak ayrıldığı, yoksulluk durumları araştırılmadan çeşitli etkinliklere kaynak aktarıldığı belirtildi (Cumhurbaşkanlık-DDK, 2006, 26).

Merkez ilçesi bulunmayan illerdeki vakıfların işlevsiz kaldığı belirtilen raporda, Büyükşehir statüsündeki bazı illerin merkez ilçesi bulunmadığı anımsatıldı. Bu nedenle, hizmet açısından belirli bir mülki alanla sınırlanmış olan vakıfların bazılarında böyle bir sorumluluk alanının bulunmadığı dile getirilen raporda, Ankara, İstanbul, Adana, Gaziantep, İzmir, Kayseri ve Bursa illerindeki vakıfların durumunun böy

kaydedildi. Raporda, Bu illerin vakıflarının işlevsiz kalmaları yanında, aylık payların dağıtımını açısından da diğer illerin vakıfları aleyhine bir eşitsizlik doğmaktadır. Bu nedenle, söz konusu illerdeki vakıfların durumlarının yeniden değerlendirilmesine gereksinim vardır denildi. -Pay Dağıtımında Adil Davranılmıyor- Raporda, vakıflara her ay için ayrılan payların gönderilmesi aşamasında, o ay için alacağı payın üç katından fazla parası mevcut olan vakıflara hiç para gönderilmediği, pay tutarı 10 milyar liranın altında kalan vakıflara ise 10`ar milyar lira havale gönderildiği belirtildi. Raporda, şöyle devam edildi: Bu durum, aylık paylarını akılcı kullanan veya daha büyük projelere girişmek üzere birikim yapmaya çalışan vakıfların zararına olmaktadır. Bunun yanında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki 23 ilimizde kurulmuş vakıflara standart uygulamaya ek olarak yüzde 50 fazla pay gönderilmektedir. Bölgeleri oluşturan illerin sayısının denk olmaması ve bölgeler arası olduğu kadar, bölge içinde de eşitsizliklerin bulunması, bu uygulamayı adil olmaktan çıkarmaktadır (Cumhurbaşkanlık-DDK, 2006, 26).

Raporda, Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi ile tarım ve hayvancılık sektörüne bir miktar kaynak aktarılmak istendiği ifade edilerek, bu projeden kooperatif bulunmadığı için bazı illerin hiç yararlanmadıklarının saptandığı kaydedildi. Yoksulları hedef almayan bazı projelere destek sağlanarak; bazı kuruluşların elemanlarının ücretleri ödenmiş, sosyal yardım amacı taşımayan ve tamamen belediye hizmeti niteliğinde olan kimi projeler desteklenmiş, sivil toplum kuruluşlarınca düzenlenen inceleme gezileri için kaynak ayrılmış, yoksulluk durumları araştırılmadan çeşitli etkinliklere kaynak aktarılmıştır. Vakıflara Ait Öğrenci Yurtlarının Durumu- Raporda, Vakıflar tarafından yaptırılan öğrenci yurtlarının durumuna da değinildi. Vakıfların yaptırdığı 355 öğrenci yurdundan 292`sinin diğer kurumlara devredildiği belirtilen raporda, devredilen kurumlarla yapılan sözleşmelerin bazılarında kira bedelinin belirlenmediği, intifa hakkının tapu kütüğüne işlenmediği, taşınmazların yangına veya diğer doğal afetlere karşı sigortalanmadığının saptandığı dile getirildi (Haber7, 2006).

Görüldüğü üzere yukarıda da vurgulandığı gibi, hükümetlerce çok büyük bir iş olarak görülen ve yanlış yöntemlerle yapılan sosyal yardım izlencelerinin devlet kurumu tarafından verimsizce yapıldığının başka bir ispatı niteliğinde k

araştırmada ortaya koyulmaya çalışılan durumu desteklemektedir. Araştırmada çokça yoruma gidilmemesinin asıl nedeni ise olaylara ve durumlara çekilen fotoğrafın her şeyi ortaya çıkardığıdır.

Bu bölümde en son olarak Milliyet gazetesinde yer alan bir habere bakıldığında sosyal yardımların ve sosyal yardım kurumlarının nasıl siyasete alet edildiği ortaya çıkmaktadır. “ Yerel seçimler öncesi gündeme gelen kaymakamlıklarca dağıtılan sosyal yardımlara ilişkin tartışma, seçim sonrasında da taşındı. İstanbul’da AKP’nin yüksek oy aldığı Gaziosmanpaşa ilçesinde yaşayan ihtiyaç sahibi vatandaşlara dün Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı’na bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nca nakdi yardım yapıldı. Çoğunluğunu Roman vatandaşların oluşturduğu 50 kişiye yapılan yardım kadar, verilmiş şekli de tartışma yarattı. Yardım almaya hak kazanan kişi, vakıf tarafından isim, dosya numarası, yardımın kararlaştırıldığı tarih ve yardım miktarının yazılı olduğu bir kağıtla ilçedeki bir banka şubesine gönderildi. Kaymakamlık kaşesinin yer aldığı kâğıtlar ise, 5 gün önce girdiği seçim yarışını kazanan Belediye Başkanı Erhan Erol’un isminin basılı olduğu not kağıtlarıydı. “Dr, Erhan Erol, Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı” baskılı kağıtlardaki tarihler de paranın dağıtıldığı dünün değil, mart ayının çeşitli günlerine aitti. Sabah saatlerinden itibaren banka şubesi önünde sıraya giren vatandaşlar, kimlik ve kaymakamlık kaşesinin bulunduğu kağıdı vererek paralarını tahsil ederken, yardımın zamanlaması, ilçede seçimi kaybeden muhalefet partisinin tepkisini topladı. Yardımın AKP’ye oy veren yoksul vatandaşlara dağıtıldığını savunan CHP İlçe Başkanı Mehmet Polat, “Roman vatandaşların çeribaşısıyla anlaşıyorlar ve belli bir oy karşılığı yardım sözü veriyorlar. Bu yardım da o oyların karşılığı” dedi. Kaymakamlığa bağlı vakfın müdürü Aydın Mert ise, belediye başkanının isminin yer aldığı kâğıtların belediyenin promosyon maksadıyla kurumlara dağıttığı kağıtlardan olduğunu ve yanlışlıkla kullanıldığını iddia etti (Milliyet, 2009)’’ bu haberden sonra herhangi bir yorum yapılamayacağı her şeyin ortada olduğu sadece haber okunduğunda ortaya çıkmaktadır.

9. SOSYAL YARDIMLARDAN ALINACAKLAR DERSLER

Sosyal yardımlardan çıkarılacak dersler en başta devletin sosyal bir de gereğinin ele alıp ona göre davranması beklide en başat koşuldur, sosyal devle

yardım devletinin anlaşılmasında gerektiğinin bir anlayış olarak benimsenmesi gerekmektedir. Çünkü sekizinci bölümde de ortaya koyulduğu gibi bu yardımların insanların yoksulluğunun gidermediği gibi memnuniyetsizliği de ortaya çıkarmaktadır. Bu da sosyal devletin zorunluluğu gerektirmektedir ve buna göre politika belirlenmesi gerektirmektedir. Bu bölümde sosyal yardımlardan alınacak dersler ve yapılması gerekenler ele alınmıştır.

9.1. Sosyal Devlet Zorunluluğu

Türkiye’de çeyrek yüzyıldır yürütülen reformlar ve son yıllarda reformların büyük özeti haline gelmiş olan Kamu Yönetimi Temel Kanunu girişimi, sosyal devlet ilkesinin kaldırılmasını ve düzenleyici devlet olarak adlandırılan yeni tip bir devlet mekanizmasının kurulmasını amaçlamaktadır. 14 Yerelleştirmeye konu edilen “sosyal devlet” değil, bu devlet biçiminin tanımındaki yeri bir hayli kıyıda kalan sosyal yardım işleridir. Sosyal devletin tanımında biraz daha ağırlıklı yeri olan sosyal güvenlik hizmetleri yerelleştirme konusu değil, ‘küreselleştirme’ konusudur. Bu alan, dünya mali piyasalarına tekeli banka ve sigorta şirketlerine devredilmektedir. Üretim ve bölüşüm düzeninde doğrudan belirleyici olarak tam tanımıyla sosyal devlet ise, yerine düzenleyici devlet koyularak tarihe gömülmektedir. “Son zamanın düzenlemeleri sosyal devleti tasfiye ediyor” saptamasına karşı, genellikle, “Türkiye’de sosyal devlet var mıydı ki, bu sözde reform dalgasıyla ortadan kaldırılıyor olsun!” biçiminde bir tepki verilir. Bu tepki, asıl olarak, sosyal devletin halk açısından yüceltilen içeriğine göndermeyle ortaya çıkmaktadır. Yoksa düşünülen sosyal devletin sermaye açısından anlamı değildir. Halk açısından yapılan değerlendirmeye verilen tepki, Türkiye için çok da haksız ya da yersiz değildir. Ama doğrusu, yanlış bir tepkidir (Güler, 2005, 12).

Türkiye’de elbette “sosyal devlet” vardır. Birincisi, kavram ve ilke olarak vardır; düşünce sistemimizde güçlü bir yere sahiptir ve hukuken de ilke olarak en üst hukuk metni olan Anayasa’da yazılmış haldedir. İkincisi, uygulama kategorisi olarak vardır; eğitim, yakın zamana kadar, çok sınırlı sayıda özel okul dışında ilkokuldan üniversite lisansüstü öğrenimine dek parasız bir kamu hizmeti olarak sunulmuştur. Devlet ve sigorta hastanelerinde, tüm yurttaşlar sigorta kartı gösterme ya da ödeme zorunluluğu olmadan bakılabilmıştır. Sağlık evi ve ocakları, bu hizmeti ki

yaygınlaşmış biçimde görmüştür. Hiçbir ailede, yakın zamana kadar, su faturalarının aile bütçesi üzerine getirdiği yükü konu alan konuşmalar olmamıştır. Kent içi taşımacılık, yakın zamana kadar, aile ziyaretlerini engelleyecek ölçüde güçlü bir gider kalemi değildi... Türkiye’de uygulanan “sosyal devlet” halk açısından hep eksik ve yetersiz olmuştur; haklı eleştirilere uğramıştır; ama hem sosyal devlet kategorisi hem de sosyal devlet uygulaması var olmuştur. Günümüzde yürütülen reformlar, halk açısından hep eksik kalmış sosyal devleti uygulamadan kaldırmakta ve bunun anayasa düzeyinde ifadesine de son vermeye girişmektedir (Güler, 2005, 12). Sosyal devletin kaldırılmasına yönelik bu uygulamalar özellikle dünyada 2009 yılında yaşanmakta olan küresel krizle bir nebze olsa ertelenmiş gözükmektedir.

Hem merkezi hem yerel yönetim alanlarında halkın oldum olası çok etkili biçimde kullanamadığı bu kanallar, halka bütün bütün kapatılmaya çalışılmaktadır. Günümüzde iki yol tutulabilir: Bugünkü durumdan memnuniyetsizlik ve bıkkınlıkla “bu kadar sosyal devlet olmasa da olur” denerek ya da “bu, sermayenin artık ihtiyacı kalmamış sermaye birikimi modelinin ürünüdür” denerek, devlet alanı toplumsal mücadele alanı olmaktan çıkarılır ve bu durumda tekelci küresel sermaye reformlarına destek verilir. Ya da, halk kitlelerinin kazanımlarını temsil eden bir form olarak sosyal devlet, tekelci piyasa odaklı saldırılar karşısında korumaya alınarak geliştirilmeye çalışılır; bu durumda bu yeni sağcı reformlara “dur” denir ve sosyal devlet odağından hareketle piyasayı ve şirket çıkarlarını daraltan ileri demokratik talepler doğrultusunda mücadele edilir. Sosyal devlet modelinin günümüzde “sermaye birikimi” açısından terk edilme ‘zorunluluğu’na karşı, emekçi kitleler açısından genişletilme ve güçlendirilme ‘zorunluluğu’ vardır. Siyasal mücadelede dikkate alınması gereken ilkinin değil, ikincisinin zorunluluklarıdır (Güler, 2005, 12). Sosyal devlet, devletin günümüzde en asli görevidir, yoksa bütçenin başta askeri harcamalar olmak üzere birçok gereksiz kaleme ayrılması lüzumlu olarak devlet tarafından görülmemesi gerekmektedir.

9.2. Sosyal Devlet ve Çözüm Yolu

Yoksullukla mücadelede devletin temel sorumlu olması ve sosyal yardımların öncelikli olarak ‘insan hakları’ temelinde anlaşılması gereklidir. Sosyal politikaları, temel yurttaş hakları çerçevesinde toplumda insanın onurlu l

yaşaması için gerekli minimum gelir ve yaşam standardı gibi haklar temelinde şekillenir. Yurttaşlık hakları toplumsal cinsiyet, farklı etnik gruplar, engelliler ve yaşa bağlı ortaya çıkan yoksulluk karşıtı politikalarla garanti altına alınır. Bu anlayış esasında geliştirilecek Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım politikaları olmalıdır. Bu şekilde insanların mevcut durumlarının geliştirilmesinde, kişilerin kendilerini daha yeterli hale gelmelerinde ve başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesinde, bireylerin ve toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirmelerine yardımcı olmak amacıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek mensupları tarafından gerçekleştirilen etkinlik ve programlar geliştirilmelidir.

Sosyal yardımlar, zorunlu katılma ilkesine dayanmayan ya da katılmayla karşılığı (Yapılan yardım) arasında bir ilişki bulunmayan genel Devlet bütçesi ya da belirli bir amaca ayrılmış özel vergilerle finanse edilen kamu yardımları olarak tanımlanabilir. Bu yardımlardan bir kısmı tazminat karakteri, bir kısmında ise koruma karakteri ağır basar. Sosyal Yardımlardan yararlanmada, muhtaçlık durumu, Avrupa Sosyal Şartı Bağımsız Uzmanlar Kurulunca tespit edildiği bağlamda; yeterli geçim kaynaklarına sahip olamama durumu, temel bir koşuldur. Oysa, Sosyal Hizmetlerde kural olarak (sosyal yardım alanı hariç) böyle bir zorunluluk yoktur. Sosyal Hizmetler, yeterli geçim kaynaklarına sahip olan veya olmayan herkesin gereksinim duyabileceği ve talep edebileceği hizmetlerdir (Kalaycıoğlu, 2008, 1) .

Ancak, Sosyal Yardım Hizmetlerinin, Sosyal Hizmetlerle iç içe olduğu ve bir bütünlük gösteren durumlar da vardır. Örneğin, işsizlik ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerden kaynaklanan sosyal sorunlar, Sosyal Hizmetleri ve Sosyal Hizmet Kurum ve Kuruluşlarını da ilgilendirmektedir. Sosyal Yardım Hizmetleri geniş bir uygulama alanına sahip olup, bireyin, grup ve toplulukların gelişmesini ve yaşamlarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde sosyal hizmetler aileleri, çocuk, genç, yaşlı, engelli, güç koşullardaki kadınları, sığınmacı ve göçmenleri, tıbbi ve psikiyatrik yönden muhtaç hastaları sosyal sapma gösteren grupları (alkolik ve uyuşturucu bağımlıları gibi) suçlular ve yoksullar gibi birey, grup ve toplumların gelişme ve değişmesi yönündeki hizmet ve yardım programlarını içerir (Kalaycıoğlu, 2008, 1).

Sosyal Yardım Politikalarında göz önüne alınacak bir diğer husus geliştirilecek stratejilerin etkinliğinin çok iyi düşünülmesidir. Bu konuda öncelikle ülke şartları göz önünde tutularak, uygulamalar için yeterli kaynağın varlığı veya misyonla uyumlu ek kaynak yaratma olanakları araştırılmalıdır. Bu konuda danışmanlık ve fikir teatisi için gerekli bir kurumsal düzenlemede gereklidir. Politika yapanlar ile kamunun diğer ilgili kurum ve kuruluşları, üniversiteler, medya, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör gibi kamusal ve özel aktörler bir araya getirilerek bir danışma ve bilimsel yönlendirme çerçevesinde Sosyal Yardım Politikaları belirlenmelidir.

Sosyal Yardım Politikalarında yoksulluğun ülke şartlarına ve evrensel ilkelere uygun bir şekilde tanımlanması için bilimsel ve nesnel yöntemler ile geliştirilecek ölçüt ve kriterler olmalıdır (Kalaycıoğlu, 2008, 2) .Yoksullukla mücadelede diğer bir yöntem ise Sosyal Yardım Politikalarıdır. Sosyal yardım nesnel ölçütlere göre yoksulluk ve ihtiyaç sahipliği kanıtlanmış hane ve hane içindeki bireylerin yaşamlarını idame edebilmeleri, toplumsal yaşama yeniden kazanılmaları, kendi ayakları üzerinde durabilecek şekilde güçlendirilmeleri için gerekli nakdi veya ayni sosyal yardımları kapsar. Sosyal yardımlar insanca yaşama hakkı ve yurttaşlık hakkı üzerinden ve sağlıklı ve insan onuruna yakışan bir biçimde, yeniden sosyal dışlanmalara neden olmayacak şekilde yapılmalıdır.

Bu nedenle sosyal yardım politikasını, demokrasi tartışmalarına gönderme yapmadan tartışmak pek de mümkün gözüküyor. Bu noktada Türkiye'nin sosyal adaleti ve dayanışmayı sağlamayı görev edinen bir sosyal devlet olmasının ancak sosyal politikanın demokratikleşme ile paralel işlemesi ile mümkün olduğu yönünde. Sosyal yardım politikalarının tartışmaya açıldığı bugünlerde, bu yardımların iyi düzenlenerek herhangi bir politik amaca alet edilmeden yapılmasıdır.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

10. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ

Bu bölümde, araştırma boyunca ulaşılan bulgular, bu bulgulara yönelik öneriler ve denencelerle ilişkilendirilen genel sonuç bölümü yer almaktadır.

10.1. Bulgular ve Öneriler

B.1. Sosyal yardımlar sosyal devlet ilkesi çerçevesinde yapılmamakta, başka amaçlar güdülerek yapılmaktadır.

Ö.1. Sosyal yardımlar anayasa metninde yer aldığı gibi bir temel ilke çerçevesinde yapılmalı ve hiçbir başka amaç gözetilmeden, doğru, saydam ve tarafsızca kamu erki tarafından icra edilmelidir.

B.2. ‘‘Sosyal devlet’’ ilkesinden ‘‘sosyal yardım’’ devlet ilkesi anlaşılmaktadır. Türkiye’de sosyal devlet ilkesinden kamusal destekle yoksul kesime sadece aynı ve nakdi yardım yapılması anlaşılmaktadır.

Ö.2. Sosyal devlet ilkesi sosyal yardım kavramını içeren geniş bir anlayışın devletler tarafından kullanılmasıdır. Önemli olan sosyal devlet ilkesinin gereği olarak gelir adaletsizliğini azaltmak, toplumun en korumasız olan kesimlerine yönelik çeşitli tedbirler alarak, insani ve toplumsal gelişimi sağlamaktır.

B.3. Sosyal yardımlar seçim dönemlerinde genişleyerek artmakta ve sosyal yardımların bu amaç için yapıldığı doğrudan veya dolaylı bir şekilde vurgulanmaktadır.

Ö.3. Sosyal yardımların kamunun en korumasız kesimine yönelik yapması gereken önemli görevlerinden biri olması nedeniyle hiçbir siyasi ve başka amaç çerçevesinde yapılmaması gerekmektedir.

B.4. Sosyal yardımlar birçok kamu kurumu tarafından asli veya tali görevleri olarak icra edilmektedir.

Ö.4. Sosyal yardımların tek bir elde toplanıp merkezi kamu yönetimi sistemi içerisinde katı ve denetimli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Sosyal Güvenlik sistemi içerisinde tek bir çatıda toplanıp hizmet vermelidir.

B.5. Sosyal yardımlar dağınık, verimsizce ve düzensizce gerek kamu ve gerekse de özel teşebbüslerce yapılmaktadır.

Ö.5. Bu durum sosyal yardım alanların ihtiyaçları dışında yardım almalarına yol açmaktadır. Yardımların koordineli bir şekilde hangi yararlanıcının neye ihtiyacı varsa bu çerçevede yapılmalıdır, bunun içinde envanter çalışmaları yapılmalıdır.

B.6. Sosyal yardımlarda kurumlar tarafından kullanılan yoksulluk ölçütleri yetersiz ve suistimale açık haldedir.

Ö.6. Sosyal yardım ölçütlerinin günümüz şartlarına uygun olarak üniversitelerle yapılacak geniş bir çalışmadan sonra yeniden belirlenmeli ve katı kurallar benimsenmelidir.

B.7. Sosyal yardımlar işsizliğin çaresi olarak görülmekte ve yardımlar da bu çerçevede yoğunlaşmaktadır.

Ö.7. Sosyal yardım ve işsizlik kavramları birbirinden ayırt edilerek işsizliğin çaresi olan yatırımlara hız verilmeli ve sosyal yardımların işsiz kesime çok az yansıtılmalıdır, çünkü bu kesimin yoksul olmadığı, aksine çalışabilecek kesim olduğu unutulmamalıdır. Bu kesime sosyal yardımların sürekli bir şekilde aktarılması, işgücünü de olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

B.8. Sosyal yardımlar talep bazlı olarak yapılmaktadır.

Ö.8. Yoksul ve aceze olanlara (toplumun en korunmasız olan kesimleri) birçok iş ve işlemleri bilmemekte ve yapılan sosyal yardımların dağınık olmasından dolayı da birçok yoksul vatandaş gerekli desteği alamamakta, sosyal yardım kurumlarında oluşturulacak bir ekiple yerel düzeyler de yoksula gidilmeli yani yoksul bulunmalı ve gerekli yardımlar yapılmalıdır.

B.9. Belediyelerin sosyal yardımları giderek artmakta ve çeşitlenme yardımların ise muhasebeleştirilirken farklı kalemlerde gösterildiği görülmekte

Ö.9. Belediyenin sosyal yardımları kesinlikle yasaklanmalı, belediyelerin görevlerinden çıkarılmalıdır. Yapılan bu sosyal yardımların farklı muhasebeleştirilip başka kalemlerde gösterilmesinin önüne geçilmelidir.

B.10. Belediye sosyal yardımlarının bilgileri tek bir çatıda toplanmamaktadır.

Ö.10. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü' nün yeni bir çalışması çerçevesinde son 4 yıllık sosyal yardımların genel müdürlüğe bildirilmesini istenmektedir. Belediyelerden, bu yardım çalışmalarının son 4 yıl yerine 20 yıla çıkarılması gerekmektedir.

B.11. Belediye sosyal yardımları tarafsızlık ilkesi çerçevesinde yapılmadığı gibi SYDV tarafından yapılan sosyal yardımları kendilerinin yaptıkları çerçevesinde göstermeye çalışmaktadırlar.

Ö.11. Belediyelerin sosyal yardımları detaylı denetimlerden geçirilmelidir, SYDV yaptığı yardımların belediye yardımları olmadığı kurum yetkilileri tarafından kamuoyuna anlatılmalıdır.

B.12. Özellikle son yıllarda sosyal yardımların toplumun temel sorunlarına yönelik olarak asıl çözüm yolu gibi görülmektedir.

Ö.12. Bu noktada SYDGM' nin Güney ve Doğu Anadolu bölgelerine yüzde 50 daha fazla kaynak aktarılması ön plana çıkmaktadır, buralarda yaşanan sorunlara yönelik tek çözüm yolunun sosyal yardımların artırılması olarak görülmektedir. İşsizliğin ve kadın sorununda bu çerçevede çözüleceği düşünülmektedir, bu anlayışın doğru olmadığı gibi çözüm olmadığı aşikardır.

B.13. SYDGM 'ye hükümetçe yeterli yetki verilmemektedir.

Ö.13. 2005 yılında faaliyetlerine başlayana SYDGM bu alanda birçok çalışma yürütmektedir gerek uygulamada ve gerekse de kuramsal düzeyde. Buna rağmen hükümetin kuruma yeterli yetki vermediği ve kararların doğrudan başbakanın onayı olmadan yürürlüğe girmediği bir gerçekliktir. SYDGM' nin Türkiye'de sosyal yardım konusunda en etkili ve deneyimli kurum olduğu gerçeğinden hareketle kurumun yetkileri arttırılmalıdır ve desteklenmelidir.

B.14. SYDTF' nin gelirleri ve gider kalemleri sosyal yardım amacının dışında kullanılmaktadır.

Ö.14. Fon'un kaynakları borçlanma faizleri için özellikle geçmiş yıllarda kullanılmıştır, öncelikle Fonun gelirleri sadece sosyal destek ve yardımlar için kullanılmalıdır. Yerel düzeyde ise valiliklerde ve kaymakamlıklarda vakıflar sayesinde bir çok demirbaş alınarak farklı amaçlar için kullanılmaktadır bunun önüne geçilmelidir, Vakfın giderleri sadece sosyal yardımların icrası için yapılmalıdır.

B.15. Türkiye'de yoksul vatandaşların olduğu bir ulusal veri bulunmamaktadır.

Ö.15. SYDGM' nin bütünlük sosyal yardım projesi olmakla birlikte bugüne kadar ortak ulusal bir verinin çıkarılmaması büyük bir eksiklik. En öncelikli konu ulusal yoksulluk verilerinin toplanmasıdır.

B.16. Fon kurulunun kapsamı oldukça dar ve yetersizdir.

Ö.16. Fon kurulun kapsamı genişletilerek, özellikle üniversiteden temsilcilerin katılımı sağlanmalıdır.

B.17. SYDGM ve SYDV arasında doğrudan bir hukuksal bağ bulunmadığından dolayı SYDV' lerin yardım konularında çok farklı kararlar almaktadırlar.

Ö.17. SYDGM ve SYDV arasında merkezi ve taşra teşkilatı ilişkisi kurulmalıdır. SYDV 'ler il ve ilçe teşkilatları olarak kurulmalıdırlar.

B.18. Uygulamada SYDGM ve Vakıf Mütevelli Heyetleri SYDV' lerin iki başlı yürütme organı olduklarından birçok sıkıntı yaşanmaktadır. SYDV' lerin hukuksal olarak SYDGM' ye bağlı olmadığı halde genel müdürlüğün çalışanlardan, yürütülen işlere kadar, daha da önemlisi aktardıkları kaynaklarla SYDV' lerin kesin olarak organı görünümü varken, aksine Vakıf Mütevelli Heyetleri' de kaynakların kime dağıtılacağı, çalışan alma, işten çıkarma v.b. asli görevleri vardır, kısacası ikili bir yapı olduğundan bir çok sıkıntı vardır.

Ö.18. Yapılması gereken şey ikili yapının yerine SYDGM' ye bağlı tek bir merkezden emir alan ve uygulamaların tekleştiği bir yapılanmanın oluşturulması

B.19. Haftada bir toplanıp, kararları veren Vakıf Mütevelli Heyetine katılım oldukça azdır, kimi zaman 3-5 üyeyi geçmemektedir.

Ö.19. Çoğu kamu görevlisi olduğu halde toplantılara katılmayan üyelerin vakıf başkanları olan valiler ve kaymakamlarca bunun yaşanmasına izin verilmemelidir. Katılım sağlanıp daha da adilane ve doğru kararların verilmesi sağlanmalıdır.

B.20. Vakıf Mütevelli Heyetinde alınan kararlar Vakıf Başkan ve Müdürü tarafından şekillendirmektedir, bu da Mütevelli heyetinin olmasını boşa çıkarmaktadır.

Ö.20. Mütevelli Heyetlerini işlevleri arttırılmalı veya tamamen ortadan kaldırılmalıdır, çünkü uygulamada gereksiz bir işlev taşımaktadırlar

B.21. Eleman alımında saydam ölçüler olmadığı, SYDGM tarafından bazı ölçüler konulsa da eleman alımı yinede vakıf mütevelli heyetinin takdirine dayanmaktadır özellikle büro ve yardımcı hizmet sınıfına eleman almada herhangi bir ölçü yoktur.

Ö.21. Eleman alımında kesinlikle merkezi sınavlar çerçevesinde merkezi atama yapılmalıdır, başka bir yol izlenmemelidir.

B.22. Vakıf Mütevelli Heyetine seçilen sivil üyeler (2 kişi il genel meclisince seçilmekte) o yerin hakim siyasi yapılanmasına göre seçilip atanmakta bu da siyasi bir görünüme sahip olmaktadır.

Ö.22. Seçilecek kişilerin kanaat önderi olup, sosyal yardım konularında özverili çalışan kişilerden seçilmesi sağlanmalıdır.

B.23. SYDV' lerin hizmet verdikleri mekanlar çoğunlukla yetersiz kalmaktadır.

Ö.23. SYDV' lerin iş yoğunluğu ve vermiş olduğu hizmetlerden dolayı uygun fiziksel mekanlara kavuşturulmalı, yaşlı, özürülüler için uygun ulaşım olanakları sağlanmalıdır.

B.24. Vakıfların yılda bir yapılması gereken sosyal incelemelerin, yılda bir yapılmadığı görülmektedir.

Ö.24. Sosyal incelemeler çok önemlidir, çünkü yapılacak yardımlar buna göre yapılmaktadır, sosyal incelemelerin yılda bir yapılmaması hak etmeyen kişilere de yardım yapılmasını sağlamaktadır, önemden dolayı vakıflar tarafından mutlaka sosyal incelemelerin her yıl yenilenmesi gerekmektedir.

B.25. Sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafında yapılan sosyal incelemeler uygulamada çokça dikkate alınmamaktadır.

Ö.25. Sosyal destek ve yardımların belirlenmesinde ve yapılmasında en önemli olan sosyal incelemeler öncelikle dikkate alınıp buna göre yardım yapılmalıdır. Sosyal yardım ve inceleme görevlilerinin puanlama ve derecelendirmede ve de yardımların yapılırken görüşlerinin alınması gerekmektedir.

B.26. Personel özlük haklarının genel müdürlüğü tarafından her kadroya göre farklı iki maaş aralığı vermiştir, kararı ise vakıf mütevelli heyeti yapmaktadır. Bu tespit sadece eğitim durumu dikkate alınmıştır, ama hizmet yılı işin yükü gibi durumlar göz önünde bulundurulmamıştır. Ayrıca aralıklı maaş verildiğinden bazı mütevelli heyetleri en tavadan verirken bazıları da tabandan maaş belirlemektedirler, buda çoğu zaman haksızlıklara neden olmaktadır

Ö.26. Çalışan özlük hakları tespitinde tek ölçünün eğitim olmaması gerektiği ve ayrıca hizmet yılı ve de işin yükü çerçevesinde maaş aralıkları yeniden tespit edilmelidir.

B.27. Vakıf Mütevelli Heyetinin, iki üyesi sosyal yardım alanında faaliyet gösteren iki derneğin veya vakfın katılımıyla olmaktadır yani bunlardan birer üye katılmaktadır ama uygulamada bu ihmal edilmektedir.

Ö.27. Bu üyelerin tespitinde gerçekten sosyal yardım hizmetlerinde bulunan kuruluşlar dahil edilmelidir, üye sayısı dörde çıkarılmalıdır, ayrıca üniversiteden bir üyenin katılımı sağlanmalı ve bu üyenin rehberlik etmesi sağlanmalıdır.

B.28. Çalışanlara yönelik olarak hizmet içi eğitimler yoktur.

Ö.28. Ağırlaşan ve artan iş yüklerinden dolayı SYDV' lerin çalışanlarına yönelik yılda en az iki defa hizmet içi eğitim yapması gerekmektedir, bunu üniversiteler ile işbirliği çerçevesinde yapmaları gerekmektedir.

B.29. Aynı yardım yapan (gıda, giyecek v.b) SYDV' lerin almış oldukları bu aynı yardımlar kalitesiz ve yetersizdir.

Ö.29. İhale koşullarına uygun olarak kaliteli mallar alınmalıdır, yoksul diye en kötü ve ucuz mallar alınıp dağıtılmamalıdır.

B.30. Türkiye'deki kayıtdışılık yüzünden sosyal yardım faaliyetleri yanlış yönlere çekilmektedir.

Ö.30. Örneğin yapılan sosyal incelemelerde kişilerin üzerinde herhangi bir araç ve ev gözükmektedir, fakat gerçekte kendi üzerindedir, kişilerin sahip oldukları üzerinde bir geniş çalışma başlatılmalıdır, kayıtdışılıkla mücadele edilmelidir.

B.31. Proje destekleri ve projelerin yapılan reklamlara göre başarılarının yeterli olmadığı görülmektedir.

Ö.31. Proje destekleri için öncelikle alt yapı, uzman çalışan, fiziksel mekanlar oluşturulmalı, sadece para sağlanarak getir projeni al desteğini anlayışından çıkılarak, proje yapılmasına destek sağlanmalıdır, projeler kurum tarafından yapılarak, hizmet verilmelidir.

B.32. ŞNT yardımları nüfus artışına neden olmakta, yoksul hanelere yeni bireylerin eklenmesine sebep olmaktadır.

Ö.32. ŞNT yardımları örneğin iki çocuk ile sınırlı tutularak fazla çocuğa yardım yapılmamalıdır. Ayrıca ŞNT yardım ölçüleri yeniden tespit edilmelidir.

B.33. Yoksullara yönelik olarak meslek edindirme kursları yapılmamaktadır.

Ö.33. Hane halkının yoksulluğunun atlatılmasının en önemli ayaklarından biride meslek edindirme kursları açıp, firmalarla yapılacak işbirliği ile iş olanakları sağlamaktır.

B.34. ŞNT yardımlarındaki ölçüler yetersiz olduğundan haksız yardımlara neden olmaktadır.

Ö.34. Bilgisayar ortamında hazırlanan belirlemeyle hak sahibi olunan ŞNT yardımlarındaki ölçüler yeniden gözden geçirilerek güncellenmeli ve oluşturulan sorular bölgesel düzeyde hazırlanmalıdır.

B.35. Vakıflarda dosyası olanlara yönelik olarak işe almada öncelik verilmiyor.

Ö.35. Vakıflarda kaydı olanlara işe almada pirim desteği ve teşvikler sağlanması gerekir, böylesi bir uygulama yoksulların istihdamı sağlanacaktır.

B.36. Dilencilik yasak olmasına rağmen gerekli tedbirler alınmamakta bu da dilencilik olanaklarını arttırmaktadır.

Ö.36. Dilencilığe yönelik olarak gerekli tedbirler alınmalı, gerekli olanlara sosyal destekler sürekli sağlanmalı, dilencilğin bir kültür olmasının böylelikle önüne geçilmelidir.

B.37. Yoksulluk tanımları ve haritaları yetersizdir veya hiç yoktur.

Ö.37. Türkiye'deki yoksulluk tanımları iyi irdelenmeli buna göre ise bölge bölge yoksul kesimin envanteri çıkarılarak yapılacak yatırımlarda ve desteklerde ve de yardımlarda buna göre hareket edilmelidir.

B.38. Verilen sosyal yardımlar herhangi bir hizmet karşılığı verilmediğinden yararlanıcılar karşılıksız, emeksiz yardım almaya itilmekte buda toplumda el açmayı yani dilencilığı geliştirmektedir.

Ö.38. Sosyal yardımların bölgenin özelliklerine göre çeşitli kamusal hizmetler karşılığında verilmesi gerekmektedir. Örneğin bir eğitim kurumunda çalışma gibi. Beklide en önemlisi ağaçlandırmaya yönelik olarak yapılacak bir çalışmadır bu çalışmayla birlikte, sosyal yardım alan kişiye dikip baktığı 50 ağaç karşılığı sosyal yardım yapılması gibi, bu öneriyi Malatya'ya uyarlırsak; Malatya Beydağları çorak ve ağaçsızdır. Malatya SYDV, Tarım ve Orman İl Müdürlükleri ile işbirliği halinde tüm dağların ağaçlandırması sağlanabilir. SYDV' nin tespit ettiği kişiler burada 50 adet fideyi alıp gösterilen yere dikip onun bakımını üstlenecek ve böylelikle ağaçlandırma yapılacaktır. Bunun sayesinde hem kişi emek verecek ve hem de sosyal alacaktır.

B.39. Çalışanlar işçi statüsünde olduklarından ve çalışanların maaş ölçülerinin belirsizliği çok farklı uygulamalara yol açmaktadır. Bu durum bazı vakıfların ikramiye alırken bazılarının alamamasına neden olmaktadır.

Ö.39. Yapılması gereken şeye genel müdürlüğünün maaş tespitini kendisinin yapması, farklı uygulamaların önüne geçilerek keyfiliklere ve haksızlıkları engellemesidir.

B.40. Sosyal yardım anlayışının olmaması veya çok eksik olmasından dolayı, yardım yapma işlevi sadece yap kurtul anlayışı çerçevesinde şekillenmektedir. Çünkü SYDV 'lere gelen periyodik paylar bitirilmeye çalışılmaktadır, bunun sebebi ise bir vakfın hesabındaki para gelen periyodik miktarın üç katı olursa periyodik miktar kesilmektedir, bunun içinde vakıflar parayı bitirmeye çalışmaktadırlar.

Ö.40. Yardım yapabilmek için bir anlayışın oluşturulması gerekmektedir. Üç katı anlayışı terk edilip vakfın ihtiyaçları çerçevesinde para gönderilmelidir.

B.41. Türkiye'nin sosyal yardımların ve sosyal politikalarının eksikliğinden kaynaklanan birçok sorun vardır.

Ö.41. Yapılması gereken Türkiye'de sosyal politikalarının gözden geçirilmesidir. Bunun için hükümetin bir sempozyum düzenlemesi, kamu, üniversite, sivil toplumun ve diğer tarafların bir araya gelip anlayışı tartışıp 21. yüzyıla uygun ve çağdaş yeni bir anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Mevcut anlayışla yaşanan bunca sorun varken hükümetin bunun öncelikle konusu yapmalıdır, yasal çalışmalar başlatmalıdır.

B.42. Türkiye'de birçok sosyal yardım kurumu vardır ve birçok yardım yapmaktadırlar, bunun etkilerinin incelenip, buna göre değerlendirme yapma çalışması yoktur.

Ö.42. Yapılan sosyal yardımın etkileri, oluşturulacak bir geniş çalışma grubuyla Türkiye genelinde etki analizi yapılmalıdır, ve bu çok geniş çaplı olmalıdır, bunun sonucunda ortaya çıkan resim iyi değerlendirilip buna göre yapılanlar yeniden değerlendirilmelidir.

B.43. ” İhtiyaca yönelik sosyal yardım ’ yapılmamaktadır, bu durumda toplumda yanlış bir anlayışın oluşmasına sebep olmaktadır, siyasiler tarafından ise bu yardımlar başka açmalar için kullanılmaktadır.

Ö.43. Kişi, topluluk ve topluma göre ihtiyaçlar belirlenip buna göre aktarım yapılmalıdır, ihtiyaca göre sosyal yardım, sosyal destek, veya başka destekler sağlanmalıdır, bu da ancak kurumsal işbirliği ile olacaktır, ilgili kurumlar bir araya getiren bir çalışma ile bu sağlanacaktır. Örneğin Sağlık Bakanlığı, SYDGM, SHÇEK, v.b kurumların işbirliği ile olabilir.

B.44. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmasının önü açılmakta bunlara teşvikler sağlanmaktadır.

Ö.44. Sosyal yardım faaliyetlerini özel teşebbüslerin yaptığı ve Türkiye’de karşılaşılan bir çok sorun vardır, bu toplanan aynı ve nakdi yardımlar başka amaçlar çerçevesinde kullanılmaktadır, bunun için yapılması gereken asıl iş, sosyal yardımların kamusal olarak yapılması, teşvikler geri çekilmeli, sıkı denetim getirilmelidir.

B.45. Sosyal aktarmalar gerekli şekilde yapılmamaktadır.

Ö.45. Yoksul olmayan kesime verilen aktarmalar hiç transfer alamayan yoksul kesime aktarılması suretiyle yoksulluk daha fazla azaltılabilir.

B.46. Sosyal yardımların sadece yoksul ve hak eden kişiler tarafından bir hak olarak görülmesi gerekmektedir.

Ö.46. Özellikle son yıllarda sosyal yardımlardan herkesin yararlanacağı gibi bir anlayış doğmuş olup, kurum yasaları çoğu zaman delinmektedir, olması gereken şey yoksulun ve yardımın iyi tanımlanıp bunun sadece yoksul insanların hakkı olduğuna dikkat edilmelidir. Kurum amirleri buna göre hareket etmelidirler.

B.47. Yoksulluk ve sosyal yardım alanında ülke deneyimlerine yönelik incelenmeler çok azdır.

Ö.47. Özellikle Türkiye benzeri ülkeler ve gelişmiş sosyal devlet anlayışına sahip ülkelerin deneyimleri iyi irdelenmelidir, sosyal devlet anlayışı iyi anlaşıl

B.48. Sosyal yardım konularında uzman eleman yetiştirme oldukça sını

Ö.48. Bu sahada faaliyet gösterecek elemanların üniversitelerin sosyoloji, kamu yönetimi, psikoloji bölümlerinde de yetiştirilmesi gerekmektedir, bu bölümlere konulacak derslerle bu alana yönelik eleman yetiştirmeye öncelik verilmelidir.

B.49. Türkiye’de gelir dengesizliği artmakta, enler arasındaki uçurumlar artmaktadır, bu ise yoksulluk oranlarını arttırmaktadır.

Ö.49. Türkiye’de gelir adaletsizliğine yönelik izlenceler belirlenmelidir, aradaki uçurumların giderilmesi alt gelir kesimini üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

B.50. Yoksul kesime yönelik olarak istihdam olanakları yaratılmamaktadır.

Ö.50. Her ailede çalışan bir kişinin olması o ailenin en azından açlık seviyesinden kurtarmaktadır, bu bağlamda TÜİK, SYDGM ortak çalışmasıyla yoksul ailelere yönelik olarak istihdam önceliği sağlanmalıdır. Hatta yetersiz niteliklerde olsa bile veya çalışan eksikliği bile olmasa çalışma olanakları bu insanlara sağlanmalıdır (bu durum bu insanlara hissettirilmeden).

B.51. TOKİ’ nin kırkbeş metrakarelik evlerinin tespit uygulaması yanlış bir anlayışla yapılmaktadır.

Ö.51. TOKİ’ nin yapmış olacağı kırkbeş metrakarelik evlerin tespiti ve verilmesi, SYDV’ lerin eliyle yapılmalıdır, müracaatlar buna göre almalı ve gerçekten konutsuz insanlara yönelik bu çalışma genişletilmelidir.

10.2. Genel Sonuç

Sosyal yardım konusu insanlık tarihiyle eşdeğer bir süreçle birlikte ortaya çıkmıştır, insanoğlunun yerleşik hayata geçip birlikte yaşamalarıyla birlikte, toplumsal hayatta eşit olmayan kesimler ortaya çıkmaya başlamıştır(yaşlılar, çocuklar, özürülüler, yoksullar gibi), bununla birlikte bu kesimlere yönelik olarak çeşitli tedbirler alınmaya başlanmıştır. Öncelleri en yakınları tarafından korunup kollanan daha sonraları ise topluluklarda bir görev olmaya başlayan dayanışma ve yardımlaşma toplumlarda önemli bir işlev kazanmış ve de gelenek, göreneklere de yerleşmiş sosyal dayanışma ve yardımlaşma masallara, edebiyata, şiire konu olmuştur.

İnsanoğlunun çağlar boyunca geçirmiş olduğu çeşitli evlerde yardımlaşma ve dayanışma giderek artmaya, kurumsal bir yapı haline gelmeye başlamıştır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte başlayan kapitalist evreden sonra ortaya çıkan sosyalizm ile birlikte önemli bir aşama katedilmiş ve de sosyal devlet anlayışına çok fazla katkısı olmuştur. Batı Avrupa’da gelişen sosyal demokrasi ile birlikte sosyal devlet anlayışı tarihinde en önemli aşamaya gelmiştir. Refahın tüm topluma yayılması, eşitsizlerin toplumda ortaklaşma ile birlikte eşit hale gelmeleri sağlanmış, demokratik bir anlayışında yerleşmesine sebep olmuştur.

Gelişen sosyal devlet anlayışı dünyaya yayılmış ve çoğu ülkenin anayasasına, girerek çeşitli düzeylerde uygulama alanı bulmuştur. Türkiye’de ise cumhuriyetten itibaren çeşitli uygulamaları olan sosyal devlet anlayışının 1961 Anayasası’na madde olarak eklenmesiyle birlikte Türkiye’de geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

Yoksulluk olgusu ise yine çok eskilere giden, tarihte kıtlık ve açlıkların yaşandığı dönemden günümüze kadar uzanmaktadır. Gelir dağılımdaki eşitsizlikle, bazı toplumların kaynakların çoğunu sadece kendine alması gibi nedenlerden dolayı yoksulluk olgusu insanlık ile birlikte sürekli varola gelmiştir. Özellikle piyasa mantığının yaşandığı günümüzde yoksulluk olgusunun artık açlık ile bütünleştiği gerçeği bilinmektedir. Dünyada yaşayan nüfusun yarısı aç ve yoksul olduğunu söyleyen Birleşmiş Milletler, insanlığın ne hale geldiğini de gözler önüne sermektedir. Bu noktada sosyal devlet anlayışının terk edilmesinin yaşatmış olduğu sorundur.

Dünyada yaşanan yeni liberal hareketle birlikte sosyal devlet anlayışından çeşitli kaymalar meydana gelmiş, yapılan harcamalarda ciddi kısıtlamalara gidilmiştir. Türkiye’de ise aynı süreç 1980 ile başlamış ve 24 ocak kararlarıyla birlikte sosyal devlet anlayışından önemli oranlarda vaz geçilmiş, daha çok piyasa mantığıyla hareket edilmeye başlanmıştır.

Tabii ki sosyal devlet anlayışın en önemli ayağı bunu yerine getirecek olan kurumlardır, Türkiye’de cumhuriyetle birlikte çeşitli küçük çaplı kurumlar olmakla birlikte, SHÇEK, Kızılay, Belediyeler çeşitli sosyal yardım işlevleri getirmişlerdir. 1986 yılında ise Türkiye çapında faaliyet gösterecek bir sosy

kuruluşu olan SYTF kurulmuştur, tüm il ve ilçelerde yasa gereği kurulması zorunlu hale gelmiştir. İlk defa Türkiye’ de tüm ülke sathında faaliyet gösterecek olan SYDV’ ler kurulmuş, faaliyet alanları yoksul ve acezelere yardımcı olmaktadır. Ama son yıllara kadar yeterli mevzuatın, yetişmiş çalışanın, kurumsal düzenlemenin olmamasından dolayı çok yetersiz kalmışlardır. Gelirlerinin borç faizlerine ödenmesi, sosyal amaçlı gelen paraların farklı amaçlar için kullanılması gibi sorunlar bu yapılanmanın görevini tam anlamıyla yerine getirmesine engel olmaktadır. Ta ki 2004 yılının aralık ayında kurulan SYDGM ‘nin faaliyetlerine başlamasına kadar. 2005 yılında faaliyetlerine başlayan SYDGM gerek kurumsal düzeyde ve gerekse de gelir giderlerin kullanılması açısından oldukça önemli bir aşama kat etmiştir ve çalışmalarına devam etmektedir. Fakat Türkiye de ondan fazla sosyal yardım ve hizmet kurumunu olmasından dolayı ortaklaşa sağlanamamakta sıkça dile getirilen tek çatıda toplanması fikrine hükümet sıcak bakmamaktadır. Çünkü çok kurum olması kaynağın aktarılıp çeşitli kesimlere yardım yapılmasını sağlamaktadır.

Bu noktada söylenmesi gereken başka bir husus hükümetlerin, siyasilerin sosyal yardımları siyasal ve başka amaçlar için bir koz olarak kullanmalarındır, çalışma da ortaya çizelgelerle, haberlerle, devlet kurumlarının raporları ile ortaya koyulmaya çalışılan bu durum son yaşanan yerel seçimlerle de kendini tamamen ortaya çıkarmıştır. Sosyal devlet yerine sosyal yardım devlet anlayışın anlaşıldığı ve bunun da siyasilerin amaçlarına hizmet ettiği bilinmelidir. İnsana değer veren, görevine sadık olan ülkesini seven hiçbir yöneticinin itibar etmemesi gereken bu durum maalesef Türkiye’de sıkça başvurulan bir yol haline gelmiştir.

Yapılması gerekenler noktasında öneriler kısmında çokça ifade edilen sosyal yardım kurumlarının tek bir çatı altında toplanıp, bunun da sosyal güvenlik şemsiyesi altında olan bir düzenlemeyle birlikte, daha iyi adaletli hizmet verileceğidir. Böylelikle gerek siyasi merkezler ve diğer merkezler tarafından başka bir amaç için kullanılmasına izin verilmeyecek olup daha demokratik ve yasal bir hizmet sunulacaktır. Özellikle dünyayı saran küresel bir krizin yaşandığı bugünlerde yoksulluğun önümüzdeki yıllarda daha da artacağı bilinmelidir ve şimdiden sert kararlar alınarak, merke: anlayışla tek bir sosyal yardım kuruluşu tayin edilmelidir.

Araştırmanın denenceleri “Yapılan sosyal yardımlar sosyal devlet olma ilkesinin gerekliliğini yerine getirmemektedir” ve “Yapılan sosyal yardımlar dağınık ve verimsizce yapılmaktadır” olup araştırma boyunca denencelerin ispatı yine kamu kurum ve kuruluşlarının hazırlamış oldukları resmi incelemelerle gözler önüne serilmiştir.

Araştırmacılara Sosyal yardım ile ilgili olarak önereceğim çalışma başlıklar şunlardır:

- Kibele Kökenlerimizden Bugüne Anadolu’da Sosyal Yardım ve Dayanışma Kavramı,
- Sosyal Devlet Anlayışı ve Türkiye’deki Etkileri,
- Yeni Yoksulluk Kavramı, İşsizlik ve Türkiye,
- Sosyal Yardımlar ve Suç İle İlişkisi,
- Seçimler ve Sosyal Yardımların Artan Seviyesi,
- Cumhuriyet’ ten Günümüze Değişen Sosyal Yardım ve Dayanışma Tutumları,
- Osmanlı’da Sosyal Yardımlaşma ve Cumhuriyet’e Geçen Kurumlar,
- Yoksulluk ve Gelir Adaletsizliği İlişkisi.

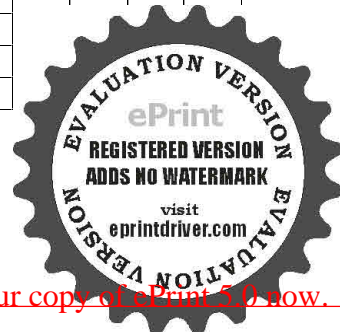

EK-1. BULGULAR VE ÖNERİLER ÇİZELGESİ

Öneriler Bulgular	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	
	.1	.2	.3	.4	.5	.6	.7	.8	.9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
B.1	*																		
B.2		*																	
B.3			*																
B.4				*															
B.5					*														
B.6						*													
B.7							*												
B.8								*											
B.9									*										
B.10										*									
B.11											*								
B.12												*							
B.13													*						
B.14														*					
B.15															*				
B.16																*			
B.17																	*		
B.18																		*	
B.19																			*

EK-1. BULGULAR VE ÖNERİLER ÇİZELGESİ

Öneriler Bulgular	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö	Ö
	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
B.20	*																		
B.21		*																	
B.22			*																
B.23				*															
B.24					*														
B.25						*													
B.26							*												
B.27								*											
B.28									*										
B.29										*									
B.30											*								
B.31												*							
B.32													*						
B.33														*					
B.34															*				
B.35																*			
B.36																	*		
B.37																		*	
B.38																			*

EK-1. BULGULAR VE ÖNERİLER ÇİZELGESİ

Öneriler Bulgular	Ö. 39	Ö. 40	Ö. 41	Ö. 42	Ö. 43	Ö. 44	Ö. 45	Ö. 46	Ö. 47	Ö. 48	Ö. 49	Ö. 50	Ö. 51	Ö. 52	Ö. 53
B.39	*														
B.40		*													
B.41			*												
B.42				*											
B.43					*										
B.44						*									
B.45							*								
B.46								*							
B.47									*						
B.48										*					
B.49											*				
B.50												*			
B.51													*		
B.52														*	
B.53															*

EK-2. ARAŞTIRMA BOYUNCA YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. ADALET BAKANLIĞI, (2009), ‘‘ Vakıflar Genel Müdürlüğü Burs Yönetmeliği’’, Resmi Gazete Sayısı : 26283, İndirilme Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27148.html>
2. ADALET BAKANLIĞI,(2009), ‘‘3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’’, İndirilme Tarihi: 10 şubat 2009, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/739.html>
3. Ajansege, (2008), ‘‘TÜİK'ten Afrika Kriterleri’’, , İndirilme Tarihi: 13. Kasım 2008, http://www.ajansege.com/16147_36_tuik-ten_afrika_kriterleri.haber
4. AKTAN, C.Can, Özlem Özkıvrak,(2003), ‘‘Sosyal Refah Devleti’’, İndirilme Tarihi: 23 Aralık 2008, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm>
5. ALPTEKİN, Kamil, (2004), ‘‘ Küreselleşme Sosyal Devlet’’ , İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmesosyaldevlet.doc>
6. Ana Britannica, (1994), ‘‘Sosyal Devlet’’, İstanbul: Hürriyet Yayınları, Cilt: 28, s.171
7. BARTIN VALİLİĞİ, (2009), ‘‘ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, <http://www.bartinsydv.gov.tr/yonetim.html>
8. BAŞBAKANLIK, (2009), ‘‘Mevzuat Bilgi Bankası’’, İndirilme Tarihi: 09 Şubat 2009, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.2985&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=2985%20SA YILI>
9. BAŞBAKANLIK KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2008), ‘‘Kadın ve Yoksulluk’’,s.5-7, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, www.ksgm.gov.tr/ - 31k
10. BDK Araştırma Danışmanlık, (2007), ‘‘T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü-SYDV Personeline Yönelik Sosyal Çalışmacı Eğitim Programının Geliştirilmesi Projesi’’, İstanbul: SYDGM Yayınları
11. Bianet, (2008), ‘‘İMF Uygulamaları ve Türkiye’’, İndirilme Tarihi: 01 Mayıs 2008, <http://www.bianet.org>
12. Birgün Gazetesi, (2008), ‘‘ Yardımlar Yoksulluğa Çare Olamıyor’’, İndirilme Tarihi: 30 Ekim 2008, http://www.birgun.net/economics/index.php?news_code=1225361414&year=2008&month=10&day=30

13. BORATAV, Korkut, (2004), “Yoksulluk” Kavramı Üzerine Notlar”, **Toplum ve Hekim**, Ocak- Şubat 2004 Cilt 19, Sayı 1, s.7-8
14. BUĞRA, Ayşe, (2008), ‘**Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**’, İstanbul: İletişim Yayınları
15. BULUT, Nihat (2003), ‘Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?’ s.186, İndirilme Tarihi: 07 Eylül 2008, s.186-190, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/282/2573.pdf>
16. CHRISTOPHER, Pierson,(1998), ‘Beyond the Welfare State: The New Political Economy of Welfare’, 2. ed., Pennsylvania: **The Pennsylvania State University Pres** , pp. 6–7.
17. CUMHURBAŞKANLIK-Devlet Denetleme Kurulu, (2006), ‘Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu’ , Sayı: 2, s.20-26, İndirilme Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://cankaya.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanligi/ddk/ddk20.pdf>
18. Cumhuriyet Gazetesi, (2008), ‘İşsizlik Çığ Gibi Büyüyor’, İndirilme Tarihi: 15 Aralık 2008, <http://www.cumhuriyet.com.tr/?im=yhs&hn=23324>
19. ÇENGELCİ, Ethem,(1993), “Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, **HÜ.S.H.Y.O. Dergisi** , Cilt:11, Sayı:1-2-3, s.10
20. DARÜLACEZE, (2009), ‘Tarihçe, Kurumsal’, İndirilme Tarihi: 12 Temmuz 2009, <http://www.darulaceze.gov.tr/bpi.asp?caid=230&cid=85>, <http://www.darulaceze.gov.tr/bpi.asp?caid=234&cid=47>
21. DEMİR, Sırma, (2008), ‘Sosyal yardımlar yoksulluğa çare olmuyor’, İndirilme Tarihi: 29 Ekim 2008, <http://www.memurlar.net/haber/123090/>
22. DENİZLİ VALİLİĞİ, (2009), ‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, <http://denizli.gov.tr/sydv/sydvbelg.html>
23. DİLNOT, Andrew, (2003), “**Refah Devletinin Geleceği**”, (Çev.: Zeynel Bakıcı), İndirilme Tarihi: 23 Ekim 2008, s. 1–12, http://www.canaktan.org/politika/anti_leviathan/digeryazilar/bakicirefah.devleti.pdf,
24. DPT, (2001), ‘Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu’, s. 102-103, İn Tarihi: 04 Temmuz 2008, www.dpt.gov.tr/ - 97k

25. DÜZCE VALİLİĞİ, (2009), ‘‘ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’’,
İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, www.duzce.gov.tr/dosyalar/sydv/sydv.pdf
26. ERGENÇ, Sedat, (2004), ‘‘ Sosyal Politikalarda Değişim Süreci’’, **Toplum ve Hekim**, Ankara, Cilt:19, Sayı:1, s:7
27. ERSÖZ, Halis Yunus (2005), ‘‘ Sosyal Politika - Refah Devleti - Yerel Yönetimler İlişkisi’’, İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008
<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/35.pdf>
28. Evrensel Gazetesi, (2008), ‘‘Yoksulun Kaynağı Yoksula Kullanılmıyor’’,
İndirilme Tarihi: 30 Ekim 2008, <http://www.evrensel.net>
29. EVYAPAN, Rafet (1999), ‘‘ Atatürk ve Sosyal Devlet’’, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı 43, Cilt:15,s. 254-280
30. FİŞEK, Gürhan, (2007), ‘‘ Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Sosyal Politika Araçları İçerisindeki Yeri (“Genel”i “Yerel”e İndirme)’’, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No. 595, s. 334-337
31. FLORA, Peter, Jens Alber, (1990), "Modernization, Democratization and the Development of Welfare States in Western Europe", **The Development Of Welfare States in Europe and America**, (der) Flora, P. ve Heidenheimer, A.J., London, Transaction,
32. GOUGH, Iann, (çev. Kamil Güngör), (2001), ‘‘**Refah Devleti**’’, s. 3, İndirilme Tarihi: 23 Kasım 2008, www.canaktan.org/politika/anti_leviathan/diger-yazilar/gungor-refah-devleti.pdf
33. GÖKBUNAR, Ramazan, Harun Özdemir Alparslan Uğur, (2008),
‘‘ Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları’’,
Doğuş Üniversitesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı:2, s.158-173
34. GÖZÜBÜYÜK, Şeref (2004), ‘‘**Anayasa Hukuku**’’, Ankara: Turhan Kitabevi
35. GÖZLER, Kemal, (2000), ‘‘**Türk Anayasa Hukuku**’’, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları
36. GÜLEÇ, Sertaç (2008), ‘‘ 1945 - 1980 Yılları Arasında Türkiye’de Refah Devleti’’, **Yerel Siyaset**, Sayı:2, s. 48-49, İndirilme Tarihi: 17 Kasım 2008
<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/temmuz2008/13.pdf>
37. GÜLER, Birgül Ayman (2008), ‘‘ Sosyal Devlet ve Yerelleşme’’, **Yerel Yönetim Araştırma ve Eğitim Derneği Dergisi**, Sayı:1, s.5-12, İndirilme Tarihi: Kasım 2008, www.yayed.org.tr/resimler/ekler/fa0860e83a4c3a7_ek.pdf

38. Haber7, (2006), ‘Paralar Hak Sahiplerine Verilmedi’, İndirilme Tarihi: 23 Mart 2009, <http://www.haber7.com>
39. Hürriyet Gazetesi, (2008), ‘Sosyal Yardımlar Yoksulluğa Çare Olmuyor’, İndirilme Tarihi: 29 Ekim 2008, <http://www.hurriyet.com.tr/anasayfa/>
40. IŞIK, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu, (2003) ‘**Nöbetleşe Yoksulluk**’, İstanbul: İletişim Yayınları
41. İKİZOĞLU, Musa, (2002), “Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Amprik Bir Araştırma”, **Toplum ve Sosyal Hizmet** , Cilt: 13, Sayı: 1, s.86-115.
42. İstanbul Ticaret Odası,(1997), ‘Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik-İstihdam’, Haz. Nusret Ekin), İstanbul: **İstanbul Ticaret Odası Yayını**, No: 43, İstanbul, s.198.
43. KALAYCIOĞLU, Sibel, (2008), ‘Deniz Feneri, Refah ve Sadaka Devleti’, s.1-2, İndirilme Tarihi 17 Eylül 2008, http://www.sodev.org.tr/Dosyalar/toplumsalyasam/2008/deniz_feneri_refah_sadaka_devleti.htm
44. KALAYCIOĞLU Sibel, Helga Rittersberger-Tılıç, (2002), “Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Statejileri”, **Kentleşme, Göç ve Yoksulluk** , Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, s. 201
45. KANTARCI, Hasan Bülent (2003), ‘Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti’, Kocaeli Üniversitesi- **Sosyal Bilimler Dergisi**, s:76-77, İndirilme Tarihi: 23 Ekim 2008, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/makale/c6s10m5.pdf>
46. KAPAR, Recep, (2005), ‘Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar ‘ s.196 İndirilme Tarihi: 01 Şubat 2009, www.iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap48/06.pdf – 2005
47. KARATAŞ, Kazım, (1999), “Sosyal Refah: Kavramsal Boyutu Gelişimi ve Nitelikleri”, Yaşam Boyu Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan (ed.) N. Koşar ve V. Duyan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını , s.33-44.
48. KAZGAN, Gülten, (1997), ‘**Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen, Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?** ’, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
49. KIZILAY, (2009), ‘Kurumsal, Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü’, İndirilme Tarihi: 13 Ocak 2009,

http://www.kizilay.org.tr/afetoperasyon/yazilar.php?subaction=showfull&id=1185439937&archive=&start_from=&ucat=&

50. KIZILAY, (2008), ‘‘ Haberler- Türk Kizilayi Aşevleri Hergün15 Bin Kişiy e Sıcak Yemek Dağıtıyor’’, İndirilme Tarihi: 03 Eylül 2008, <http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/haber.php?t=-Haberler->
51. KOYUNCU, Murat, Fikret Şenses,(2004), ‘‘Kısa Dönem Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri’’, **ERC Working Papers in Economics** , s.26
52. KORAY, Meryem, (2005), ‘‘**Avrupa Toplum Modeli**’’, Ankara: İmge Kitabevi,
53. KORAY, Meryem, Alper Topçuoğlu, (1995), ‘‘**Sosyal Politika**’’, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları
54. KORAY, Meryem, (2003), ‘‘ Avrupa Refah Devleti: Anlamı, Boyutları ve Geleceği’’, **Görüş**, Aralık, s.70-101
55. KORAY, Meryem, (2008), ‘‘**Sosyal Politika**’’, Ankara, İmge Kitabevi
56. KURŞUNCU, Hatice, (2006), ‘‘ **Kentsel Yoksulluk: D iyarbakır Aziziye Mahalles i Örne ği**’’ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kent Ve Çevre Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
57. KURNAZ, Şebnem Aşşar, (2008), ‘‘ Yoksulluk ve Sosyal Yardım’’ , **Dayanışma**, T.C Başbakanlık, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Genel Müdürlüğü Yayın Organıdır. Yıl:1 Sayı:1, s.58-63,
58. LEBA, Reyhan (2001), ‘‘ Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Önemi ve Sosyal Devletin Geleceği’’, **Mevzuat Dergisi** , Sayı: 44 ,s.1, İndirilme Tarihi: 02 Ekim 2008, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/08a/02.htm>
59. MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2009), ‘‘ 5747 Göre Belediyelerde Son Durum’’, İndirilme Tarihi: 13 Şubat 2009 http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durumu.doc
60. MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2008), ‘‘ 2006 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu’’, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2008, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>
61. MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, (2008), ‘‘ 2007 Yılı Fa

Raporu, Ankara: MEB Yayın Organı, s.7

62. MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, (2009), ‘‘Kurumsal’’,
İndirilme Tarihi: 03 Temmuz 2009, <http://www.kyk.gov.tr/>
63. Milli Gazete, (2008), ‘‘Açlık Değil Ölüm Sınır!’’, İndirilme Tarihi: 01 Eylül
2008, <http://www.milligazete.com.tr>
64. Milliyet, (2009), ‘‘Kaymakamlıktan Belediye Başkanının Adıyla Yardım’’ İndirilme
Tarihi: 02 Nisan 2009,
<http://www.milliyet.com.tr/Guncel/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1078392&Date=02.04.2009&b=Kaymakamlıktan%20belediye%20baskaninin%20adiyla%20yardim&KategoriID=24&ver=29>
65. MİSHRA, Ramesh, (1999), ‘‘ Globalization and the Welfare State, Massachusetts: Edward Elgar Publ. Lmt.’’, p. 116., İndirilme Tarihi:15 Ocak
2009, [http://scholar.google.com.tr/scholar?q=Ramesh+Mishra,+\"Globalizationand+the+Welfare+State\"&hl=tr&um=1&ie=UTF-8&oi=scholart](http://scholar.google.com.tr/scholar?q=Ramesh+Mishra,+\)
66. ÖZBEK, Nadir, (2002), ‘‘ Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet’’,
Toplum ve Bilim , Sayı: 92, s. 7-20
67. ÖZBUDUN, Ergun (2005), ‘‘**Türk Anayasa Hukuku**’’, Ankara: Yetkin
Yayınevi
68. ÖZDEMİR, Süleyman, (2004) ‘‘Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler
Üzerine Bir İnceleme’’, Sosyal Siyaset, İndirilme Tarihi: 13 Aralık 2008,
http://www.sosyalsiyaset.com/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvrlr
69. ÖZDEMİR, Süleyman, (2003) ‘‘Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde
Sosyal Harcamaların Analizi’’, Sosyal Siyaset, İndirilme Tarihi: 13 Aralık
2008, http://www.sosyalsiyaset.com/documents/refah_devletleri.htm
70. ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIğI, (2009), ‘‘Performans Programı’’,s.5-6,
İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009, <http://www.ozida.gov.tr/>
71. ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIğI, (2008), ‘‘2007 Yılı İdare Faaliyet
Raporu’’, Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayın Organı, s.3-4
72. Radikal Gazetesi, (2008), ‘‘Yoksul Kadın, Erkek Yüzünden Nakit Para Yardımı
İstemiyor’’, İndirilme Tarihi: 13 Kasım 2008,
<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=908157&Date=13.11.2008&CategoryID=101>

73. Referans Gazetesi, (2008), ‘‘ Refah, Gelir Dağılımı-6.3 Milyon Kişi Her An Yoksul Kalabilir’’, İndirilme Tarihi: 03 Ekim 2008, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=107368&KTG_KOD=135
74. Sabah, (2009), ‘‘Tunceli'de Beyaz Eşya Yardımı’’, İndirilme Tarihi 04 Şubat 2008, <http://www.sabah.com.tr/2009/02/04/haber,9D3627026E684CC08674456E7B20BBC8.html>
75. SAĞLIK BAKANLIĞI- Yeşilkart Bilgi Sistemi, (2009), İndirilme Tarihi: 01 Mart 2009, http://ykart.saglik.gov.tr/ykbs/ykbs_ilaktif.jsp
http://www.bsm.gov.tr/hiz_hast01
76. SAĞLIK BAKANLIĞI, (2009), ‘‘3294 Sayılı SYDTF Kanunu’’, İndirilme Tarihi: 12 Şubat 2009, <http://www.saglik.gov.tr>
77. SAVAŞ, Vural, (1994), ‘‘**Politik İktisat**’’, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
78. SERTER, Nur, (1994), ‘‘Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet’’, İstanbul: **İstanbul Üniversitesi Yayını**, No: 108, s.32-33.
79. SEYYAR, Ali, (2003), ‘‘Sosyal Siyaset Açısından Yoksullukla Mücadele’’, **Yoksulluk**, (ed.), (2003), A.Emre Bilgili-İ.Altan, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, Cilt:1, 1.Baskı, s.39-40
80. SEYYAR, Ali, (2006), ‘‘**Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar**’’, İstanbul: Değişim Yayınları
81. SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, (2008), ‘‘2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklara İlişkin Uygulama Kılavuzu’’, İndirilme Tarihi: 21 Nisan 2009,s, 3-14, www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/rehberler/2022/2022_UYGULAMA_KLAVUZU.pdf
82. SHÇEK, (2009), ‘‘Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Tarihçesi’’, İndirilme Tarihi: 19 Şubat 2009, http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Tarihce/Himaye_Eftal.asp
83. SHÇEK-Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, (2008), ‘‘Bilgi Talebine, 23.12.2008 Tarihinde Elektronik Olarak Verilen Cevap’’
84. SHÇEK, (2009), ‘‘2008 Faaliyet Raporu’’, İndirilme Tarihi: 12 Şubat 2009, <http://www.shcek.gov.tr>
85. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU, (2009), ‘‘ Merkez Birim, Başkanlıklar İndirilme Tarihi:03 Ağustos 2009, <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/MerkezBirim/PrimsizOdemelerGM>,

http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/baskanliklar/POGM_sydb.html

86. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU, (2009), ‘‘Kurumsal’’ , İndirilme Tarihi: 14 Şubat 2009, [http:// www.sgk.gov.tr](http://www.sgk.gov.tr)
87. Sosyal Refah Devleti ve Değişim, (2008), İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008 <http://www.bilgininadresi.net/Madde/39207/Sosyal-Refah-Devleti-ve-De%C4%9Fi%C5%9Fim>
88. SOYSAL Mümtaz, (1986), ‘‘**100 Soruda Anayasanın Anlamı**’’, İstanbul: Gerçek Yayınevi
89. SYDGM, (2008), ‘‘ Stratejik Plan 2009-2013’’ , Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, İsmat Matbaacılık, s.10-85
90. SYDGM, (2008), ‘‘2007 Yılı Faaliyet Raporu’’, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.5-100
91. SYDGM, (2006), ‘‘**Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri Sosyal Riski Azaltma Projesi Tanıtım Kitabı**’’, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, s.4
92. SYDGM, (2007), ‘‘2006 Yılı Faaliyet Raporu’’, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.5-70
93. SYDGM, (2009), ‘‘ Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (Kasdep), Sosyal Yardım Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi Projesi, Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi, Sosyal Riski Azaltma Projesi (Srap), Bilişim Çırakları Projesi’’, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009, <http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=78>
<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=81>
<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=80>
<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=184>
<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=79>
94. SYDGM, (2009), ‘‘2003-2009 (Ocak) Dönemleri Şartlı Nakit Transferi Ödeme’’, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009, <http://www.sydgm.gov.tr/VAKIFOZEL/BilgiMain.asp?Which=1>
95. SYDGM, (2006), ‘‘Yardımlar Dairesi Başkanlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Başvuru İnceleme Değerlendirme Dağıtım ve Te Usul ve Esasları’’, Ankara : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, Sayı: 1, s.1-10

96. SYDGM-ŞNT, (2008), ‘Şartlı Nakit Transferi Eğitim ve Sağlık Yardımları Bilgi Broşürü’, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, s.1-4
97. SYDGM-ŞNT, (2005), ‘El Kitabı’, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.10-20
98. SYDGM , (2007), **“Sosyal Riski Azaltma Projesi”**, Ankara, Fersa Ofset Baskı Tesisleri
99. SYDGM, (2005), **“ Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri”**, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, s.5
100. SYDGM-Yerel Girişimler,(2004), **‘ El Kitabı’**, 2004, Ankara: Proje Koordinasyon Yayını, s. 1-4
101. SYDGM- Kaynak Yönetimi Dairesi Başkanlığı, (2008), ‘ 2008 Yılı Periyodik, Eğitim ve Bayram Yardımları Duyurusu ’, Sayı:9, s.1
102. SYDGM-Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, (2008), **‘ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Sosyal Yardım ve Proje Destek Faaliyetlerinin Etki Analizi Araştırma Raporu’**, Ankara: İsmat Matbacılık
103. ŞENSES, Fikret. (2001), **“Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk”**, İstanbul: İletişim Yayınları
104. Takvim, (2009), ‘ Toki-Konut’ , İndirilme Tarihi 04 Şubat 2008, www.takvim.com.tr
105. TBMM, (2008), ‘ 1580 Sayılı Belediye Kanunu’ , İndirilme Tarihi:03.04.2008, <http://www.tbmm.gov.tr>
106. TBMM, (2009), ‘ 5393 Sayılı Belediye Kanunu’ , İndirilme Tarihi: 14 Şubat 2009, [http:// www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr)
107. TEKELİ, İlhan, (2002), ‘Yoksulluğu Düşünme Biçimimiz Samimiyet Sınavını Geçebilir mi?’,Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu, Ankara: TMMOB, s.38
108. Timeturk, (2009), ‘ TOKİ’ den 100 TL Taksitle Konut Satışı ‘ , İndirilme

Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://www.timeturk.com/tokiden-100-t1-taksitle-konut-satisi--58566-haberi.html>

109. TOOB, (2008), ‘‘ Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (Taslak) 2002, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, s.85
www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/6.pdf
110. TOKİ, (2009), ‘‘ Tarihçe, Altgelir ve Yoksul Grubu Başvuru Şartları’’, İndirilme Tarihi: 09 Şubat 2009, <http://www.toki.gov.tr/page.asp?id=2>,
<http://www.toki.gov.tr/page.asp?id=34>
111. TUNCAY, A. Can, Ömer Ekmekçi, (2008), ‘‘ **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**’’, İstanbul: Legal Yayıncılık
112. TÜİK, (2009), ‘‘Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2003-2007’’, İndirilme Tarihi: 25 Ocak 2009,
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11
113. TÜİK, (2009), ‘‘ Açlık e Yoksulluk Sınırları’’ İndirilme Tarihi: 24 Şubat 2009,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2080>
114. TÜRK-İŞ, (2009), ‘‘ Açlık e Yoksulluk Sınırları’’ İndirilme Tarihi: 24 Şubat 2009,
<http://www.turkis.org.tr/?wapp=33984172-EDFA-4D7B-B7C2-6F76DA242B5D>
115. TÜİK, (2008), ‘‘ Haber Bülteni’’, Sayı: 192, s.1, İndirilme Tarihi: 13 Aralık 2008,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2080>
116. Vakcalder, (2009), ‘‘ Başvuru Usul ve Esasları’’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, <http://www.vakcalder.net/index.php>
117. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2009), ‘‘Muhtaç Kişilere Aylık Bağlanması,Tarihçe - Atatürk ve Vakıflar, Aşevi Hakkında Bilgi, Vakıf Gureba Hastanesi’’, İndirilme Tarihi: 19 Şubat 2009,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/002_MuhtacAyligi/muhtac_ayligi.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/001_Menu/01_Tarihce/tarihce.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/001_Imaretler/imaretler.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/003_VakifGurebaHastanesi/gureba.cfm
118. YILMAZ, Volkan, (2008), ‘‘ Yoksulluğun Çaresi Sosyal Politikalarda’’, Boğazi

- Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, Taraf Gazetesi, İndirilme Tarihi 17 Eylül 2008, <http://www.taraf.com.tr/haber/17125.htm>
119. YOLCUOĞLU, İsmet Galip, (2004), “**Kentsel Yoksulluk**”, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, <http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=585>
120. Zaman Gazetesi, (2009), “Vakıftan Yardım Alamayınca Çıldırdı”, İndirilme Tarihi: 16 Mart 2009, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=826106&title=vakif-tan-yar-dim-alamay-in-ca-cild-irdi>
121. WORLDBANK, (2009), “Sosyal Riski Azaltma Projesi”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2009, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20815989~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00.htm>

EK-3. ARAŞTIRMA BOYUNCA VARLIĞINDAN HABERDAR OLUNAN KAYNAKLAR

1. ABBOTT, D. A, Sharma, S., & Verma, S., (2004). The emotional environment of families experiencing chronic poverty in India. Journal of Family and Economic Issues,
2. AYATA, Sencer ve Ayşe Güneş Ayata, (1996), Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü, Konut Araştırmalar Dizisi: 10, Ankara: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
3. BARRY, Norman , (1989), “Yeni Sağ”, Ankara: Timasat,
4. BAŞGÖZ, İlhan, Howard E. Wilson, (1968), Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk, Ankara: Dost Kitabevi.
5. BAUMAN, Zygmunt, (1997), Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
6. BUĞRA, Ayşe, Çağlar Keyder, (2003), New Poverty and Changing Welfare Regime of Turkey, Ankara: UNDP Report,
7. ERDER, Sema, (1998), "Kentlerdeki Enformel Örgütlenmeler: Yeni eğilimler Yoksulları ya da Eski Hamamda Yeni Taslar", içinde 75. Yılda Değişen Mimarlık, s. 107-114, İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Tarih VakfıOrta

Tarih Vakfı Yayınları

8. ERDOĞAN, Nemci, (2001), "Garibanların Dünyası: Türkiye'de Yoksulların Kültürel Temsilleri Üzerine Notlar", Toplum ve Bilim, Sayı:89, s. 7-21.
9. FRIEDMAN, John, çev. N. Oktik ve F. Nas, (2001-2002), "Yoksulluğu Yeniden Düşünmek: Yetkilendirme ve Yurttaşlık Hakları", Doğu-Batı, Yıl: 4, Sayı 17
10. GÜL, Hüseyin, Songül Sallan Gül ve Dilek Memişoğlu, (2007), "Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetişim", içinde Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II: Uygulama, ed., H. Özgür ve M. Kösecik. s. 246-283, Ankara: Nobel
11. GOLDSMITH, William W. ve Edward J. Blakely, (1992), Seperate Societies: Poverty and Inequality in U.S. Cities, Philadelphia: Temple University Press,.
12. HAYWARD, Steven (1998), "The Shocking Success of Welfare Reform", Policy Review, 87 (January-February), s. 6-10.
14. KARPAT, Kemal, (çev. Abdulkerim Sönmez) (2003), Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, , Ankara: İmge Kitabevi
15. KASAPOĞLU, İnan Özer, Hamza Uygun, (1993), Gecekonduarda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Ankara: TC Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı,
16. KIRAY, Mübeccel B. , (1982), "Az gelişmiş Ülkelerde Metropolenleşme Süreci", içinde Toplum Bilim Yazıları, Ankara:Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Yay. No 7,
17. KONGAR, Emre (1973), "Altındağ'da Kent ile Bütünleşme", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 6, Sayı: 4
18. MİLİBAND, Ralph, (1991), Divided Societies: Class Struggle in Contemporary Capitalism, Oxford ve New York: Oxford University Press,.
19. NECKERINAN, Kathryn M. (1993), "The Emergence of 'Underclass' Family Patterns, 1900-1940", içinde The Underclass Debate: Views From History, ed. M. B. Katz, Princeton University Press, New Jersey.
20. NOVAK, Michael, (1990), Marality, Capitalism ve Democracy, London : Institute of Economic Affairs
21. SALLAN GÜL, Songül, Hüseyin Gül, (2006), İstihdam ve Sosyal Yardım Araştırması: Sosyal Yardımlarla İşgücü Piyasasına Katılım Arasındaki UNDP ve T.C. Başbakanlık SYDGM İçin Hazırlanan Yayınlanmamış Araştırma Raporu

22. SALLAN GÜL, Songül, Hüseyin Gül, Cem Ergun, (2003), "Türkiye'de Yoksulluk Kültürü Tezlerine Bakış: Ankara Örneği", Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler, Sosyal Hizmet Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Antalya: Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu ve Akdeniz Üniversitesi Sosyal Hizmetler Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi
23. SOROKA, Michael P, George Bryjak, (1995), Social Problems: A World At Risk, Boston: Ally ve Bacon
24. TÜRKDOĞAN, Orhan, (2003), "Yoksulluk Kültürü", İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs-1 Haziran
25. UNDP (2004), 'Human Development Reports, Country Reports Turkey', [\http://www.undp.org.tr/pdf/

KAYNAKÇA

- ADALET BAKANLIĞI, (2009), ‘‘ Vakıflar Genel Müdürlüğü Burs Yönetmeliği’’, Resmi Gazete Sayısı : 26283, İndirilme Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27148.html>
- ADALET BAKANLIĞI,(2009), ‘‘3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’’, İndirilme Tarihi: 10 şubat 2009, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/739.html>
- Ajansege, (2008), ‘‘TÜİK'ten Afrika Kriterleri’’, , İndirilme Tarihi: 13. Kasım 2008, http://www.ajansege.com/16147_36_tuik-ten_afrika_kriterleri.haber
- AKTAN, C.Can, Özlem Özkıvrak,(2003), ‘‘Sosyal Refah Devleti’’, İndirilme Tarihi: 23 Aralık 2008, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm>
- ALPTEKİN, Kamil, (2004), ‘‘ Küreselleşme Sosyal Devlet’’, İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmesosyaldevlet.doc>
- Ana Britannica, (1994), ‘‘Sosyal Devlet’’, İstanbul: Hürriyet Yayınları, Cilt: 28, s.171
- BARTIN VALİLİĞİ, (2009), ‘‘ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, <http://www.bartinsydv.gov.tr/yonetim.html>
- BAŞBAKANLIK, (2009), ‘‘Mevzuat Bilgi Bankası’’, İndirilme Tarihi: 09 Şubat 2009, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.2985&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=2985%20SA YILI>
- BAŞBAKANLIK KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2008), ‘‘Kadın ve Yoksulluk’’, s.5-7, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, www.ksgm.gov.tr/ - 31k
- BDK Araştırma Danışmanlık, (2007), ‘‘T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü-SYDV Personeline Yönelik Sosyal Çalışmacı Eğitim Programının Geliştirilmesi Projesi’’, İstanbul: SYDGM Yayınları
- Bianet, (2008), ‘‘İMF Uygulamaları ve Türkiye’’, İndirilme Tarihi: 01 Mayıs 2008, <http://www.bianet.org>
- Birgün Gazetesi, (2008), ‘‘ Yardımlar Yoksulluğa Çare Olamıyor’’, İndirilme Tarihi: 30 Ekim 2008, http://www.birgun.net/economics_index.php?news_code=1225361414&year=2008&month=10&day=30

- BORATAV, Korkut, (2004), “Yoksulluk” Kavramı Üzerine Notlar”, **Toplum ve Hekim**, Ocak- Şubat 2004 Cilt 19, Sayı 1, s.7-8
- BUĞRA, Ayşe, (2008), ‘**Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**’, İstanbul: İletişim Yayınları
- BULUT, Nihat (2003), ‘Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?’ s.186, İndirilme Tarihi: 07 Eylül 2008, s.186-190
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/282/2573.pdf>
- CHRİSTOPHER, Pierson,(1998), ” Beyond the Welfare State: The New Political Economy of Welfare”, 2nd ed., Pennsylvania: **The Pennsylvania State University Pres** , pp. 6–7.
- CUMHURBAŞKANLIK-Devlet Denetleme Kurulu, (2006), ‘Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün Eylem ve İşlemlerine İlişkin Araştırma ve Denetleme Raporu’ , Sayı: 2, s.20-26, İndirilme Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://cankaya.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanligi/ddk/ddk20.pdf>
- Cumhuriyet Gazetesi, (2008), ‘İşsizlik Çığ Gibi Büyüyor’, İndirilme Tarihi: 15 Aralık 2008, <http://www.cumhuriyet.com.tr/?im=yhs&hn=23324>
- ÇENGELCİ, Ethem,(1993), “Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, **H.Ü.S.H.Y.O. Dergisi** , Cilt:11, Sayı:1-2-3, s.10
- DARÜLACEZE, (2009), ‘Tarihçe, Kurumsal’, İndirilme Tarihi: 12 Temmuz 2009
<http://www.darulaceze.gov.tr/bpi.asp?caid=230&cid=85>,
<http://www.darulaceze.gov.tr/bpi.asp?caid=234&cid=47>
- DEMİR, Sırma, (2008), ‘Sosyal yardımlar yoksulluğa çare olmuyor’, İndirilme Tarihi: 29 Ekim 2008, <http://www.memurlar.net/haber/123090/>
- DENİZLİ VALİLİĞİ, (2009), ‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009, <http://denizli.gov.tr/sydv/sydvbelg.html>
- DİLNOT, Andrew, (2003), “**Refah Devletinin Geleceği**”, (Çev.: Zeynel Bakıcı), İndirilme Tarihi: 23 Ekim 2008, s. 1–12, http://www.canaktan.org/politika/anti_leviathan/digeryazilar/bakicirefah.devleti.pdf,
- DPT, (2001), ‘Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu’, s.102-103, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, www.dpt.gov.tr/ - 97k
- DÜZCE VALİLİĞİ, (2009), ‘Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’, İn Tarihi: 17 Şubat 2009, www.duzce.gov.tr/dosyalar/sydv/sydv.pdf

- ERGENÇ, Sedat, (2004), ‘‘ Sosyal Politikalarda Değişim Süreci’’, **Toplum ve Hekim**, Ankara, Cilt:19, Sayı:1, s:7
- ERSÖZ, Halis Yunus (2005), ‘‘Sosyal Politika - Refah Devleti - Yerel Yönetimler İlişkisi’’, İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008
<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/35.pdf>
- Evrensel Gazetesi, (2008), ‘‘Yoksulun Kaynağı Yoksula Kullanılmıyor’’, İndirilme Tarihi: 30 Ekim 2008, <http://www.evrensel.net>
- EVYAPAN, Rafet (1999), ‘‘ Atatürk ve Sosyal Devlet’’, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı 43, Cilt:15,s. 254-280
- FİŞEK, Gürhan, (2007), ‘‘Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Sosyal Politika Araçları İçerisindeki Yeri (“Genel”i “Yerel”e İndirme)’’, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No. 595, s. 334-337
- FLORA, Peter, Jens Alber, (1990), "Modernization, Democratization and the Development of Welfare States in Western Europe", **The Development Of Welfare States in Europe and America**, (der) Flora, P. ve Heidenheimer, A.J., London, Transaction
- GOUGH, Iann, (çev. Kamil Güngör), (2001), ‘‘**Refah Devleti**’’, s. 3, İndirilme Tarihi: 23 Kasım 2008, www.canaktan.org/politika/anti_leviathan/diger-yazilar/gungor-refah-devleti.pdf
- GÖKBUNAR, Ramazan, Harun Özdemir Alparslan Uğur, (2008), ‘‘Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları’’, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı:2, s.158-173
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref (2004), ‘‘**Anayasa Hukuku**’’, Ankara: Turhan Kitabevi
- GÖZLER, Kemal, (2000),’’**Türk Anayasa Hukuku**’’, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları
- GÜLEÇ, Sertaç (2008), ‘‘ 1945 - 1980 Yılları Arasında Türkiye’de Refah Devleti’’, **Yerel Siyaset**, Sayı:2, s. 48-49, İndirilme Tarihi: 17 Kasım 2008
<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/temmuz2008/13.pdf>
- GÜLER, Birgül Ayman (2008), ‘‘Sosyal Devlet ve Yerelleşme’’, **Yerel Yönetim Araştırma ve Eğitim Derneği Dergisi**, Sayı:1, s.5-12, İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008, www.yayed.org.tr/resimler/ekler/fa0860e83a4c3a7_ek.pdf
- Haber7, (2006), ‘‘Paralar Hak Sahiplerine Verilmedi’’, İndirilme Tarihi: 23 M 2009, <http://www.haber7.com>

- Hürriyet Gazetesi, (2008), ‘ ‘ Sosyal Yardımlar Yoksulluğa Çare Olmuyor’ ’, İndirilme Tarihi: 29 Ekim 2008, <http://www.hurriyet.com.tr/anasayfa/>
- IŞIK, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu, (2003) ‘ ‘Nöbetleşe Yoksulluk’ ’, İstanbul: İletişim Yayınları
- İKİZOĞLU, Musa, (2002), ‘ ‘Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Amprik Bir Araştırma’ ’, **Toplum ve Sosyal Hizmet** , Cilt: 13, Sayı: 1, s.86-115.
- İstanbul Ticaret Odası,(1997), ‘ ‘ Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik-İstihdam’ ’, Haz. Nusret Ekin), İstanbul: **İstanbul Ticaret Odası Yayını**, No: 43, İstanbul, s.198.
- KALAYCIOĞLU, Sibel, (2008), ‘ ‘Deniz Feneri, Refah ve Sadaka Devleti’ ’, s.1-2, İndirilme Tarihi 17 Eylül 2008, http://www.sodev.org.tr/Dosyalar/toplumsaluyasam/2008/deniz_feneri_refah_sadaka_devleti.htm
- KALAYCIOĞLU Sibel, Helga Rittersberger-Tılıç, (2002), ‘ ‘Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Statejileri’ ’, **Kentleşme, Göç ve Yoksulluk** , Ankara: İmaj Yayıncılık
- KANTARCI, Hasan Bülent (2003), ‘ ‘Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti’ ’, Kocaeli Üniversitesi- **Sosyal Bilimler Dergisi**, s:76-77, İndirilme Tarihi: 23 Ekim 2008, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/makale/c6s10m5.pdf>
- KAPAR, Recep, (2005), ‘ ‘Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar ‘ ‘ s.196 İndirilme Tarihi: 01 Şubat 2009, www.iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap48/06.pdf – 2005
- KARATAŞ, Kazım, (1999), ‘ ‘Sosyal Refah: Kavramsal Boyutu Gelişimi ve Nitelikleri’ ’, Yaşam Boyu Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan (ed.) N. Koşar ve V. Duyan, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını , s.33-44.
- KAZGAN, Gülten, (1997), ‘ ‘**Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen, Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?** ’ ’, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- KIZILAY, (2009), ‘ ‘ Kurumsal, Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü’ ’, İndirilme Tarihi: 13 Ocak 2009, http://www.kizilay.org.tr/afetoperasyon/yazilar.php?subaction=showfull&id=1185439937&archive=&start_from=&ucat=&

- KIZILAY, (2008), ‘‘ Haberler- Türk Kizilayi Aşevleri Hergün15 Bin Kişiyeye Sıcak Yemek Dağıtıyor’’, İndirilme Tarihi: 03 Eylül 2008,
<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/haber.php?t=-Haberler->
- KOYUNCU, Murat, Fikret Şenses,(2004), ‘‘Kısa Dönem Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri’’, **ERC Working Papers in Economics** , s.26
- KORAY, Meryem, (2005), ‘‘**Avrupa Toplum Modeli**’’, Ankara: İmge Kitabevi,
- KORAY, Meryem, Alper Topçuoğlu, (1995), ‘‘**Sosyal Politika**’’, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları
- KORAY, Meryem, (2003), ‘‘ Avrupa Refah Devleti: Anlamı, Boyutları ve Geleceği’’, **Görüş**, Aralık, s. 70-101
- KORAY, Meryem, (2008), ‘‘**Sosyal Politika**’’, Ankara, İmge Kitabevi
- KURŞUNCU, Hatice, (2006), ‘‘ **Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi i Örneği**’’ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kent ve Çevre Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- KURNAZ, Şebnem Aşar, (2008), ‘‘ Yoksulluk ve Sosyal Yardım’’ , **Dayanışma** , T.C Başbakanlık, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Genel Müdürlüğü Yayın Organıdır. Yıl:1 sayı:1, s.58-63,
- LEBA, Reyhan (2001), ‘‘Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Önemi ve Sosyal Devletin Geleceği’’, **Mevzuat Dergisi** , Sayı: 44, s.1, İndirilme Tarihi: 02 Ekim 2008, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/08a/02.htm>
- MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2009), ‘‘ 5747 Göre Belediyelerde Son Durum’’, İndirilme Tarihi: 13 Şubat 2009
http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durumu.doc
- MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2008), ‘‘ 2006 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu’’, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2008,
<http://www.mahalli-idareler.gov.tr>
- MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, (2008), ‘‘ 2007 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara: MEB Yayın Organı, s.7
- MEB- Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, (2009), ‘‘Kurumsal’’, İndi Tarihi: 03 Temmuz 2009, <http://www.kyk.gov.tr/>

Milli Gazete, (2008), ‘‘Açlık Değil Ölüm Sınır!’’, İndirilme Tarihi: 01 Eylül 2008,
<http://www.milligazete.com.tr>

Milliyet, (2009), ‘‘Kaymakamlıktan Belediye Başkanının Adıyla Yardım’’ İndirilme
Tarihi: 02 Nisan 2009,
<http://www.milliyet.com.tr/Guncel/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1078392&Date=02.04.2009&b=Kaymakamliktan%20belediye%20baskaninin%20adiyla%20yardim&KategoriID=24&ver=29>

MİSHRA, Ramesh, (1999), ‘‘ Globalization and the Welfare State, Massachusetts: Edward Elgar Publ. Lmt.’’, p. 116., İndirilme Tarihi:15 Ocak 2009
[http://scholar.google.com.tr/scholar?q=Ramesh+Mishra,+\"Globalization and+the+Welfare+State\"&hl=tr&um=1&ie=UTF-8&oi=scholart](http://scholar.google.com.tr/scholar?q=Ramesh+Mishra,+\)

ÖZBEK, Nadir, (2002), ‘‘ Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet’’,
Toplum ve Bilim , Sayı: 92, s. 7-20

ÖZBUDUN, Ergun (2005), ‘‘**Türk Anayasa Hukuku**’’, Ankara: Yetkin Yayınevi

ÖZDEMİR, Süleyman, (2004) ‘‘Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme’’, Sosyal Siyaset, İndirilme Tarihi: 13 Aralık 2008,
http://www.sosyalsiyaset.com/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr

ÖZDEMİR, Süleyman, (2003) ‘‘Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi’’, Sosyal Siyaset, İndirilme Tarihi: 13 Aralık 2008, http://www.sosyalsiyaset.com/documents/refah_devletleri.htm

ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIğI, (2009), ‘‘Performans Programı’’,s.5-6,
İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009, <http://www.ozida.gov.tr/>

ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIğI, (2008), ‘‘2007 Yılı İdare Faaliyet Raporu’’, Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayın Organı, s.3-4

Radikal Gazetesi, (2008), ‘‘Yoksul Kadın, Erkek Yüzünden Nakit Para Yardımı İstemiyor’’, İndirilme Tarihi: 13 Kasım 2008,
<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=908157&Date=13.11.2008&CategoryID=101>

Referans Gazetesi, (2008), ‘‘ Refah, Gelir Dağılımı-6.3 Milyon Kişi Her An Yoksul Kalabilir’’, İndirilme Tarihi: 03 Ekim 2008,
http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=107368&KTG_KOD=135

Sabah, (2009), ‘‘Tunceli'de Beyaz Eşya Yardımı’’, İndirilme Tarihi 04 Şubat
<http://www.sabah.com.tr/2009/02/04/haber>,

9D3627026E684CC08674456E7B20BBC8.html

SAĞLIK BAKANLIĞI-Yeşilkart Bilgi Sistemi, (2009), İndirilme Tarihi: 01 Mart 2009, http://ykart.saglik.gov.tr/ykbs/ykbs_ilaktif.jsp
http://www.bsm.gov.tr/hiz_hast01

SAĞLIK BAKANLIĞI, (2009), ‘‘3294 Sayılı SYDTF Kanunu’’, İndirilme Tarihi: 12 Şubat 2009, [http:// www.saglik.gov.tr](http://www.saglik.gov.tr)

SAVAŞ, Vural, (1994), ‘**Politik İktisat**’, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım

SERTER, Nur, (1994), ‘‘Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet’’, İstanbul: **İstanbul Üniversitesi Yayını**, No: 108, s.32-33.

SEYYAR, Ali, (2003), ‘‘Sosyal Siyaset Açısından Yoksullukla Mücadele’’, **Yoksulluk**, (ed.), (2003), A.Emre Bilgili-İ.Altan, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, Cilt:1, 1.Baskı, s.39-40

SEYYAR, Ali, (2006), ‘**Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar**’, İstanbul: Değişim Yayınları

SGK-Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, (2008), ‘‘2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklara İlişkin Uygulama Kılavuzu’’,s.3-14, İndirilme Tarihi: 21 Nisan 2009, www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/rehberler/2022/2022_UYGULAMA_KLAVUZU.pdf

SHÇEK, (2009), ‘‘Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Tarihçesi’’, İndirilme Tarihi: 19 Şubat 2009, http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Tarihce/Himaye_Eftal.asp

SHÇEK-Basım ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, (2008), ‘‘Bilgi Talebine, 23.12. 2008 Elektronik Olarak Verilen Cevap’’

SHÇEK, (2009), ‘‘2008 Faaliyet Raporu’’, İndirilme Tarihi: 12 Şubat 2009, [http:// www.shcek.gov.tr](http://www.shcek.gov.tr)

SOSYAL GÜVENLİK KURUMU, (2009), ‘‘ Merkez Birim, Başkanlıklar’’ İndirilme Tarihi:03 Ağustos 2009, <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/MerkezBirim/PrimsizOdemelerGM>,
http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/baskanliklar/POGM_sydb.html

SOSYAL GÜVENLİK KURUMU (2009), ‘‘Kurumsal’’ , İndirilme Tarihi: 14 Şubat 2009, [http:// www.sgk.gov.tr](http://www.sgk.gov.tr)

Sosyal Refah Devleti ve Değişim, (2008), İndirilme Tarihi: 12 Kasım 2008
<http://www.bilgininadresi.net/Madde/39207/Sosyal-Refah-Devleti-ve-De%C4%9Fi%C5%9Fim>

SOYSAL Mümtaz, (1986), ‘‘**100 Soruda Anayasanın Anlamı**’’, İstanbul: Gerçek Yayınevi

SYDGM, (2008), ‘‘ Stratejik Plan 2009-2013’’, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, İsmat Matbaacılık, s.10-85

SYDGM, (2008), ‘‘2007 Yılı Faaliyet Raporu’’, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.5-100

SYDGM, (2006), ‘‘**Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri Sosyal Riski Azaltma Projesi Tanıtım Kitabı**’’, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, s.4

SYDGM, (2007), ‘‘2006 Yılı Faaliyet Raporu’’, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.5-70

SYDGM, (2009), ‘‘ Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (Kasdep), Sosyal Yardım Alanında İşbirliğinin Geliştirilmesi Projesi, Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi, Sosyal Riski Azaltma Projesi (Srap), Bilişim Çırakları Projesi’’, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009,

<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=78>

<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=81>

<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=80>

<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=184>

<http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=79>

SYDGM, (2009), ‘‘2003-2009 (Ocak) Dönemleri Şartlı Nakit Transferi Ödeme’’, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2009,

<http://www.sydgm.gov.tr/VAKIFOZEL/BilgiMain.asp?Which=1>

SYDGM, (2006), ‘‘Yardımlar Dairesi Başkanlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Başvuru İnceleme Değerlendirme Dağıtım ve Teslim Usul ve Esasları’’, Ankara : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, Sayı: 1, s.1-10

SYDGM-ŞNT, (2008), ‘‘Şartlı Nakit Transferi Eğitim ve Sağlık Yardımları B:

- Broşürü'', Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı, s.1-4
- SYDGM-ŞNT, (2005), ''El Kitabı'' Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organı,s.10-20
- SYDGM , (2007), ''**Sosyal Riski Azaltma Projesi**'', Ankara, Fersa Ofset Baskı Tesisleri
- SYDGM, (2005), '' **Sosyal Yardım Programları ve Proje Destekleri**'', Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayın Organ, s.5
- SYDGM-Yerel Girişimler,(2004), '' **El Kitabı**'', 2004, Ankara: Proje Koordinasyon Yayını, s. 1-4
- SYDGM- Kaynak Yönetimi Dairesi Başkanlığı, (2008), '' 2008 Yılı Periyodik, Eğitim ve Bayram Yardımları Duyurusu '' , Sayı:9, s.1
- SYDGM-Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, (2008), '' **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Sosyal Yardım Ve Proje Destek Faaliyetlerinin Etki Analizi Araştırma Raporu**'' , Ankara: İsmat Matbacılık
- ŞENSES, Fikret. (2001), ''**Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**'', İstanbul: İletişim Yayınları
- Takvim, (2009), '' Toki-Konut'', İndirilme Tarihi 04 Şubat 2008, www.takvim.com.tr
- TBMM, (2008), '' 1580 Sayılı Belediye Kanunu'', İndirilme Tarihi:03.04.2008, <http://www.tbmm.gov.tr>
- TBMM, (2009), '' 5393 Sayılı Belediye Kanunu'', İndirilme Tarihi: 14 Şubat 2009, [http:// www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr)
- TEKELİ, İlhan, (2002), ''Yoksulluğu Düşünme Biçimimiz Samimiyet Sınavını Geçebilir mi?'',Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu, Ankara: TMMOB, s.38
- Timeturk, (2009), ''TOKİ' den 100 TL Taksitle Konut Satışı '' , İndirilme Tarihi: 04 Şubat 2009, <http://www.timeturk.com/tokiden-100-tl-taksitle-konut-satisi--58566-haberi.html>

- TOOB, (2008), ‘‘ Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (Taslak) 2002, İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008, s.85
www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/6.pdf
- TOKİ, (2009), ‘‘ Tarihçe, Altgelir ve Yoksul Grubu Başvuru Şartları’’, İndirilme Tarihi: 09 Şubat 2009, <http://www.toki.gov.tr/page.asp?id=2>,
<http://www.toki.gov.tr/page.asp?id=34>
- TUNCAY, A. Can, Ömer Ekmekçi, (2008), ‘‘ **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**’’
İstanbul: Legal Yayıncılık
- TÜİK, (2009), ‘‘Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2003-2007’’, İndirilme Tarihi: 25 Ocak 2009,
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11
- TÜRK-İŞ, (2009), ‘‘ Açlık e Yoksulluk Sınırları’’ İndirilme Tarihi: 24 Şubat 2009,
<http://www.turkis.org.tr/?wapp=33984172-EDFA-4D7B-B7C2-6F76DA242B5D>
- TÜİK, (2009), ‘‘ Açlık e Yoksulluk Sınırları’’ İndirilme Tarihi: 24 Şubat 2009,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2080>
- TÜİK, (2008), ‘‘ Haber Bülteni’’, Sayı: 192, s.1,
İndirilme Tarihi: 13 Aralık 2008,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2080>
- Vakcalder, (2009), ‘‘ Başvuru Usul ve Esasları’’, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2009,
<http://www.vakcalder.net/index.php>
- VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2009), ‘‘Muhtaç Kişilere Aylık Bağlanması,Tarihçe - Atatürk ve Vakıflar, Aşevi Hakkında Bilgi, Vakıf Gureba Hastanesi’’, İndirilme Tarihi: 19 Şubat 2009,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/002_MuhtacAyligi/muhtac_ayligi.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/001_Menu/01_Tarihce/tarihce.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/001_Imaretler/imaretler.cfm,
http://www.vgm.gov.tr/04_SosyalHizmetler/003_VakifGurebaHastanesi/gureba.cfm
- YILMAZ, Volkan, (2008), ‘‘ Yoksulluğun Çaresi Sosyal Politikalarda’’, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, Taraf Gazetesi, İndirilme Tarihi

- Eylül 2008, <http://www.taraf.com.tr/haber/17125.htm>
- YOLCUOĞLU, İsmet Galip, (2004), ‘**Kentsel Yoksulluk**’,
İndirilme Tarihi: 04 Temmuz 2008,
<http://www.toplumvesiyaset.com/yaziOku.php?id=585>
- Zaman Gazetesi, (2009), ‘‘Vakıftan Yardım Alamayınca Çıldırıldı’’, İndirilme Tarihi:
16 Mart 2009, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=826106&title=vakiftan-yarдим-alamayinca-cildirdi>
- WORLDBANK, (2009), ‘‘Sosyal Riski Azaltma Projesi’’, İndirilme Tarihi: 11 Şubat
2009, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20815989~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00.html>

